

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

AFET YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

AFETLERE KARŞI TOPLUMSAL DİRENCİN OLUŞTURULMASINA
YÖNELİK TRANSTEORETİK MODELE DAYALI MOTİVASYONEL
GÖRÜŞME TEKNİĞİ TEMELLİ MÜDAHALE PROGRAMININ BİREYSEL
HAZIRLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ

DOKTORA

Furkan ŞAHİN

HAZİRAN-2025
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AFET YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**AFETLERE KARŞI TOPLUMSAL DİRENCİN OLUŞTURULMASINA
YÖNELİK TRANSTEORETİK MODELE DAYALI MOTİVASYONEL
GÖRÜŞME TEKNİĞİ TEMELLİ MÜDAHALE PROGRAMININ BİREYSEL
HAZIRLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ**

**THE EFFECT OF MOTIVATIONAL INTERVIEWING TECHNIQUE
INTERVENTION PROGRAM BASED ON TRANSTHEORETICAL MODEL
FOR BUILDING SOCIAL RESISTANCE AGAINST DISASTERS ON
INDIVIDUAL PREPAREDNESS LEVEL**

DOKTORA

Furkan ŞAHİN

**HAZİRAN-2025
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AFET YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**AFETLERE KARŞI TOPLUMSAL DİRENCİN OLUŞTURULMASINA
YÖNELİK TRANSTEORETİK MODELE DAYALI MOTİVASYONEL
GÖRÜŞME TEKNİĞİ TEMELLİ MÜDAHALE PROGRAMININ BİREYSEL
HAZIRLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ**

**THE EFFECT OF MOTIVATIONAL INTERVIEWING TECHNIQUE
INTERVENTION PROGRAM BASED ON TRANSTHEORETICAL MODEL
FOR BUILDING SOCIAL RESISTANCE AGAINST DISASTERS ON
INDIVIDUAL PREPAREDNESS LEVEL**

DOKTORA

Furkan ŞAHİN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sevil CENGİZ

**HAZİRAN-2025
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Doktora Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Afetlere Karşı Toplumsal Direncin Oluşturulmasına Yönelik Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Tekniği Temelli Müdahale Programının Bireysel Hazırlık Düzeylerine Etkisi**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

10/06/2025

.....
Furkan ŞAHİN

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecimin her aşamasında desteğini, bilgisini ve tacrübesini esirgemeyen ve her daim bana yol gösteren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Sevil CENGİZ (Gümüşhane Üniversitesi)'e, tez sürecim boyunca değerli bilgileri ile katkı sunan ve bana yol gösteren tez izleme komitesi hocalarım sayın Doç. Dr. Arzu YÜKSEL (Aksaray Üniversitesi) ve sayın Dr. Öğr. Üyesi Nurçin KÜÇÜK KENT (Gümüşhane Üniversitesi)'e, tez sürecim boyunca değerli fikirleri ile bana yol gösteren çalışma arkadaşım sayın Arş. Gör. Mustafa YUMUŞAK (Aksaray Üniversitesi)'a, tez sürecimde ve tüm hayatım boyunca yanımda olan ve benden desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen çok sevgili aileme,

En içten saygılarımla ve teşekkürlerimle...

Furkan ŞAHİN
GÜMÜŞHANE – 2025

ÖZET

Afetler insanların ve toplumların, yıllardır başa çıkmaya çalıştığı olgulardır. Zaman içerisinde toplumlar, bu afetlere karşı farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. Bunlardan birisi günümüzde de ön plana çıkan bir anlayış olan toplum temelli yaklaşımdır. Ayrıca günümüz afet yönetimi anlayışı risk yönetimini odak noktasına almaktadır. Bu bağlamda, afetlere dirençli bir toplum oluşturulması öncelikli hedefler arasındadır. Afetlere karşı dirençlilik konusunda da toplumu oluşturan bireylerin ve bu sayede toplumun, afetlere hazır bulunuşluk durumları ön plana çıkmaktadır.

Çalışmamız bu konuyu ele alarak alana yeni bir bakış açısı ve yöntem kazandırmayı hedeflemekte olan karma desenli bir çalışmadır. Bu bağlamda çalışmamız üç adımda gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, bireysel hazırlık durumlarının belirlenebilmesi adına çalışmamız kapsamında geçerli ve güvenilir “Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (AÇBHÖ)” geliştirilmiştir. İkinci adımda ölçek ile ana örneklemden veri toplanmış ve tanımlayıcı bir çalışma yapılmıştır. Çalışma neticesinde afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumları ortalama düzeyde bulunurken, bilişsel maddeleri içeren alt boyut puan ortalamalarının ortalamanın üzerinde kaldığı gözlenmiş, davranışsal boyutu içeren maddelerin bulunduğu alt boyutların puan ortalamalarının ortalamanın altında kaldığı görülmüştür. Elde edilen verilerde ortalama puan ölçek kesme değeri belirlenmiş ve ortalamanın altında kalan katılımcılar çalışmamızın üçüncü adımının evrenini oluşturmuştur. Çalışmamızın üçüncü adımı, ön test-son test randomize deney ve kontrol gruplu deneysel bir çalışmadır. Deneysel kısımda transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşme tekniği kullanılarak müdahalede bulunulmuştur.

Çalışma neticesinde motivasyonel görüşmelerin afetlere bireysel hazırlık konusunda fayda sağladığı ve değişim aşamalarında ilerleme kaydedildiği, bunun yanı sıra AÇBHÖ puan ortalamalarında anlamlı bir artışın olduğu bulgulanmıştır. Bu bağlamda, afetlere karşı bireysel hazır bulunuşluk durumlarını desteklemek adına saha çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Bireysel hazırlık, Motivasyonel görüşme, Toplumsal direnç, Transteoretik model

SUMMARY

Disasters have long been phenomena that individuals and societies strive to manage. Over time, various approaches have been developed in response to disasters, one of which is the community-based approach, which continues to be emphasized today. Moreover, contemporary disaster management frameworks prioritize risk management as their central focus. Within this context, fostering a disaster-resilient society has become a primary objective. In efforts to build resilience, the disaster preparedness of individuals, and consequently the society they comprise, emerges as a critical factor.

This study, adopting a mixed-methods design, seeks to contribute a novel perspective and methodological approach to the field. The research was conducted in three stages. In the first stage, a valid and reliable instrument, the “Multidimensional Individual Disaster Preparedness Scale (MIDPS)” was developed to assess individual preparedness levels. In the second stage, data were collected from a representative sample using the MIDPS, and a descriptive analysis was performed. Findings indicated that the overall level of individual disaster preparedness was moderate. While mean scores for subdimensions encompassing cognitive items were found to be above average, mean scores for subdimensions related to behavioral items were below average. Based on the obtained data, a cut-off point was established using the mean total score, and participants scoring below this threshold constituted the population for the third stage of the study. The third stage involved a randomized experimental design featuring pre-test and post-test measurements with control and intervention groups. During the intervention, the motivational interviewing technique based on the Transtheoretical Model was employed.

The results demonstrated that motivational interviewing significantly enhanced individual disaster preparedness, facilitated progress across stages of change, and led to a statistically significant increase in MIDPS mean scores. In light of these findings, it is recommended that field studies aimed at strengthening individual disaster preparedness be expanded.

Keywords: Disaster, Individual preparedness, Motivational interviewing, Community resilience, Transtheoretical model

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XIV
EKLER DİZİNİ.....	XV
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XVI
1. GİRİŞ	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Afetler ve Toplumsal Direnç.....	6
2.2. Afetler ve Kırılganlık	8
2.3. Afet Yönetimi.....	11
2.4. Afet Yönetiminin Aşamaları	14
2.4.1 Önleme ve Zarar Azaltma	15
2.4.2. Hazırlık.....	16
2.4.3. Müdahale.....	16
2.4.4. İyileştirme	17
2.4.5. Yeniden İnşa.....	18
2.5. Afet Yönetiminde Toplum Temelli Yaklaşım	18
2.6. Afet Yönetiminde Toplumsal Hazırlık ve Önemi.....	21
2.7. Afetlere Bireysel Hazırlık ve Önemi.....	23
2.8. Afetlere Bireysel Hazırlıkta Motivasyon Faktörü.....	25
2.9. Motivasyon Kavramı.....	27
2.9.1. İçsel Motivasyon	29
2.9.2. Dışsal Motivasyon.....	30
2.10. Motivasyonel Görüşme	31
2.11. Transteoretik Değişim Modeli	32
2.12. Transteoretik Yaklaşımda Değişim Aşamaları	34
2.12.1. Düşünmeme Aşaması.....	36

2.12.2. Düşünme Aşaması.....	36
2.12.3. Hazırlık Aşaması.....	37
2.12.4. Hareket Aşaması	37
2.12.5. Sürdürme Aşaması	37
2.13. Davranış Değişiminde Transteoretik Modelin Farkı.....	38
3. İLK KISIM YÖNTEM VE BULGULARI	41
3.1. Problem Durumu ve Önemi	41
3.2. Problem Cümlesi.....	42
3.3. Alt Problemler ve Hipotezler	42
3.4. Araştırmanın Amacı	43
3.5. Araştırmanın Kapsamı	43
3.6. Araştırmanın Yöntemi.....	43
3.7. Araştırmanın Deseni.....	44
3.8. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	44
3.9. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	47
3.9.1. Demografik Veriler Formu	47
3.9.2. Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği Taslağı	48
3.9.3. Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (AÇBHÖ).....	48
3.10. Araştırmanın Veri Toplama Süreci	48
3.11. Araştırma Verilerinin Analizi	49
3.12. Araştırmanın Etik Yönü	50
3.13. Araştırmanın Varsayım ve Kısıtları	50
3.14. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği	50
3.15. Ölçek Geliştirme Çalışması	51
3.15.1. Literatür Çalışması ve Madde Havuzunun Oluşturulması	52
3.15.2. Kapsam Geçerliliği ve Uzman Görüşü	64
3.15.3. Ön Uygulama	89
3.15.3.1. Madde Toplam Puan Korelasyonları	89
3.15.3.2. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	97
3.15.4.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları	105
3.15.4.2. Veri Toplama Aracına Ait Güvenirlilik Değerleri	110
3.15.4.2.1. Cronbach's Alfa Güvenirliliği.....	110
3.15.4.2.2. Test-Tekrar Test Güvenirliliği	110
3.16. Tanımlayıcı Çalışma Bulguları	111
4. İKİNCİ KISIM YÖNTEM VE BULGULARI	126

4.1. Araştırmanın Amacı	126
4.2. Araştırmanın Kapsamı	126
4.3. Araştırmanın Deseni.....	126
4.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	127
4.5. Randomizasyon ve Körleme	129
4.6. Araştırmanın Değişkenleri	130
4.7. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	130
4.7.1. Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (AÇBHÖ).....	130
4.7.2. Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği (DASÖ).....	131
4.8. Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Planlamasının Yapılması..	134
4.8.1. Motivasyonel Görüşme	157
4.8.2. Tanışma ve Sonlandırma.....	157
4.8.3. Açılış ve Görüşmenin Yapılandırılması.....	157
4.8.4. Gündem Oluşturma	158
4.8.5. Duygu Durum Yoklaması	158
4.8.5. Geri Bildirim Verme ve Alma	158
4.8.6. Görüşme Oturumları Dışında Danışmana İstenilen Zaman Ulaşılabileceği Mesajının Verilmesi.....	158
4.8.7. Ev Ödevleri	158
4.8.8. Karar Dengesi.....	159
4.8.9. Hedefleri ve Değerleri Belirleme	159
4.8.10. Önem Güven Cetveli.....	159
4.8.11. Geleceğe Bakmak.....	160
4.8.12. Bilgi ve Tavsiye Verme	160
4.8.13. Değişim Planı Taslağı	160
4.8.14. Değişim Taahhüdü Sağlama	161
4.8.15. Olası Engeller.....	161
4.9. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Girişimsel Süreç.....	162
4.9.1. Tanışma Görüşmesi.....	165
4.9.2. Deney Grubu ile Yapılan Görüşmeler.....	165
4.9.3. Kontrol Grubu ile Yapılan Görüşmeler	167
4.9.4. Son Verilerin Toplanması	168
4.10. Araştırma Verilerinin Analizi	168
4.11. Araştırmanın Etik Yönü	168
4.12. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Güçlükler	169

4.13. Deneysel Kısım Bulguları	169
5. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE TARTIŞMA.....	195
5.1. Ölçek Geliştirme Çalışması ile İlgili Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışma..	195
5.2. Tanımlayıcı Çalışma ile İlgili Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışma.....	199
5.3. Deneysel Çalışma ile İlgili Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışma	213
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	228
KAYNAKÇA	238
EKLER.....	268
Ek 1. Uzman Değerlendirme Formu	268
Ek 2. Taslak Ölçek Formu	281
Ek 3. Nihai Ölçek Formu	286
Ek 4. Demografik Veriler Formu	289
Ek 5. Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği Formu	290
Ek 6. Randomizer ile Randomizasyon Sonuçları.....	291
Ek 7. Motivasyonel Görüşme Teknikleri Uygulayıcı Eğitimi Sertifikası.....	292
Ek 8. Kontrol Grubu Aydınlatılmış Onam Formu	293
Ek 9. Deney Grubu Aydınlatılmış Onam Formu	295
Ek 10. Motivasyonel Görüşme Planı Uzman Görüşü Örneği	297
Ek 11. Çalışmanın Akış Şeması	298
ETİK KURUL KARARI	299
ÖZGEÇMİŞ	300

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. $\alpha = 0.05$ için örneklem büyüklükleri (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50).	46
Tablo 2. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği ile ilgili yapılan işlemler	51
Tablo 3. Lawshe tekniği ile kapsam geçerlilik çalışması.....	66
Tablo 4. Afetlere bireysel hazırlığa yönelik taslak ölçeğin madde toplam puan korelasyonları (N= 207).....	89
Tablo 5. Nihai ölçeğin 34 maddelik faktör yük dağılımları.....	100
Tablo 6. Nihai ölçek formu maddeleri	103
Tablo 7. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait faktör yapısı.	106
Tablo 8. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait DFA uyum indeksleri (Bentler, 1980; Byrne, 2013; Kline, 2023).	108
Tablo 9. Katılımcıların Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Durum Ölçeğine Ait Güvenirlilik Değerleri	110
Tablo 10. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum ölçeğinin test-tekrar test güvenirliliği.....	111
Tablo 11. Katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum alt ölçeklerinden elde edilen betimsel istatistikler	112
Tablo 12. Farkındalık, bilgi ve bilinç alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları.....	114
Tablo 13. Zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları.....	117
Tablo 14. Psikolojik hazırlık alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları	119
Tablo 15. Planlama ve hane halkı hazırlığı alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları.....	121
Tablo 16. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları	123
Tablo 17. Değişim aşamalarının sınıflandırılması ölçeği	132
Tablo 18. Motivasyonel görüşme rehberi	135
Tablo 19. Karar dengesi tablosu.....	159
Tablo 20. Katılımcı değişim tablosu	163
Tablo 21. Deney ve kontrol grubu katılımcılarının tanıtıcı özellikleri	170
Tablo 22. Deney ve kontrol gruplarının değişim aşamaları ve görüşme bilgileri.....	171

Tablo 23. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test DASÖ toplam cevapları ve ki-kare sonuçları	182
Tablo 24. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test ölçümlerine ilişkin betimsel değerler	183
Tablo 25. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların alt ve toplam ölçek puan ortalamaları için karışık ölçümler varyans analizi sonuçları	184
Tablo 26. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek ön test puan ortalamalarının grup değişkenine göre bağımsız gruplar t testi sonuçları	188
Tablo 27. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek son test puan ortalamalarının grup değişkenine göre bağımsız gruplar t testi sonuçları	189
Tablo 28. Deney grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek puan ortalamalarının zamana göre bağımlı gruplar t testi sonuçları	191
Tablo 29. Kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek puan ortalamalarının zamana göre bağımlı gruplar t testi sonuçları	193

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çoklu sistem dirençlilik modeli (Liu vd., 2017: 114).....	8
Şekil 2. Kırılganlık ile risk ve afet ilişkisi (Kadıoğlu, 2008: 11).....	9
Şekil 3. Değişim aşamalarının doğrusal modeli (Prochaska ve DiClemente (1982: 283).	35
Şekil 4. Değişim aşamalarının spiral modeli (Prochaska vd., 1993: 5).	36
Şekil 5. Ölçek geliştirme süreci (Yurdagül, 2005: 776).....	52
Şekil 6. Ölçeğin faktör özdeğerleri	99
Şekil 7. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait yol diyagramı	109
Şekil 8. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait puan dağılımı	127
Şekil 9. Güç analizi çıktısı ve raporu	129
Şekil 10. Randomize kontrollü çalışmaya dair CONSORT akış diyagramı (Schulz vd., 2010: 3).	164
Şekil 11. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek ortalamalarının tekrarlı ölçümler değişimi	187

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Uzman Değerlendirme Formu	268
Ek 2. Taslak Ölçek Formu	281
Ek 3. Nihai Ölçek Formu	286
Ek 4. Demografik Veriler Formu	289
Ek 5. Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği Formu	290
Ek 6. Randomizer ile Randomizasyon Sonuçları.....	291
Ek 7. Motivasyonel Görüşme Teknikleri Uygulayıcı Eğitimi Sertifikası.....	292
Ek 8. Kontrol Grubu Aydınlatılmış Onam Formu	293
Ek 9. Deney Grubu Aydınlatılmış Onam Formu	295
Ek 10. Motivasyonel Görüşme Planı Uzman Görüşü Örneği.....	297
Ek 11. Çalışmanın Akış Şeması.....	298

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AÇBHÖ	: Afetlere Karşı Çok yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği
ANOVA	: Varyans Analizi
BBC	: İngiliz Yayın Kurumu
DASÖ	: Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
EMDAT	: Afet ve Acil Durum Veri Tabanı
IFRC	: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
KGİ	: Kapsam Geçerlilik İndeksi
KGO	: Kapsam Geçerlilik Oranı
KGÖ	: Kapsam Geçerlilik Ölçütü
KMO	: Kaiser Meyer Olkin
MLR	: Maksimum Olabilirlik Tahmincisi
TTM	: Transteoretik Model
UNISDR	: Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi

1. GİRİŞ

İnsanlık doğanın düzenine uyum sağlayarak yaşamaya mecburdur ve çevresi ile uyum içerisinde yaşadığı müddetçe hayatını idame ettirerek mutlu olabilir. İnsanların bu uyumu yakalaması konusunda aşması gereken başlıca engellerin başında ise afetler gelmektedir. Afetler kadim tarihlerden buyana var olagelmiş olgulardır. Geçmişten günümüze tüm toplumlar bu yıkıcı olaylarla karşı karşıya kalmışlardır. Afet olgusu, her zaman insanların, toplumların ve devletlerin yüzleşmek zorunda kaldıkları ve kalacakları, dikkate alınmadığı takdirde ise yıkıcı etkilerinin kaçınılmaz olduğu olgulardır. Bu bağlamda, toplumlar geçmişten günümüze farklı bakış açıları sergileyerek bu yıkıcı olguyla başa çıkmaya çabalamışlardır.

Afet, günlük yaşantıyı kesintiye uğratan, can ve mal kayıpları doğurabilen, insan ile çevre arasındaki uyumu ve dengeyi bozabilen olayların ortaya çıkardığı sonuçlardır (Varol ve Kırıkkaya, 2017: 1). Bir başka tanımıyla, toplumun tümü veya belirli kesimleri üzerinde fiziksel, ekonomik ve sosyal zararlar doğuran, normal hayat akışını ve insani faaliyetleri durduran veya kesinti yaratan, etkilenen toplumun başa çıkma kapasitesinin yetersiz kaldığı; doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olayların sonuçlarına afet denmektedir (AFAD, 2014). Tanımlardan anlaşıldığı üzere afet olgusu, olayın kendinden ziyade ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlardır ve yetersizlik doğurmalıdır. Yaşanan bir olay, bir yerleşime veya eklentilerine, ya da toplumsal yapıya herhangi bir şekilde zarar vermedikçe afetlerden söz edilememektedir (Sey, 1980'den aktaran Sipahioğlu ve Alptekin, 1988: 152). Örneğin deprem bir doğa olayı iken, bu depremin meydana getirdiği fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel zararların, yerel kapasiteyi aşması durumu bu doğa kökenli olguya afet niteliği kazandırmaktadır. Yani herhangi bir hasara neden olmayan bir deprem olayı veya ortaya çıkardığı hasar yerel kapasiteyi aşmayan bir deprem olayı doğal bir olay yahut bir acil durumdur.

Genel anlamda afetlerin büyüklüğü, bir olay neticesinde ortaya çıkan can kaybı ile yaralanmalar ve bunların yanı sıra yapısal hasarlar ve sosyo-ekonomik kayıplar üzerinden ölçümlenmektedir. Ancak kamuoyunda bu konuda en kutsal değer olan insan canı ön plana çıkmakta ve büyüklük yaşanan can kayıpları ile yaralanmalar üzerinden değerlendirilmektedir (Erkal ve Değerliyurt, 2011: 149). Bu konuda Özmen vd. (2005: 1472) insan topluluklarının ve yerleşim alanlarının üzerinde can ve ekonomik açıdan yaşanan kayıpların büyüklüğünün, afetlerin büyüklüğünü ortaya koyan ölçütler olduğunu belirtmişlerdir. Afetin büyüklüğüne etki eden ana faktörler, olayın fiziksel

büyüklüğü, olayın yerleşim alanlarına olan uzaklığı, toplumun ekonomik durumu ve az gelişmişliği, hızlı nüfus artışı, tehlikeli alanlarda denetimsiz kentleşme ve endüstrileşme, ormanların ve doğal çevrenin tahribat durumu veya hatalı kullanımı, bilgisizlik ve eğitim eksikliği, toplumun afet risklerine karşı önceden almış olduğu koruyucu ve önleyici önlemler ve kapasitesi şeklinde sıralanmaktadır (Erkal ve Değerliyurt, 2011: 149).

Afetler oluşum mekanizmaları, meydana gelme süreleri, ortaya çıkardıkları hasarın büyüklükleri, kökenleri gibi farklı temel özellikleri ele alınarak farklı biçimlerde sınıflandırılabilirler. Örneğin afetler gelişim hızları ele alınarak ani veya yavaş gelişen afetler olarak ele alınabilmektedirler. Hasar meydana getiren ve yetersizlik doğuran; depremler, çığlar, heyelanlar, kaya düşmeleri, volkan patlamaları, tayfunlar, seller vb. gibi olaylar aniden olduğundan hızlı gelişen afetler şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer yandan ise küresel ısınma temelli ortaya çıkan kuraklık, çevresel kirlilikler, ormanların büyük tahribatları, erozyonlar ve atmosferik olaylar zaman içerisinde yayılarak geliştiği için tehlike olarak görülebilmekte, ancak denizlerdeki suyun yükselmesi gibi bağlı olarak ortaya çıkardıkları sonuçlar veya doğrudan kendileri de verdikleri zararlar neticesinde afetlere dönüşebilmektedir (Şahin, 2019: 182). AFAD ise kökenleri bakımından afetleri, doğal, sosyal ve teknoloji kökenli olmak üzere üç ana kökene ayırmaktadır (AFAD, 2014: 23). Literatürde bazı kaynaklarda ise en basite indirgenmiş kriterler çerçevesinde doğa kaynaklı ve insan kaynaklı şeklinde sınıflandırma yapılmaktadır. İnsan kökenli olan afetleri ise teknoloji ile bağımlı kazaların sebebiyet verdiği kasıt olmayan afetler, savaşlar yahut çatışmaların sebebiyet verdiği kasıt barındıran afetler olarak farklı gruplarda toplamak mümkündür (Usta, 2023: 173).

Ülkeler açısından afetler ele alındığında, çok büyük fiziksel, kültürel, ekonomik ve sosyal zararlar oluşturabilmektedirler. Bu nedenle fakir ülkeler sürdürülebilir kalkınma sürecinde ihtiyaç duyacakları kaynakları kapasite artırımı, sağlık, yeniden inşa vb. için kullanmak zorunda kalırlar ve zengin ülkelere kıyasla çok daha fazla etkilenirler (Sarp, 1999: 14). Ayrıca afetler mevcut sisteme ekstra yük bindirerek zorlayıcı durumlar ortaya çıkarabilmektedirler. Toplumun temel ihtiyaçları afet durumlarında karşılanması gereken önemli bir yüküdür. Barınma, tıbbi bakım, beslenme gibi temel gereksinimler kapasiteyi zorlayıcı düzeylere erişebilmektedir (Akdur, 1998: 204-210). Bu durum göz önüne alındığında afetler her ülke tarafından dikkate alınması gereken olgulardır. Her ne kadar çok sık yaşanmadığı düşünülse ve göz ardı edilse bile, Acil Durum Olayları Veri Tabanı verileri incelendiğinde 2023 yılında 399 doğa kökenli afet meydana geldiği ve

bu afetler sonucunda 86.473 insanın hayatını kaybettiği, 91.1 milyon insanın ise etkilendiği görülmektedir (EMDAT, 2023).

Ülkemizde ise, 1999 yılında meydana gelen Gölcük merkezli ve Marmara bölgesinin tamamını etkileyen depremler sonucunda; 18.373 kişi hayatını kaybetmiş, 23.781 kişi yaralanmış, 505 kişi sakat kalmış, 285.211 ev 42.902 işyeri hasar görmüştür (Batal ve Çakıcı, 2022: 174). 1999'daki Marmara Depremleri, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en yıkıcı afetlerinden biri olarak kayıtlara geçmiştir. 6 Şubat 2023'te ise ülkemiz tarihinin en yıkıcı ve ölümcül felaketlerinden biri yaşanmış, Kahramanmaraş merkezli iki ayrı depremde, resmi verilere göre 53 binden fazla insan hayatını kaybetmiş ve 11 ilde ağır yıkıma neden olan depremler, yaklaşık 13 milyon kişinin hayatını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemiştir (BBC Türkçe, 2024).

Benzer şekilde son yıllarda meydana gelen yangınlar ele alındığında, ülkemizde yaşanan yangınların büyük bir çoğunluğunun insan kaynaklı olduğu görülebilmektedir. Kaza, ihmal veya kasıt durumları her ne kadar tartışılsa da, özellikle orman yangınları nedeniyle ülkemizde her yıl binlerce hektar alanın yandığı bilinmektedir. Yangınların gelişmesi ve büyümesi konusunda etkili olan unsurlar arasında başta yanıcı maddeler, topografya ve hava olayları yer almaktadır. Özellikle yaz aylarında sıcak ve kuru Akdeniz İklimi, yangın riskini artırarak, meydana gelen yangınların süresinin uzamasına ve daha geniş alanlara yayılmasına neden olabilmektedir (Kavgacı ve Başaran, 2023). Afetsel anlamda orman yangınları hem doğal nedenlerle hem de daha büyük bir oranla insan kaynaklı nedenlerle ortaya çıkabilmekte, açık alanlarda ortaya çıkan bu yangınlar rüzgarların da etkisi ile hızlıca yayılım göstermekle birlikte yanıcı maddelerin varlığıyla etkisini artırabilmekte ve ormandaki boylu ağaçlar başta olmak üzere çalılar, otlar, orman tabanında bulunan bitki örtüsü ve yakalanan canlıları da içine alarak orman vejetasyonunun tümünü kapsayan, derecesine bağlı olarak da civardaki köylere ve şehirlere de zarar verebilen yangın afetlerini meydana getirebilmektedir (Yıldız ve Küçük, 2024: 205). 28 Temmuz 2021'de Antalya'nın Manavgat ilçesinde başlayan ve Türkiye'nin Akdeniz, Ege, Marmara, Batı Karadeniz ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde olmak üzere 53 ilde, 299 orman yangını çıkmıştır. Bu yangınlarda 8 kişi hayatlarından olmuş, daha önceki yıllarla kıyaslandığında büyük bir artışla 100 bin hektardan fazla olan ormanlık alan ve bununla birlikte yerleşim yerleri de kül olmuş, ayrıca binlerce hayvan ise yaşanan olaylar nedeniyle telef olmuştur (BBC Türkiye, 2021). Dünyadan benzer bir afet ise Ocak 2025 tarihinde ABD'nin Los Angeles kentinde çıkan ve bir haftadan uzun süren yangınlarda en az 27 kişi ölmüş, 31 kişi de

kayıp olmuştur. 12 binden fazla yapı kül olurken, felaketin maddi boyutunun 250 ila 275 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir (BBC Türkiye, 2025).

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak 1986 yılında meydana gelen Çernobil Nükleer Santrali patlaması, Uluslararası Nükleer Olay Ölçeğine göre 7. seviye (büyük kaza) olarak kayıtlara geçmiştir. Santralin dördüncü reaktöründe yaşanan patlama sonucu çevreye, 1945 yılında Japonya-Hiroşima'ya atılan atom bombasının 50 katına eşit miktarda radyasyon yayıldığı tahmin edilmektedir. Bu kazada iki kişi enkaz nedeniyle, 28 kişi akut radyasyon sendromu nedeniyle ölürken, 15 ölümcül tiroit kanseri vakası ve sonraki yıllarda kanser ölüm oranlarındaki büyük artışa dair değişen tahminler ortaya konulmuştur (Wikipedia, 2025). Bir başka kaynağa göre ise kazada 30 adet santral çalışanı ve itfaiyeci erken dönem acil durum operasyonları sürecinde yaşamını yitirmiş, 240.000 müdahale çalışanı ve iyileştirme çalışmalarında görevli insan ise radyasyondan etkilenmiştir (United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation, 2000: 4-14). Uzmanlar, Çernobil'de yaşanan felaketten sonra dünyanın en büyük ikinci nükleer kazası olarak Fukuşima I Nükleer Santrali kazasını tanımlamaktadırlar. Bu kaza 2011 Tōhoku Depremi ve Tsunamisi sonrasında, 11 Mart 2011 tarihinde meydana gelmiş olup, seviye 7 (büyük kaza) olarak kayıtlara geçmiştir. Radyasyona bağlı olarak 1 akciğer kanseri ölümü ile daha çok yaşlı kişiler olmak üzere 1700'den fazla kişinin patlamaya bağlı stresten ölürken, 164.000 civarında yerel sakin yerlerinden edilmiştir (Wikipedia, 2025).

Bu bağlamda yıllar içerisinde toplumlar ve devletler, afetleri farklı yaklaşımlar ve yöntemler ile ele alarak afetlerin yıkıcı etkilerinden korunmaya çalışmış, yıllar içerisinde ise bu yaklaşımlar gelişime ve değişimlere uğrayarak günümüze kadar ulaşmıştır (Şahin, 2022: 9-38). Afet yönetimi 1970'li yılların sonuna kadar etki-tepki prensibi ile ele alınmış, meydana gelen doğa kökenli yıkıcı olayların sonuçlarına cevap verebilmeye odaklanmış, ancak günümüze yaklaştıkça müdahaleye odaklanan bu anlayıştan ziyade risk yönetimine odaklanan çalışmalar ön plana çıkmaya ve yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Stenchion, 1997: 40). Günümüzde en ön planda tutulması ve odak alınması gereken risk yönetimi, afet meydana gelmeden önce önleme, zarar azaltma ve hazırlık ile afetlere karşı direnç ve kapasite oluşturmayı amaçlayan bir süreçtir. Bilindiği gibi afetler meydana gelen olayların yıkıcı sonuçlarıdır ve bu sonuçlar kırılganlık ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle toplumsal direncin oluşturulması ve kırılganlığın azaltılması olayların afet niteliği kazanmasını engelleyebileceği gibi afet niteliği kazanan olayların da olumsuz sonuçlarını minimize etmektedir. Bu nedenle olayın meydana geldiği toplumun o anki durumu büyük oranda belirleyici bir durumdur.

Yani olayı yaşıyan toplumun nitelikleri ve çevresel koşulları, doğrudan zarar görebilirliğin belirleyicileri olarak ortaya çıkmakta, zarar görebilirlik durumu ise doğrudan afetin büyüklüğünün belirleyicileri arasında yer almaktadır (Taştan ve Aydınoglu, 2015: 369). Bu bağlamda, afetlere karşı toplumsal direncin oluşturulması ve kırılganlığın azaltılması, risk yönetiminin temel faaliyet alanlarından birisidir. Hazırlık ise toplumsal direncin en temel belirleyicileri arasında yer almaktadır.

Çalışmamız bu bilgiler ışığında, toplumsal direncin belirleyicileri arasında yer alan afetlere karşı bireysel hazırlığa odaklanmaktadır. Çalışmamız üç adımda gerçekleştirilerek, öncelikle afetlere karşı bireysel hazırlık durumlarına odaklanan çok yönlü bir ölçek geliştirilmiş, ikinci adımda tanımlayıcı bir çalışma ile bireysel hazırlık durumları ortaya koyulmuş ve son adımda da afetlere karşı bireysel hazırlık düzeyleri düşük olan katılımcılarla deneysel bir çalışma gerçekleştirilerek sonuçlar gözler önüne serilmiştir.

Bu bağlamda çalışmamızın ikinci bölümü afetlere karşı toplumsal dirençliliğin ve bireysel hazırlığın anlaşılabilmesi, bununla birlikte hazırlık konusunda motivasyon faktörünün yerinin de anlaşılması, ayrıca deneysel kısımda kullandığımız transteoretik model ve motivasyonel görüşmelerin anlaşılması adına afet yönetiminde hazırlık, bireysel hazırlık, hazırlık motivasyonu ve motivasyonel görüşme gibi konuları içeren kavramsal çerçeveden oluşmaktadır. Üçüncü bölümde araştırmamızın ilk kısmının metodolojisi, ölçek geliştirme çalışması ve ilk kısmın bulguları bulunmaktadır. Dördüncü bölümde ise deneysel kısmın metodolojisi ve bulguları yer almaktadır. Çalışmamızın son bölümünde genel değerlendirme ve tartışma ile sonuç kısmı yer almaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Afetler ve Toplumsal Direnç

Afetler toplumlar üzerinde büyük yıkımlara neden olabilmektedir. Oluşan bu hasar sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada toplumlara ve ülkelere ket vurmakta, kaynakların afetler nedeniyle tamamının gelişime aktarılmasına engel olmaktadır. Aynı zamanda afetlere hazırlıklı olmak adına yapılacak olan faaliyetlerde bu kaynakların harcanmasına ihtiyaç duyduğundan, toplumlar hazırlıktan geri durma eğilimi gösterebilmektedir. Ancak bir afetin neden olduğu yıkımı düzeltmek için harcanan kaynaklar, genelde öncesinde hazırlanmak için harcanan kaynaklardan çok daha azdır. Öte yandan afetlerde yaşanan can kayıpları ise telafisi olmayan bir durumdur. Bu nedenle öncelik dirençli bir toplum oluşturmaya ve buna yatırım yapılmasına verilmelidir. Kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamanın temelinde de bu yatmaktadır.

Direnç ekoloji, psikoloji, coğrafya, mühendislik gibi farklı disiplinlerce ele alınan bir kavram olsa da ortak kanı, kritik alt yapıdan kırsal topluluklara kadar sosyo-ekolojik sistemlerin, malzemelerin, bireylerin ve kuruluşların şokları absorbe etme ve dayanma yeteneğidir (Weichselgartner ve Kelman, 2015: 251). Maguire ve Cartwright (2008: 4) ise dirençliliği topluluğun geri dönebileceği ve toparlanabileceği eşik ve stresi emebilme yeteneği olarak tanımlar.

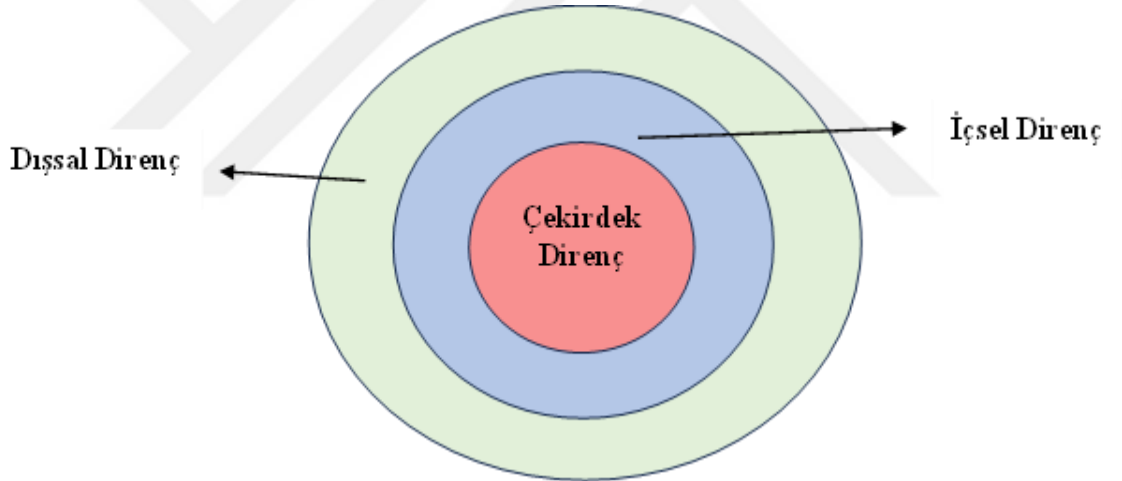
Toplumsal direncin artırılması günümüz afet yönetimi anlayışının temel faaliyet alanları arasında yer almaktadır ve toplum tabanlı afet yönetimi günümüzde de ön plana çıkan bir anlayıştır. Çünkü afetlere neden olan en temel unsur toplumdur. Toplum bir şekilde zarar görür ve baş etme kapasitesi aşılsa afetler oluşur. Yetersizliğin boyutuna bağlı olarak da afetin boyutu artar. Bu nedenle toplumsal direncin oluşturulması ve geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Geçmişten günümüze toplumsal direnç farklı şekillerde ele alınmış ve farklı odak noktaları üzerinden faaliyetler işletilmeye çalışılmıştır. Bunların başında “resistant” kelimesinden gelen afetlere daha dirençli, afetlerden daha az zarar gören bir toplum oluşturulması ve “resilience” kelimesinden gelen afet sonrasında daha çabuk toparlanabilen bir toplum oluşturulması gelmektedir.

(McEntire vd., 2002: 269-270). Bu yaklaşımların birisi afet öncesi süreçte önleme, zarar azaltma ve hazırlık faaliyetlerine odaklanırken bir diğeri ise afet sonrası süreçleri hedef olarak müdahale, iyileştirme ve yeniden inşaya odaklanmaktadır. Maguire ve Cartwright (2008: 4-5) ise dirençliliği üç farklı yaklaşım ile ele almaktadır. Bunlar; direnci sistemin önceden var olan durumuna geri dönebilme yeteneği olarak ele alan “kararlılık”, direnci topluluğun iyileşme yeteneği olarak ele alan “toparlanma” ve direnci toplumun değişime uyum sağlayarak yanıt verme kapasitesi olarak ele alan “dönüşüm” yaklaşımlarıdır. Günümüzde ise çok daha bütünlük bir sürecin işletildiği bir anlayış ön plandadır (Şahin, 2022: 9-38). Literatürde ise toplumsal direnç genelde “resilience” kelimesi ile ilişkilendirilerek açıklanmaktadır.

Afetler konusu ele alındığında dirençlilik (resilience); herhangi bir tehlikeye maruziyet yaşayan bir toplumun ya da sistemin, en temel gerekli yapılarının korunması ve sonrasında yenilenmesi de dahil edilmek üzere, tehlikelerin etkilerinin zamanlı ve etkin bir şekilde azaltılması, toparlanarak eski hale dönme ve iyileşme konusundaki kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (UNISDR, 2009). Harrison ve Williams (2016)’a göre ise dirençlilik, genel bir sistemsel yapının, akut ya da kronik olarak ortaya çıkabilen bir strese tersiyer olarak tepki vermesiyle, başka ve yeni bir denge durumuna erişebilme yetisi şeklinde ele alınmaktadır. Varol ve Buluş Kırıkkaya (2017: 2)’ya göre de dirençlilik, bir toplumun ve sistemin sosyolojik kapasitesi, psikolojik kapasitesi ve fiziksel kapasitesi ile, meydana gelen afetlerin ve acil durum olaylarının üstesinden gelebilme, en küçük zararlarla atlatabilme ve yeniden denge durumuna ulaşabilme yeteneğidir. Afet sonrasında çabucak iyileşme ve toparlanma, afete müdahale edebilme ve afetlerin oluşmasını önleme adına bireysel ve toplumsal kapasite direnci ifade etmektedir (Thornley vd., 2015: 23). Kapasite ise toplumsal direnç arçısından büyük önem taşımaktadır. Toplamlar tehlike yaşamadan önce oluşturdukları kapasite ile bu durumlara farklı şekillerde ve boyutlarda tepkiler verebilirler (Sherrieb vd., 2010: 228). Bu bağlamda afete dirençli toplum ise, afetler gibi olağan dışı durumların olumsuz etkilerini minimize edebilen, sosyal zararları azaltarak iyileşme sağlayabilen, afetlerin gelecekteki olumsuz etkilerini sınırlandırabilen ve tehlikelerden kaynaklı risklerin etkilerini azaltabilen toplumu ifade etmektedir (Renschler vd., 2010: 1).

Toplumsal direnci etkileyen bazı önemli faktörler bulunmakta ve bu faktörler direncin belirleyicisi olarak rol oynamaktadır. Berkes ve Ross (2013: 13-14) yapmış oldukları sistematik derlemede bu faktörleri değerler ve inançlar, liderlik, bilgi ve öğrenme, sosyal bağlar, yenilikçi ekonomi, toplum altyapısı, değişime hazır olma ve işbirliği şeklinde ifade etmişlerdir. Liu vd. (2017: 113-115) bireyden hareketle

dirençliliği üç katmanlı olarak tanımlar. 1. çekirdek direnç; zaman içerisinde nispeten durağan durumda olan ve bireylerin fiziksel özelliklerine, psikolojik yapısına ve cinsiyetlerine dayalı fizyolojik temellere odaklanmaktadır. 2. içsel direnç; bireylerin kendi bireysel özelliklerinin yanında, eğitim durumları, aile özellikleri, arkadaş çevreleri ve sosyal çevreleri ile ilişkileri temeline dayanan dirençlerini temsil etmektedir. 3. dışsal direnç ise bireylerin bulundukları ortamın çevresel coğrafik özellikleri, sosyo-ekonomik yapısı, kurumların ve altyapıların durumu, ulaşım vb. gibi birçok dışsal etkene bağımlı olarak gelişen ve ortaya çıkan direnç durumunu temsil eder (Şekil 1). Bu kavramlar ele alındığında, bir toplumun afetler karşısında direncinin bireysel olan özelliklerden başlayarak, mevcut yaşadığı ortamın özelliklerine kadar genişleyen birden fazla farklı faktörün etkisi altında şekillendiği söylenebilir. Bu bağlamda toplumsal direncin oluşturulmasında bu faktörler göz önünde bulundurulmalı ve kapsamlı çalışmalar yürütülmelidir. Çünkü en temelde direnç oluşturmak aşağıdan yukarıya doğru bir süreç olarak ele alınmaktadır (Bach vd., 2013: 7).

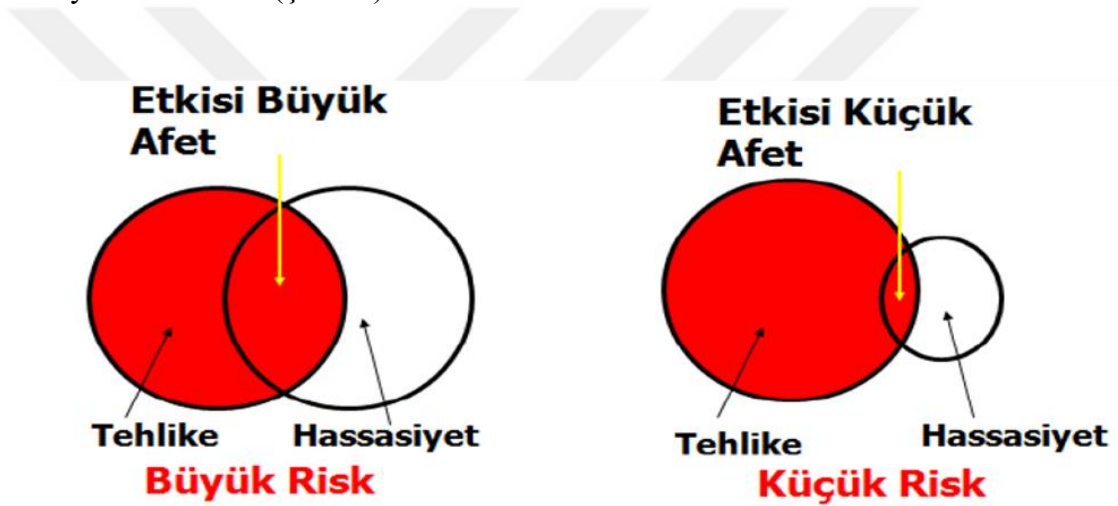

Şekil 1. Çoklu sistem dirençlilik modeli (Liu vd., 2017: 114).

2.2. Afetler ve Kırılgnlık

Genel anlamda dayanıklılık ve kırılgnlık arasındaki ilişki bir tartışma konusudur. Bazı araştırmacılar bu kavramların zıt olduğunu yani kırılgnlık azaldıkça direncin artışı gösterdiğini ileri sürerken bazıları ise bu ilişkinin bundan daha derin ve karmaşık olduğunu söylemektedirler. Literatürde bu konuda kavram karmaşalarına sıkça rastlanmaktadır. Kırılgnlık, hassasiyet, dayanıklılık, kapasite, risk, tehlike vb. birçok kavram arasındaki ilişkiler belirsizdir ve farklı araştırmacılar bu kavramları farklı anlamlarda kullanabilmektedir (Brooks, 2003: 3-9). Afetlerde kırılgnlık veya zarar görbilirlik de benzer şekilde, dirençliliğin karşıt kavramı olarak ele alınmakta olsa da

bu karşılıklı olumlu ve olumsuz yanları ele alan kavramlar olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak temelde bu kavramlar birbirlerinin zıttı değil, birbirlerini tamamlayan bir kavramsal çerçevenin parçalarıdır (Adger, 2006: 269). Direnç ve kırılganlık aktörlerin ani veya yavaş değişimlere ve sürprizlere verdiği tepkinin anlaşılmasına yönelik birbirleri ile ilişkisi bulunan farklı yaklaşımları ele almaktadır (Miller vd., 2010: 2). Temelde bu ilişki kırılganlığın ve dirençliliğin benzer faktörlere bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Bu faktörlerin iyi yönlü etkileri direnci artırırken kötü yönlü etkileri ise kırılganlığı artırmaktadır. Bu durumda afetlerin belirleyicileri olarak etki göstermeleriyle önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırılganlık, tehlikelerin doğurabileceği olumsuz sonuçları, yani afet risklerini doğrudan etkilemekte ve ortaya çıkan risk arttıkça olayın yaşanması sonucunda meydana gelen afette o derece büyük olmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Kırılganlık ile risk ve afet ilişkisi (Kadıoğlu, 2008: 11).

Afetler konusunda başlıca sorun afetlerin yanlış tanımlanmasından kaynaklanmakta, afetin tehlikelerin ve insani kırılganlıkların çakışmalarının bir sonucu olduğu genel anlamda anlaşılamamaktadır (İnmez, 2011: 186-187). Bu durum ise insanlarda ne yaparsak yapalım afeti veya afetin ortaya çıkaracağı hasarı engelleyemeyeceğimiz düşüncesine sebebiyet vermektedir. Tehlike, zarar verici doğal, çevresel, fiziksel vb. unsurları, kırılganlık ise farklı faktörlerden etkilenen ve ortaya çıkabilecek zarardan kaçınamama durumunu ve tehlikelerin riskine açık olma durumunu ifade etmektedir (Pelling, 2003: 5). Tehlikenin var oluşu kendi başına bir risk dolayısıyla da bir afet oluşturmaz. Afetler insani sistemlerin ve insani kırılganlıkların var oluşu ile ortaya çıkan sonuçlardır ve tehlikeler ile kırılganlıklar bir araya geldiğinde afetler oluşabilmektedir (Alcantara-Ayala, 2002: 108).

Maguire ve Cartwright (2008: 6-7) kırılğanlığın üç yaklaşımla ele alındığını belirtmektedirler. Bunlar; kırılğanlığı tehlikelerin fiziksel özellikleri ile ilişkilendiren “tehlike karşısındaki kırılğanlık”, kırılğanlığı toplumun var olan sosyo-demografik özellikleri ile bağdaştıran “durum yaklaşımı” ve kırılğanlığı diğer yaklaşımlardaki değişkenlerden de etkilenen ancak bundan ibaret olmayan, daha dinamik bir yapıya sahip ve toplumun uyum sağlama kapasitesini de ele alan “bileşik kırılğanlık yaklaşımı” şeklinde ifade edilmektedir. Kırılğanlık, bir sistemin tehlike altında oluşan risk nedeniyle mevcut yapısının risk altında olması ve gerçekleşmesi durumunda da afete dönüşmesi anlamına gelmektedir (Cutter vd., 2008: 599). Yani mevcut durumda var olan tehlikelerden zarar görebilecek unsurların varlığı ve miktarı, kırılğanlığı ifade etmektedir. Kırılğanlık farklı değişkenlerin etkisi altındadır. Bu değişkenler arasında ise ön plana çıkanlar ekonomik değişkenler, kültürel değişkenler, fiziksel değişkenler, teknolojik değişkenler, sosyal ve siyasi değişkenler olarak sıralanabilir (Güvel, 2001: 20-21). Afetler ile kırılğanlık arasında belirleyici olarak ön plana çıkan noktalardan birisi toplumun sosyal koşullarıdır ve toplumun sosyo-ekonomik durumu afet sonucunda ortaya çıkacak olan zarar ile büyük oranda ilişkilendirilmektedir (Wisner vd., 2004: 9; Duruel, 2023: 105-106). Bu bağlamda sosyo-ekonomik durumlar kapsamında kırılğanlığı yüksek olan grupların oluşması ve artması afetler açısından çok daha büyük bir yıkıma neden olabilmektedir. Afetlerde ortaya çıkan bu yıkımı artıracak kırılğanlık göstergeleri bireyin ekonomik durumu, cinsiyet durumu, yaşı, etnik kökeni, göçmenlik durumu vb. şeklinde ele alınmaktadır (Wisner vd., 2004: 6). Afet ortamı ise bu kırılğanlıkların artmasına neden olabilen bir durumdur ve önceden var olan bireysel ve toplumsal kırılğanlık unsurlarını, marjinalite durumlarını ve dezavantajlı durumları artırabilir (Melick ve Lohue, 1985; Ngo, 2012: 448). Afetler söz konusu olduğunda bu durum da göz ardı edilmemeli, afet öncesinde kırılğanlık unsurları en aza indirgenirken, afet sırası ve sonrasında oluşabilecek kırılğanlık artışı da önceden planlanmalıdır. Bu bağlamda toplumun kırılğanlığının azaltılması adına kapsamlı faaliyetlerin yürütülmesi, afet zararlarının azaltılması konusunda önem arz eden bir husustur. Olayı yaşayan toplumun sahip olduğu koşullar ve nitelikler doğrudan kırılğanlıkla ilişkili, kırılğanlık da afetin bilançosu ile ilişkilidir (Taştan ve Aydınoglu, 2015: 369). Bu faaliyetler arasında ise başlıca, toplumun hazırlığı ve toplumda risk farkındalığı oluşturulması gelmektedir. Çünkü toplumsal farkındalık ve hazır bulunuşluk durumları kırılğanlık üzerinde etkili olmaktadır (Banks, 2013: 94; Davey ve Neale, 2013: 3).

2.3. Afet Yönetimi

Afetler, toplumlara ve ülkelere büyük oranda hasar veren olgulardır. Bu nedenle tarih boyunca bu yıkıcı olaylar insanlık için baş edilmesi gereken önemli durumlar olmuşturlardır. Olayın büyüklüğü, yerleşim alanlarına olan mesafesi ve etki alanı, etkilenen bölgedeki nüfus yoğunluğu ve az gelişmişlik sonucu belirlenmektedir. Bununla beraber hızlı nüfus artışı, riskli alanlara kontrolsüz ve denetimsiz yapıların inşa edilmesi, yanlış sanayileşme, ormanlık alanların tahribatı, eğitimsizlik, konu hakkındaki bilgi yetersizlikleri, toplumsal duyarsızlık vb. kırılganlığı artırarak afetlerin şiddetinin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede afetlerin etkisi, genel bağlamda insan kaynaklı faaliyetlerin doğru veya yanlış bir yönde gelişimi ile şekillenmektedir (Ergünay, 1996).

Günümüz itibari ile afetler karşısında yapılabilecek en etkin hareket, afetlerin olumsuz etkilerinden kurtulmak veya toplum üzerindeki etkilerini en aza indirmek adına araştırma faaliyetlerinde bulunmak, çeşitli planlamalar yaparak bu planlar doğrultusunda süreçlerin işletilmesini sağlamaktır. İşte insanların yaşadıkları çevrede meydana gelen veya gelebilecek her türden afetin farkında olmaları, bu olguları nedenlerine kadar ayrıntısı ile tanımaları ve bu olayların tekrarı durumunda hiç etkilenmeme veya en az oranda etkilenme üzerine odaklanan çalışmaların yürütülmesine “Afet Yönetimi” denilmektedir (Demirci ve Karakuyu, 2004: 71). Bu süreç yıllar içerisinde farklı bakış açıları ile ele alınmış ve yürütülmeye çalışılmıştır. Günümüze yaklaştıkça da gelişmiş ve modernize bir hal almıştır. Süreç ele alındığında I. Dünya Savaşı döneminde “pasif korunma” adı altında çalışmalar yürütülmüş, II. Dünya Savaşı ardından dönemimize daha yakın bir anlamda “sivil savunma” adı altında faaliyetler işletilmiştir (Bektaş Akpınar ve Aşkın Ceran, 2020: 30-31). Bu süreç 1970’li yılların sonuna kadar devam etmiş ve afet yönetimi doğa kökenli afetlerin etkilerine verilen tepkisel dönütler şeklinde ele alınmıştır. Sonraki süreçte ise afet öncesi sürece odaklanılmış ve risk yönetimi ön plana çıkarılmıştır (Stenchion, 1997: 40). Bu gelişimsel sürecin devamında yeni yaklaşımlar ve bu yaklaşımların bütüncül olarak ele alındığı modern yaklaşımlar gelişmiştir. Modern yaklaşımların en önemli farkı, afetler konusunda riskleri ele alan planlama faaliyetlerinin özel bir önemde ele alınması, önleyici ve zarar azaltıcı çalışmaların daha özenle ele alınmasına odaklanılması ve bunların yanı sıra teknolojik yeniliklerin ve bilimsel yöntemlerin sürece dahil edilerek etkinliğin artırılmasıdır (Macit, 2019: 176-177).

Afet yönetimi kapsamlı planlamaların yapılması, yönlendirme ve koordinasyonun etkin bir şekilde sağlanması, hukuksal çerçevenin belirlenmesi, kurumsal yapılaşmanın

planlamalar doğrultusunda uygun bir şekilde oluşturulması ve kaynakların bu doğrultuda doğru bir şekilde kullanılmasıdır (Kadıoğlu, 2008: 7-8). Ergünay (2009: 4) ise afet yönetimini, afetlerin önlenmesi ve hasarın miktarının azaltılması adına iki afet arasındaki süreç içerisinde işletilmesi gereken faaliyetlerin idamesi, koordinesi ve uygulaması adına kaynakların yönetim süreci şeklinde tanımlamaktadır. Afet zararlarının tüm boyutlarıyla ele alınış biçimi, yapılan faaliyetlerin etkinliğinin ortaya koyulması ile ileriye yönelik ders çıkarma adına işletilen bir süreç olarak afet yönetimi, doğru hazırlık ve kararlar alınması adına mutlak olarak işletilmelidir (Elliot, 2014: 814-820). Modern afet yönetimi kavramında kayıp ve zararların azaltılması, hazırlık yapılması, tahmin ve erken uyarı sistemleri, afetlerin anlaşılması gibi afetlerden öncesinde korumaya yönelik olan çalışmalar “Risk Yönetimi”; olayın meydana gelmesi ile etki analizi yapılması, müdahale sürecinin işletilmesi, iyileştirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi, yeniden inşa faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gibi afet sonrası çalışmalar ise “Kriz Yönetimi” olarak genel kabul görmektedir (Mushkatel ve Weschler, 1985: 50; Kadıoğlu, 2008: 7-8). Bu anlamda daha etkin bir afet yönetimi süreci, afetin öncesinde, afetin sırasında ve afetin sonrasında ihtiyaç dahilindeki tüm çalışmaları kapsamalıdır (Demirci ve Karakuyu, 2004: 72).

Bu bağlamda 21. Yüzyıl afet yönetiminde önemli bir dönüm noktasıdır ve kentsel bir bakış açısı kapsamında ele alınmaya başlayan, risk yönetimini ve metodolojisini ön planda tutan bir sürece yönelim gerçekleşmiştir (Okada, 2004: 49). Artan kentleşme oranları ve teknolojik gelişmeler ile artma eğilimi gösteren çeşitli insan, teknoloji ve doğa kökenli afet türlerinin dahil edildiği etkin bir afet yönetimine duyulan ihtiyaç (Koduru vd., 2018: 241), modern ve bütünsel bir afet yönetimi anlayışını ortaya çıkarmıştır. Modern ve Bütünsel Afet Yönetimi, meydana gelecek afet zararlarının önlenmesi veya azaltılması adına, riskin analiz edilmesi ve zarar azaltma çalışmalarının yapılması, hazırlık yapılması, ilk yardım ve müdahalenin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi ile yeniden inşa evresinin doğru ve uygun bir şekilde işletilmesi süreçlerini içerecek şekilde afet oluşturan olayın yönetilmesine denmektedir. Afetler sonucunda ortaya çıkabilecek olan can kayıplarının ve mal kayıplarının önlenmesi veya olabildiğince azaltılması hususunda bütün afet yönetimi evreleri ve süreçlerinin bütünsel olarak idamesi gerekmektedir. Özellikle afet planlarının toplumun tüm kesimlerini kapsayacak biçimde ele alınması, desteklenmesi, organizasyonun sağlanması, ihtiyaç duyulabilecek mevzuat düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi ve kurumsal yapılaşmaların sağlanması yahut revize edilmesi, meydana gelen afetlerde çok daha etkili ve verimli olan uygulamaların gerçekleştirilmesi için gerekmektedir. Yani

özetlemek gerekirse, afet risklerinin olabildiğince en aza indirgenebilmesi, ortaya çıkabilecek zararlarının azaltılabilmesi, oluşturacağı olumsuz sonuçların önlenmesi veya azaltılabilmesi, meydana gelebilecek olası hasarların tahmin edilebilmesi ve ihtiyaç durumlarının tespit edilebilmesi, kullanışlı bir acil durumlara müdahale planının oluşturulabilmesi, buna yönelik olarak eğitimlerin ve tatbikatların gerçekleştirilebilmesi gibi bütün faaliyetlerin afet yönetimi kapsamında yer aldığı söylenebilir. Bununla beraber erken uyarı konusunda kullanışlı ve teknolojik sistemlerinin kurulması, eğer varsa mevcut olanların iyileştirilmesi, öngörü kabiliyetinin artırılması, afet sonrası için ise hızlı ve etkin bir ihtiyaç analizi gerçekleştirilmesi, daha sonra ise yeniden inşa ve iyileştirme kapsamındaki faaliyetleri de afet yönetimine dahil etmek ve verimliliğini sağlamak gerekmektedir (Ergünay, 2005; Şahin, 2022: 16-18).

Afet yönetiminin temelinde yatan amaç en basit anlamıyla afetlerin ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve fiziksel her türlü hasarının minimizasyonudur (Rao vd., 2007: 1-2). Ortaya çıkabilecek olan can kayıpları ile mal kayıplarının en aza indirgenmesi ve öncelikle en fazla maruziyet yaşayanların kurtarılması afeti yönetme çabasının en önemli diğer amaçlarıdır. Bununla birlikte, doğayı, çevreyi, tabiat varlıklarını ve kültür varlıklarını korumak, hayatın normal akışına ve sosyal ortamın normale hızlıca dönüşünü sağlamak, hatta öncekinden bile daha iyi bir duruma gelmesi adına çabalamak, ihtiyaç duyulan kamu ve özel sektör hizmetlerinin işler hale gelmesini ve sürdürülebilirliğini sağlamak afet yönetiminin diğer amaçlarıdır (Şahin, 2019: 188). Bu anlamda afet yönetimi yalnızca afet anında ve daha sonrasında sürdürülecek olan faaliyetlerle sınırlı görülmemelidir. Afetler öncesinde planlamanın, en az afet anındaki ve daha sonrasındaki müdahaleler kadar büyük bir öneme sahip olduğu, hatta ortaya çıkacak afet zararlarının azaltılması konusunda çok daha büyük bir etkiye sahip olduğu mutlak bir gerçektir (Ergünay 1998; Ertükrmen 2006; Geray 1997; Kadioğlu 2008). Yani afet yönetimi meydana gelen her türden hasarı ortadan kaldırma veya minimize etme, ihtiyaç duyulan insani yardımı en hızlı ve etkin bir şekilde sağlama faaliyetleri ile etkin bir zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme sürecini amaçlamaktadır (Oloruntoba vd., 2018: 544-545).

Afet yönetimi ülkeler adına doğru bir şekilde işletilmesi mecburi bir süreçtir. Özellikle ülkemiz gibi afetlerin sıklıkla meydana geldiği ülkelerde bu süreç çok daha fazla önem kazanmaktadır. Örneğin Şubat 2023 depremleri ülkemizin en yıkıcı afetleri arasına girmiştir ve 1939 Erzincan ile 1999 Marmara depremlerinden daha büyük bir kayba neden olmuştur. Bu depremler nedeniyle en başta Kahramanmaraş olmak üzere, Kilis, Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Malatya, Diyarbakır, Adıyaman, Osmaniye, Elazığ

ve Adana illeri etkilenmiştir (AFAD, 2023). Strateji Bütçe Başkanlığının Şubat 2025 tarihindeki ilk belirlemeleri ile, afetten etkilenen bu 11 il odağında hazırladığı raporuna göre olayın ülkemiz ekonomisine toplam yükü içerisinde, en büyük hasar kalemi %54.9 oranıyla 1.073.9 milyar TL (56.9 milyar dolar) olarak tespit edilen konut hasarı oluşturmuştur. Ağırlıklı olarak ikinci hasar kalemi 242.5 milyar TL (12.9 milyar dolar) şeklinde hesaplanan kamuya ait altyapıların ve hizmet binalarının yıkılmasına ait olarak görülmektedir. Hemen ardından 222.4 milyar TL (11.8 milyar dolar) ile konut haricindeki imalat sanayinde, enerji tesisterinde, haberleşmede, turizm sektöründe, sağlık sektöründe ve eğitim sektöründe küçük esnafın uğradığı hasar ile ibadethanelere ilişkin hasarı kapsayan özel kesimin hasarı gelmektedir. Ayrıca esnafın gelir kayıplarıyla birlikte sigorta şirketlerinin yaşadığı kayıplar ve bunların makro ekonomi üzerindeki etkileri dikkate alındığında, depremin ortaya çıkardığı bu afetin Türkiye ekonomisi açısından yükünün toplamda yaklaşık 2 trilyon TL (103.6 milyar dolar) üzerinde bir meblada olduğu tahmin edilmektedir. Bunun ise 2023 yılındaki milli gelirin neredeyse %9'una denk geleceği, Strateji Bütçe Başkanlığınca öngörülmüştür. Depremler 120 bin kilometrekarelik alanda etkili olarak 14 milyon insanı etkilemişlerdir. 53.737 can kaybı yaşanırken, 107.213 kişi yaralanmış, 3.5 milyon kişi ise bölgeden tahliye edilmek durumunda kalmışlardır. Toplamda 2.337.455 yapıdan 39.466'sının tamamen yıkılmış, 21.175'inin acilen yıkılması gereken durumda, 199.967 tanesinin ağır hasarlı, 43.698 tanesinin orta hasarlı ve 1.954.378 tanesinin ise hafif hasarlı veya hasarsız olduğu tespit edilmiştir. (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2025: 6-9). Bu yıkım, yetersizliklerimizin olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle etkin bir afet yönetimi sürecinin ivedilikle işletilmesi gelecekte böyle bir durumla karşılaşılmasında adına atılabilecek en büyük adımdır.

2.4. Afet Yönetiminin Aşamaları

Afet yönetimi, uygulama alanındaki temel farklar veya hedefler doğrultusunda farklı, ancak birbirleri ile genelde iç içe girişik şekilde yürütülen, işlevsel faaliyet aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri afet yönetimi açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle her aşama olabilecek en doğru şekilde işletilmeli veya sürdürülmelidir. Bununla birlikte afet olgusunun ortaya çıkmasına engel olunması veya ortaya çıkabilecek zararın minimize edilebilmesi, bu aşamaların her birinde doğru kararların alınmasına bağlıdır (Adnan vd., 2015: 35-37). Bu aşamalarda sürdürülecek olan faaliyetler, genelde birbirleri ile kesin çizgiler ile ayrılmamakta, bir aşamayı bitirip öbürüne geçmek söz konusu olmamaktadır. Aşamalar eş zamanlı bir döngü içerisinde

işletilmelidir (Kadıoğlu, 2008: 9). Afet yönetimi süreci ele alındığında, bu sürecin en temelinde yatan amaçlar afetin ortaya çıkarabileceği can kayıpları ve mal kayıplarının minimize edilmesi ve maruziyet yaşayanların kurtarılması, bununla birlikte çevresel zararın azaltılması ve afet sonrası sürecin etkin ve verimli bir şekilde idamesi olduğundan, afet yönetimi, risk analizi ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale, iyileştirme ve yeniden inşa gibi tüm süreç evrelerini dahil edecek şekilde afetin aşamalandırılmasını gerekli kılmaktadır (Şahin ve Üçgül, 2019: 50).

2.4.1 Önleme ve Zarar Azaltma

Afetlerin zararlarının önlenmesi veya zararının en aza indirgenmesi amacıyla gerçekleştirilen faaliyetler bu aşama kapsamında ele alınmaktadır. Bu basamak afet yönetimi sürecinin ilk adımıdır. Afetler için yasal düzenlemelerin yapılması, yapılanmanın ve yönetmeliklerin yeniden düzenlenmesi, yerel ve bölgesel çapta afet risklerinin belirlenmesi ve tehlike ve risk haritalamalarının hazırlanması gibi faaliyet alanlarının ele alındığı aşamadır (Ergünay, 1996). Toplum basit önlemler konusunda bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilerek ölümlerin ve yaralanmaların minimize edilmesi yine bu aşamanın temel bir faaliyet alanıdır (Kadıoğlu, 2008: 10-11). Buna ilave olarak, ihtiyaç olan teknik araştırmaların ve akademik araştırmaların yapılması, ülke bazında kayıt ağları oluşturularak gerekli tüm verilerin toplanması, saklanması ve değerlendirilmesi, kamu nezdinde bir veri merkezi oluşturularak ilgili kurum ve kuruluşların kullanımına sunulması, erken uyarı sistemlerinin oluşturulması, eğitim programlarının hazırlanması ve toplumun her kademesinde bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi gibi kapsamlı çalışmaların yürütülmesi bu aşamanın temel faaliyetleri arasında yer almaktadır. Son olarak afet risklerini önlemek adına ve afet zararlarını minimal bir düzeye indirmek adına mühendislik tedbirlerinin uygulanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması bu aşamanın faaliyet alanları arasında ele alınmaktadır (Şahin ve Üçgül, 2019: 50). Yani önleme ve zarar azaltma, insanların canlarına ve sahip oldukları her türden maddi yapı veya varlığın güvenliğini tehdit eden ve risk oluşturan etkenlere karşı, en geniş çaplı olacak şekilde alınan önlemlerin tümüdür (McLoughlin, 1985: 166). Bu aşamada yürütülen faaliyetlerin önemi, afet nedeniyle oluşan zararın azaltılması ile afet sonrası sürecin çok daha kolay ve etkin bir şekilde işletilebilmesine olanak tanınmasında yatmaktadır.

2.4.2. Hazırlık

Afetler karşısında hazırlık yapılması afet yönetimi sürecinin çok önemli bir aşamasıdır. En temelde hazırlık, tehlikeleri önceden görerek analiz etmek ve ihtiyaç duyulabilecek her türden kaynağın olması gereken yerde ve şekilde olmasını sağlamak adına acil durum meydana gelmeden önce bir müdahale ve yönetim kapasitesi oluşturma sürecidir (Diekman vd., 2007: 494-495). Hazırlık çalışmaları çok yönlü çalışmalardır ve afet yönetiminin diğer süreçlerini destekleyen çalışmalar içermektedir. Önlenmesi mümkün olmayan afet durumlarının zararlarına karşı, insanların canları ve malları, doğal, kültürel ve milli servetin zarar görmemesi ve güvenliğinin sağlanması için alınacak önlemler bu aşamanın faaliyetlerindendir (Yıldız, 2014: 10). Öte yandan, hasar meydana getirebilecek tehlikelere karşı önlemlerin alınması, doğru ve zamanında, en uygun ve en etkin şekilde yöntemler ve organizasyonlar oluşturularak müdahale sürecine hazırlanılması yine bu aşamanın faaliyet alanları arasındadır (Kadıoğlu, 2008: 18). Hazırlık, meydana gelebilecek zararı olabildiğince azaltmak adına sistematik acil müdahale yapıları kurulması ile bireylerin ve toplumların korunması, bununla beraber de etkili bir müdahale süreci için gerekli olan kaynakların mevcudiyetinin sağlanarak müdahil olacak kişilerin bu kaynakların kullanımını öğrenmesi amacı taşıyan önemli bir süreçtir (Latupeirisa ve Pujanto, 2020: 2-3; Oral vd. 2015: 22). Hazırlık evresi ele alındığında, yerleşim merkezlerinde afet öncesi dönemde önleme ve zarar azaltma çalışmalarının sonuçlarından hareketle afetin doğurabileceği sonuçlara yönelik ihtiyaç tespiti yapılması, acil eylem konusunda planlama yapılması, tahliye sürecinin şekillendirilmesi, toplanma alanlarının belirlenmesi, kurtarma ve acil yardım konusunda planlamaların yapılması ve güncelliğinin sağlanması, ihtiyaçların belirlenerek stoklanması ve erken uyarı sistemlerinin çalışır ve güncel tutulması bu sürecin kapsamında yer alan faaliyetlerdendir (Şahin ve Üçgül, 2019: 53). Afet yönetimi sürecinde hazırlık, anlaşılabileceği üzere hem afet zararlarından daha az etkilenmek adına, hem de afet sonrası sürecin daha rahat geçirilmesi adına yapılabilecek faaliyetleri içermektedir. Bu anlamda afetlere hazır bulunuşluk toplumsal dirençliliğin temel unsurları arasında yer almaktadır. Bunun içinde toplumun en temeli olan bireysel hazır bulunuşluk kritik bir öneme sahiptir.

2.4.3. Müdahale

Afet yönetiminde müdahale süreci, afet öncesi aşamalarda işletilen süreçler boyunca ekilenlerin biçileceği, kritik ve doğru adımların atılması ile çok daha iyi bir sonuç alınabileceği, aksi halde durumun kötüleşebileceği önemli bir süreçtir. En kısa

anlamıyla müdahale süreci, afet öncesi dönemde alınan önlemlerin ve yapılan planlamaların, kriz sürecinde belirlenmiş kurum ve kuruluşlar üzerinden işletilmesi ve sürecin etkin ve ivedi bir şekilde kontrol altına alınma süreci olarak ifade edilebilir (Yavaş, 2004: 65). Müdahale evresi, risk yönetimi sürecinde hazırlanan planların afetin oluşum anı itibari ile devreye sokularak, afetin boyutu ve meydana geldiği alan özelliklerinin de dikkate alındığı azami iki aylık bir süreç içerisinde gerçekleştirilen faaliyetleri kapsamaktadır (Ergünay, 1996). Süreç içerisinde gerçekleştirilen başlıca faaliyetler, arama ve kurtarma ile can kaybının önlenmesi, bunun yanı sıra beslenme ve giyim konusunda temel desteğin sağlanması ve mülki zararların minimal düzeye indirgenmeye çalışılmasıdır (McLoughlin, 1985: 166-169). Sürecin temel amacı ise, mümkün olduğunda en kısa süre içerisinde afete müdahalede bulunmak, azami miktarda can kurtarılması, yaralıların tedavi ve bakımının sağlanması, gıda, barınma ilaç, güvenlik gibi temel ihtiyaçların karşılanması adına müdahalelerde bulunulması şeklinde sıralanabilir (Ergünay, 1998). Ayrıca iletişim, ulaşım, insan ve çevre sağlığı, hasar belirleme, enkaz kaldırma, ikincil acil durumların engellenmesi adına adımlar atılması gibi iyileştirmeye yönelik temel faaliyetleri de içermektedir (Ergünay, 1996). Bu aşamanın en ön plana çıkan yanlarından birisi de süreç içerisinde iyileştirme ve yeniden inşa süreçleri adına temel oluşturulmasıdır (McLoughlin, 1985: 166-169).

Konuya bağlı olarak, 26/08/2013 tarihinde ülkemizde afetlerin ardından müdahale sürecinde yürütülecek faaliyetleri ve bu faaliyetlerin uygulanması için “Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği” hazırlanmıştır. Yönetmeliğin temel amacı, müdahalede ihtiyaç duyulabilecek tüm kaynakların yerel düzeyde ve ulusal düzeyde planlanmasının sağlanması, kaynakların ihtiyaç halinde bölgeye etkin bir şekilde ulaştırılması adına lojistik sistemlerin oluşturulması, müdahale hizmetlerini yürütecek ve koordinasyonu sağlayacak ana ve destek çözüm ortakları ile bunların yerel düzeydeki sorumlularını belirlemek ve planlama esasları için bir çerçeve oluşturmaktır (Şahin ve Üçgül, 2019: 53).

2.4.4. İyileştirme

İyileştirme, genellikle müdahale süreci ile eş güdümlü olarak, afet şokunun atlatılmasının ardından ivedi bir şekilde başlatılması gereken bir süreçtir. Bu süreç, afet bölgesindeki toplumun asgari düzeyde hayatlarını idame ettirmeleri adına gerekli olan koşulların yeniden oluşturulması amacıyla alınan kararların tümünü ifade etmektedir (Gökçe ve Tetik, 2012: 15). Süreç içerisinde yürütülen faaliyetlerin başlıcaları, maruziyet yaşayan topluluğun haberleşme, elektrik, su, eğitim gibi tüm alt yapı

hizmetlerinin yeterli düzeyde ve ivedilikle karşılanmasının sağlanmasıdır (Ergünay, 2009: 8-9). Bu süreç literatürde bazen yeniden inşa çalışmalarını da içerecek şekilde ele alınmaktadır. Ancak çalışmamız kapsamında yeniden inşa süreci ayrı olarak ele alınmıştır.

2.4.5. Yeniden İnşa

Yeniden inşa, kriz sürecinin sonlandırılması ve toplumun en azından afet öncesindeki standartlarına kavuşturulması adına büyük önem taşıyan bir süreçtir. Bu aşamada, afet bölgesinin haberleşme, ulaşım, temel ihtiyaçlar, kanalizasyon, eğitim, kalıcı konut, sosyal ve ekonomik düzenin normale dönmesi amacıyla faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu konuda 23 Ekim 2011 Van depremi iyi uygulama örnekleri arasında sayılabilir. Gölçük depremine kıyasla panik ve karmaşa çok daha hızlı bir şekilde aşılmış, bunun ile birlikte hızlı bir şekilde yeniden inşa süreci işletilmiştir (Şahin ve Üçgül, 2019: 54). Yeniden inşa aşaması afet sonrası süreçte uzun dönem faaliyetlerinin tümünü içermektedir. Bu bağlamda, afet bölgesindeki toplumun en az afet olmadan önceki durumuna veya öncekinden daha iyi bir duruma ulaştırılması adına yapılan tüm faaliyetler süreç kapsamına girmektedir (Adnan vd., 2015: 36).

Örnek vermek gerekirse, 17 Ağustos depremleri ardından 4123 sayılı kanun çerçevesinde maddi yardımlar yapılmış, toplamda 11.7 milyon TL kredi 7269 Sayılı Kanun çerçevesinde beş safhalı ödemeler sağlanmıştır. Ayrıca hak sahiplerinin başka bölgelerden de konut alabilmesine olanak tanınmıştır (Ertürkmen, 2006). Bununla birlikte orta hasarlı konutlar adına afetzedelere 70 milyon TL kredi 7269 çerçevesinde yüzde metodu ile dört aşamada ödenmiştir (Şahin ve Üçgül, 2019: 55).

2.5. Afet Yönetiminde Toplum Temelli Yaklaşım

Yönetim en genel anlamıyla işlerin ve sürdürülecek olan faaliyetlerin sevk ve idaresi şeklinde tanımlanabilir. Ergun (2004: 3) ise yönetimi, belirlenmiş ön amaçlara ve hedeflere ulaşmak adına lazım olan araçlar ile alakalı bir etkinlik veya bir süreç şeklinde ele almaktadır. İster sürece vurgu yapılarak isterse de eyleme vurgu yapılarak tanımlansın, insanlar arasındaki iş bölümünün var oluşundan itibaren yönetim olgusunun da var olduğu söylenebilir (Fişek, 2005: 89). Afet yönetimi ise tam anlamıyla bir süreç yönetimidir ve belli aşamaları ile bu aşamalar kapsamında yürütülmesi gereken faaliyetleri içermektedir. Toplum ise bu sürecin ayrılmaz bir parçasıdır ve önemli bir faaliyet ayağıdır. Afet yönetiminde kamu otoritesinin başarılı olabilmesi için,

toplum bilinç ve duyarlılığının oluşturulması, örgütlenmesi ve yönetilebilir bir duruma getirilmesi gerekir. Çünkü afetler, toplumların ilk anda başa çıkmakta zorlandıkları durumlardır. Afetler sosyal bir olgudur ve toplumların yaşantısında olumsuz yönde değişiklikler yaratırlar. Bu nedenle afetlere karşı geliştirilecek stratejiler ve politikalar, toplum merkezli olmalıdır. Toplum merkezli faaliyetler ise toplumun kültürüne kök salarak ve insanların gerçek ihtiyaçlarını ve önceliklerini ortaya çıkararak problemlerin doğru bir şekilde tanınmasına böylece çok daha duyarlı önlemlerin tasarlanıp uygulamaya konulmasına olanak sağlamaktadır (Shaw ve Goda, 2004: 32).

Kriz yönetimi sürecinde otoritenin tesis edilmesi ve hızlı karar alma mekanizmalarının devreye sokulması kritik adımlardır. Afetlerden kaynaklanan kriz durumlarında, yerel resmi ve sivil örgütlenmelerin dışında uluslararası kuruluşlar ve gönüllüler gibi birçok farklı unsurun beraber faaliyet göstermesi ve karmaşanın çok yüksek düzeylere ulaşabilmesi, koordinasyonun önemli bir husus olduğunu ortaya koymaktadır (Leblebici, 2014: 458). Müdahale sürecinde birçok kurum, kuruluş, gönüllüler ve uluslararası örgütler olaya müdahil olabilir (Quarantelli, 1998: 4). Bu durumun ortaya çıkarabileceği karmaşa müdahale sürecindeki faaliyetlere olumsuz yönde yansıyabilmektedir. Bu hususta acil durum yönetimi karmaşasının önüne geçilebilmesi ve sürecin düzgün ve etkin bir şekilde işletilebilmesi adına yüksek düzeyde merkezileşmiş yönlendirme ve liderlik gerektirmektedir (Hy ve Waugh, 1990: 12). Aksi durumda olay bölgesinde başına buyruk hareket eden gruplar, sisteme ekstra yük bindirebilir veya sistemin olağan işleyişine zarar verebilirler. Bu nedenle olay bölgesinde bulunan herkesin kayıt altında olması ve doğru bir şekilde yönlendirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, kamu yönetiminin de kriz sürecindeki en önemli rollerinden birisinin koordinasyon olduğu, kamunun daha çok müdahale sürecine hazırlıkta ve müdahale sonrası süreçte önem kazandığı, bu bağlamda yerel unsurların daha ön plana çıkarılması gerektiği ve kamunun koordinasyon rolünü iyi bir şekilde üstlenmesi gerektiği söylenebilir (Leblebici, 2014: 459). Afet süreçlerinde kamu bürokrasisinin katı yapısı nedeniyle, oluşan kriz ortamında toplumun afete gösterdiği dirence katkı sağlamadığı, toplumsal dayanışmanın geliştirilmesinin ise afetler karşısında toplumun daha güçlü olmasına katkı sağlayabileceği ifade edilmektedir (Kirschenbaum, 2004: 6-8). Anlaşılabileceği üzere toplum afet yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Tamamen kırılgan bir toplum afetin boyutunu artırayabileceğinden, ülkelerin afetlere karşı mevcut kapasitelerini aşan olaylar artmaya başlayacak, ne yerel düzey ne de ulusal düzeyde yapılan hazırlıklar olayların üstesinden gelme konusunda yeterli olamayacaktır.

Bu bağlamda afet yönetiminde toplum temelli yaklaşımlar geliştirilmeye ve toplum afet yönetimi sürecinin etkin bir aktörü haline getirilmeye çalışılmıştır. Süreç içerisinde toplumun kırılganlığına ve toparlanma ve eskiye dönme gücüne katkı sunan, afet sürecinin etkinliğini artırmaya çalışan topluma dayalı farklı yaklaşımlar ele alınmıştır. Bu yaklaşımlar, afete dirençli toplum yaklaşımı, çabuk toparlanan toplum yaklaşımı, sosyal öğrenme temelli yaklaşım ve hassas gruplar adına öz yeterlilik yönetimi teorisi şeklinde sıralanabilir (Şahin, 2022: 3-8). Tüm bu yaklaşımlar ele alındığında hepsi farklı bakış açıları ile veya farklı süreçler ile konu üzerine yoğunlaşmış olsa da, hepsinin ortak amacı afet yönetimi sürecine toplumu da dahil ederek çok daha az kaynak harcayarak daha etkin ve daha verimli bir sürecin işletilmesini sağlamaktır. Günümüz modern ve bütünleşik afet yönetimi yaklaşımı da bu yaklaşımları geliştiren ve kapsayan bir bakış açısına sahiptir. Özellikle risk yönetiminin odak alındığı günümüzde risklerin minimize edilmesi adına toplumsal direnç özellikle ele alınması gereken bir husustur. Toplum, afet yönetiminde önemli bir yer kaplayan, yadsınamaz bir bileşendir ve risk yönetiminde dirençli bir toplumun oluşturulması öngörülmektedir.

Ülkemizde de bu adımların atılması ve toplumun sürece dahil edilmesi adına çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle 1999 Marmara depremi ardından, İsviçre Kalkınma ve İş Birliği Ajansı (SDC) tarafından desteklenmekte olan “Mahalle Afet Destek Projesi” 2000 yılı içerisinde başlatılmış, bazı meslek örgütlerinin, belediyelerin, yerel üniversitelerin ve bazı sivil toplum kuruluşlarının katılımı sağlanmıştır. Mahalle afet timlerinin organizasyonu ve koordinesinin sağlanması, donanım ve eğitim açısından yeterliliklerinin sağlanması, kurumsal bir teşkilatlanma oluşturularak uzun dönemde de sürdürülebilirliklerinin sağlanma ve sisteme entegrasyonlarının gerçekleştirilmesi bu projenin temel amaçlarındandı (Özerdem ve Jacoby, 2006: 62). Bu proje yetmiş ve yetkin gönüllülerin temini açısından önemli bir adımdı. Ancak bu ve bunun gibi projelerin yaygınlaştırılması ve toplumun her kesimine nüfuz etmesi toplumsal dirençlilik açısından ele alınması gereken bir durumdur. Bununla beraber, yukarıda bahsedildiği üzere bu tür çalışmalarda kamunun koordinasyon rolünü üstlenmesi de önemlidir. Çalışmalar toplum koordinesi adına stratejilerin, kamunun müdahaledeki başarı şansını artırdığını ortaya koymakta ve bu iki kavram arasında bir korelasyonun bulunduğu ifade edilmektedir (Kapucu, 2008: 255). Kamu gücünün politika belirlenmesi ve koordinasyonun sağlanması hususunda etkin olarak mutlaka bulunması gerekmektedir. Kamu adına bunu sağlayacak olan kurumsal yapı ise ülkemizde AFAD olarak görülebilir (Leblebici, 2014: 473). Yani toplum dahil edilerek afet yönetimi

süreci işletilmeli, toplum dahilinde politikalar belirlenmeli, toplumu kapsayan projeler ve faaliyetler ile katılım sağlanmalı ve oluşan toplum tabanlı yapı kamu elinde koordinasyon, sevk ve idameye tabi olmalıdır.

2.6. Afet Yönetiminde Toplumsal Hazırlık ve Önemi

Geçmişten günümüze insanlara, toplumlara ve doğaya verdikleri zarar, toplumların afetlerle sürekli bir mücadele içinde olmasına ihtiyaç doğurmuştur. Toplumlar bu mücadele sürecinde afetlerin nedenselliğini sorgulamakta, afetler konusunda tehlike ve risklerin belirlenmesi adına çalışmalar yürütmekte, ortaya çıkabilecek hasar ve kayıpların en aza indirgenmesi adına ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar yapmaktadırlar (Şen ve Esmer, 2017: 232). Afetler ekolojik sistemi bozarak fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara sebep olan, doğadaki tüm canlı yaşamını olumsuz etkileyen ve bir başka afet riskini de tetikleyebilen olayların sonuçlarıdır. Bu nedenle afetler meydana gelmeden önce önlem alınması gerektiğinden, afet yönetiminde hazırlık aşaması büyük bir önem arz etmektedir. Seneler içerisinde edinilen afet tecrübeleri, tüm sürece etki eden zarar azaltma ve hazırlık faaliyetlerinin odak noktası olduğu bir afet yönetimi anlayışının benimsenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu süreçlerin doğru işletilmesi tehlikeler nedeniyle meydana gelecek olan olayların afet mi, acil durum mu yoksa sadece olağan dışı bir olay mı olduğunu belirlemektedir. Bununla birlikte, bu süreçlerde gerçekleştirilen faaliyetler müdahale, iyileştirme ve yeniden inşa süreçlerine de doğrudan etki etmekte ve bu süreçlerin etkinliğinin ve verimliliğinin belirleyicisi olmaktadır (Kaya, 2020: 11).

Afet yönetiminde hazırlık genel anlamda insanlar ve toplumlar adına yıkıcı sonuçlar ortaya çıkarabilecek tehlikelere yönelik uygun ve etkin yöntemler kullanılarak zamanında müdahalede bulunulması adına yapılan tüm çalışmaları kapsamaktadır (Kadıoğlu, 2008: 18). Afetlere hazırlıkta ele alınan çalışmalar genel olarak planlamaların yapılması, toplumun ve müdahale ekiplerinin eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi, kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması ve kapasite geliştirme şeklindedir (Yavaş ve Koçak, 2016: 1098). Özellikle afetlere hazırlık sürecinde yerel, bölgesel ve ulusal planlamaların yapılması öncelikli faaliyetlerden birisidir (Kadıoğlu, 2008: 20). Anlaşılabacağı üzere bu genel faaliyet alanlarının büyük bir kısmı toplumu da kapsamaktadır. Çünkü afetlere hazırlık, afetin etkisini gösterdiği toplum üzerindeki yıkıcı yansımalarını en aza indirmeyi, çıkan sonuca yanıt verebilmeyi, olabildiğince mevcut imkanlarla başa çıkabilmeyi ifade etmektedir (IFRC, 2014).

Afete hazırlık yalnızca devletin üstlenebileceği veya yürütebileceği bir süreç değildir. Toplumun ve toplumu oluşturan bireylerinde iş birliği içerisinde olması ve sürecin ortaklaşa işletilmesi önem arz etmektedir. Afete hazırlık, devletlerin, toplumun, afet çalışanlarının ve toplumu meydana getiren bireylerin, afetin yıkıcı etkilerine karşı tahminler yürüterek, müdahale sürecini ve direnç açısından geliştirilen kapasiteyi ifade etmektedir (UNDRR, 2025). Bu bağlamda literatür incelendiğinde afete hazırlık kurumsal ve yönetsel düzeyde ve hane halkı hazırlığı düzeyinde ele alınmaktadır. Genel anlamda afet çalışanlarının eğitimi, tatbikatların gerçekleştirilmesi, planlamaların yapılması, ekipman ve teçhizatların yeterliliğinin sağlanması, malzeme bakımlarının yapılması ve kullanıma hazır halde bulundurulması yönetsel hazırlık olarak ele alınmakta, afet çantasının hazırlanması, aile planlarının oluşturulması gibi faaliyetler ise hane düzeyinde hazırlık olarak değerlendirilmektedir (Tierney vd., 2002). Temelde yapılan tüm hazırlık toplum ile mümkündür. Çünkü hazırlık bir sosyal grubun meydana gelmesi muhtemel zararlara karşı, proaktif bir yaklaşımla önceden önlemler alınması konusunda genel bir anlayışı benimsemesi ve zarar azaltma konusunda sorumluluk üstlenerek etkin bir yönetim süreci işletmesidir (Nguyen vd., 2006: 570).

Toplumsal olarak hazır bulunuşluk, başa çıkma ve uyum sağlama kapasitesinin artması ile afetin yıkıcı etkilerinin azaltılması konusunda önemli faydalar sağlamaktadır (Paton, 2019: 328-329). Bu bağlamda, toplumun savunmasızlığının azaltılarak, kapasitesi ve direncinin artırılması adına toplumsal düzeyde hazır bulunuşluk önem arz etmektedir. Bunun içinde toplumsal hazırlığın devlet tarafından desteklenmesi gerekmektedir (Yeşil, 2011: 647). Afetlere hazır bulunuşluk arttıkça ortaya çıkan hasar azalmakta, hazırlık düzeyi azaldıkça da hasar artmakta olduğundan toplumun her kesiminin dahil olması sağlanarak hazır bulunuşluğun örgütlü bir şekilde artırılması büyük bir öneme sahiptir (Şahin ve Uyan, 2016: 827).

Toplumsal hazırlık ele alındığında toplumu oluşturan bireylerin hazır bulunuşluğu önem kazanmaktadır. Bireylerin afetlere karşı hazırlanmaları ise farkındalık ve bilinçlendirme çalışmaları ile ön plana çıkmaktadır. Bunun yolu da eğitimden geçmektedir. Afetlere toplumsal hazırlıkta eğitim ve öğretim göz ardı edilmemelidir. Keim ve Giannone (2006: 168) bu konuda çalıştayların, seminerlerin, konferansların veya formal eğitim programlarının düzenlenmesini, kendi kendine öğrenme metotlarının ve bireysel öğretimin desteklenmesini, tatbikatların düzenlenmesini, broşürler, videolar, medya araçları, gazete ve dergilerin kullanımını, ilköğretim öğrencilerinden profesyonellere kadar toplumun eğitimden geçmesini ve konu hakkında halk gösterileri ve toplantılarının yapılmasını ön plana çıkarmaktadırlar. Toplumsal afet kültürü

kapsamında, afetler konusunda toplumsal farkındalığın ve bilincin artırılması gelecek nesiller içinde önem arz eden bir husustur (Avcı, 2023: 87).

2.7. Afetlere Bireysel Hazırlık ve Önemi

Afetlere karşı toplumsal direncin artırılması konusunda toplumu meydana getiren bireylerin hazırlık durumlarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Dayanıklı, uyum sağlama yeteneğine sahip ve olaylardan hızlı ve etkin bir şekilde kurtulabilen dirençli bir toplum oluşturmak, aile ve bireyleri ile evde başlayarak toplumun tamamını kapsayacak şekilde hazırlık çabalarını gerekli kılmaktadır (Thomas vd., 2015: 965). Bireysel hazırlık hem afetlerden daha az zarar görme açısından hem de afet sonrası süreci daha rahat atlatabilmek açısından büyük faydalar sağlamaktadır. Afetlere karşı hazırlık sadece kurum ve kuruluşların sorumluluğu olmamakla birlikte, etkili bir afet yönetimi ve etkili bir hazırlık bireysel çabaları da gerekli kılan bir durumdur (Koçak vd., 2015: 180). Aksi halde toplumu oluşturan bireylerin hazır olmaması, diğer kurum ve kuruluşların hazırlıklarını da yetersiz bırakabilmektedir. Afet olgusu yaşanan olaydan ziyade ortaya çıkan sonuç olduğundan, bu sonuca etki eden her faktör kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda toplumun soyo-politik yapısı, toplumun afet kültürü, toplumdaki bireylerin bireysel hazırlık durumları ve toplumun ekonomik durumu bu sonuca doğrudan etki etmekte ve afetin belirleyicisi olabilmektedir (Kaya, 2020: 11). Son dönemde gelişmiş ülkeler ele alındığında, toplumun ve bireylerin haberdar olmadığı ve kamu kurumları seviyesinde yürütülen afet hazırlıkları yerini bireysel düzeyde hazırlıklara ve gönüllülük çabalarına bırakmıştır (Oral ve Cengiz, 2021: 1261).

Afetlere karşı bireysel hazır bulunuşluğun sağlanması öncelikle zararların azaltılması ve kayıpların yaşanmaması adına önem taşımaktadır. Afet ve acil durum çantasının hazırlanması, yapısal olmayan risklere karşı önlemler alınması, afet anında yapılacaklar konusunda hane halkının planlama yapması gibi basit bireysel hazırlık uygulamaları, afetler nedeniyle yaşanabilecek olan kayıpları azaltabilmekte ve müdahale sürecine de katkı sağlamaktadır (Kaya, 2024: 1943). Bu bağlamda öncelikle bireylerin eylem planlarının yapılması vurgulanmaktadır (Kohn vd., 2012: 217). Afetlere karşı kendi planlamalarını yapan ve gerekli durumlarda bu planlamalar doğrultusunda hareket eden bireyler afet yönetimi sürecine binen yükün azaltılmasına büyük katkı sunmaktadırlar (Işık vd., 2012: 102-114).

Bunun yanı sıra afet sonrası süreçte bireylerin kendi kendilerine yetebilmesi ve müdahale sürecine katkı sağlayabilmeleri de bireysel hazırlığın bir diğer yönüdür. Özellikle uzmanlar afetler sonrasında ilk 72 saat insanların kendi kendilerine

yetebilmesi gerektiğini, ortaya çıkan afetin boyutuna göre yönetsel planların devreye sokulması ve kapasitenin yeterliliğinin sağlanmasının zaman alabileceğini vurgulamaktadırlar (Kohn vd., 2012: 217). Yani özellikle afetin ilk zamanlarında afetzedeler kendi başlarına kalabilmektedir. Bu süreçte de kendilerine yetebilmeleri zararın artmasını engelleyebilmektedir. Ayrıca bu süreç içerisinde yardımlaşmaları da önem arz etmektedir. Bir afet meydana geldikten sonra müdahale faaliyetlerinin başlaması veya bölgeye ulaşması zaman alabileceğinden, bu kritik saatlerin boş geçirilmemesi adına ilk müdahaleciler yine alanda bulunan afetzedelerdir. Bu anlamda bireylerin afetlere cevap verebilme konusunda bilgili olmaları, yeterliliklerinin sağlanması ve motivasyonlarının sağlanmış olması çok önemlidir (Yeşil, 2011: 647).

Öyleyse hemen her konuda olduğu gibi bireysel hazırlık konusunda da bilgili ve bilinçli olunması ön plana çıkan konulardan birisidir. Afetlere hazırlık ve toplumsal dirençlilik ele alındığında, kolektif bir bilincin oluşturulması çalışmaların etkinliğini sağlamak konusunda faydalı olacaktır. Afetlerin sosyal olgular olmasının bir diğer yanı da burada yatmaktadır. Bireylerde ortaya çıkmış olmasına karşın kolektif bilinç, toplumun tamamına yayılım gösteren, devlet veya bir din gibi organlar tarafından temsil edilmeyen ve kuşaktan kuşağa aktarılması ile sürekliliği ve sürdürülebilirliği sağlayan, bununla birlikte toplumun her kesimine aynı şekilde etki edebilen bir yapıya sahiptir (Özyurt, 2007: 101-102). Bu bağlamda afetlere karşı bireysel hazırlık yapılması ve toplumsal olarak kırılganlıkların giderilmesi konusunda kolektif bir yaklaşımın sergilenmesi, toplumun her kesiminin bu çalışmalara olan inancını sağlayacak, toplumsal afet kültürünün oluşmasına zemin hazırlayacak ve gelecek nesillere de aktarılabilecek bir hazırlık bilinci oluşmasını sağlayacaktır. Yani toplumsal olarak bir afet kültürünün oluşturulması hem günümüz açısından hem de gelecekte yaşanabilecek afetler açısından oluşabilecek zararı minimize etmek açısından büyük faydalar sağlayacaktır. Afet kültürü, afetlerle mücadele eden kişilerin bilgelik ve çabalarından öğrenme, bir afet meydana geldiğinde yardımlaşma, tehlikelerin ve risklerin farkında olma ve iş birliğinin sağlanması adına kültürel etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Usui, 2006: 9-10). Ancak yanlış bir afet kültürü geri dönüşü çok zor durumlar meydana getirebilir. Bu nedenle afetler konusunda yapılan açıklamalar ve tanımlamalar toplumun algılarını ve tutumlarını belirleyebileceğinden en doğru şekilde yapılmalı ve üstünkörü aktarımlardan kaçınılmalıdır. Örneğin afeti deprem vb. olayların kendisi olarak öğrenen bir toplum, depremin doğanın bir getirisi olduğunu ve engellenemeyeceği, bu bağlamda her halükarda yaşanabileceğinden önlenemeyeceği, afet önlenemeyeceğinden de afet yaşamak her zaman bir ihtimal olarak var olacağından, hazırlanmanın veya çabalamanın

gereksiz olabileceği gibi yanlış bir algı silsilesine kapılabilir. Tek bir yanlış öğretinin toplumsal yansıması bu denli büyük ve afet yönetimi için zorlayıcı sonuçlara neden olabilir. Oysa afet toplumun kendi kendine var ettiği bir olgudur. Toplumu bu denklemden çıkardığımız anda deprem sıradan bir doğa olayına dönüşmektedir. O zaman depremi yani afete neden olabilecek tehlikeyi olmasa da afeti engellemek tamamen bizim elimizde olan bir durumdur ve bu her afet için geçerlidir. Bu da afet yönetimi dediğimiz olgunun ta kendisidir ve yegane amacıdır. Özellikle konu ile ilgili ülkemizde en sık ele alınan problemlerden birisi “kadercilik” yaklaşımıdır. Afetler konusunda oturan yanlış bilgiler, yanlış algılar ve ortaya çıkan yanlış tutumlara en bariz örneklerden birisi bu durumdur. Kaderci topluluklar afetlere hazırlık, zarar azaltma ve dirençli bir toplumun oluşturulması adına ön plana çıkan engeller arasında görülmektedir (Özmen ve Özden, 2013: 23). Anlaşılabildiği üzere afetler ile mücadele adına hazırlık konusunda farkındalık ve olumlu davranış değişiklikleri oluşturulması kritik bir öneme sahiptir (İnal, 2015: 21). Bunun sağlanabilmesi için konu ile alakalı antropolojik, psikolojik ve sosyolojik çalışmalar, afet yaşamış bireylerin inançları, tutumları ve davranışlarını, birbirleri ile ilişkilendirmeye veya değerler ile ilişkilendirmeye odaklanmaktadır (Mulilis vd., 1990: 357).

Ülkemizde seller, orman yangınları ve depremler gibi birçok farklı tehlikenin afet riski taşıdığı ve bu olayların yaşanma ihtimalinin yüksek olduğu bir ülke olmasına karşın bireylerin bu konuda farkındalık ve hazır bulunuşluk düzeylerinin çok da yeterli düzeyde olmadığı bilinmektedir. Bu bağlamda bireysel olarak hazırlıklı olmak adına ilişkilendirilen başlıca faktörler, yerleşim yerinin özellikleri, bireyin sosyo-ekonomik düzeyi, ev sahipliği, bireyin eğitim düzeyi, insanların geçmiş afet deneyimleri, güvenlik önlemlerinin alınması konusundaki tutumları, bireylerin risk algısı ve farkındalıkları, yaş, cinsiyet vb. şeklinde ele alınmaktadır (Ünal vd., 2017: 72). Bu faktörler literatürde çokça çalışılmaktadır. Afet yönetiminde bireysel hazırlık büyük bir önem taşıdığından, konu farklı yönleri ile detaylandırılmalı ve incelenmeli, engeller tespit edilmeli ve olası çözüm yolları geliştirilmelidir. Bu husus araştırmamızın da çıkış noktasını teşkil etmektedir.

2.8. Afetlere Bireysel Hazırlıkta Motivasyon Faktörü

Afetlere bireysel hazırlık yapılması konusunda literatürde farkındalık, bilgi, bilinç ve tecrübeler sıkça ele alınan konulardır. Özellikle afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın ön koşulu olarak görülen farkındalık ve bilinç durumu ile sıklıkla karşılaşılabilmektedir. Bu her ne kadar doğru olsa da genel geçer bir durum olarak

görülmemelidir. Çünkü afetlere karşı bireylerin hazırlık yapmaya yönelmesi başka birçok faktöre de bağlıdır. Ayrıca farkındalık, bilgi ve bilinç durumu afetlere karşı hazır bulunuşluğun bir kriteri olarak ele alınmaktadır. Öte yandan farkındalığı yüksek olan, afetler konusunda bilgili ve eğitilmiş olan ayrıca afetler konusunda bilinçli olan bireylerin kesinlikle fiziksel, psikolojik ve hane halkı hazırlığı gibi konularda da iyi bir düzeyde olduğunu söyleyemeyiz (Arslanoğlu vd., 2023: 376; Doğru ve Coşkun, 2023: 1308; Monteil vd., 2022: 6-8; Ranases vd., 2018: 425; Russell vd., 1995; , Şahin vd. 2018: 157). Bir afet riski söz konusu olduğunda bilgi ve farkındalık davranış değişikliği için yeterli olmamakta, hazırlık yapmak konusunda motivasyon; ilgi, endişe ve davranışa teşvik eden psikolojik bir faktör olması nedeniyle bu konuda afetlere karşı toplumsal hazırlığın olmazsa olmaz şartları arasında kabul edilmektedir (Ronan ve Johnston, 2005: 16-35).

Bu bağlamda, afetlere karşı bireysel hazırlığın yapılması konusunda insanların motivasyonu önem arz eden bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin afetlere karşı hazırlık yapmaları ve önlem almaları için gereken motivasyonların da hangi unsurlar ile ilişkilendiği irdelenmesi gereken bir konudur (Larsson ve Enander, 1997: 11). Bu konuda karşımıza çıkan ilk unsur her zaman yeterli görülmemesi gerektiğini belirttiğimiz farkındalık, bilgi ve bilinçtir. Çünkü bireysel hazırlık yapmaya yönelmemenin ve bu konuda isteksiz davranışlar sergilemenin temelinde, afet yaşama konusunda inancın düşük olması, böyle bir durumda kalınsa dahi hazırlığın bir şeyi değiştirmeyeceği inancı ve hazırlık yapmak için yeterli bilgiye sahip olmama gibi farkındalık, bilgi ve bilinç durumları ile ilgili problemler yattığı görülmektedir (Larsson ve Enander, 1997: 11). Öyleyse farkındalık, bilgi ve bilincin afetlere bireysel hazırlık yapılması konusunda yadsınamaz bir unsur olduğu anlaşılabılır. Ancak belirttiğimiz gibi fiziksel olarak hazırlanmaya yönelmek veya bu konuda bir davranış sergilemek adına her durumda yeterli olmamakta, farklı motivasyonların da belirleyici rol oynamakta olduğu söylenebilir. Bunun ile birlikte afetlere karşı bireysel olarak hazırlık yapmak literatürde belirtildiği üzere farklı parametrelere de bağlıdır ve bu parametreler arasında çevre, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, yaş, cinsiyet, inanç durumu, yaşam koşulları, geçmiş afet tecrübeleri vb. ön plana çıkmaktadır (Tekeli vd., 2010: 1181-1195). Öte yandan ele alınan bu parametrelerin haricinde gizil birçok parametre de afetlere hazırlık yapılması konusundaki motivasyon üzerinde etkili olabilir. Bu bağlamda motivasyon faktörü ele alınması gereken ve araştırılması gereken bir konudur. Hazırlık konusunda motive edici faktörlerin belirlenmesi ve desteklenmesi, bireylerin hazırlık yapmaya yönelmesi hususunda kritik bir öneme sahiptir.

Afetlere karşı bireysel hazırlık girişimleri, belirli motivasyonların varlığına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle de insanların motivasyonlarının desteklenmesi, bireyleri hazırlık konusunda harekete geçirebilmek adına önem taşımaktadır. Bununla beraber insanların hazırlanmak konusunda motive edilmesi ve bunun sürekliliğinin sağlanması da gerekmektedir. Bunun en önemli nedeni, afetlerin insanların her gün maruziyet yaşadıkları durumlar olmamasıdır. İnsanlar afetleri göz ardı edebileceğinden veya unutma eğilimlerinden dolayı hazırlık yapma konusunda muallakta kalabilirler. Bu bağlamda hatırlatıcıların ve güçlü motivasyonların afetlere karşı bireysel olarak hazırlanmak hususunda insanları teşvik edebileceği anlaşılabılır bir durumdur. Diekman vd. (2007: 498-499) yaptıkları bir çalışmalarında hane halkının hazırlanması konusunda en güçlü motivasyon kaynaklarının ailenin korunması konusundaki endişeler, çocuk sahibi olmak, çocukların topluluklardan edindikleri bilgiler ile evde planlama yapılmasına vesile olması, evde bakıma muhtaç birinin veya bir evcil hayvanın olması ve acil durumlar konusundaki kişisel deneyimler olduğunu belirlemişlerdir.

Sonuç olarak, bireylerin ve hane halkı üyelerinin afetlere ve acil durumlara hazırlık yapma konusundaki isteklilikleri ve yetenekleri, mevcut olan sosyal, ekonomik ve demografik faktörlerden etkilenmekte, aynı zamanda insanların hazırlık yapmak adına yeterli seviyede bilgiye, neler yapabilecekleri konusunda inanca ve bunlarla birlikte hazırlık yapma adına motivasyona ihtiyaçları görülmektedir (Kim ve Kang, 2010: 472-473). Bu motivasyonların ve insanları afetlere karşı bireysel olarak hazırlanmaya itecek unsurların belirlenmesi ve desteklenmesi, afetlere karşı dirençli bir toplum oluşturulması açısından kritik önem taşıyan bir uygulama alanıdır. Öte yandan insanların hazırlık faaliyetlerine katılım gösterebilmeleri içinde yeterli bilgiye, yeterli kaynaklara ve motivasyonlara ihtiyaçları görülmektedir (Levac vd., 2012: 725).

2.9. Motivasyon Kavramı

Motivasyon insanların bir şeyler yapmaları için gerekli olabilecek önemli bir faktördür. Bir eylemde bulunmak adına insanlar motivasyon bulmaya ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu bağlamda afetlere karşı hazırlık yapmak adına motivasyona olan ihtiyaç bir önceki bölümde belirtildiği gibi büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle motivasyon kavramının açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Dilimize genel anlamda güdüleme veya harekete geçirebilme gücü şeklinde geçmiş olan motivasyon kavramı, günlük yaşamda ve özellikle de iş hayatı ve yönetsel alanda sıkça kullanılan bir kavramdır. Motivasyon en kısa şekliyle, örgütün hedeflerine ulaşması konusunda gerekli olan üst düzey çabanın, çalışanlarının bireysel ihtiyaçlarının

karşılanması ile elde edilmesi olarak tanımlanabilir (Robbins, 1996: 212). Cüceloğlu (2005: 229) ise motivasyonun arzuları, istekleri, dürtüleri, ihtiyaçları ve ilgileri kapsayan genel bir kavram olarak nitelendirilebileceğini belirtmektedir. Yani motivasyon, bir hareketin başlatılabilmesi, devamlılığının sağlanabilmesi ve yapıcı şekilde yönlendirilebilmesi (Eren, 2000: 474) böylelikle de davranış haline getirilmesi süreci olarak ele alınabilir. Motivasyon hem örgütün verimliliğinin artmasına hem de çalışanların doyum düzeylerinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Bireysel açıdan ise ele alındığında, belirli bir amacı gerçekleştirmek adına kişilerin kendi istekleri ve arzuları ile davranış göstermeleri ve çaba harcamaları motivasyonun bir göstergesi olmaktadır (Koçel, 2007: 483).

Öte yandan motivasyonun insan ilişkilerine de yön verebilen önemli bir olgu olduğu düşünülmektedir. Konuyu örgütsel anlamda ele aldığımızda, kendisine tabi olan insanların çabalarını örgütsel hedefler doğrultusunda yönlendirebilmek liderliğin temelinde yatmaktadır. Bu bağlamda çalışanların çabalarının istekli bir şekilde gerçekleştirilmesi, yaptıkları işleri benimseyebilmeleri ve çaba gösterebilmeleri lider konumundaki kimselerin onları motive etmeleri sayesinde mümkün olmaktadır. Bu bağlamda liderin görevi, bireylerin isteklerini canlı ve sürekli tutmak, bu amaçla örgütte iletişim kanallarının açık olmasını sağlamak, insanların kendilerini gerçekleştirmeleri konusunda imkanlar sağlamak ve güven duygusu oluşturmaktır (Önen ve Kanayran, 2015: 44).

Yapılan bilimsel çalışmalar bireylerin nasıl motive olacaklarına dair teorilerin ortaya atılmasına neden olmuş, bu teoriler genellikle bireylerin motivasyonel süreçlerinin ne şekilde gerçekleştiğini anlamaya ve bireylerin motivasyon faktörlerinin neler olduğunu belirlemeye odaklanmıştır (İbicioğlu vd., 2013: 94). Bunun sonucunda da motivasyon türleri ortaya çıkmıştır. Motivasyon, herhangi bir amaca yönelik harekette bulunarak hedeflere ulaşma ve devamlılığını sağlama adına bireyin iç ve dış dünyasından gelen bir enerji olduğundan, insanı harekete geçirecek herhangi bir dış etken var olmadan ortaya çıkan motivasyona içsel motivasyon, böyle bir dış etkenin varlığı ile ortaya çıkan motivasyona ise dışsal motivasyon denilmektedir (Timuroğlu ve Balkaya, 2016: 91).

Bu bağlamda ele alınabilecek motivasyon teorileri, insanların nasıl motive edileceklerini, bireylerin motivasyon faktörlerini ve motivasyonun devamlılığını ele alan teoriler ve modellerdir. Bunların bazıları bireylerin motive edilebilmesi konusunda, bireylerin güdülerine, yani kişinin içsel faktörlerine odaklanırken, bazıları da bireyin dışındaki unsurlardan meydana gelen teşviğe, yani dışsal faktörlere odaklanmaktadır.

İçsel faktörlere ağırlık veren modeller “Kapsam Teorileri” olarak adlandırılırken, dışsal unsurlara odaklanan modellere ise “Süreç Teorileri” denilmektedir (Koçel, 2007: 485-486).

İçsel faktörlere odaklanan Kapsam Teorilerinden en çok bilinen dört tanesi; Abraham Maslow’un “İhtiyaçlar Hiyerarşisi Yaklaşımı”, Frederick Herzberg’in “Çift Faktör Kuramı”, David McClelland’ın “Başarma İhtiyacı Teorisi” ve Clayton Alderfer’in “ERG Yaklaşımı”dır (Koçel, 2007: 486). Süreç teorilerinden en çok bilenenleri ise, Edimsel Koşullanma, Beklenti Teorileri, Eşitlik Teorisi ve Amaç Teorisidir (Koçel, 2007: 491-492).

2.9.1. İçsel Motivasyon

İçsel ve dışsal motivasyon ayrımı ilk olarak, içsel motivasyon konusunda psikoloji çalışmalarında yapılmıştır. Ampirik psikolojinin öncülerinden olan William James’in 1890’lı yıllarda motivasyon konusunu ele alması ve ortaya koyduğu savlar, dikkatleri konu üzerine toplamıştır. James’e göre bir bireyin bir başka bireyin ilgilerini takip etmesi için içsel olarak motive olması gerekmektedir. Bununla birlikte içsel motivasyon davranışı konusunda ilk teori 1918 yılında Woodwarth tarafından ortaya konulmuştur. Woodwarth, dışsal motivasyonla bir hareketin başlatılabileceğini ancak bireyin bu konuda istekli olması ile özgür ve istekli olarak bu harekete devam edebileceğini belirtmektedir. Bireylerde hareketin başlamasını sağlayan dışsal motivasyonların aksine içsel motivasyonların devamlılık açısından mecbur olduğunu savunan bakış açısı ise fonksiyonel özerklik olarak ele alınmaktadır (Deci ve Ryan, 1985: 12).

İçsel motivasyon dış teşviklerden etkilenmemektedir ve bireylerin davranışlarını belirleyen hedeflerin ve görevlerin gerçekleştirilmesi ile kendiliğinden oluşan faktörlerden kaynaklanabilmektedir. İnsanlar yaptıkları işin ilginç, önemli ve zorlayıcı olduğunu hissettiğinde, yeteneklerini ve becerilerini kullanabilecekleri uygun bir özerklik içerisinde harekete geçme, ilerleme ve başarma fırsatını bulduklarında yapılacak iş motivasyon formunu almaktadır. Bu bağlamda içsel motivasyon genellikle iş ve görev tasarımları ile geliştirilebilir olmaktadır (Başaran, 2019: 4). İçsel motivasyon, kişinin kapasitesini ortaya koyabilme şansı, baş etme konusunda becerisi, hedefine ulaştığında oluşan başarı hissi, olumlu bir geri dönüt, empati kurma ve yardımseverlik gibi psikolojik olan ödülleri kapsamaktadır (Mullins, 1995: 223). İçsel motivasyon, dışsal motivasyona kıyasla çok daha uzun süren ve süreklilik gösteren kalıcı davranış değişiklikleri oluşturmaktadır. Bu nedenle en iyi motivasyon türü, kişinin kendi içerisinde gelen içsel motivasyondur (Önder, 2023: 29-30).

Bu bağlamda içsel motivasyonun artırılması ve desteklenmesi açısından fayda sağlayabilecek bazı temel faktörler arasında, bireylere cesaret aşlamak, insanlara destek olmak, insanlara değerli oldukları hissiyatını vermek, kafalarına koydukları şeyleri yapabileceklerine olan inançlarını sağlamak ve onları başarısızlık düşüncesinden alıkoymak sayılabilir. Ayrıca bireyleri kendi hususiyetlerine göre analiz ederek kıyaslamadan kaçınmakta bu konuda büyük önem arz etmektedir (Banger, 2016).

2.9.2. Dışsal Motivasyon

Süreç teorilerine göre ihtiyaçlar bireyleri davranışa yönlendiren etkenlerden sadece bir tanesidir. Yani içsel faktörlerin yanı sıra birçok dışsal faktörde insanların davranışları üzerinde etkili olabilmektedir (Koçel, 2007: 491-492). Bu anlamda dışsal motivasyon çevresel etkenlerin etkisi ile ortaya çıkan motivasyonu ifade etmektedir (Timuroğlu ve Balkaya, 2016: 96). Bu motivasyon bir kişinin herhangi bir şeyi iyi ve doğru yaptığı için ödüllendirilmesinden gelmektedir ve bir işi yapma sürecinde bireylere küçük ödüllendirmelerin yapılmasının kişinin hareketlerine yansıtacağı ortaya koyulmaktadır (Ryan ve Deci, 2000: 61).

İçsel ve dışsal motivasyon arasındaki temel fark, bireyin bir işi yaparken hissettiği içsel ödüller ve işin doğasında olmayan dıştan gelen ödüllerdir (Newstrom ve Davis, 2002: 109). Yani ayırmadaki en temel unsurlar davranışı sergilemek konusundaki nedensel ve amaçsal durumlardır. Bir insan herhangi bir şeyi hoşnut olmasından veya ilgi duymasından kaynaklı yapabilir. Ancak somut çıktılara ulaşılması adına motivasyonun sağlanması dışsal motivasyon olarak ele alınmaktadır (Ryan ve Deci, 2000: 55). Dışsal motivasyon bireylerin motive olması adına dış güdüleyicilerin kullanımı ile sağlanmaktadır. Örneğin teşvik, primler, ücret artışları, takdir edilme vb. ödüllendirmeler veya eleştiride bulunma, disiplin cezası gibi cezalar dışsal motivasyon için kullanılabilen unsurlar arasında sayılabilir. Ancak bu motivasyon faktörlerinin içsel motivasyon kadar kalıcı olmadığı da bilinmektedir (Başaran, 2019: 4). Yani dışsal motive ediciler süreklilik gerektirmekte ve motivasyon kaynağı yetersiz gelmeye başladığında yeni motivasyonlara ihtiyaç doğabilmektedir (Aslantürk, 2014: 13).

Bu bağlamda ele alındığında afetlere hazırlanmak konusunda motivasyonun dışsal motivasyon ile sağlanması sürdürülebilirlik açısından zorlayıcı olabilecektir. Ancak bireylerin afetlere hazırlık yapmak konusunda kendi içsel motivasyonları ile hareket etmesi, daha etkin ve sürekli bir hazırlık sürecinin sağlanması açısından verimlilik sağlayacaktır. Bu nedenle de çalışmamız kapsamında uygulanacak olan motivasyonel görüşmelerin önemi ön plana çıkmaktadır. Çünkü motivasyonel görüşmeler bireylerin

kendi motivasyonlarına odaklanmakta ve bu motivasyonların desteklenmesini içermektedir.

2.10. Motivasyonel Görüşme

Motivasyonel görüşme, Miller'ın 1983 yılında yayınlamış olduğu ilk makalesi ile büyük bir ilgi görmüş, ardından da Miller motivasyonel görüşmenin süreçlerini ve çıktıları araştırarak Rollnick ile birlikte ilk modeli 1991 yılında ortaya koymuşlardır (Örücü, 2020: 22). Motivasyonel görüşme, ambivalansın kişi tarafından keşfedilerek çözümlenmesine odaklanan, içsel motivasyonu artırarak değişimi sağlamayı hedefleyen direktif bir tekniktir (Alpaydın vd., 2016: 96). Direktif olmayan teknikler ile karşılaştırıldığında çok daha odaklıdır ve hedefe yönelimlidir. Çelişkileri incelemek ve çözümlmek en temeldeki amacıdır ve bu hedefe ulaşılabilmesi adına direktif bir yaklaşım sergilenmektedir (Ögel, 2009: 42).

Motivasyonel görüşmede odak noktası kişinin değişim için kendi içsel motivasyonlarını ortaya çıkarmasını sağlamaktır ve ceza, yasal yaptırımlar, sosyal baskı gibi dışsal motivasyonları dayatan yöntemlerden bu şekliyle ayrılmaktadır (Miller ve Rollnick, 2002: 25-26). Motivasyonel görüşmeler diğer yaklaşımların aksine eşitlikçi ve işbirlikçi yapısı ile kişinin kedinde değişim isteği ortaya çıkarmayı amaçlar ve bunun yanı sıra insanların kararsızlıklarını fark etmelerini ve çözmelerini sağlamak adına fırsatlar doğurmaya odaklanır (Miller ve Rollnick, 2002: 34). Bu teknik, bireylerin değişme veya değişmeme konusundaki nedenlerini daha iyi anlamasına yardımcı olmaktadır ve bireyler kendi istekleri ile değişime karar vermedikleri sürece çözüm önerileri sunulmamaktadır (Ögel, 2009: 42).

Sonuç olarak motivasyonel görüşme, bireylerin kendi motivasyonlarını sağlamaya odaklanan, davranışı sergilemek konusunda bireyin kendi içsel çelişkilerinin farkına varmasını sağlayan ve bu çelişkileri kendilerinin çözümlemesine olanak tanıyarak motivasyonlarını artırmayı hedefleyen bir tekniktir. Miller ve Rollnick (2002: 36) motivasyonel görüşmede 4 temel prensibin var olduğunu ve bunların, empatinin gösterilmesi, ambivalansın uyandırılması, direnç ile çalışma ve öz etkinliğin desteklenmesi şeklinde olduğunu açıklamaktadırlar. Bu prensipler motivasyonel görüşmenin temelini oluşturmaktadır. Görüşmelerin bu prensipler doğrultusunda sürdürülmesi uygulamanın etkinliği açısından önem arz etmektedir.

İlk olarak motivasyonel görüşmelerde yansıtıcı dinleme empatinin gösterilmesi açısından çok önemli bir yer kaplamaktadır. Buradaki empatinin amacı kişinin yaşantıları ile özdeşimden ziyade anlatılanların ne olduğunu anlama çabasıdır (Örücü,

2020: 23). Yani sıcak, destekleyici, saygı duyan ve ilgili bir yaklaşımın sergilenmesi vurgulanmaktadır ve etkin bir yansıtıcı dinleme empatinin gösterilmesi konusunda esas teşkil etmektedir (Ögel, 2009: 42). Bu empatik iletişim tarzı görüşmenin başından itibaren her süreçte sürdürülmelidir. Yargılamadan, eleştiri yapmadan ve suçlamada bulunmadan bireyin bakış açılarını anlama şeklinde uygulanması gerekir. Buna uygun şekilde kabul denilmektedir ve buradaki kabul anlaşma yahut kabul etme şeklinde anlaşılmalıdır (Miller ve Rollnick, 2002: 37).

İkinci ilke ise bireyin mevcut davranışları ile ulaşmak istenilen hedefleri arasındaki çelişkileri, bireyin kendi zihninde ortaya çıkarmaktır (Ögel, 2009: 42). Kişinin şu anda bulunduğu durumu ile hedefi arasındaki biçmiş olduğu değer miktarı değişimin gerçekleştirilmesi açısından algılanan önem olarak düşünülebilir (Örücü, 2020: 23). Motivasyonel görüşme bireylerin sıkışmışlıktan sıyrılmasına, kararsızlıktan olumlu yönde davranış değişimine yönelmelerine yardımcı olmaya dönüktür. Bununla birlikte kasıtlı olarak yönlendiricidir ve değişim sürecinde kararsızlığın çözümüne yöneliktir (Miller ve Rollnick, 2002: 38).

Üçüncü ilke ise bireysel direnç ile birlikte çalışmaya odaklanmaktır. Bireyin göstermiş olduğu direnç olumlu yönde değişime katkı sağlayabilecek şekilde çevrilerek kullanılabilir. Bu nedenle görüşmelerde direnç doğrudan karşı çıkılmaması gerekmekte, aksi durumda daha büyük bir direnç ile karşılaşılabilir (Miller ve Rollnick, 2002: 39-40). Yani motivasyonel görüşme bir savaş hali olmaktan çok bireyin yeni bilgileri kabul etmeye ve yeni bakış açısını görmeye davetidir (Ögel, 2009: 42).

Son olarak öz yeterliliğin desteklenmesi gerekmektedir. Kendine yeterlilik değişimin sağlanabilmesi adına kilit bir etkidir (Ögel, 2009: 42). Bir kişinin başarabileceğine olan inancı değişim motivasyonunda önemli bir unsurdur. Eğer bireyler değişim için kendilerinde hiçbir umut veya olasılık algılamıyorlarsa, değişim konusunda çaba sarf edilmesi büyük oranda engellenmiş olacaktır (Miller ve Rollnick, 2002: 40-41).

Sonralardan motivasyonel görüşme, transteoretik değişim modeli ile ilişkilendirilmiştir. Transteoretik model değişimin sürecine odaklanırken, motivasyon görüşmeleri ise bu değişim sürecini kolaylaştıracak yöntemleri sunmaktadır (Sobel vd. 1994'den aktaran Örücü, 2020: 22).

2.11. Transteoretik Değişim Modeli

Davranış değişimi genel anlamda tek düze bir durumdan ya da anlık olarak ortaya çıkan bir meseleden ibaret değildir. Örneğin eğitim bilimlerinde bu durum öğrenme ile

karşımıza çıkabilmektedir. Davranışçı yaklaşım, öğrenmeyi uyaranlara verilen davranışsal tepkiler ve davranışlardaki değişimler olarak ele almaktadırlar. Bu yaklaşımda, belli davranışların kazandırılması konusunda yöntemsel açıdan zaman kontrollü olaylar ve çevresel koşullar ön plana çıkmaktadır. Bilişsel yaklaşım ise bireyin içsel süreçlerini de kapsayan bir yaklaşım sergiler, düşünce, inanç, tutum gibi faktörlerinde öğrenmedeki etkisini ele alır (Yüksekdağ, 2016: 128-129). Eğitim ise bireylerin davranışlarının biçimlendirilmesi ve değiştirilmesi sürecidir (Tay, 2005: 210). Eğitim bireylerin davranışlarında kendi yaşantıları ile ve kasıtlı olarak istendik bir şekilde değişim meydana getirme süreci olarak bir başka şekilde de tanımlanabilmektedir (Ertürk 1975'den aktaran Mutlu ve Aydınoglu, 2003: 15-16). Davranış değişiminin bir süreç işi olduğu burada da vurgulanmakta, ayrıca davranış değişiminde içsel ve çevresel faktörlerin süreç üzerinde etkili olduğu kanısına buradan da kolayca ulaşılabilmektedir.

Bu bağlamda, geleneksel davranış değiştirme yaklaşımları, kişilerin davranış değişimlerini keskin ve doğrudan sonuç olarak ele almaktadırlar (Taş vd., 2016: 381). Geleneksel yaklaşım bireylerin içerisinde bulunduğu değişim sürecinin ve değişim aşamalarının önemsenmediği veya tüm insanların davranış değiştirme konusunda aynı hazır bulunuşlukta olduğu kanısı barındıran yaklaşımlardır (Koyun, 2013: 14). Ancak davranış değişimi, bahsedildiği gibi bir süreçtir ve bu sürecin aşamalarının bilinmesi ile aşamalara uygun müdahalelerde bulunulması önem arz eden bir husustur. İşte değişim aşamaları modeli bu noktada önem kazanmaktadır.

Değişim aşamaları kavramı DiClemente ve Prochaska (1982) tarafından bireylerin problemli davranışlarını değiştirme konusunda kullandıkları sürecin ampirik bir araştırması sırasında ortaya çıkmıştır. Transteoretik model (TTM), davranış değişimini anlamak adına bütünsel bir model sunmaktadır ve bir davranışın başlatılması, değiştirilmesi ve durdurulması gibi sürecin farklı yönelimlerini de içermektedir (Miller ve Rollnick, 2002: 201-202). Modelin en ön plana çıkan ve diğer modellerden ayıran özelliği değişimin sürecine vurgu yapıyor olmasıdır (Taş vd., 2016: 381). Prochaska ve DiClemente tarafından 1983 yılında, sigara bırakma sürecini inceledikleri çalışmalarında, bireylerin davranış değişikliğine yöneldikleri aşamalar açıklanmıştır (Prochaska ve DiClemente, 1983). Değişim aşamaları niyet, tutum ve davranış değişimindeki zamansal sürece vurgu yaparken, değişim süreci ise davranış değişiminde bireylerin kullandıkları deneyimlere vurgu yapar (Erol ve Erdoğan, 2007: 89). Bu anlamda, klasik değişim modelleri tek değişkenli bir sonuç ölçütü içerirken transteoretik model bir dizi ara/sonuç ölçütü içermektedir (Velicer vd., 2000: 5).

Transteoretik model bireylerin karar alma süreçlerine odaklanan bir modeldir (Velicer vd., 2000: 3). Bunun yanı sıra model, toplumsal girişimler açısından uygun bir modeldir. Değişim açısından bireylerin nasıl bir hazır bulunuşlukta olduğu konusunda tahminlerde bulunmaz ve farklı aşamalardaki bireyleri tanılamak amacıyla ve bireylere uygun girişimlerde bulunmak amacıyla tasarlanmıştır (Erol, 2005: 11). İlk başlarda sağlık ile ilgili riskleri ele alan çalışmalarda kullanılan model, farklı birçok çalışmada kullanılmış ve değişim konusundaki hedefler farklı olsa dahi değişim sürecinin yapısının aynı olduğu görülmüştür (Miller ve Rollnick, 2002: 202). Model, ilk olarak sigara bıraktırma amacıyla kullanılmış, daha sonra stresle baş etme, obezite, fiziksel hareketlilik, madde bağımlılığı gibi alanlarda kullanılmaya başlanmış ve yaygınlaşmıştır (Armstrong vd., 2011; Miller ve Rollnick, 1991; Özdemir ve Taşçı, 2013; Taş vd., 2015). Bu nedenle davranış değişimi veya bir davranışa yönelme konusundaki süreç aynı olduğundan, transteoretik model farklı alanlarda da kullanıma uygun bir yaklaşım olarak görülmektedir (Erdem: 2021; Kafalı, 2009; Koyun, 2013; Selçuk Tosun, 2015; Taş, 2015; Yalçınöz Baysal, 2013).

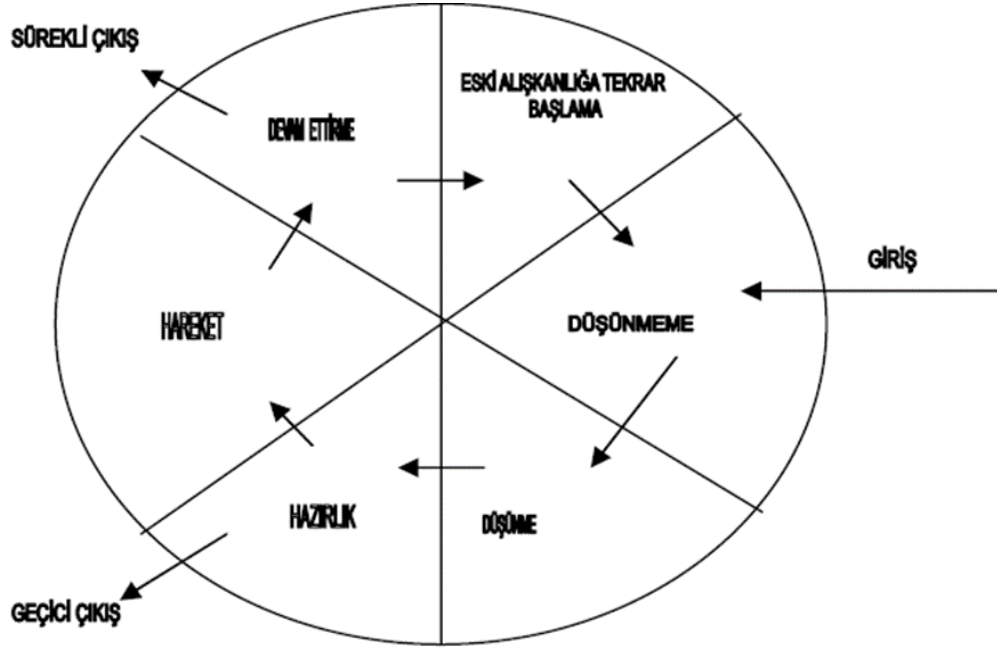
Ejeta vd. (2015: 2-3)'ne göre artmakta olan afetler ve insanların bu afetlerle daha sık karşılaşmaları neticesinde elde ettikleri farkındalık ve bilgi düzeylerindeki artış ele alındığında, hazırlıkların yeterli seviyelere ulaşamaması konunun rehberliğe ihtiyaç duyan bir yanının olduğunu ortaya çıkarmakta, gelişmiş ülkeler ise bu rehberliği “davranış değiştirme” modelleri şeklinde ele almaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın transteoretik değişim modeline dayandırılması değişim sürecinin aşamalarına, motivasyonel görüşme ise değişim yönünde bireylerin içsel faktörlerine vurgu yapmaktadır. Böylelikle bireylerin kendi motivasyonları ile ilerleme kaydetmelerine ve değişim aşamaları içerisinde mesafe kaydetmelerine odaklanılmaktadır. Yani motivasyonel görüşmeler ile değişim aşamaları arasında bir ilerleme kaydedilmesi öne çıkan bir başarı ölçütüdür. Motivasyon değişim sürecinin tüm aşamalarında gerekli olduğundan, motivasyonel görüşmeler bireylerin düşünmeme aşamasından, sürdürme aşamasına geçmesi için gerekli olan çeşitli görevlerin gerçekleştirilmesi konusunda yardımcı olarak kullanılabilir (Miller ve Rollnick, 2002: 202).

2.12. Transteoretik Yaklaşımda Değişim Aşamaları

Değişim aşamaları zaman açısından bir gösterge sunmaktadır ve bu sayede bireylerin niyetleri, tutumları ve davranışlarında oluşan değişimlerin zamanını anlaşılmasına olanak tanımaktadır (Erol, 2005: 17). Değişim aşamaları, bireylerin

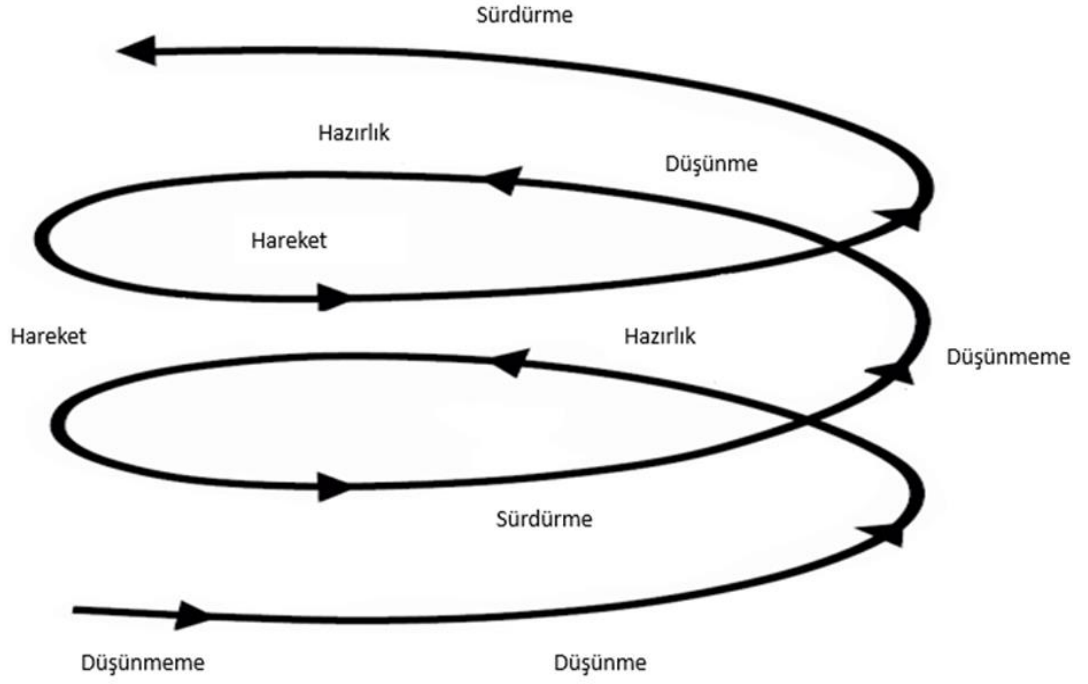
davranış değişimine olan ilgisini ve motivasyonunu yansıtan beş aşamadan oluşmaktadır (Erol ve Erdoğan, 2007: 87).

Bireyler davranışlarını birdenbire değiştirmezler. Değişim aşamaları boyunca aşama aşama olacak şekilde değişime giderler. Bu aşamalar, değişim açısından düşünmeme, değişimi düşünme, değişime hazırlık, harekete geçme ve değişimin sürdürüldüğü aşamalar olarak sıralanmaktadır (Taş vd., 2016: 382).

Şekil 3. Değişim aşamalarının doğrusal modeli (Prochaska ve DiClemente (1982: 283).

Prochaska vd. (1993: 5) davranış değişimini ilk başta doğrusal bir şekilde kavramsallaştırmışlardır (Şekil 3). Ancak bağımlılık ile ilgili yaptıkları bir çalışmalarında doğrusal bir modelin yerine spiral bir model geliştirmişler, bunun nedenini de bağımlılıkta yeniden nüksetme olarak ele almışlardır (Şekil 4). Ayrıca bağımlılıkta, doğrusal bir değişimin olası ancak nispeten nadir görülen bir durum olduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 4. Değişim aşamalarının spiral modeli (Prochaska vd., 1993: 5).

2.12.1. Düşünmeme Aşaması

Düşünmeme aşaması değişimin en erken aşamasıdır ve bireyler bu aşamada ya sorunun farkında değildirler veya değişme konusunda isteksiz ve cesaretsizlerdir (Miller ve Rollnick, 2002: 204). Bu aşamadaki bireyler, gelecek altı ay içerisinde herhangi bir değişim düşüncesi içerisinde değildirler ve bunun yanı sıra problemlili durum kişinin çevresi tarafından fark edilmektedir (Erol ve Erdoğan, 2007: 88). Bu aşamadaki bireyler olumsuz durumun eksilerinin artılarından daha ağır bastığına ikna olmazlar. Bu aşamada bireyin değişime direnç gösterme ihtimali bulunduğundan, bu direncin nedenine ve direnci olumlu şekilde azaltıcı stratejilere odaklanılmalıdır (Miller ve Rollnick, 2002: 204). Bu aşamada motivasyonel görüşmeler ile değişim direncinin nedenleri öğrenilip, çelişkilerin fark edilmesi sağlanarak ve durumun zararlı tarafları üzerine farkındalık oluşturularak direncin azaltılması sağlanabilir (Taş, 2015: 11).

2.12.2. Düşünme Aşaması

Bu aşamadaki bireyler bir problemin olduğunu kabullenirler ve bu konuda çözümü düşünmeye başlarlar. Düşünme aşamasındaki bireyler, problemleri anlama, sebepleri görme ve çözüm yolları üzerine düşünmek için mücadele ederler (Miller ve Rollnick, 2002: 208). Bu süreçteki bireyler gelecek altı ay içerisinde değişimi gerçekleştirmeyi düşünmeye başlamışlardır (Erol ve Erdoğan, 2007: 88). Ancak bu

aşamada bireylerin kesin bir değişim taahhüdünde bulunmadıkları bilinmelidir (Miller ve Rollnick, 2002: 208). Bu aşamada ambivalansların çözümlenmesi ve değişimin daha faydalı olduğunun fark edilmesi amacıyla motivasyonel görüşmeler kullanılabilir (Taş, 2015: 11).

2.12.3. Hazırlık Aşaması

Hazırlık aşaması, bireylerin yakın gelecek içerisinde, genellikle bir ay olarak ölçümlenir, harekete geçmeyi planladıkları aşamadır (Velicer vd., 2000: 5). Bu süreçteki birey harekete geçmenin eşiğindedir ve gelecekte değişmeye hazır bir durumdadır. Bununla birlikte bu aşamadaki bireyler geçmişte değişmeyi denemiş ve başarısızlıklar yaşamış olabilirler. Ancak bunlardan dersler çıkarıp kendileri için işlevsel bir plan oluşturmalarıdır ve bunu gerçekleştirmek adına bir taahhütte bulunmaları gerekir. Bunun için motivasyonel görüşme sürecinde bu aşamadaki bireylerin değişimi planlamalarına ve taahhüdü sağlamalarına destek olmak gerekir (Miller ve Rollnick, 2002: 211).

2.12.4. Hareket Aşaması

Eyleme geçme aşaması, bireylerin 6 ay içerisinde belirli ve açık bir şekilde değişiklikte bulundukları, eylemin gözlenebilir olduğu aşamadır. Eylem davranış değişimi ile genellikle özdeşleştirilmiş olsa da transteoretik modelde yalnızca bir aşama olduğu unutulmamalıdır (Velicer vd., 2000: 5). Bu aşamada bireyler, en yoğun şekilde eylem içerisindeyler ve yaptıkları planlamalara uyarlar (Miller ve Rollnick, 2002: 212). Değişim henüz yeni olduğundan, geri dönüş riski oldukça yüksek bir durumda olabilir ve bu nedenle de sürekli bir dikkat gerektirmektedir (Taş, 2015: 13). Motivasyonel görüşmelerde bu aşamadaki en büyük tehlike eylemi değişim ile özdeşleştirmektir. Bu aşamadaki bireyler hala değişim konusunda çelişkilere sahip olabilirler ve değişime uyum sağlamakta zorlanabilirler. Planların izlenmesi, taahhütlerin devamlılığının sağlanması ve destekleyici dönütler sağlamak önemlidir. Bu bağlamda motivasyonel görüşmeler, öz yeterliliğin oluşturulması açısından fayda sağlayıcıdır (Miller ve Rollnick, 2002: 212).

2.12.5. Sürdürme Aşaması

Sürdürme değişim sürecinin son aşamasıdır. Ancak değişimin sürdürülebilirliğinin sağlanması zor bir durum olabilir. Bu aşamada bireyler, hareket sürecinde elde ettikleri

kazancı pekiştirmeye çalışırlar ve eskiye dönmek adına bir mücadele içerisinde olurlar (Miller ve Rollnick, 2002: 213). Sürdürme süreci uzadıkça bireyler, geri dönüşe daha az meyilli olacaklar, değişimlerine devam edebilecekleri konusunda kendilerine daha fazla güven duyacaklardır (Velicer vd., 2000: 5). Geleneksel yaklaşım bu süreci statik bir süreç olarak ele alsa da transteoretik model bu süreci altı aydan bir ömür boyu sürebilecek kritik bir devam olarak ele almaktadır. Bunun yanı sıra transteoretik model geri dönüş yaşamanın muhtemel olduğunu kabul eder ve bu bir başarısızlık değil sürecin bir parçası olarak ele alınır (Miller ve Rollnick, 2002: 213).

2.13. Davranış Değişiminde Transteoretik Modelin Farkı

Literatürde davranış değiştirme konusunda birçok model bulunmaktadır. Özellikle sağlık alanında da sıklıkla ele alınan bu modeller McGuire'in ikna modeli, nedene dayalı eylem teorisi, sağlık inanç modeli, sosyal bilişsel teori, PRECEDE-PROCEED modeli, yeniliklerin yayılması kuramı, korunma motivasyonu teorisi, sağlık eylem süreci yaklaşımı modeli ve transteoretik model şeklinde sıralanabilir (Bulduk vd. 2015; Öztürk, 2020: 75-78; Kafalı, 2009: 24; Köksoy ve Zincir, 2017).

McGuire'in ikna modeli birey davranışlarının iletişim araçları ve iletişim ile değiştirilebileceği ve iletişim sürecinde ikna yolunun kullanıldığı bir yaklaşımdır (Öztürk, 2020: 75-76). Bu model iç faktörlere odaklanan bir modeldir ve bu faktörlerin iletişim sürecinde mesajın girdi-çıkı adımlarında ilerlerken değişime neden olduğu vurgulanmaktadır (Yılmaz, 2021: 14-15).

Nedene dayalı eylem teorisi niyeti ön plana çıkarmaktadır ve davranışın en önemli belirleyicisi niyet olarak ele alınmaktadır (Bozkanat ve Okay, 2021: 242). Bu bağlamda davranışa yönelik kişisel tutumlar ve öznel normlar, göreceli ağırlıklarına göre bireylerin davranışa yönelik niyetlerini ortaya koymaktadır (Fishbein ve Ajzen, 1975'den aktaran Bozkanat ve Okay, 2021: 242). Planlanmış davranış teorisi olarak da adlandırılan bu teori davranışın belirleyicilerinin anlaşılması ve tahmin edilmesine yönelik sosyo-psikolojik bir yaklaşımdır (Bulduk vd., 2015: 30).

Sağlık inanç modeli ilk başlarda sosyal psikologlarca kamu sağlığı konusunda aşılardan kimlerin yararlanacağını belirlemek amacı ile kullanılmış, daha sonra diğer teorik çerçeveler ile genişletilerek sağlık davranışlarını değiştirme amacıyla kullanılmıştır (Bulduk vd., 2015: 29). Birey yanlış davranışlarının sağlık açısından risklerinin farkında olarak motivasyon kazanmasına ve davranış değiştirme yönelmesine odaklanmaktadır (Green vd., 2020).

Sosyal bilişsel teoride ise insan davranışları hem dışsal hem de içsel süreç ve uyaranlardan etkilenmekte ve farklı değişkenlere bağlı olarak ele alınmaktadır (Öztürk, 2020: 76). Önemli bir başka noktası ise dolaylı bir sürece vurgu yapılmasıdır ve sürece dolaylı olarak pekiştirmeler, cezalar, duygular ve motivasyonlar etki etmektedir (Tatlıoğlu, 2021: 16).

PRECEDE-PROCEED modeli sağlık davranışı konusunda herhangi bir değişiklik söz konusu olduğunda farklı birçok faktörü ele alarak toplumsal sağlığın geliştirilmesi adına atılacak adımlarda bir yol gösterici niteliğindedir (Öztürk, 2020: 77). Model neden-sonuç ilişkisi içerisinde tümevarımsal bir bakış açısı ile olayın ortaya çıkan olumsuz sonucundan yola çıkarak nedenlerine odaklanmaktadır ve sağlık eğitimi konusunda bir uygulama sistemi olarak ele alınmaktadır (Yılmaz, 2021: 9).

Yeniliklerin yayılması kuramı 19. yüzyılda sosyal antropologların, yeni fikirler ve uygulamaların toplumlar tarafından nasıl kabul gördüğünü açıklamak amacı ile yaptıkları çalışmalar ile ortaya çıkmıştır (Öztürk, 2020: 77). Kuram fikirlerin ve akımların topluma nasıl entegre olduğunu açıklamayı amaçlarken, özellikle medya içerikleri üzerinde durulmaktadır (Coşgun, 2025: 92). Yenilikler konusundaki karar süreci içerisinde bireyler ya benimsemeyi ya da reddetmeyi seçmektedirler (Yılmaz, 2021: 16).

Korunma motivasyonu teorisi bireylerin bir risk karşısında korku ile istenilen davranışa yönelmesi adına güdülenme temeline dayanmaktadır (Öztürk, 2020: 77). Birey bir tehdit ile karşılaştığında öncelikle kendi riskini ve bu tehdit ile baş edip edemeyeceğini değerlendirir. Başa çıkabileceğini hissederse de koruyucu bir tepki ortaya çıkar ve önleyici davranış gerçekleşir (Cumhur ve Bingöl, 2022: 609).

Sağlık eylem süreci yaklaşımı modelinde davranış değişimi konusunda hem davranışsal niyetlerin hem de davranışı ortaya çıkaran mekanizmaların ortaya çıkarılması üzerinde durulmaktadır. Modelde motivasyon fazı davranış konusunda niyeti oluşturmakta ve sonrasında istemli faz davranışın gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (Köksoy ve Zincir, 2017: 56). Bu modelde risk algısı, daha olumlu sonuç beklentileri ve artan davranışsal niyetler açısından temel motivasyon kaynağı olarak ele alınmaktadır (Gebbers vd., 2017: 4889).

Bu modeller ele alındığında odak noktalarının davranış sürdürme olduğunu, ya hep ya hiç prensibinin ön plana çıkarıldığını görmekteyiz. Ancak davranış değişimi dinamik ve devamlılığı olan bir süreçtir. Bir bireyin davranış değiştirme konusundaki sürecini dinamik bir yapı çerçevesinde inceleyen ve bu süreç içerisinde bilişsel ve davranışsal süreçleri de tanılayan tek model Transteoretik modeldir (Kafalı, 2009: 24-

25). Transteoretik model bireylerin herhangi bir durumdaki davranış değiştirme sürecini anlamaya çalışır (Öztürk, 2020: 77). Model, bir bireyin sorunlu davranışını fark ettiği zaman itibari ile süreç içerisinde davranışın değişime uğradığı ve olumlu davranışın ortaya çıkarak devam ettirildiği noktaya kadarki tüm değişim sürecini kapsayan ve ele alan bir modeldir (Kafalı, 2009: 25). Modelin diğer modellere kıyasla bazı avantajları bulunmaktadır. Bunların ilki değişimi bir olaydan ziyade bir süreç olarak ele alması, bu süreci evrelere bölmesi sayesinde değişkenlerin gelişiminin ilişki derecesini araştırarak hem araştırma konusunda hem de müdahale geliştirilmesi hususunda önemli araçlar sunar. İkinci avantajı, modelin özellikle kavramların ölçülmesi üzerinde açıkça durması sağlam bir temel oluşturmaktadır (Bulduk vd., 2015: 31). Transteoretik modelde davranış değişimi sürecinde bireylerin izlediği yollar üzerinde daha kapsamlı açıklamalar ile durulmaktadır ve davranış değişiminin dinamik yapısı ön planda tutulmaktadır (Kafalı, 2009: 25-26).

Bu bağlamda davranış değiştirme konusundaki geleneksel yaklaşımlar keskin ve doğrudan sonuca odaklanmakta, bireyleri değişim konusunda aynı düzeyde hazır olarak görmekte ve bireylerin içerisinde bulundukları değişim süreci aşamalarını göz ardı etmektedir (Koyun, 2013: 14; Taş vd., 2016: 381). Öte yandan transteoretik model değişim aşamalarını ve bu aşamalara uygun müdahaleleri ön plana çıkardığından sürecin etkin bir şekilde işletilmesi konusunda ön plana çıkmaktadır. Çalışmamızın transteoretik modele dayandırılması, süreç etkin müdahaleler açısından büyük önem taşımaktadır.

3. İLK KISIM YÖNTEM VE BULGULARI

3.1. Problem Durumu ve Önemi

Günümüz afet yönetimi anlayışına bakıldığında ön plana çıkan faaliyet ayaklarından birisi de toplumsal dirençliliğin oluşturulması ve toplum tabanlı hazırlıkların gerçekleştirilmesidir. Büyük yıkımlar meydana geldiğinde bu hazırlıklar bölgesel yetersizlikleri en aza indirgeyerek afetin boyutlarına önemli düzeyde etki edebilecektir. Aksi durumda ise kurumlar tek başına büyük afet durumlarıyla başa çıkma konusunda yetersiz kalacaktır. Bu da yaşanan olayların afet niteliği kazanmasına ve afetin boyutunun büyümesine neden olabilecek bir süreç girilmesi ile sonuçlanacaktır. Son zamanlarda meydana gelen afetler ele alındığında özellikle büyük yıkımlara neden olan afetlerde kurumların yerel düzeyde veya ulusal düzeyde bu olaylarla tek başına başa çıkması olası bir durum değildir. Başa çıkılsa bile olayın çözümüne harcanan kaynak öyle ya da böyle sürdürülebilir kalkınma sürecini baltalamaktadır. Bu nedenle toplumsal hazır bulunuşluk afet yönetiminde önemli bir unsurdur.

Toplumsal hazır bulunuşluğu konusunda ise toplumu meydana getiren bireylerin ve ailelerin hazır bulunuşlukları ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda bireysel hazırlık düzeylerinin artırılması toplumsal hazır bulunuşluğun sağlanması açısından önem arz eden bir durumdur. Toplumu meydana getiren bireylerin afetlere karşı hazır ve dirençli olmaları afet meydana geldiğinde özellikle ilk 72 saat içerisinde kendi kendilerine yetebilmeleri gerekmektedir. Özellikle böyle bir olay meydana geldiğinde ilk saatlerde hemen cevap verilemeyebilir veya yardım gecikmeli olarak ulaşabilir. Yardıma ihtiyaç duymayacak veya çok az yardıma ihtiyaç duyacak afetzedelerden oluşan bir toplumda böyle bir olay yaşadığında ise, süreci işletmekle yükümlü olanlara ve sisteme binen yük azalacaktır. Afetlere karşı hazır bireylerden oluşan bir toplum yaşanan yıkımı çok daha kolay bir şekilde atlatabilecektir.

Bu nedenle afetlere karşı bireysel ve toplumsal hazırlık durumunun belirlenmesi ve bu hazırlık durumlarının iyileştirilmesi adına çalışmaların yapılması önemli bir husustur. Çalışmamızın yapılmasının gereği ve önemi bu durumdan kaynaklanmaktadır.

3.2. Problem Cümlesi

Aksaray ili il merkezinde yaşayan yetişkin bireylerin afetlere karşı bireysel hazırlık durumları ne seviyededir ve transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşmelerin bu hazırlık durumuna etkisi nedir?

3.3. Alt Problemler ve Hipotezler

P1: Geliştirilen “Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Durum Ölçeği” geçerli ve güvenilir bir ölçek midir?

H-10: “Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Durum Ölçeği” geçerli ve güvenilir bir ölçek değildir.

H-11: “Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Durum Ölçeği” geçerli ve güvenilir bir ölçektir.

P2: Afetlere karşı bireysel hazırlık düzeyleri nedir?

H-20: Afetlere karşı bireysel hazırlık düzeyleri ortalamanın altında ve düşüktür.

H-21: Afetlere karşı bireysel hazırlık düzeyleri ortalamanın üzerinde ve yüksektir.

P3: Afetlere ilişkin farkındalık, bilgi ve bilinç düzeyleri nedir?

H-30: Afetlere ilişkin farkındalık, bilgi ve bilinç düzeyleri ortalamanın altında ve düşüktür.

H-31: Afetlere ilişkin farkındalık, bilgi ve bilinç düzeyleri ortalamanın üzerinde ve yüksektir.

P4: Afetlere karşı fiziksel hazır bulunuşluk durumları ne düzeydedir?

H-40: Afetlere karşı fiziksel hazır bulunuşluk durumları ortalamanın altında ve düşüktür.

H-41: Afetlere karşı fiziksel hazır bulunuşluk durumları ortalamanın üzerinde ve yüksektir.

P5: Afetlere karşı psikolojik hazır bulunuşluk durumları ne seviyededir?

H-50: Afetlere karşı psikolojik hazır bulunuşluk durumları ortalamanın altında ve düşüktür.

H-51: Afetlere karşı psikolojik hazır bulunuşluk durumları ortalamanın üzerinde ve yüksektir.

P6: Afetlere karşı hane halkı hazırlığı ne seviyededir?

H-60: Afetlere karşı hane halkı hazırlığı ortalamanın altında ve düşüktür.

H-61: Afetlere karşı hane halkı hazırlığı ortalamanın üzerinde ve yüksektir.

P7: Transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşme tekniğinin afetlere karşı hazır bireysel bulunuşluk düzeylerine etkisi nedir?

H-7₀: Transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşmelerin afetlere karşı bireysel hazır bulunuşluk durumlarına olumlu bir etkisi yoktur.

H-7₁: Transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşmelerin afetlere karşı bireysel hazır bulunuşluk durumlarına olumlu bir etkisi vardır.

3.4. Araştırmanın Amacı

Çalışmamız iki kısımdan oluşmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın birinci kısmında amaç, afetlere karşı bireysel hazırlık durumlarının belirlenmesi amacı ile kullanılabilecek ve bireysel hazırlık durumunu belirleyen faktörlerin hepsini kapsayan çok yönlü geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek, daha sonra bu ölçeği kullanarak Aksaray ili merkezinde yaşayan bireylerin afetlere karşı bireysel hazırlık düzeylerini ve bu düzeylere etki edebilecek bazı faktörleri belirlemektir. Ayrıca çalışmamızın ilk kısmının bir diğer amacı ise çalışmamızın ikinci kısmı için örneklemin oluşturulacağı evreni belirlemektir.

3.5. Araştırmanın Kapsamı

Çalışmamızın ilk kısmında, Aksaray İli merkez ilçesinde ikamet etmekte olan, 18 yaşını doldurmuş ve okur-yazar olan bireyler çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Çalışmamızda dışlanma kriterleri olarak şunlar belirlenmiştir:

- 18 yaşından küçük olmak.
- Okur-yazar olmamak.
- Yasal varise ihtiyaç doğuran bir durumda olmak.

Çalışmamızın ilk kısmı, gerçekleştirilen ölçek geliştirme çalışmasını ve Aksaray ili merkezinde yaşayan bireylerin afetlere karşı bireysel hazırlık düzeylerini ve bu düzeylere etki eden bazı faktörlerin değerlendirilmesini kapsamaktadır.

3.6. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızın genelinde sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, ölçmeye ve gözleme dayanan, tekrar edilebilir ve genellenebilir bir araştırma usulüdür ve en temelde amacı bireylerin toplumsal davranış, tutum ve durumlarını test, deney, gözlem gibi usullerle nesnel bir

biçimde ölçmektir. Nicel araştırmanın temelinde bir olguyu açıklayabilmek için farklı varsayımlar geliştirilerek bu varsayımları test etmek için sayısal verilerin elde edilmesi ve bu verilerin anlamlı olacak şekilde dönüştürülerek yorumlanabilir hale getirilmesi bulunmaktadır (Bekman, 2022: 248). Çok sayıda katılımcıdan veri elde etmek ve bu verilerin istatistiksel olarak ölçümlenerek bulguların genellenmesi istenildiğinde nicel araştırma yöntemi kullanılmaktadır (Patton, 2014: 14).

3.7. Araştırmanın Deseni

Nicel araştırmalarda farklı birçok desen bulunmaktadır. Desen, bir çalışmanın sınırlarını belirleyen ve standart hale gelmesini sağlayan bir rehberdir (Garip, 2023: 11). Çalışmamızın geneline bakıldığında karma desenli bir çalışma olarak ele alınmıştır. Çalışmamızın birinci aşaması ölçek geliştirme çalışması barındırması açısından metodolojik bir çalışma ve bireysel hazırlık durumları ile bireysel hazırlık durumlarıyla ilişkili faktörleri ele alması nedeniyle de tanımlayıcı türde kesitsel bir tarama çalışması şeklinde desenlendirilmiştir. Tarama araştırmaları bir örneklemin belli özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalardır (Büyüköztürk, 2016: 14). Kesitsel çalışmalar belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilen çalışmalardır ve zamanlama ile karakterize çalışmalardır (Çaparlar ve Dönmez, 2016: 213-214).

3.8. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmamızın ilk kısmının evrenini Aksaray ili merkez ilçesinde yaşayan 18 yaşını doldurmuş ve okur-yazar olan bireyler oluşturmaktadır. Nicel araştırmalarda evreni temsil edebilecek ve doğru örneklemin alınması gerekirken, bu anlamda nicel araştırma yöntemini seçen araştırmacıların olasılıklı örnekleme yöntemlerine yönelmesi önerilmektedir (Garip, 2023: 5). Ancak araştırmalarda evrenin sınırlarının belirlenemediği ve evrendeki elemanların örnekleme yer alma olasılıklarının kestirilemediği durumlarda olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniklerine başvurulur (Özen ve Gül, 2007: 412). Bu bağlamda örnekleminiz araştırmacının ulaşabildiği ve uygulamaya gönüllü olan bireylerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda, örnekleme yöntemi olarak kolayda örnekleme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde belirli bir seçim kriteri uygulanmamış, erişimi mümkün ve gönüllü bireyler çalışmaya dahil edilmiştir. Bu örnekleme tekniği örneklem tasarlanması ve ulaşılması zor olan evrenlerde kullanılan popüler bir yöntem olup araştırmacının ulaşabildiği elemanların örnekleme alınmasını içermektedir (Özen ve Gül, 2007: 413). Ayrıca uygulama

konusunda düşük maliyetler, izin alma kolaylığı, zaman tasarrufu ve iş gücü yetersizliği gibi birçok avantaj sunduğundan literatürde tercih edilen bir tekniktir (Şimşek, 2018: 122).

Örneklem sayısının belirlenmesinde, evrenin büyüklüğüne, güven aralığına ve örnekleme hatasına bağlı olarak örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde çeşitli istatistiksel yöntemler kullanılmakta ve tablolar oluşturulmaktadır (Şimşek, 2018: 115). Tersiyer olarak, evrenin standart sapmasının bilinmesi, hata payının ve güven aralığının kararlaştırılması ile örneklem büyüklüğü hesaplanabilmektedir (Sencer, 1989: 401). Burada güven aralığı, normal dağılımı sağlayan bir örneklemin ne olasılıkla hangi karar aralığına düşeceğinin kararıdır ve genellikle %68 (ortalama ± 1 standart sapma), %95 (ortalama ± 2 standart sapma) ve %99'luk (ortalama ± 3 standart sapma) aralıklar sıklıkla kullanılmaktadır. Örnekleme hataları ise örneklem büyüklüğüne bağlı olarak evren parametrelerinin hangi ölçüde doğru kestiriminin yapılabildiğinin bir göstergesidir ve evren ortalaması ile örneklem ortalamasındaki farkı ifade etmektedir (Şimşek, 2018: 114). Yapısal eşitlik modelinde değişken sayısı 10'dan fazla olduğunda tahminler kararsız hale gelebileceğinden genel olarak en az 200 kişilik bir örnekleme ihtiyaç duyulmaktadır (Akbulut ve Çapık, 2022: 114). Bunun yanı sıra ölçeğin uygulanacağı ana örneklem büyüklüğü, literatür incelendiğinde ölçekteki madde sayısının 3-5 katı tercihen 10 katı olacak şekilde hesaplanmalıdır (Akgül, 1997; Gökdemir ve Yılmaz, 2023: 158; Stevens, 2002: 333).

Çalışmalarda örneklem büyüklüğü belirlenirken literatürde bulunan tablolardan sıklıkla yararlanılmaktadır. Bu konuda çokça başvurulmuş kaynaklardan birisi ise Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'ün çalışmalarıdır ve bu çalışmada evren büyüklüklerine göre örnekleme hesabı yapılmış ve tablolastırılmıştır. Araştırmacılara kolaylık olması bakımından $\alpha = 0.05$ için ± 0.03 , ± 0.05 ve ± 0.10 örnekleme hataları için farklı evren büyüklüklerinden çekilmesi gereken örneklem büyüklükleri hesaplanarak aşağıda Tablo 1'de verilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 49-50).

Tablo 1. $\alpha= 0.05$ için örneklem büyüklükleri (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50).

Evren Büyük- lüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			±0.05 örnekleme hatası (d)			±0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q=0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Yukarıdaki bilgiler ışığında çalışmamızın ilk kısmında ölçek geliştirme çalışmamızın ana örneklemini ve tanımlayıcı çalışmamızın örneklemini temsil edebilecek bir örneklem büyüklüğü belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda nihai ölçeğimizde 34 madde bulunması ve madde başına 10 örnekleme oranının kullanımı ile gerekli olan en az örneklemin 340 kişiden oluştuğu görülmektedir. Bunun yanı sıra tablo ele alındığında bir milyon kişilik bir evren için %95 güven düzeyi, $\alpha= 0.05$ için ± 0.05 örnekleme hatası, p (gerçekleşme olasılığı) = 0.5 ve q (gerçekleşmeme olasılığı) = 0.5 değerleri ile çalışılması gereken minimum örneklem büyüklüğü 384 kişi olarak görülmektedir. Bu nedenle çalışmamız kapsamında 385 kişiden veri toplanması yeterli görülmektedir.

Çalışmamız kapsamında 706 kişiye ulaşılmış ve nihai ölçek formu uygulanmıştır. Eksik kodlama gibi hatalar barındıran 29 kişinin ölçeği çalışmadan çıkarılmış ve 677 kişiden veri toplanmıştır. Yapılan analizler neticesinde tek değişkenli uç değerler incelenmiş ve 19 katılımcının z-skorlarının -3 ile +3 aralığında olmaması sebebiyle çalışma dışında bırakılmıştır. Çok değişkenli uç değerlerin tespit edilmesi amacıyla Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış ve 52 katılımcının uç değer olduğu tespit edilmiştir. Bu bireyler analiz dışında bırakılarak analizler toplamda 606 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Uzman değerlendirmesi ve kapsam geçerlilik çalışması sonrasında pilot uygulamanın en az 30 kişilik bir grupta uygulanması, ancak bu aşamada taslak ölçeğin psikometrik özellikleri incelenecek ise en az 200 kişiden veri toplanması önerilmektedir

ve bu çalışmaya katılanların ana örnekleme dahil edilmemesi gerekirken ana çalışmanın örneklem büyüklüğü ise pilot uygulamanın ardından belirlenmelidir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023: 157-158). Literatürde güvenilir faktörler çıkarmak için 200 kişilik bir örneklemin genellikle yeterli olacağı faktör yapısı açık ve faktör sayısının az olduğu durumlarda bunun 100 kişiye kadar indirgenebileceği, minimum denek/madde oranının ise 2/1 olması gerektiği söylenmektedir (Kline 1994'ten aktaran Büyüköztürk, 2002: 480). Deneme uygulamasında 50 kişi çok yetersiz örneklem, 100 kişi yetersiz örneklem, 200 kişi uygun örneklem, 300 kişi iyi örneklem, 500 kişi çok iyi örneklem ve 1000 kişi mükemmel örneklem sayısı olarak sıralanmaktadır (Comrey ve Lee, 1992). Bunun yanı sıra, veri yapısı açısından örneklem büyüklüğünün uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile sınanmaktadır ve KMO değeri 0.50'nin üzerinde olduğunda yeterli olarak kabul görmektedir (Akbulut ve Çapık, 2022: 114; Field, 2009: 647). Bu bağlamda çalışmamızın taslak ölçeği 232 kişilik ana örneklemle benzeşen farklı bir örnekleme uygulanmış ve hatalı doldurma yapan veya analizler sonucunda uç değer olarak belirlenen 25 kişi çalışmadan çıkarılmış, toplamda 207 kişilik bir örneklem ile ön çalışma tamamlanmıştır. Daha sonra bu örneklemin 90 maddelik taslak ölçek için yeterli olup olmadığının sınanması adına KMO değeri hesaplanmış ve KMO değeri 0.682 bulunarak örneklemin uygunluğuna karar verilmiştir.

3.9. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmamızın birinci kısmında veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından yapılan literatür çalışması ile oluşturulan demografik veriler formu, çalışmamız kapsamında geliştirilen Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği taslak formu ve Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği nihai formu kullanılmıştır.

3.9.1. Demografik Veriler Formu

Yapılan literatür çalışması ile oluşturulan demografik veriler bilgi formu katılımcıların sosyo-demografik özellikleri (7 madde) ve katılımcıların afet deneyimleri ile ilgili (5 madde) toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmaya katılan katılımcılara çalışmamızın ikinci aşaması için ulaşılması gerekebileceğinden katılımcıların iletişim bilgilerini yazmaları gereken bir madde bulunmaktadır.

3.9.2. Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği Taslağı

Çalışmamız kapsamında yapılan literatür çalışması ile oluşturulan 119 maddelik madde havuzu ile uzman değerlendirmesi ve kapsam geçerliliği çalışması sonucunda 90 maddeden oluşan taslak ölçek formu (Ek-2) elde edilmiş ve ön uygulama için kullanılmıştır. Taslak ölçek 5'li likert tipi bir ölçek formudur.

3.9.3. Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (AÇBHÖ)

Çalışmamız kapsamında yapılan ölçek geliştirme çalışması neticesinde elde edilen 34 maddeden oluşan nihai ölçek formu ana örneklem ile yapılan çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. AÇBHÖ; “Farkındalık, Bilgi ve Bilinç” olarak adlandırılan 9 maddeden oluşan, “Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık” şeklinde adlandırılan 6 maddeden oluşan, “Psikolojik Hazırlık” olarak adlandırılan ve 10 maddeden oluşan, “Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı” şeklinde adlandırılan ve 9 maddeden oluşan 4 alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçek 5 dereceli likert tipi bir ölçek olup ölçekten alınabilecek minimum puan 34, maksimum puan ise 170’dir. Ölçek maddeleri 1-5 puan aralığında puanlanmaktadır ve çalışmamızda ham puanlar kullanılmaktadır. Farkındalık, Bilgi ve Bilinç alt ölçeğinden alınabilecek minimum puan 9, maksimum puan 45’dir. Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık alt ölçeğinden alınabilecek minimum puan 6, maksimum puan ise 30’dur. Psikolojik hazırlık alt boyutundan alınabilecek minimum puan 10, maksimum puan ise 50’dir. Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı alt boyutundan alınabilecek minimum puan 9, maksimum puan ise 45’dir. Aşağıda açıklandığı şekliyle nihai ölçek formunun hesaplanan Cronbach's alfa katsayı 0.95 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçeğin afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumunu ölçmede güvenilir bir araç olduğuna işaret etmektedir.

3.10. Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Çalışmamız kapsamında toplanan veriler 25.01.2025 ve 22.04.2025 tarihleri arasında Aksaray ili il merkezinde toplanmıştır. Öncelikle ön çalışma için 18 yaşını doldurmuş ve okur-yazar olan 232 kişilik bir örnekleme 90 maddelik taslak ölçek formu araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek uygulanmış ve veriler toplanmıştır. Taslak ölçek formunun doldurulması ortalama 15 dakika sürmektedir ve çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Toplanan verilerde ilk olarak ön inceleme yapılmış ve uygun olmayan 25 kişinin verisi çalışmadan çıkarılmış toplamda 207 kişinin verisi ile ön çalışma tamamlanmıştır. Ön çalışma için toplanan veriler ana

örnekleme dahil edilmemiş ve sadece nihai ölçek maddelerinin belirlenmesi adına kullanılmıştır.

Ön çalışmanın tamamlanmasıyla nihai ölçek formu elde edilmiş ve Aksaray ili il merkezinde yaşayan, 18 yaşını doldurmuş ve okur-yazar olan 706 kişiye demografik bilgiler formu ile nihai ölçek formu çalışmaya katılmayı kabul eden kişilere araştırmacı tarafından yüz yüze uygulanarak veriler toplanmıştır. Formların doldurulma süresi ortalama 10 dakikadır. Toplanan veriler ön incelemeye tabi tutulmuş ve eksiklik bulunan ve uygunsuz dolduran 29 kişinin verileri çalışmadan çıkarılmış ve toplamda 677 kişiye ulaşılarak araştırmamızın birinci kısmı için veri toplama işlemi sonlandırılmıştır.

3.11. Araştırma Verilerinin Analizi

Bu araştırmada, katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumlarının belirlenmesi ve bu durumu etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında, katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin betimsel istatistikler incelenmiştir. Ardından, katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık alt ölçek puan ortalamaları ile cinsiyet, yaş, medeni durum, en uzun yaşanan yer, yaşanan yer, ekonomik durum, eğitim durumu, afet tecrübesi, afet eğitimi alma durumu, afet bilgi durumu, gönüllü olarak bir kuruluşa üye olma ve afetlere hazır hissetme durumu değişkenleri arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde IBM “Statistics Package for Social Sciences” (SPSS ver. 26.0) programı ve doğrulayıcı faktör analizinde Mplus Version 8 kullanılmıştır.

Gruplar arasında ortalama karşılaştırma testlerine geçilmeden önce, tüm alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin farklı alt düzeylerindeki dağılımları değerlendirilmiştir. Bir veri setinin normal dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek için çeşitli yöntemler mevcuttur. Bunlardan ilki, hipotez testi niteliği taşıyan Kolmogorov-Smirnov (K-S) ve Shapiro-Wilk (S-W) testleridir. Bu testlerin sonucunda elde edilen olasılık değerinin 0.05’ten büyük olup olmadığı dikkate alınmış ve bu eşik değerin üzerinde kalan dağılımlar normal olarak kabul edilmiştir (Bryman ve Cramer, 2001).

Normal dağılımı değerlendirmek için başvuru bir diğer yöntem ise, puan dağılımlarına ait çarpıklık ve basıklık katsayılarının -2 ile +2 aralığında olup olmadığının kontrol edilmesidir (George ve Mallery, 2010). Bu sınırlar içinde yer alan puan dağılımları normal dağılım olarak değerlendirilmiştir. Son olarak, dağılımın

normalliği basıklık ve çarpıklık katsayılarının standart hatasına bölünmesiyle elde edilen Z değerleri incelenerek değerlendirilmiştir. Z değerlerinin -2.58 ile +2.58 arasında olması durumunda dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Normalliğin değerlendirilmesi sürecinde kullanılan üç farklı kriterden en az ikisini sağlayan dağılımlar normal olarak kabul edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, tüm alt grup dağılımlarının normal olduğu tespit edilmiştir.

İki kategoriden oluşan ve tüm alt gruplarında normal dağılım gösteren değişkenlerin karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. İki'den fazla alt gruba sahip ve normal dağılım özelliği gösteren değişkenlerde ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı farklılıklar bulunması durumunda çoklu karşılaştırmalar için Tukey testi uygulanmıştır.

3.12. Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmamız Aksaray Üniversitesi İnsani Araştırmalar Etik Kurulu'nun 21.01.2025 tarihli 2025-51 protokol numaralı etik kurul izni kapsamında yürütülmüştür. Ayrıca çalışmamız Aksaray İli Valiliği olurlarına sunularak E1582737300050706 sayılı valilik yazısı ile il valiliğinin bilgisi kapsamında yürütülmüştür.

Çalışmamızda katılımcılardan sözlü onamları alındıktan sonra araştırmaya katılmayı kabul edenlere gerekli bilgilendirmeler yapılarak veri toplama araçları elden dağıtılmış ve veriler gözlem altında toplanmıştır.

3.13. Araştırmanın Varsayım ve Kısıtları

Çalışmaya katılanların ölçekte bulunan soruları yanıtlarken gerçek duygularını ve düşüncelerini yansıttıkları kabul edilmiştir. Katılımcıların formlara isteyerek cevap verdikleri ve formları doğru ve eksiksiz bir biçimde yanıtladıkları kabul edilmiştir. Katılımcıların, sorulara cevap verirken kelimeleri asıl manası ile anladıkları kabul edilmiştir ve ortaya çıkabilecek kavramsal yanılgılar göz ardı edilmiştir.

Araştırmanın belli bir zaman aralığında yürütülmesi ve erişilebilirlik bakımından araştırmacının yaşadığı şehirde yürütülmesi araştırmanın sınırlılıklarıdır. Bu bağlamda genellenebilirlik ve örneklem büyüklüğü bu çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır.

3.14. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

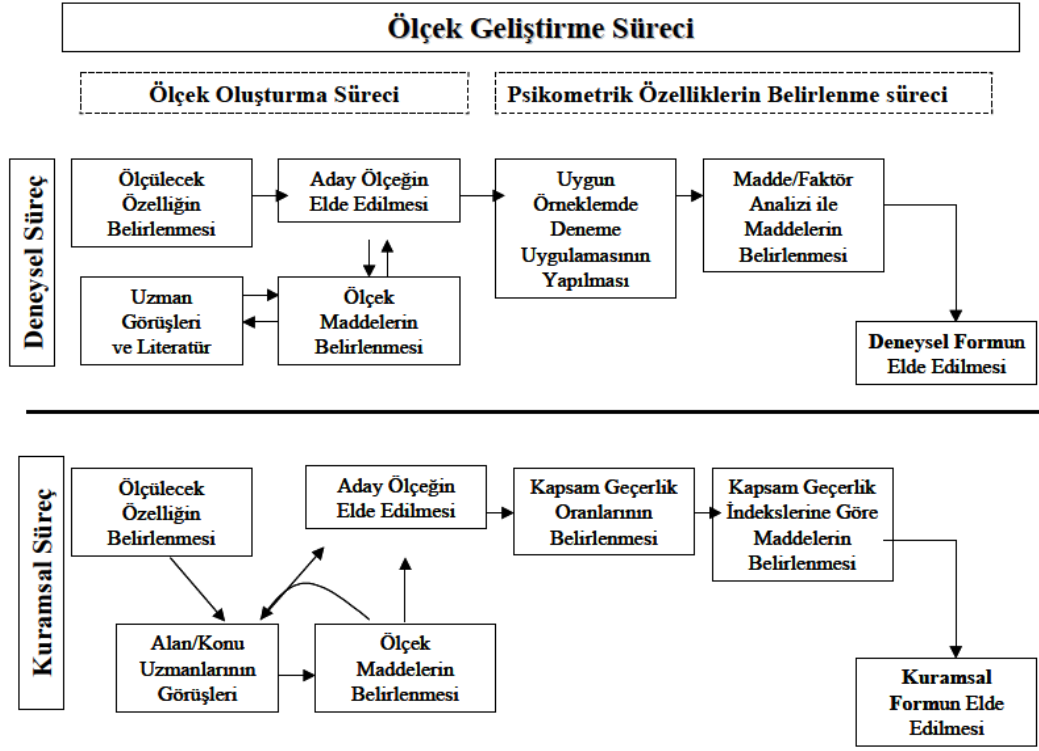
Çalışmamızın birinci kısmı ile ilgili yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği ile ilgili yapılan işlemler

Geçerlilik		Kullanılan Yöntem	Güvenirlik		Kullanılan Yöntem
Yorumsal Geçerlilik	İçerik (Kapsam) Geçerliliği	Uzman Görüşleri Lawshe Tekniği ile Kapsam Geçerliliği	Ölçeğin Kararlılığı	Test-tekrar test	Bağımlı gruplar için t testi Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi
Yapı Geçerliliği	Faktör Analizleri Çözümlemesi	Açımlayıcı Faktör Analizi	İç Tutarlılık	Cronbach Alfa katsayısı	Cronbach Alfa katsayısı
Yapı Geçerliliği	Faktör Analizleri Çözümlemesi	Doğrulayıcı Faktör Analizi	İç Tutarlılık	Madde Toplam Puan Analizi	Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi

3.15. Ölçek Geliştirme Çalışması

Literatüre bakıldığında ölçek geliştirme çalışmalarında genel olarak iki yol izlenmektedir (Şekil 5). Bunlardan birisi kuramsal sürecin izlenmesidir. Kuramsal süreç, aday ölçek maddelerinin belirlenmesi adına uzman görüşleri alınarak nitel bir çalışma yapılması ve bu çalışma ile uzmanlar arasındaki uyumlulukların test edilmesi şeklinde işletilir. Bu süreç genellikle büyük örneklem gruplarına erişilememesi durumunda kullanılmaktadır. Deneysel süreçte ise, literatür çalışması ve uzman tavsiyeleri ile birlikte taslak ölçek formu oluşturulup hedef kitle ile benzer özellikleri taşıyan bir örnekleme ön uygulama yapılır. Bu süreç nicel bir çalışma özelliği taşımaktadır ve genellikle faktör analizlerinin kullanılması ile birlikte ölçek maddelerine ilişkin psikometrik özellikler göz önünde bulundurularak uygun olan maddelerden nihai bir form elde edilmektedir (Yurdagül, 2005: 771). Öte yandan kuramsal süreç de kapsam geçerlilik oranları sayesinde nicel bir sürece dönüştürülebilmektedir (Rubio vd., 2003: 97-98). Bu bağlamda çalışmamızın ölçek geliştirme süreci yürütülürken öncelikle kuramsal süreç işletilerek kuramsal form oluşturulmuş. Bunun yanında deneysel süreç ile de deneysel form oluşturularak ölçeğe son hali verilmiştir.

Şekil 5. Ölçek geliştirme süreci (Yurdagül, 2005: 776).

3.15.1. Literatür Çalışması ve Madde Havuzunun Oluşturulması

Afetlerin yıkıcı etkileri dolayısıyla toplumsal düzeni büyük ölçülerde sekteye uğrattığı ve yıkıcı zararlarının toplumsal düzeyde etki gösterdiği görülmektedir. Öyle ki afetler, kendi doğaları ve oluşum mekanizmaları gereği başa çıkmakta yetersiz kalan bir toplumu veya gurubu etkileyen tehlikelerin meydana getirmiş oldukları olayların sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır (Nouchi, 2015: 140). Yani afetler sadece tehlikeler ile alakalı değil tehlikeler ile birlikte toplumsal maruziyet unsurları ve bunların başa çıkabilme kapasiteleri ile de alakalı olan savunmasızlık sorunlarıdır (Parkash, 2008: 269; Kafle ve Murshed, 2006: 17). Bu bağlamda savunmasızlığın en aza indirgenerek toplumsal dirençliliğin artırılması büyük önem arz etmektedir. Bir toplum afetin oluşumuna ve yaşanan olayın zararlı sonuçlarına direnç gösterebilmelidir. Aksi takdirde yapılan her türden müdahale ve hazırlık yetersiz kalır.

Bu nedenle özellikle günümüz afet yönetimi anlayışı toplum temeli afet yönetimi yaklaşımını da içeren bütünsel ve kapsamlı bir süreci öngörmektedir. Yerel toplulukların olası tehlikelerden doğrudan etkilenmeleri ve en savunmasız durumda olmaları nedeniyle oluşabilecek hasarın ve kayıpların azaltılmasında toplumsal katılımın sağlanması gerekmektedir (Nguyen vd., 2013: 119-120). Bununla birlikte afetlere yönelik süreçlerin planlanması ve uygulanmasından sorumlu olanların toplumun ekonomik ve sosyal gerçeklerini anlamaları, hazırlık ve zarar azaltma

süreçlerini tehdit altındaki nüfusa aşılamları gerekmektedir (Chester, 1998: 494; Phillips vd., 2005: 123). Yani afete dayanım toplumsal bir meseledir ve temelde toplumsal riski minimize etmeye yönelik aktivitelerden oluşan sadece kamu kurum ve kuruluşlarının üstlenmesi gereken bir sorumluluktan ziyade toplumun tüm kesimlerinin üstlenmesi gereken bir sorumluluktur (İnal, 2015: 21-22). Afetlere karşı dirençli bir toplum oluşturmak, aile ile evde başlayarak tüm toplumu kapsar biçimde tasarlanan her düzeyde hazırlıklı olmayı gerektiren bir yaklaşımdır (Thomas vd., 2015: 965). Toplumun temel taşı olan aile ve bireyler de bu bağlamda üstlerine düşen sorumluluğu yerine getirerek sürece katkı sağlamalıdır.

Bu konuda literatür incelendiğinde bireysel hazırlık açısından kriter belirleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Çalışmamızda kullanılan ölçek maddelerinin hazırlanması sürecinde oluşturulan madde havuzu bu literatür incelenerek oluşturulmuştur.

Afetler toplum açısından büyük yıkıcı etkileri olan, toplumsal düzene ve kültürel yaşantıya büyük zararlar verebilen olgulardır. Öte yandan bir toplumun ve bu toplumu meydana getiren bireylerin afetlere bakış açıları da afetlere hazırlıklı olma konusundaki davranışlarına yansiyabilmekte, bu da dolaylı olarak olayların afet düzeyine ulaşmasına veya afetin boyutunun artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle bireysel hazırlık açısından insanların algı, farkındalık ve tutumları başlıca kriterler arasındadır. Önleme ve korunma sürecinde sigortalama yaptırmak, yiyecek stoğu oluşturmak, duman dedektörleri kurmak gibi bazı önlemler kişinin ve hane halkının sorumluluğunda olduğundan bu önlemlerin alınması için gereken motivasyonun hangi faktörlere bağlı olduğu da önem arz etmektedir (Larsson ve Enander, 1997: 11). Bundan dolayı günümüzde afetler sosyal bir olgu olarak nitelendirilmekte ve durumun sosyal ve psikolojik yönleri ön plana çıkarılmaktadır (Bankoff, 2004: 111; Eranen ve Leibkind, 1993: 957). Sosyal ve kültürel durumlar, afetlerin önlenmesi, afet zararlarının azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın başarısı açısından kilit bir öneme sahiptir. Toplumlar genel olarak olayları yorumlamak adına dini ve kültürel inanç sistemlerini kullanmaktadır ve olumsuz bir olay karşısında iyileşmeye yönelik olarak bu sistemlerin rehberliğine başvurmaktadır (McGeehan, 2012: 13-17). Bir toplumda paylaşılan kültürel tavırlar ve topluluk ruhu ile ortaya çıkan soyut nitelikler, toplumdaki bireylerin tehlikelere karşı direnç geliştirilmesi üzerinde etkili olmaktadır ve bu noktada tehlikelerin ortaya çıkışı konusunda ortaya çıkan algısal fikirlerin bireylerin davranışlarını yönlendirdiği unutulmamalıdır (Bankoff, 2004: 110). Öte yandan bu konuda ortaya sıklıkla atılan sorun insanların hazırlıklı olma ile ilgilenmeme eğilimleri

ve tedbir alma konusundaki isteksizlikleridir. Bu durumun başlıca nedenleri arasında ise insanların kendilerini bir afet yaşama konusunda düşük ihtimale sahip bir konumda algılamaları, bir afet durumunda yapacakları hazırlığın herhangi bir işe yaramayacağına inanmaları veya ne yapılması gerektiğini bilmemeleri gibi nedenler bulunmaktadır (Larsson ve Enander, 1997: 11). Buna ek olarak ülkemizde ise ön plana çıkan “kadercilik” anlayışı bulunmaktadır. Kader algısı ve afetlerin toplumsal cezalar ve düzenleyiciler olduğu inancı, bireylerin afetler konusundaki bilinç ve farkındalığına olumsuz etkiye bulunmaktadır (Yaman ve Çakır, 2020). Larsson ve Enander (1997: 14-16) bu konuda yapmış oldukları çalışmada, insanların bireysel hazırlık yapmamaları konusunda başlıca nedeni, “Neye hazırlanacağımı bilmediğimden hazırlık yapmamın bir faydası yok” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu çalışma insanların afet farkındalığının hazırlık konusundaki tutumlarına doğrudan etkisini ortaya koymaktadır. Toplumların ve bireylerin afetlere karşı tutumları ve davranışları meydana gelen hasarın artması veya azalması yönünde belirleyici olan başlıca etmenler arasındadır (Şahin vd., 2018: 150). Afetlerde toplumsal dirençliliğin oluşturulması açısından önemli olan faktörlerden biri ise eğitimidir. Literatürde yapılan bazı çalışmalar toplumdaki eğitimli insanların afetlere daha hazırlıklı olabileceğini ve daha iyi cevap verebileceğini göstermektedir. Bunun yanı sıra bazı çalışmalar ise afetler konusunda eğitimin risk yönetimi açısından çok daha işlevsel ve düşük maliyetli bir yöntem olduğunu vurgulamaktadır (Asian Disaster Preparedness Center (2008)’den aktaran Torani vd., 2019: 2). Hyogo Çerçeve Eylem Planı afet risklerini azaltmak amacıyla beş performans ölçütü belirlemiştir ve bunlardan birisi de her düzeyde dirençliliği artırmak amacıyla bilgi, inovasyon ve eğitim sağlanmasıdır. Çünkü insanlar afet direnci konusunda iyi bilgilendirilip motive edildikçe afet niteliği taşıyan olaylar azaltılabilir (Hyogo Framework For Action, 2007: 6-9). Toplumda ve bireylerde afet bilinci oluşturmak ve doğru davranışların aşılması afetlerden minimum düzeyde etkilenip, can ve mal kayıplarını minimize etmenin bir yoludur (Özgüven, 2006: 2). Toplumdaki bireylerin afetler gibi önceden bilinmeyen durumlarla başa çıkabilme konusundaki yetkinlikleri, hazır bulunuşluk, bilgi ve bilinç düzeyleri ile doğrudan ilişkilidir. Aynı zamanda, örgütsel ve sistematik çözümler afet bilinci oluşturulmuş toplumlarda mümkün olabilmektedir (İnal vd., 2012: 16). Bu bağlamda bireysel hazırlık konusunda bilgi ve bilinç, afet zararlarının azaltılması açısından göz önünde bulundurulması gereken unsurlardır. Ek olarak, geçmiş afet tecrübesi de bu konuda bir diğer önemli unsurdur. Ünal vd. (2017: 78) yapmış oldukları çalışma ile daha önce afet yaşamış olan katılımcıların afet hazırlığı yapmaya, afet

tecrübesi olmayan katılımcılardan daha ilgili ve meyilli olduklarını ortaya koyarak, afet tecrübesinin bireysel afet hazırlığında önemli bir faktör olabileceğini ifade etmişlerdir.

Afetler karşısında dirençliliğin artırılması adına her ölçekte yapılması gereken başlıca uygulamalar arasında zarar azaltma ve fiziksel hazırlık yapılması gelmektedir. Bireysel direnç açısından bakıldığında da aynı uygulamaların bireysel düzeyde ele alınması gerekmektedir. Önlenebilir tehlikelere karşı engelleyici tedbirler alınması, önlenemeyenler için ise koruyucu tedbirlerin artırılması zarar azaltmanın temel mantığını teşkil eder ve afet zararlarını bu temel anlayış ile en aza indirmek mümkündür (Güler, 2008: 36). Bu bağlamda yapı güvenliği, sabitleme, sigortalama vb. zarar azaltma tedbirlerinin bireysel ölçekte yerine getirilmesi gerekmektedir (İnal, 2015: 26-54, Şeker, 2019: 35-38). Bununla birlikte bireysel hazırlığın ana uygulamalarından birisi de afetlere karşı fiziksel hazırlığın yapılmasıdır. Afet çantası oluşturma, yangın söndürücü alma, ilk yardım çantası veya ecza dolabı oluşturma, planlama yapılması vb. fiziksel olarak yapılması gereken uygulamalar ve alınması gereken tedbirler bu kapsamda ele alınabilir (İnal, 2015: 26-54; Şeker, 2019: 35-38). Yapılacak olan bu hazırlık iki yönlüdür. Hem potansiyel zararı en aza indirmek için hem de afet sonrası süreçte bireysel kapasite artırılarak dış yardım gelene kadar dayanabilmek için hazırlanmak önem arz etmektedir. Altın saatler olarak bilinen ilk 72 saatlik süreçte bireylerin yapmış oldukları hazırlıklar ile dayanım göstermeleri gerekmektedir (AFAD, 2013: 8).

Afet olgusu genel olarak stresli bir durumdur. Afet öncesi, sırası ve sonrası birçok stres faktörü bulunmakta ve bireylerin bu durum ile başa çıkmaları gerekmektedir. Bu duruma karşı bireylerin psikolojik reaksiyonları da davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Afet olgusu insanların psikolojik direnci üzerinde etkili olduğundan bireylerin bu durumlarda verdiği tepkilerde farklılık gösterebilmektedir. Bir afet olayında yüksek stres yaşayan bir insan ile sakin kalmayı başarabilen bir insan arasında olay sırasında ki davranışlarına da yansıyan büyük bir fark ortaya çıkmaktadır ve özellikle çok fazla stres yaşayan bir insanın afetlere yönelik bilgi ve deneyimini olay sırasında ortaya koyması ve bu yönde davranış sergilemesi güçleşmektedir (Bonanno vd., 2010: 2-12). Bu durum ancak bir ön hazırlık ile başa çıkılabilecek bir durumdur ve bireylerin bu konuda özellikle hazırlık yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan diğer hazırlıkların tam potansiyeli ile ortaya koyulamaması ve bireysel direncin düşmesi gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte, afetler maruz kalan bireylerin bir kısmında ciddi psikolojik hasarlar ortaya çıkarabilmektedir. Afete maruziyet sonrasında insanlarda travma sonrası stres bozukluğu, yas, depresyon, kaygı,

intihar, madde bağımlılığı vb. birçok psikolojik sorun ortaya çıkabilmektedir (Bonanno vd., 2010: 1). Bu durumlar göz önüne alındığında, afetlere karşı psikolojik hazırlık, fiziksel ve maddi hazırlığın yanında önemli bir bileşen olarak ortaya çıkmaktadır (Agarwal vd., 2020: 387-388). Bireysel hazırlık ile ilgili yapılan çalışmalar genel olarak fiziksel ve maddi hazırlık üzerine yoğunlaşmış olsa da son dönemde yapılan çalışmalar özellikle psikolojik hazırlığın da fiziksel ve maddi hazırlık kadar önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır (Türkdoğan Görgün vd., 2023: 2-3).

Afetler karşısında bireysel hazır bulunuşluğu etkileyen bir diğer önemli faktör ise hane halkının topyekûn hazırlığıdır. Çünkü afet durumunda insanların öncelikli olarak sağlığından ve güvenliğinden emin olmak isteyecekleri kişiler aileleridir. Aileden herhangi bir bireyin başına gelecek kötü bir durum diğer aile fertlerinin de direncini etkileyebilecektir. Bundan dolayı aile fertlerinin bireysel hazırlık anlamında yeterli olmaları önem arz etmektedir. Öte yandan afetin ilk saatlerinde kamu kaynakları yetersiz kalacağından ötürü acil durumlara hane düzeyinde hazırlıklı olunmalıdır (Donahue vd., 2014: 93-94). Hane hazır bulunuşluğu olay karşısında haneyi oluşturan ailenin kapasitesidir (Şentuna ve Çakı, 2020: 1962). Hane halkı için hazır bulunuşluk, planlama yapmak, tahliye yolları ve prosedürlerini öğrenmek, gaz hattı kesilmesi vb. bir dizi önlemlerin ve faaliyetlerin öğrenilmesini içermektedir (Sutton ve Tierney, 2006: 6). Bu konuda hazırlığın en önemli basamaklarından birisi de aile afet planı hazırlamaktır ve hane içerisinde yaşayan tüm bireylerle afet öncesi, sırası ve sonrasında ne yapıp nasıl davranılacağına planlanmasıdır (Şeker, 2019: 36). Planlama yapılması ve bu planların belirli aralıklarla tatbiki olası bir acil durum esnasında birlikte ve doğru hareket edilmesini kolaylaştıracaktır. Yapılan planlama, tahliye, doğru davranışlar, toplanma alanları, vanalar ve şalterlerin kapatılması vb. geniş çaplı birçok konuyu içermelidir (Şeker, 2019: 37).

Afet yönetiminde bireysel hazırlık konusu ön plana çıksa da insanların hazırlanmalarını sağlayacak motivasyonel kaynakların tespiti ve desteklenmesi, hazırlık yapılmamasına neden olan durumların belirlenip düzeltilmesi önem arz eden bir husustur. Bireysel hazırlık ne kadar önemli ve faydalı olsa da yapılan birçok çalışma bireysel düzeyde yetersizliklerin olduğunu göstermektedir (Boyd, 2001; Rüstemli ve Karancı, 1999; Şeker, 2019; Tankut, 1996). Bireysel hazırlıkta yetersizliklerin olması ise ortaya çıkacak masraflar, zaman ve çabanın miktarı ve politik desteğin az olması gibi durumlara bağlı olabilmektedir. Bunlarla birlikte etkili olabilecek bir diğer faktör ise konuya olan ilgisizlik olarak görülebilir. Afetlerin gerçekleşme ihtimallerinin görece düşüklüğü ve insanların önceliklerini günlük yaşamları ve mücadelelerine ayırmaları bu

ilgisizliğe sebebiyet vermektedir (Auf Der Heide 1989'dan aktaran İnal, 2015: 24-25). Öte yandan yapılan bazı çalışmalar bireysel hazırlık konusunda insanların davranışlarına etki eden faktörlerin deneyim, farkındalık, gelir düzeyi, eğitim, yerleşim yeri vb. birçok sosyodemografik faktör olduğunu göstermektedir (Onuma vd., 2017: 149). Bir başka çalışmada ise hazırlık faaliyetlerine odaklanmayı sağlayan bilgilerin; tehlikelerin ortaya çıkardığı sağlık ve güvenlik tehditleri, operasyonların ve hükümetin sürekliliği, altyapı hizmetlerinin sunulması, çevresel, ekonomik ve mali koşullar, hukuksal yükümlülükler şeklinde olduğu ifade edilmektedir (Sutton ve Tierney, 2006: 7). Acil durumlara karşı bireysel hazırlık çabaları genel anlamda insanların davranışlarına odaklanmaktadır. Bu davranışlar ise insanların risk algısına, geçmişte yaşanan afetlerden edinilen doğrudan veya dolaylı deneyimlere ve birey-çevre ilişkisine kadar uzanmakta olan çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Artan afetler ve buna bağlı farkındalık düzeyleri göz önüne alındığında, hazırlığın yeterli düzeylere ulaşamaması sorunu, hazırlığın rehberliğe ihtiyaç duyan bir etkinlik olduğunu göstermektedir ve gelişmiş ülkelerde bu rehberlik “davranış değişikliği” modelleri şeklinde ortaya çıkmaktadır (Ejeta vd., 2015: 2-3). Bu bilgiler ışığında insanların hazırlık davranışlarını destekleyecek ve yönlendirecek motivasyonel kaynakların, bireysel hazırlık davranışları üzerinde olumlu etkilerinin olabileceği düşünülebilir. Yapılan literatür çalışması sonucunda oluşturulan madde havuzu aşağıdaki gibidir.

Algı, Farkındalık, Bilgi ve Bilinç ile İlgili Maddeler

1. Afetler ülkemizin bir gerçeğidir ve her an yaşanabilir.
2. Herhangi bir afet durumunda bana bir şey olma ihtimali çok düşük bir ihtimaldir.
3. Hayatımın herhangi bir döneminde afet yaşayabileceğimi düşünüyorum.
4. Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın beni koruyacağını düşünüyorum.
5. Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın ailemi koruyacağını düşünüyorum.
6. Bireysel hazırlık yapmak çok fazla zamanıma mal olacak.
7. Bireysel hazırlık yapmak afet sonrası süreci daha rahat geçirmeme yardımcı olabilir.
8. Afetler karşısında büyük bir risk altında olduğumu düşünmüyorum.
9. Afetler için hazırlık yapmak bir şey ifade etmez, iyi ve dindar insanlar olursak Allah afetlerde bizleri korur ve bize bir şey olmaz zaten.

10. Bireysel hazırlık yapmaktan çok daha öncelikli işlerim ve sorumluluklarım var.
11. Kaderimde bir afet sonucu ölmek var ise zaten ölürüm, hazırlanmak bu durumu değiştiremez.
12. Afetlere hazırlık yapılması için hukuksal yükümlülüklerin getirilmesi ve cezalandırma sistemlerinin uygulanması gerekmektedir.
13. Ülkemiz afet risklerinin çok yüksek olduğu bir bölgede olduğundan her an yüksek bir afet riski altında yaşamaktayız.
14. Fikirlerine önem verdiğim insanlar hazırlık konusunda beni yönlendirebilirler.
15. Afetler konusunda uzman kimselerin hazırlık konusunda beni yönlendirmesi gerektiğini düşünüyorum.
16. Olası bir afet sonrasında devlet ihtiyaçlarımı karşılayacaktır.
17. Bir afet yaşayacaksak bunu hak etmişizdir.
18. Afetlere karşı bireysel hazırlık ve planlama yapmanın faydalı olacağını düşünmüyorum.
19. Afetler her an herkesin başına gelebilecek hayatın içinden durumlardır.
20. Kendimi herhangi bir afet olayına karşı hazır görüyorum.
21. Afetler konusunda devletin izlediği politikalar beni hazırlıklı olmak adına teşvik ediyor.
22. Ülkemizde çok çeşitli afetler yaşanabilmekte. Bu afetlerden hangi birine hazırlanacaksın, ne yaparsan yap yetersiz kalacak.
23. Afetlere hazırlık yapmam için devletin yardımcı olması gerekiyor.
24. Afetler günah işleyen toplumlar için uyarı veya ceza niteliği taşıyan tanrısal olgulardır.
25. Afetler için özel bir hazırlık yapmaya gerek olmadığını, çünkü olası bir afet yaşamam durumunda halkımızın seferber olup her türlü ihtiyaçlarım için bana yardımcı olacağını düşünüyorum.
26. Afetlere hazırlanmanın gereksiz bir zaman ve çaba kaybı olduğunu düşünüyorum.
27. Herhangi bir afete maruz kalma ihtimalim çok düşüktür.
28. Tam olarak neye hazırlanacağımı bilmediğimden dolayı boş yere hazırlık yapmamın bir faydası olmayacaktır.
29. Afetlere hazırlık yapmadığımda kendimi tehlikelere açık olarak görüyorum ve zarar görebileceğimi düşünüyorum.

30. Afetlere hazırlık yapabilmek için birilerinin bizlere rehberlik ve önderlik yapması gerekir.
31. Afet yaşasam da hayatımda hiçbir şeyin değişeceğini düşünmüyorum.
32. Gazete, afiş, broşür vb. kaynaklardan yeterince bilgi edinebilirim.
33. Afet hazırlığı bir kültürdür ve toplumun her kesiminden insanlara bu kültür aşılanmalıdır.
34. Daha önce yaşadığım afet/afetler dolayısıyla tekrar başıma geldiğinde neler yaşayacağımı biliyorum.
35. Temel ilk yardım uygulayabilirim.
36. Yangın söndürme cihazlarını kullanabilirim.
37. Evimle ilgili tüm vana ve şalterlerin nasıl kapatılacağını biliyorum.
38. Daha önce temel afet bilinci eğitimi aldım.
39. Daha önce afet farkındalık eğitimi aldım.
40. Daha önce temel ilk yardım eğitimi aldım.
41. Daha önceden herhangi bir yakınım afet yaşadığından neler yaşayabileceğimi ve ne yapmam gerektiğini tahmin edebiliyorum.
42. Afetlere karşı bireysel hazırlık yapabilecek kadar bilgiye sahip değilim.
43. Geçmiş tecrübelerim afetlere hazırlık konusunda en önemli yardımcımdır.
44. Olası bir durumda nasıl tahliye yapılacağını biliyorum.
45. Afetler konusunda nereden eğitim alacağımı bilmiyorum.
46. Bir afet sırasında nasıl güvende kalınabileceği hakkında başkalarına bilgi verebilirim.
47. Bir deprem sırasında en güvenli yerler kapı altlarıdır.
48. Aile afet planları 6 ayda bir gözden geçirilmelidir.
49. Afetlerde tehlikeleri ortadan kaldıramasak da riskleri azaltabiliriz.
50. Afetlere hazırlık yapmak afet sonrası süreçte yardım alana kadar idare etmemiz için gereklidir.
51. Yaşadığım yerdeki afet türleri ve risklerini biliyorum.
52. Daha önce en az bir kere afet yaşadım.
53. Çoğunlukla vakit geçirdiğim işyeri, ev, okul vb. ortamlarda toplanma alanlarını biliyorum.
54. Afetlere bireysel hazırlık yapmak tehlikelerden kaynaklanan riskleri ve zararları azaltır.

55. Afet ve acil durum çantasının nasıl hazırlanacağını ve içeriğini biliyorum.
56. Afetlere karşı nasıl ve ne şekilde hazırlık yapacağımı biliyorum.
57. Herhangi bir afet anında nasıl davranacağımı ve nasıl hareket etmem gerektiğini bilmiyorum.
58. Basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.
59. Afetlere karşı erken uyarı sistemlerini ve hangi sinyalin ne anlama geldiğini biliyorum.
60. Yangın söndürme cihazının nasıl çalıştığını bilmiyorum.

Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık ile İlgili Maddeler

1. Oturduğum binada yapısal risklere karşı denetim yapılarak dayanıklılığı artıracak önlemler alındı.
2. Evimde afet ve acil durum çantam mevcut.
3. Afet ve acil durum çantamızın periyodik olarak takibini yapmaktayım.
4. Ev içerisinde yapısal olmayan riskleri azaltmak adına eşyalarımı sabitletim.
5. Afetlere karşı hazırlık yapmak için yeterli maddi imkana sahip olmadığım için yapamıyorum.
6. Evde gerekli olabileceği için yangın söndürücü bulundururum.
7. Çevremdeki kimse zarar azaltma ve hazırlık yapmadığı için bende yapmadım.
8. Yaşadığım bina mevcut olan kanun ve yönetmeliklere tam anlamıyla uygundur.
9. Oturduğum evde kiracı olduğum için sabitleme yapamadım.
10. Herhangi bir afet anında afet ve acil durum çantasını alamayacağım veya çantama ulaşamayacağım için hazırlamadım.
11. Evimizde veya binamızda sürekli güncel tutulan ve gerekli malzemelerin bulunduğu sığınaklar veya geçici barınma alanları belirlenmiştir ve mevcuttur.
12. Yaşadığım yerde olası bir afet durumunda gerekli olabileceği için güncel ve güvenli sığınaklar mevcut.
13. Yaşadığım binada acil çıkış mevcut değil.
14. Gerekli olabileceği için kendime ait bir acil durum kartı hazırladım.
15. Yaşadığım binada zemin etüdü çalışması yaptırıldı.

16. Kendi yaşadığım bina afetlere karşı dirençli ancak çevredeki diğer binalara güvenmiyorum.
17. Yaşadığım binada acil çıkış alanı depo olarak kullanılıyor ve yol kapalı.
18. Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı sigortam mevcut.
19. Evimde gerekli olabilecek ilkyardım malzemeleri ve ilaçlarını barındıran bir çanta veya ecza dolabım mevcut.
20. Evde olası bir yangına sebebiyet verebilecek tehlikeleri belirleyip tedbir aldım.
21. Olası bir afet durumunda neyi, nasıl ve ne şekilde yapacağıma dair planlar hazırladım.
22. Yaşadığım binada yangın dedektörleri ve söndürme cihazları mevcut.
23. Evimde afet ve acil durum çantasını koyacak bir yerim yok.
24. Evimde olası bir duruma karşı dekontaminasyon yapabileceğim malzemeler bulundururum.
25. Afetlere karşı zarar azaltma yapmak ve fiziksel olarak hazırlanmak çok fazla zaman ve çaba gerektirdiğinden yapamıyorum.

Psikolojik Hazırlık ile İlgili Maddeler

1. Herhangi bir afet sonrasında psikolojik açıdan ihtiyaç duymam halinde gerekli hizmetlere başvururum.
2. Bir afet sırasında sakin kalmayı başarabilirim.
3. Bir afet sırasında ailemin veya arkadaşlarımla yanında olmak beni sakinleştirir.
4. Bir afet sırasında panik olmuş hissedirim.
5. Herhangi bir afet nedeniyle ölmekten korkuyorum.
6. Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birilerini kaybetmekten korkuyorum.
7. Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birisini kaybedersem ne yapacağım konusunda endişeliyim.
8. Herhangi bir afet nedeniyle hayatımı kaybedersem ailemin bensiz ne yapacağı konusunda endişe duyuyorum.
9. İçinde bulunduğum stresli durumlarla nasıl baş edebileceğimi bilmiyorum.
10. Afet sonrası psikolojik süreçlerden haberdarım ve gerektiğinde destek talebinde bulunabilirim.

11. Herhangi bir afet anında yanımda sevdiğim insanların bulunması stres ve kaygı düzeyimi artır.
12. Herhangi bir afet yaşama ihtimalimi düşünmek beni korkutuyor.
13. Herhangi bir afetten sonra psikolojik bir problem yaşamamak adına destek alıyorum.
14. Genel olarak psikolojik yönden kendimi çok zayıf görürüm ve yaşanan olaylardan çok çabuk etkilenirim.
15. Afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik rahatsızlıkların tedavi süreci ve nasıl atlatılabileceğini biliyorum.
16. Olası bir afette çevremdeki insanları sakinleştirebilirim.
17. Genellikle afetler gibi zorlu durumları ve neler yaşanabileceğini düşünerek kendimi zihinsel olarak hazırlarım.
18. Afetler gibi zor bir durumda kaldığımda yaşadığım duyguları tanımlayamıyorum.
19. Herhangi bir afet durumunda ne yapacağımı bilememem ve donup kalırım.
20. Olası bir afet durumunda yaşadığım stresi kontrol altına alıp yaptığım planlamalara uyabilirim.
21. Herhangi bir afet anında stresimi kontrol altında tutabilmek için destek alıyorum.
22. Bir afet anında panik yapar ve bildiğim her şeyi unuturum.
23. Afetzedelerin afet sonrasında hangi psikolojik sorunları yaşayabileceklerini ve bu konuda nereden ve nasıl destek alınabileceğini biliyorum.
24. Herhangi bir afet nedeniyle sevdiğim birini kaybetmeyi kaldıramam.

Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı ile İlgili Maddeler

1. Aile için ortak bir afet planının oluşturulması ve uyulması zordur.
2. Evde afet ve acil durum çantasının duracağı konum bellidir ve olası bir durumda çantayı alacak olan sorumlu belirlenmiştir.
3. Herhangi bir afet durumunda tüm aile bireylerinin bildiği ve bir araya geleceğimiz toplanma yeri belirledik.
4. Olası bir durum söz konusu olduğunda hangi vana ve şalterlerin kim tarafından kapatılacağını belirledik.
5. Olası bir afet durumuna karşı ev içerisinde güvenli alanlar belirledik.

6. Belirli zaman aralıkları ile ailecek afetlere karşı planlarımızı tatbik ediyoruz.
7. Aile fertlerimiz afetler konusunda eğitilidir.
8. Afetler için aile afet planımız hazırdır ve aile fertlerimizin hepsi bu plandan haberdardır.
9. Aile fertlerimin hepsi ne zaman kendilerini güvenli alalarda koruma altına alacaklarını ve ne zaman ve ne şekilde tahliye yapılacağını bilirler.
10. Aile fertlerimizin her birinin kişisel acil durum kartı vardır.

Literatür incelendiğinde, taslak ölçek için oluşturulan madde havuzunun nihai ölçekte kalması öngörülen madde sayısının en az iki, mümkünse üç-dört katı veya daha fazlası olması, oluşturulan taslak ölçeğin her bir alt boyutu için en az üç veya dört mümkünse sekiz-on madde bulunması, taslak ölçek uzunluğunun dört-on iki sayfa uzunluğunda olması önerilmektedir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023: 157; Tezbaşaran, 2008: 14-15). Bu bağlamda, bireysel hazırlığın 4 alt boyutuna yönelik geliştirdiğimiz ölçeğimizin nihai formunda kırk civarında madde olması ön görüldüğünden her boyuta uygun 119 maddeden oluşan bir havuz oluşturulmuştur. Bununla birlikte oluşturulan madde havuzu literatür çalışması ile belirlenen 4 alt boyuta uygun bir şekilde hazırlanmıştır. “Algı, Farkındalık, Bilgi ve Bilinç” alt boyutu için 60 (1-60 maddeler) madde, “Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık” alt boyutu için 25 (61-85 maddeler) madde, “Psikolojik Hazırlık” alt boyutu için 24 (86-109 maddeler) madde ve “Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı” alt boyutu için 10 (110-119 maddeler) madde bulunmaktadır. Ölçek maddeleri oluşturulurken boş bırakma durumundan ya da kalıp yargılara dayalı derecelendirmelerden kaçınmak adına ölçek maddelerinin yarısı civarından madde tutum boyutunun olumlu tarafını, diğer yarısı kadarı da olumsuz tarafını kapsayan ifadeler olmalıdır. Buna ek olarak tutum ile ilgili olumlu ve olumsuz anlam yüküne sahip maddeler ölçekte rastgele dağılmalı, belirli bir sıralama izlenmemelidir (Tezbaşaran, 2008: 13-18). Bu bağlamda oluşturulan maddelerden 69 tanesi olumlu (1, 3, 4, 5, 7, 13, 14, 19, 21, 29, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 66, 68, 71, 72, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 88, 95, 98, 100, 101, 102, 105, 106, 108, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119) ifadeler içerirken, 50 tanesi ise olumsuz (2, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 42, 45, 47, 57, 60, 65, 67, 69, 70, 73, 76, 77, 83, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 99, 103, 104, 107, 109, 110) ifadeler içermektedir. Olumsuz ifadelerin puanlanması tersten yapılmaktadır.

Günümüzde en sık kullanılan ölçek geliştirme modeli Likert'in geliştirdiği “dereceleme toplamlarıyla ölçekleme” modelidir ve bu model ölçek oluşturmadaki işlemler açısından diğer modellere kıyasla çok daha ekonomiktir (Büyüköztürk, 2011: 5). Bu nedenle çalışmamızda 5’li likert tipi ölçekleme kullanılmıştır. Ölçeklerde 3-11 arası derecelendirmeler kullanılabilir. Çocuklar için üçlü ölçekleme önerilirken yetişkinler için ise beşli veya yedili derecelendirmeler önerilmektedir. Optimum derecelendirmenin ise özgün biçiminde de olduğu gibi 5’li olduğu belirtilmektedir (Gökdemir ve Yılmaz, 2023: 157; Tezbaşaran, 2008: 18). Taslak ölçekte yer alan maddeler 1 ve 5 arasında değer verilerek değerlendirilmektedir. Olumlu ifadeler için değerlendirme “(1) Kesinlikle Katılmıyorum”, “(2) Katılmıyorum”, “(3) Kararsızım”, “(4) Katılıyorum” ve “(5) Kesinlikle Katılıyorum” şeklindeyken; olumsuz ifadeler için değerlendirme “(5) Kesinlikle Katılmıyorum”, “(4) Katılmıyorum”, “(3) Kararsızım”, “(2) Katılıyorum” ve “(1) Kesinlikle Katılıyorum” şeklindedir.

3.15.2. Kapsam Geçerliliği ve Uzman Görüşü

Oluşturulan madde havuzu uygunluk yönünden, kapsam geçerliliği açısından ve dil ve anlatım açısından incelenmesi ve uzman görüşü alınması adına “Uzman Görüşü Değerlendirme Formu” oluşturulup (Ek-1) 7 uzmana gönderilmiş aynı zamanda dil ve anlatım açısından uygunluğunun kontrolü için bir alan uzmanına gönderilmiştir. Oluşturulan formda madde havuzunda bulunan her madde için uzmanların görüşlerini ve önerilerini açıkça belirtmeleri ve her maddeyi “Uygun”, “Uygun Değil” ve “Düzeltilmeli” şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman görüşü için başvuru katılımcılar şu şekildedir:

Doç. Dr. Gülay TAŞDEMİR, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Denizli.

Doç. Dr. Erman YILDIZ, İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Malatya.

Doç. Dr. Yunus KAYA, Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Aksaray.

Doç. Dr. Burcu CEYLAN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Tekirdağ.

Doç. Dr. Cemile KÜTMEÇ YILMAZ, Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Aksaray.

Dr. Öğr. Üyesi Sefa MIZRAK, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Afet Yönetimi Anabilim Dalı, Gümüşhane.

Dr. Öğr. Üyesi Eyyüp YILDIZ, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Afet Yönetimi Anabilim Dalı, Gümüşhane.

Dr. Öğr. Üyesi Yakup TOPAL, Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gümüşhane.

Ölçekte yer alacak olan maddelerin kapsam geçerliliği belirlenmesi için alınan 7 uzman görüşü sonucunda elde edilen nitel veriler KGO (Kapsam Geçerlilik Oranı) ve KGİ (Kapsam Geçerlilik İndeksi) hesabı yapılarak nicel veriler haline getirilmiştir. Uzman görüşleri “Lawshe Tekniği” dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Bu teknik uzmanların maddeler hakkında “Uygun”, “Düzeltilmeli” ve “Uygun Değil” şeklinde yaptıkları değerlendirmeleri ile maddelerin KGO’larının belirlenmesine dayalıdır. KGO, maddelerin ölçekte olup olmaması konusunda kapsam geçerliliğini temel alan bir madde istatistiğidir ve $KGO = [N_{uygun} - (N/2)] / N/2$ formülü ile hesaplanmaktadır. “N” toplam uzman sayısını ifade ederken “N_{uygun}” maddeye uygun görüş bildiren uzman sayısını ifade etmektedir. Kapsam Geçerlilik Oranı -1 ile 1 arasında bir değer almaktadır ve uzmanların tamamının bir maddeye uygun görüş bildirmeleri halinde KGO= 1 olmaktadır. Ancak hata payı göz önüne alınarak bu değer 0.99 kabul edilmektedir. Bu bağlamda katılımcıların yarısından fazlası bir ölçek maddesini “uygun” olarak değerlendirdiğinde KGO değeri 0 ile 0.99 arasında bir değer alırken yarı yarıya bir eşitlik söz konusu olduğunda KGO= 0 ve uzmanların yarısından fazlası “uygun değil” şeklinde değerlendirme yaptıklarında KGO 0 ile -0.99 arasında negatif bir değer almaktadır. KGO değeri sıfıra eşit veya negatif bir değere sahip ise madde ölçekten çıkarılmalıdır (Ayre ve Scally, 2014: 79-81; Lawshe, 1975: 566-567). Bununla beraber KGO değeri pozitif çıkan her bir madde için $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyinde “Kapsam Geçerlilik Ölçütü (KGÖ)” ile değerlendirme yapılmalıdır. KGÖ değeri ölçekteki maddelerin uygun olarak değerlendirilme oranlarının şans eseri olma ihtimalinin ortadan kaldırılması ve maddenin gerçekten uygun olması için gereken minimum KGO değerinin ölçütüdür (Lawshe, 1975: 568). KGÖ değerleri uzman sayısına göre farklılık göstermektedir. Bu konuda Ayre ve Scally (2014: 88-89) $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyi için farklı uzman sayılarına göre minimum KGO değerlerini farklı istatistiksel analizler yaparak tablolastırmışlardır. Bununla birlikte Lawshe (1975: 568)’de çalışmasında uzman sayılarına göre KGÖ değerlerini içeren bir tablo

sunmaktadır. Çalışmamızda taslak ölçek maddeleri değerlendirilirken bu iki çalışmada bulunan tablolardaki KGÖ değerleri dikkate alınmıştır. Bu tablolara göre 7 uzman var ise tümünün hemfikir olması gerekirken 7’den fazla uzman bulunması halinde olumsuz görüş bildiren uzman sayısı 1 veya daha fazla olabilmektedir. Bu yöntemin, problemliliği görülen yanı, inceleyen uzman sayısının artması KGİ’nin muhtemel olarak düşmesine sebebiyet verecek olmasıdır. Bir maddenin uygunluğu hakkında 10 uzman ile uzlaşmaya varılması, 2 uzman ile varılmasından daha zordur (Rubio vd., 2003: 97). Bu nedenle çalışmamızda tüm uzmanların hemfikir olmadığı tüm maddelerin ölçekten çıkarılması gerekmektedir. KGO değerlerine bakılarak ölçekte kalması gereken maddelere karar verdikten sonra ise KGİ ölçeğinin tamamı için hesaplanmalıdır (Lawshe, 1975: 568). Lawshe tekniği ile yapmış olduğumuz KGO ve KGİ çalışması tablo 1’de görülmektedir. Bu çalışma sonucunda 39 madde taslak ölçekten çıkarılmıştır. Yaptığımız çalışmada uzman görüşleri sonucunda taslak ölçeğimizin toplam “kapsam geçerlilik indeksi (KGİ) 0.926 olarak hesaplanırken, KGO’ları 0.99’dan düşük olan ve üzeri çizili olarak işaretlenmiş olan maddelerin çıkarılması ile ölçeğimizin KGİ’si 1 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. Lawshe tekniği ile kapsam geçerlilik çalışması

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
ALGI, FARKINDALIK, BİLGİ ve BİLİNÇ				
1	~~Afetlerin ülkemizin bir gerçeği olduğunu düşünüyorum ve her an yaşanabileceklerine inanıyorum.~~	6	7	0.71
*2	~~Herhangi bir afet durumunda bana bir şey olma ihtimalinin çok düşük bir ihtimal olduğunu düşünüyorum.~~	6	7	0.71

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
3	~~Hayatımın herhangi bir döneminde afet yaşayabileceğimi düşünüyorum.~~	6	7	0.71
4	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın beni koruyacağını düşünüyorum.	7	7	1.00
5	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın ailemi koruyacağını düşünüyorum.	7	7	1.00
*6	~~Bireysel hazırlık yapmak çok fazla zamanıma mal olacak.~~	6	7	0.71
7	Bireysel hazırlık yapmak afet sonrası süreci daha rahat geçirmeme yardımcı olabilir.	7	7	1.00
*8	~~Afetler karşısında büyük bir risk altında olduğumu düşünmüyorum.~~	6	7	0.71

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
*9	Afetler için hazırlık yapmak bir şey ifade etmez, iyi ve dindar insanlar olursak Allah afetlerde bizleri korur ve bize bir şey olmaz zaten.	7	7	1.00
*10	Bireysel hazırlık yapmaktan çok daha öncelikli işlerim ve sorumluluklarım var.	7	7	1.00
*11	Kaderimde bir afet sonucu ölmek var ise zaten ölürüm, hazırlanmak bu durumu değiştiremez.	7	7	1.00
*12	Afetlere hazırlık yapılması için hukuksal yükümlülüklerin getirilmesi ve cezalandırma sistemlerinin uygulanması gerekmektedir.	7	7	1.00
13	~~Ülkemiz afet risklerinin çok yüksek olduğu bir bölgede olduğundan her an yüksek bir afet riski altında yaşadığımızı düşünüyorum.~~	6	7	0.71

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
14	~~Fikirlerine önem verdiğim insanlar hazırlık konusunda beni yönlendirebilirler.~~	6	7	0.71
*15	~~Afetler konusunda uzman kimselerin hazırlık konusunda beni yönlendirmesi gerektiğini düşünüyorum.~~	6	7	0.71
*16	Olası bir afet sonrasında devlet ihtiyaçlarımı karşılacaktır.	7	7	1.00
*17	~~Bir afet yaşayacak bunu hak etmişizdir.~~	5	7	0.71
*18	Afetlere karşı bireysel hazırlık ve planlama yapmanın faydalı olacağını düşünmüyorum.	7	7	1.00
19	~~Afetler her an herkesin başına gelebilecek hayatın içinden durumlardır.~~	6	7	0.71
*20	Kendimi herhangi bir afet olayına karşı hazır görüyorum.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
21	~~Afetler konusunda devletin izlediği politikalar beni hazırlıklı olmak adına teşvik ediyor.~~	6	7	0.71
*22	Ülkemizde çok çeşitli afetler yaşanabildiğinden hangi birine hazırlanacaksın, ne yaparsan yap yetersiz kalacak.	7	7	1.00
*23	Afetlere hazırlık yapmam için devletin yardımcı olması gerekiyor.	7	7	1.00
*24	~~Afetler günah işleyen toplumlar için uyarı veya ceza niteliği taşıyan tanrısal olgulardır.~~	6	7	0.71
*25	Afetler için özel bir hazırlık yapmaya gerek olmadığını, çünkü olası bir afet yaşamam durumunda halkımızın seferber olup her türlü ihtiyaçlarım için bana yardımcı olacağını düşünüyorum.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
*26	~~Afetlere hazırlanmanın gereksiz bir zaman ve çaba kaybı olduğunu düşünüyorum.~~	6	7	0.71
*27	~~Herhangi bir afete maruz kalma ihtimalim çok düşüktür.~~	6	7	0.71
*28	Tam olarak neye hazırlanacağımı bilmediğimden dolayı boş yere hazırlık yapmamın bir faydası olmayacaktır.	7	7	1.00
29	Afetlere hazırlık yapmadığımda kendimi tehlikelere açık olarak görüyor ve zarar görebileceğimi düşünüyorum.	7	7	1.00
*30	~~Afetlere hazırlık yapabilmek için birilerinin bizlere rehberlik ve önderlik yapması gerekir.~~	6	7	0.71
*31	~~Afet yaşasam da hayatımda hiçbir şeyin değişeceğini düşünmüyorum.~~	6	7	0.71

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
*32	~~Gazete, afiş, broşür vb. kaynaklardan yeterince bilgi edinebilirim.~~	6	7	0.71
33	Afet hazırlığı bir kültürdür ve toplumun her kesiminden insanlara bu kültür aşılmalıdır.	7	7	1.00
34	Daha önce yaşadığım afet/ afetler dolayısıyla tekrar başıma geldiğinde neler yaşayacağımı biliyorum.	7	7	1.00
35	Temel ilk yardım uygulayabilirim.	7	7	1.00
36	Yangın söndürme cihazlarını kullanabilirim.	7	7	1.00
37	Evimle ilgili tüm vana ve şalterlerin nasıl kapatılacağını biliyorum.	7	7	1.00
38	Daha önce temel afet bilinci eğitimi aldım.	7	7	1.00
39	Daha önce afet farkındalık eğitimi aldım.	7	7	1.00
40	Daha önce temel ilk yardım eğitimi aldım.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
41	Daha önceden herhangi bir yakınım afet yaşadığından neler yaşayabileceğimi ve ne yapmam gerektiğini tahmin edebiliyorum.	7	7	1.00
*42	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapabilecek kadar bilgiye sahip değilim.	7	7	1.00
43	Geçmiş tecrübelerim afetlere hazırlık konusunda en önemli yardımcımdır.	7	7	1.00
44	Olası bir durumda nasıl tahliye yapılacağını biliyorum.	7	7	1.00
*45	Afetler konusunda nereden eğitim alacağımı bilmiyorum.	7	7	1.00
46	Bir afet sırasında nasıl güvende kalınabileceği hakkında başkalarına bilgi verebilirim.	7	7	1.00
*47	Bir deprem sırasında en güvenli yerler kapı altlarıdır.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
48	Aile afet planları 6 ayda bir gözden geçirilmelidir.	7	7	1.00
49	~~Afetlerde tehlikeleri ortadan kaldıramasak da riskleri azaltabiliriz.~~	6	7	0.71
50	Afetlere hazırlık yapmak afet sonrası süreçte yardım alana kadar idare etmemiz için gereklidir.	7	7	1.00
51	Yaşadığım yerdeki afet türleri ve risklerini biliyorum.	7	7	1.00
52	~~Daha önce en az bir kere afet yaşadım.~~	5	7	0.42
53	Çoğunlukla vakit geçirdiğim işyeri, ev, okul vb. ortamlarda toplanma alanlarını biliyorum.	7	7	1.00
54	Afetlere bireysel hazırlık yapmak tehlikelerden kaynaklanan riskleri ve zararları azaltır.	7	7	1.00
55	Afet ve acil durum çantasının nasıl hazırlanacağını ve içeriğini biliyorum.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
56	Afetlere karşı nasıl ve ne şekilde hazırlık yapacağımı biliyorum.	7	7	1.00
*57	Herhangi bir afet anında nasıl davranacağımı ve nasıl hareket etmem gerektiğini bilmiyorum.	7	7	1.00
58	Basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.	7	7	1.00
59	Afetlere karşı erken uyarı sistemlerini ve hangi sinyalin ne anlama geldiğini biliyorum.	7	7	1.00
*60	Yangın söndürme cihazının nasıl çalıştığını bilmiyorum.	7	7	1.00
ZARAR AZALTMA VE FİZİKSEL HAZIRLIK				
61	Oturduğum binada yapısal risklere karşı denetim yapılarak dayanıklılığı artıracak önlemler alındı.	7	7	1.00
62	Evimde afet ve acil durum çantam mevcut.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
63	Afet ve acil durum çantamızın periyodik olarak takibini yapmaktayım.	7	7	1.00
64	Ev içerisinde yapısal olmayan riskleri azaltmak adına eşyalarımı sabitlerim.	7	7	1.00
*65	Afetlere karşı hazırlık yapmak için yeterli maddi imkana sahip olmadığım için yapamıyorum.	7	7	1.00
66	Evde gerekli olabileceği için yangın söndürücü bulundururum.	7	7	1.00
*67	Çevremdeki kimse zarar azaltma ve hazırlık yapmadığı için bende yapmadım.	7	7	1.00
68	Yaşadığım bina mevcut olan kanun ve yönetmeliklere tam anlamıyla uygundur.	7	7	1.00
*69	Oturduğum evde kiracı olduğum için sabitleme yapamadım.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
*70	Herhangi bir afet anında afet ve acil durum çantasını alamayacağım veya çantama ulaşamayacağım için hazırlamadım.	7	7	1.00
71	~~Evimizde veya binamızda sürekli güncel tutulan ve gerekli malzemelerin bulunduğu sığınaklar veya geçici barınma alanları belirlenmiştir ve mevcuttur.~~	6	7	0.71
72	~~Yaşadığım yerde olası bir afet durumunda gerekli olabileceği için güncel ve güvenli sığınaklar mevcut.~~	6	7	0.71
*73	~~Yaşadığım binada acil çıkış mevcut değil.~~	6	7	0.71
74	Gerekli olabileceği için kendime ait bir acil durum kartı hazırladım.	7	7	1.00
75	~~Yaşadığım binada zemin etüdü çalışması yaptırıldı.~~	6	7	0.71

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
*76	Kendi yaşadığım bina afetlere karşı dirençli ancak çevredeki diğer binalara güvenmiyorum.	7	7	1.00
*77	Yaşadığım binada acil çıkış alanı depo olarak kullanılıyor ve yol kapalı.	7	7	1.00
78	Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı sigortam mevcut.	7	7	1.00
79	Evimde gerekli olabilecek ilkyardım malzemeleri ve ilaçlarını barındıran bir çanta veya ecza dolabım mevcut.	7	7	1.00
80	Evde olası bir yangına sebebiyet verebilecek tehlikeleri belirleyip tedbir aldım.	7	7	1.00
81	Olası bir afet durumunda neyi, nasıl ve ne şekilde yapacağıma dair planlar hazırladım.	7	7	1.00
82	Yaşadığım binada yangın dedektörleri ve söndürme cihazları mevcut.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
*83	Evimde afet ve acil durum çantasını koyacak bir yerim yok.	7	7	1.00
84	~~Evimde olası bir duruma karşı dekontaminasyon yapabileceğim malzemeler bulundururum.~~	6	7	0.71
*85	Afetlere karşı zarar azaltma yapmak ve fiziksel olarak hazırlanmak çok fazla zaman ve çaba gerektirdiğinden yapamıyorum.	7	7	1.00
PSİKOLOJİK HAZIRLIK				
86	~~Herhangi bir afet sonrasında psikolojik açıdan ihtiyaç duymam halinde gerekli hizmetlere başvururum.~~	6	7	0.71
87	Bir afet sırasında sakin kalmayı başarabilirim.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
88	Bir afet sırasında ailemin veya arkadaşlarımın yanında olmak beni sakinleştirir.	7	7	1.00
*89	Bir afet sırasında panik olmuş hissederim.	7	7	1.00
*90	Herhangi bir afet nedeniyle ölmekten korkuyorum.	6	7	0.71
*91	Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birilerini kaybetmekten korkuyorum.	7	7	1.00
*92	Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birisini kaybedersem ne yapacağım konusunda endişeliyim.	7	7	1.00
*93	Herhangi bir afet nedeniyle hayatımı kaybedersem ailemin bensiz ne yapacağı konusunda endişe duyuyorum.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
*94	İçinde bulunduğum stresli durumlarla nasıl baş edebileceğimi bilmiyorum.	7	7	1.00
95	Afet sonrası psikolojik süreçlerden haberdarım ve gerektiğinde destek talebinde bulunabilirim.	7	7	1.00
*96	Herhangi bir afet anında yanında sevdiğim insanların bulunması stres ve kaygı düzeyimi artırır.	7	7	1.00
*97	~~Herhangi bir afet yaşamama ihtimalimi düşünmek beni korkutuyor.~~	6	7	0.71
98	Herhangi bir afetten sonra psikolojik bir problem yaşamamak adına destek alıyorum.	7	7	1.00
*99	Genel olarak psikolojik yönden kendimi çok zayıf görürüm ve yaşanan olaylardan çok çabuk etkilenirim.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
100	Afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik rahatsızlıkların tedavi süreci ve nasıl atlatılabileceğini biliyorum.	7	7	1.00
101	Olası bir afette çevremdeki insanları sakinleştirebilirim.	7	7	1.00
102	Genellikle afetler gibi zorlu durumları ve neler yaşanabileceğini düşünerek kendimi zihinsel olarak hazırlarım.	7	7	1.00
*103	Afetler gibi zor bir durumda kaldığımda yaşadığım duyguları tanımlayamıyorum.	7	7	1.00
*104	Herhangi bir afet durumunda ne yapacağımı kestiremem ve donup kalırım.	7	7	1.00
105	Olası bir afet durumunda yaşadığım stresi kontrol altına alıp yaptığım planlamalara uyabilirim.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
106	Herhangi bir afet anında stresimi kontrol altında tutabilmek için destek alıyorum.	7	7	1.00
*107	Bir afet anında panik yapar ve bildiğim her şeyi unuturum.	7	7	1.00
108	~~Afetzedelerin afet sonrasında hangi psikolojik sorunları yaşayabileceklerini ve bu konuda nereden ve nasıl destek alınabileceğini biliyorum.~~	6	7	0.71
*109	Herhangi bir afet nedeniyle sevdiğim birini kaybetmeyi kaldıramam.	7	7	1.00
PLANLAMA VE HANE HALKI HAZIRLIĞI				
*110	~~Aile için ortak bir afet planının oluşturulması ve uyulması zordur.~~	6	7	0.71

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
111	Evde afet ve acil durum çantasının duracağı konum bellidir ve olası bir durumda çantayı alacak olan sorumlu belirlenmiştir.	7	7	1.00
112	Herhangi bir afet durumunda tüm aile bireylerinin bildiği ve bir araya geleceğimiz toplanma yeri belirledik.	7	7	1.00
113	Olası bir durum söz konusu olduğunda hangi vana ve şalterlerin kim tarafından kapatılacağını belirledik.	7	7	1.00
114	Olası bir afet durumuna karşı ev içerisinde güvenli alanlar belirledik.	7	7	1.00
115	Belirli zaman aralıkları ile ailecek afetlere karşı planlarımızı tatbik ediyoruz.	7	7	1.00
116	Aile fertlerimiz afetler konusunda eğitilidir.	7	7	1.00

Tablo 3. (Devamı)

No:	Madde	Olumlu Görüş Bildiren Uzmanların Toplamı	Çalışmaya Katılan Uzman Katılımcı Sayısı	KGO
117	Afetler için aile afet planımız hazırdır ve aile fertlerimizin hepsi bu plandan haberdardır.	7	7	1.00
118	Aile fertlerimin hepsi ne zaman kendilerini güvenli alalarda koruma altına alacaklarını ve ne zaman ve ne şekilde tahliye yapılacağını bilirler.	7	7	1.00
119	Aile fertlerimizin her birinin kişisel acil durum kartı vardır.	7	7	1.00

Hesaplanan Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGİ): 0.926

Üzeri Çizili Maddeler Çıkarıldığında KGİ: 1

Toplam Uzman Sayısı: 7

Lawshe Tekniğine Göre Kapsam Geçerlilik Ölçütü (KGÖ): 0.99

Yapılan uzman değerlendirmeleri ile elde edilen öneriler çerçevesinde düzenlenen maddeler şu şekildedir:

“Herhangi bir afet durumunda bana bir şey olma ihtimalinin çok düşük bir ihtimal olduğunu düşünüyorum.” maddesi “Herhangi bir afet durumunda bana bir şey olma ihtimalinin çok düşük olduğunu düşünüyorum.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Bireysel hazırlık yapmak çok fazla zamanıma mal olacak.” maddesi “Afetlere bireysel hazırlık yapmak çok fazla zamanıma mal olacak.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Afetler için hazırlık yapmak bir şey ifade etmez, iyi ve dindar insanlar olursak Allah afetlerde bizleri korur ve bize bir şey olmaz zaten.” maddesi “Afetler için hazırlık

yapmak bir şey ifade etmez. İyi ve dindar insanlar olursak Allah afetlerde bizi korur ve zarar görmeyiz.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Afetlere hazırlık yapılması için hukuksal yükümlülüklerin getirilmesi ve cezalandırma sistemlerinin uygulanması gerekmektedir.” maddesi “Afetlere hazırlık yapılması için hukuksal yükümlülükler getirilmeli ve cezalar uygulanmalıdır.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Fikirlerine önem verdiğim insanlar hazırlık konusunda beni yönlendirebilirler.” maddesi “Fikirlerine önem verdiğim insanlar afetlere karşı bireysel hazırlık yapmak konusunda beni yönlendirebilirler.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Afetler konusunda uzman kimselerin hazırlık konusunda beni yönlendirmesi gerektiğini düşünüyorum.” maddesi “Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmam için uzmanların bu konuda beni yönlendirmesi gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Kendimi herhangi bir afet olayına karşı hazır görüyorum.” maddesi “Afetlere karşı daha fazla hazırlığa ihtiyacım yok. Çünkü afetlere karşı hazır olduğumu düşünüyorum.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Afetler konusunda devletin izlediği politikalar beni hazırlıklı olmak adına teşvik ediyor.” maddesi “Devletin afet politikaları beni hazırlığa teşvik ediyor.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Ülkemizde çok çeşitli afetler yaşanabildiğinden hangi birine hazırlanacaksın, ne yaparsan yap yetersiz kalacak.” maddesi “Ülkemizde çok farklı türden afetler yaşanabildiğinden hepsine karşı hazırlıklı olamayız. Bu nedenle ne yaparsak yapalım yetersiz kalır.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Afetler için özel bir hazırlık yapmaya gerek olmadığını, çünkü olası bir afet yaşamam durumunda halkımızın seferber olup her türlü ihtiyaçlarını bana yardımcı olacağını düşünüyorum.” maddesi “Afetler için özel bir hazırlık yapmaya gerek yok. Halkımızın seferber olup bana yardımcı olacağını düşünüyorum.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Tam olarak neye hazırlanacağımı bilmediğimden dolayı boş yer hazırlık yapmamın bir faydası olmayacaktır.” maddesi “Tam olarak neye hazırlanacağımı bilemediğimden hazırlanmaya çalışmamın bir faydası olmayacaktır.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Afetlere hazırlık yapabilmek için birilerinin bizlere rehberlik ve önderlik yapması gerekir.” maddesi “Afetlere hazırlık yapmam için birilerinin bana önderlik etmesi gerekiyor.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Gazete, afiş, broşür vb. kaynaklardan yeterince bilgi edinebilirim.” maddesi “Yazılı ve basılı medyadan afetler hakkında yeterince bilgi edinebilirim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Daha önceden herhangi bir yakınım afet yaşadığından neler yaşayabileceğimi ve ne yapmam gerektiğini tahmin edebiliyorum.” maddesi “Yakınımın yaşadığı afet dolayısıyla neler yaşayabileceğimi ve ne yapmam gerektiğini tahmin edebiliyorum.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Temel ilk yardım uygulayabilirim.” maddesi “Temel ilk yardım konusunda yeterli bilgiye sahibim ve ilk yardım uygulayabilirim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Yangın söndürme cihazlarını kullanabilirim.” maddesi “Yangın söndürme cihazları hakkında gerekli tüm bilgiye sahibim ve bu cihazları kullanabilirim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Daha önce temel afet bilinci eğitimi aldım.” maddesi “Temel afet bilinci eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Daha önce afet farkındalık eğitimi aldım.” maddesi “Afet farkındalık eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Daha önce temel ilk yardım eğitimi aldım.” maddesi “Temel ilk yardım eğitimi aldım ve yeterli düzeyde bilgi sahibiyim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.” maddesi “Arama ve kurtarma konusunda yeterince bilgiliyim ve basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Yangın söndürme cihazının nasıl çalıştığını bilmiyorum.” maddesi “Yangın söndürme cihazlarının nasıl çalıştığı tam olarak bilmediğimden kullanmakta güçlük çekerim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Evimde afet ve acil durum çantam mevcut.” maddesi “Evimde eksiksiz ve yeterli olacak bir “afet ve acil durum çantam” bulunmaktadır.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Ev içerisinde yapısal olmayan riskleri azaltmak adına eşyalarımı sabitlerim.” maddesi “Yapısal olmayan riskleri azaltmak adına gereken tüm eşyalarımı sabitlerim.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Evde gerekli olabileceği için yangın söndürücü bulundururum.” maddesi “Evde gerekli olabileceği için kullanıma hazır bir yangın söndürücü bulundururum.” şeklinde düzenlenmiştir.

“Evimizde veya binamızda sürekli güncel tutulan ve gerekli malzemelerin bulunduğu sığınaklar veya geçici barınma alanları belirlenmiştir ve mevcuttur.”

maddesi “*Evimizde veya binamızda yeterince donanımlı sığınaklar veya geçici barınma alanları bulunmaktadır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Yaşadığım yerde olası bir afet durumunda gerekli olabileceği için güncel ve güvenli sığınaklar mevcut.*” maddesi “*Yaşadığım bölgede afet durumunda kullanıma uygun, güncel ve güvenli sığınaklar yeteri sayıda bulunmaktadır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Yaşadığım binada acil çıkış mevcut değil.*” maddesi “*Yaşadığım binada yeterli ve güvenli bir acil çıkış bulunmamaktadır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Gerekli olabileceği için kendime ait bir acil durum kartı hazırladım.*” maddesi “*Gerekli olabileceği için önemli bilgileri içeren ve güncel bir acil durum kartı hazırladım.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Yaşadığım binada zemin etüdü çalışması yaptırıldı.*” maddesi “*Yaşadığım binada zemin etüdü yaptırılıp gerekli önlemler alındı.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı sigortam mevcut.*” maddesi “*Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı kapsamlı ve yeterli sigortalarım bulunmaktadır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Evimde gerekli olabilecek ilkyardım malzemeleri ve ilaçlarını barındıran bir çanta veya ecza dolabım mevcut.*” maddesi “*Evimde ilkyardım malzemeleri ve ilaçların bulunduğu yeterli ve güncel bir çantam veya ecza dolabım bulunmaktadır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Yaşadığım binada yangın dedektörleri ve söndürme cihazları mevcut.*” maddesi “*Yaşadığım binada yeterli ve çalışır durumda söndürme cihazları ve yangın dedektörleri bulunmaktadır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Evimde olası bir duruma karşı dekontaminasyon yapabileceğim malzemeler bulundururum.*” maddesi “*Evimde olası bir kimyasal veya biyolojik kirlenmeye karşı kullanabileceğim doğru ve yeterli temizleyici ve uzaklaştırıcı madde bulundururum.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Olası bir durum söz konusu olduğunda hangi vana ve şalterlerin kim tarafından kapatılacağını belirledik.*” maddesi “*Bir afet durumunda vana ve şalterlerin kapatılması için görev paylaşımı yaptık.*” şeklinde düzenlenmiştir.

“*Aile fertlerimiz afetler konusunda eğitilidir.*” maddesi “*Aile fertlerimiz afetler konusunda yeterli düzeyde eğitilmiş ve bilgilidir.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Yapılan bu çalışma neticesinde 90 maddeden oluşan ve ön uygulamada kullanılacak olan taslak ölçek formu oluşturulmuştur (Ek-2).

3.15.3. Ön Uygulama

Uzman görüşü ile yapılan düzenlemeler sonrasında ön çalışma için 90 maddeden oluşan taslak ölçek oluşturulup 207 kişilik çalışmamızın örneklemini ile eşdeğer özellikler taşıyan bir ön çalışma gurubuna uygulanmıştır. Bireysel hazırlığın farklı boyutlarına yönelik hazırlanan taslak ölçeklerin toplam uygulanma süresi ise 15 dakika civarındadır. Ön uygulama neticesinde elde edilen veriler ile ölçek maddelerinde düzenlemeler yapılmış ve ölçeğe nihai hali verilmiştir.

3.15.3.1. Madde Toplam Puan Korelasyonları

Ölçeğin güvenilirlik açısından incelenmesi adına iç tutarlılığın test edilmesinde kullanılan yöntemlerden birisi ifadelerin toplam ile olan ilişkileridir (Yaşlıoğlu, 2017: 78). Madde toplam puan katsayıları maddelerin ölçeğin amacına hizmet etme durumlarını ortaya koymaktadır (Sart, 2020: 64). Madde toplam korelasyon katsayıları $r \geq 0.40$ durumunda çok iyi bir madde; $0.30 \leq r \leq 0.39$ aralığında iyi derecede bir madde; $0.20 \leq r \leq 0.29$ aralığında zorunlu görülmesi durumunda veya gerekli düzeltmelerden sonra dahil edilebilecek bir madde; $r \leq 0.19$ durumunda ise çıkarılması gereken bir madde olarak sınıflandırılmaktadır (Brinkman, 2009). Afetlere karşı bireysel hazırlığın 4 alt boyutuna yönelik olarak hazırlanmış olduğumuz 90 maddelik taslak ölçeğimiz ön çalışma gurubuna uygulandıktan sonra elde edilen verilerin madde toplam puan korelasyonları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Afetlere bireysel hazırlığa yönelik taslak ölçeğin madde toplam puan korelasyonları (N= 207)

Madd e No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Madde Toplam Puan Korelasyon Katsayısı
		r p
ALGI, FARKINDALIK, BİLGİ VE BİLİNÇ		
1	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın beni koruyacağını düşünüyorum.	0.431 0.000
2	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın ailemi koruyacağını düşünüyorum.	0.398 0.000

Tablo 4. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Madde Toplam Puan Korelasyon Katsayısı	
		r	p
3	Bireysel hazırlık yapmak afet sonrası süreci daha rahat geçirmeme yardımcı olabilir.	0.485	0.000
*4	Afetler için hazırlık yapmak bir şey ifade etmez. İyi ve dindar insanlar olursak Allah afetlerde bizi korur ve zarar görmeyiz.	0.476	0.000
*5	Bireysel hazırlık yapmaktan çok daha öncelikli işlerim ve sorumluluklarım var.	0.436	0.000
*6	Kaderimde bir afet sonucu ölmek var ise zaten ölürüm, hazırlanmak bu durumu değiştiremez.	0.402	0.000
*7	~~Afetlere hazırlık yapılması için hukuksal yükümlülükler getirilmeli ve cezalar uygulanmalıdır.~~	~~-0.099~~	~~0.308~~
*8	~~Olası bir afet sonrasında devlet ihtiyaçlarımı karşılayacaktır.~~	~~0.091~~	~~0.100~~
*9	~~Afetlere karşı bireysel hazırlık ve planlama yapmanın faydalı olacağını düşünmüyorum.~~	~~0.164~~	~~0.005~~
*10	~~Afetlere karşı daha fazla hazırlığa ihtiyacım yok. Çünkü afetlere karşı hazır olduğumu düşünüyorum.~~	~~-0.022~~	~~0.969~~
*11	~~Ülkemizde çok farklı türden afetler yaşanabildiğinden hepsine karşı hazırlıklı olamayız. Bu nedenle ne yaparsak yapalım yetersiz kalır.~~	~~0.096~~	~~0.075~~
*12	~~Afetlere hazırlık yapmam için devletin yardımı olması gerekiyor.~~	~~-0.072~~	~~0.479~~
*13	Afetler için özel bir hazırlık yapmaya gerek yok. Halkımızın seferber olup bana yardımcı olacağını düşünüyorum.	0.399	0.000
*14	Tam olarak neye hazırlanacağımı bilemediğimden hazırlanmaya çalışmamın bir faydası olmayacaktır.	0.370	0.000

Tablo 4. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Madde Toplam Puan Korelasyon Katsayısı	
		r	p
15	~~Afetlere hazırlık yapmadığımda kendimi tehlikelere açık olarak görüyor ve zarar görebileceğimi düşünüyorum.~~	0.247	0.000
16	Afet hazırlığı bir kültürdür ve toplumun her kesiminden insanlara bu kültür aşılmalıdır.	0.351	0.000
17	~~Daha önce yaşadığım afet/ afetler dolayısıyla tekrar başıma geldiğinde neler yaşayacağımı biliyorum.~~	0.268	0.000
18	Temel ilk yardım konusunda yeterli bilgiye sahibim ve ilk yardım uygulayabilirim.	0.485	0.000
19	Yangın söndürme cihazları hakkında gerekli tüm bilgiye sahibim ve bu cihazları kullanabilirim.	0.529	0.000
20	Evimle ilgili tüm vana ve şalterlerin nasıl kapatılacağını biliyorum.	0.569	0.000
21	Temel afet bilinci eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.	0.595	0.000
22	Afet farkındalık eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.	0.695	0.000
23	Temel ilk yardım eğitimi aldım ve yeterli düzeyde bilgi sahibiyim.	0.477	0.000
24	Yakınımın yaşadığı afet dolayısıyla neler yaşayabileceğimi ve ne yapmam gerektiğini tahmin edebiliyorum.	0.369	0.000
*25	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapabilecek kadar bilgiye sahip değilim.	0.576	0.000
26	~~Geçmiş tecrübelerim afetlere hazırlık konusunda en önemli yardımcımdır.~~	0.244	0.000
27	Olası bir durumda nasıl tahliye yapılacağını biliyorum.	0.534	0.000
*28	~~Afetler konusunda nereden eğitim alacağımı bilmiyorum.~~	-0.035	0.989

Tablo 4. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Madde Toplam Puan Korelasyon Katsayısı	
		r	p
29	~~Bir afet sırasında nasıl güvende kalmabileceği hakkında başkalarına bilgi verebilirim.~~	0.157	0.009
*30	~~Bir deprem sırasında en güvenli yerler kapı altlarıdır.~~	0.138	0.020
31	~~Aile afet planları 6 ayda bir gözden geçirilmelidir.~~	0.287	0.000
32	Afet ve acil durum çantasının nasıl hazırlanacağını ve içeriğini biliyorum.	0.302	0.000
33	Yaşadığım yerdeki afet türleri ve risklerini biliyorum.	0.645	0.000
34	Çoğunlukla vakit geçirdiğim işyeri, ev, okul vb. ortamlarda toplanma alanlarını biliyorum.	0.398	0.000
35	Afetlere karşı nasıl ve ne şekilde hazırlık yapacağımı biliyorum.	0.392	0.000
36	Afetlere hazırlık yapmak afet sonrası süreçte yardım alana kadar idare etmemiz için gereklidir.	0.615	0.000
37	Afetlere bireysel hazırlık yapmak tehlikelerden kaynaklanan riskleri ve zararları azaltır.	0.601	0.000
*38	~~Herhangi bir afet anında nasıl davranacağımı ve nasıl hareket etmem gerektiğini bilmiyorum.~~	0.080	0.106
39	Arama ve kurtarma konusunda yeterince bilgiliyim ve basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.	0.577	0.000
40	~~Afetlere karşı erken uyarı sistemlerini ve hangi sinyalin ne anlama geldiğini biliyorum.~~	0.292	0.000
*41	~~Yangın söndürme cihazlarının nasıl çalıştığı tam olarak bilmediğimden kullanmakta güçlük çekerim.~~	0.128	0.021
ZARAR AZALTMA VE FİZİKSEL HAZIRLIK			
42	Oturduğum binada yapısal risklere karşı denetim yapılarak dayanıklılığı artıracak önlemler alındı.	0.514	0.000

Tablo 4. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Madde Toplam Puan Korelasyon Katsayısı	
		r	p
43	Evimde eksiksiz ve yeterli olacak bir “afet ve acil durum çantam” bulunmaktadır.	0.581	0.000
44	Afet ve acil durum çantamızın periyodik olarak takibini yapmaktayım.	0.626	0.000
45	Yapısal olmayan riskleri azaltmak adına gereken tüm eşyalarımı sabitlerim.	0.505	0.000
*46	~~Afetlere karşı hazırlık yapmak için yeterli maddi imkana sahip olmadığım için yapamıyorum.~~	0.236	0.000
47	Evde gerekli olabileceği için kullanıma hazır bir yangın söndürücü bulundururum.	0.351	0.000
*48	~~Çevremdeki kimse zarar azaltma ve hazırlık yapmadığı için bende yapmadım.~~	0.357	0.000
49	Gerekli olabileceği için önemli bilgileri içeren ve güncel bir acil durum kartı hazırladım.	0.473	0.000
*50	~~Öturdüğüm evde kiracı olduğum için sabitleme yapamam.~~	0.176	0.003
*51	~~Herhangi bir afet anında afet ve acil durum çantasını alamayacağım veya çantama ulaşamayacağım için hazırlamadım.~~	0.189	0.002
52	Yaşadığım bina mevcut olan kanun ve yönetmeliklere tam anlamıyla uygundur.	0.411	0.000
*53	~~Kendi yaşadığım bina afetlere karşı dirençli ancak çevredeki diğer binalara güvenmiyorum.~~	-0.125	0.178
*54	~~Yaşadığım binada acil çıkış alanı depo olarak kullanılıyor ve yol kapalı.~~	0.157	0.007
55	Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı kapsamlı ve yeterli sigortalarım bulunmaktadır.	0.460	0.000

Tablo 4. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Madde Toplam Puan Korelasyon Katsayısı	
		r	p
56	Evimde ilkyardım malzemeleri ve ilaçların bulunduğu yeterli ve güncel bir çantam veya ecza dolabım bulunmaktadır.	0.407	0.000
57	Evde olası bir yangına sebebiyet verebilecek tehlikeleri belirleyip tedbir aldım.	0.682	0.000
58	Olası bir afet durumunda neyi, nasıl ve ne şekilde yapacağıma dair planlar hazırladım.	0.663	0.000
59	Yaşadığım binada yeterli ve çalışır durumda söndürme cihazları ve yangın dedektörleri bulunmaktadır.	0.300	0.000
*60	~~Evimde afet ve acil durum çantasını koyacak bir yerim yok.~~	0.194	0.001
*61	Afetlere karşı zarar azaltma yapmak ve fiziksel olarak hazırlanmak çok fazla zaman ve çaba gerektirdiğinden yapamıyorum.	0.364	0.000
PSİKOLOJİK HAZIRLIK			
62	Bir afet sırasında sakin kalmayı başarabilirim.	0.562	0.000
63	Genellikle afetler gibi zorlu durumları ve neler yaşanabileceğini düşünerek kendimi zihinsel olarak hazırlarım.	0.419	0.000
*64	Bir afet sırasında panik olmuş hissederim.	0.510	0.000
*65	~~Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birilerini kaybetmekten korkuyorum.~~	0.142	0.018
*66	~~Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birisini kaybedersem ne yapacağım konusunda endişeliyim.~~	0.133	0.022
*67	~~Herhangi bir afet nedeniyle hayatımı kaybedersem ailemin bensiz ne yapacağı konusunda endişe duyuyorum.~~	0.199	0.001

Tablo 4. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Madde Toplam Puan Korelasyon Katsayısı	
		r	p
*68	İçinde bulunduğum stresli durumlarla nasıl baş edebileceğimi bilmiyorum.	0.584	0.000
69	Afet sonrası psikolojik süreçlerden haberdarım ve gerektiğinde destek talebinde bulunabilirim.	0.399	0.000
*70	~~Herhangi bir afet anında yanında sevdiğim insanların bulunması stres ve kaygı düzeyimi artırır.~~	0.086	0.099
71	~~Herhangi bir afetten sonra psikolojik bir problem yaşamamak adına destek alıyorum.~~	0.187	0.002
*72	Genel olarak psikolojik yönden kendimi çok zayıf görürüm ve yaşanan olaylardan çok çabuk etkilenirim.	0.398	0.000
73	Afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik rahatsızlıkların tedavi süreci ve nasıl atlatılabileceğini biliyorum.	0.596	0.000
74	Olası bir afette çevremdeki insanları sakinleştirebilirim.	0.477	0.000
75	Bir afet sırasında ailemin veya arkadaşlarımla yanında olmak beni sakinleştirir.	0.615	0.000
*76	Afetler gibi zor bir durumda kaldığımda yaşadığım duyguları tanımlayamıyorum.	0.631	0.000
*77	Herhangi bir afet durumunda ne yapacağımı kestiremem ve donup kalırım.	0.538	0.000
78	Olası bir afet durumunda yaşadığım stresi kontrol altına alıp yaptığım planlamalara uyabilirim.	0.535	0.000
79	~~Herhangi bir afet anında stresimi kontrol altında tutabilmek için destek alıyorum.~~	0.078	0.122
*80	Bir afet anında panik yapar ve bildiğim her şeyi unuturum.	0.544	0.000
*81	~~Herhangi bir afet nedeniyle sevdiğim birini kaybetmeyi kaldıramam.~~	0.224	0.000

Tablo 4. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Madde Toplam Puan Korelasyon Katsayısı	
		r	p
PLANLAMA VE HANE HALKI HAZIRLIĞI			
82	Evde afet ve acil durum çantasının duracağı konum bellidir ve olası bir durumda çantayı alacak olan sorumlu belirlenmiştir.	0.687	0.000
83	Herhangi bir afet durumunda tüm aile bireylerinin bildiği ve bir araya geleceğimiz toplanma yeri belirledik.	0.648	0.000
84	Bir afet durumunda vana ve şalterlerin kapatılması için görev paylaşımı yaptık.	0.596	0.000
85	Olası bir afet durumuna karşı ev içerisinde güvenli alanlar belirledik.	0.635	0.000
86	Belirli zaman aralıkları ile ailecek afetlere karşı planlarımızı tatbik ediyoruz.	0.602	0.000
87	Aile fertlerimiz afetler konusunda yeterli düzeyde eğitilmiş ve bilgilidir.	0.576	0.000
88	Afetler için aile afet planımız hazırdır ve aile fertlerimizin hepsi bu plandan haberdardır.	0.621	0.000
89	Aile fertlerimin hepsi ne zaman kendilerini güvenli alalarda koruma altına alacaklarını ve ne zaman ve ne şekilde tahliye yapılacağını bilirler.	0.602	0.000
90	Aile fertlerimizin her birinin kişisel acil durum kartı vardır.	0.611	0.000

Afetlere karşı bireysel hazırlığa yönelik taslak ölçeğimizin 90 maddesinin madde-toplam puan korelasyonlarına bakıldığında korelasyon (Pearson Korelasyonu) katsayılarının $r = 0.30$ 'dan düşük olan ve $P = 0.005$ anlamlılık düzeyine uygun olmayan 29 madde (7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 17, 26, 28, 29, 30, 31, 38, 40, 41, 46, 50, 51, 53, 54, 60, 65, 66, 67, 70, 71, 79, 81) ölçekten çıkarılmıştır.

3.15.3.2. Açımlayıcı Faktör Analizi

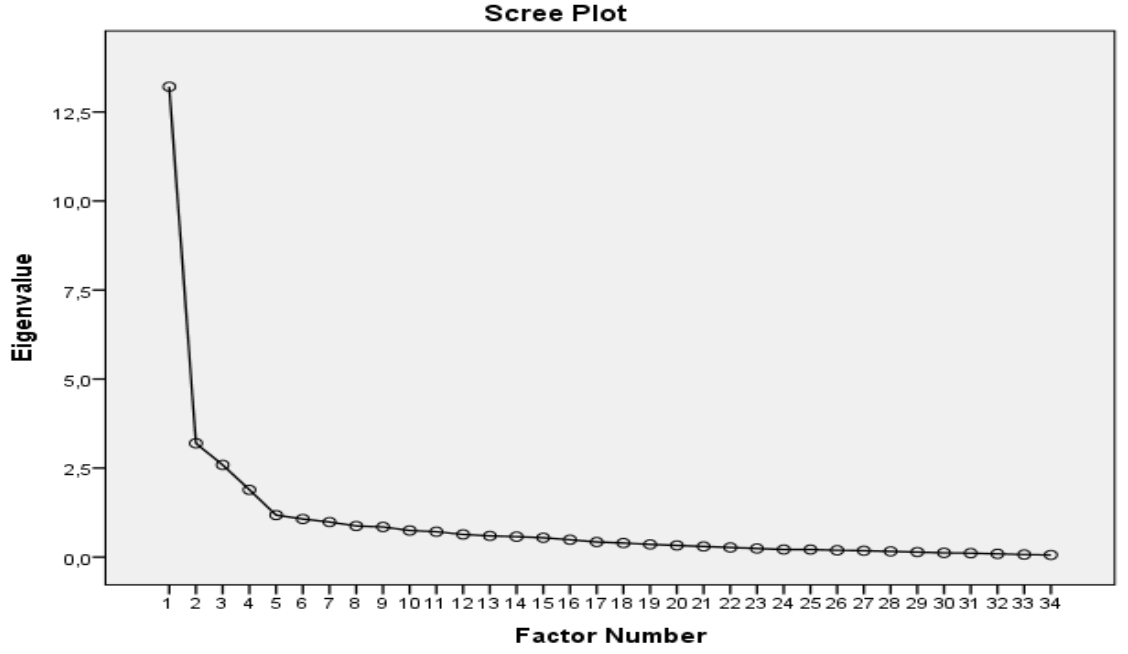
Bireysel hazırlığın 4 alt boyutuna yönelik geliştirdiğimiz ölçeğimizin yapı geçerliliğini ve faktör yapılarını ortaya koymak adına “Açımlayıcı Faktör Analizi” yapılmıştır. Öncelikle elde edilen veri setindeki değişkenlerin normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmelidir. Değişkenlerin normallik varsayımına bakmak çıkarım yönteminin belirlenmesi konusunda yardımcı olmaktadır (Çolakoğlu ve Büyükekşi, 2014: 59). Ön çalışma sonucu elde ettiğimiz veriler incelendiğinde normal dağılım göstermediği görülmüştür. Ölçek geliştirme sürecinde gizli değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak adına Maxiumum Likelihood, Principal Axis Factoring vb. faktör analizi yöntemleri kullanılması gerekirken, veriler normalliği sağlıyor ise Maksimum Olabilirlik (Maxiumum Likelihood), veriler normallik varsayımını sağlamıyor ise Temel Eksen Faktör (Principal Axis Factoring) yönteminin kullanılması önerilmektedir (Çolakoğlu ve Büyükekşi, 2014: 61). Bu nedenle çalışmamızda “Temel Eksen Faktör” yöntemi faktör çıkarma yöntemi olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, faktörler arasında bir bağıllığın olmayabileceği durumlarda dik döndürme stratejileri kullanılırken, faktörler arasında bir bağıllığın bulunabileceği durumlarda eğik döndürme stratejileri kullanılmaktadır (Costello ve Osborne, 2005). Bu bağlamda faktörler arasında ilişki bulunabileceği düşünüldüğünden eğik döndürme tekniklerinden “Promax” çalışmamız için uygun görülmüştür.

Maddelerin faktör yükleri incelenerek nihai ölçek maddelerine ulaşmak adına maddeler çıkarılarak analiz tekrar edilmiştir. 0.40 ve üzeri faktör yükleri ideal olarak kabul görmektedir ve bu değer altında yük veren maddeler ölçekten çıkarılmalıdır (Field, 2009: 666). Bu amaçla, nihai ölçek için maddelerin faktör yüklerine bakılmış ve 0.40 değerinin altında olan ve istenilen düzeyde olmayan maddeler ile birden fazla faktöre yüksek yük veren maddeler ölçekten çıkarılmış ve nihai ölçek maddeleri ile AFA yapılmıştır.

Faktör analizine uygunluğun belirlenmesi önem arz etmektedir. Bunun için KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) ve Bartlett Küresellik Testi sıkça kullanılan iki varsayımdır (Çolakoğlu ve Büyükekşi, 2014: 60). Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.50'nin üzerinde olduğunda yeterli olarak kabul görmektedir (Field, 2009: 647). Kaiser (1974) ise 0.5 oranını hemen hemen kabul edilebilir bir kesim noktası olduğunu belirtirken, KMO değerini 0.5-0.7 arası orta, 0.7-0.8 arası iyi, 0.8-0.9 arası çok iyi ve 0.9 üzerini mükemmel şeklinde tanımlamaktadır. Bartlett Testi ise elde edilen matrisin birim matris olup olmadığını test etmekte, p değeri $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı olduğunda matrisin birim matris olmadığı, p değeri anlamlı olmadığında

matrisin birim matris olduğu doğrulanmaktadır. Matrisin birim matris olması değişkenler arasında korelasyonun 0 olduğu bu nedenle de değişkenleri açıklayacak ortak bir kümenin var olmadığı anlamına gelmektedir (Çolakoğlu ve Büyükeksi, 2014: 60). Bu bağlamda, nihai ölçek maddeleri için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.872 olarak bulunmuş ve örneklemin AFA için yeterli olduğu görülmüştür. Bununla beraber Barlett Testi sonucunda $\chi^2(561) = 5529.609$; $p = 0.000$ ($p < 0.001$) olarak bulunarak çok ileri düzeyde anlamlı ve maddeler arasındaki korelasyonların AFA için yeterli büyüklükte olduğu görülmüştür.

Faktör sayılarının belirlenmesi adına faktörlerin öz değerlerine bakılarak, özdeğerleri 1'in üzerinde olan faktörler anlamlı olarak kabul edilmelidir (Zwick ve Velicer, 1986). Bununla birlikte faktörlerin özdeğerleri baz alınarak oluşturulan Çizgi Grafiğı (Scree Plot) faktör sayını belirlemede önemli bir yöntemdir. Çizgi grafiğinde dikey eksen öz değerleri, yatay eksen ise faktörleri göstermektedir. Grafikte ivmeye bağılı hızlı düşüşün yaşandığı faktör, önemli faktör sayısını ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2002; Thompson, 2004; Zwick ve Velicer, 1986). Bir diğeri yöntem ise açıklanan toplam varyansın her bir faktör için %5 ve üzerinde olması katkı sunmasıdır. Faktör katkısı bu değerin altına düştüğünde maksimum faktör sayısına ulaşılmış olur (Yaşlıoğlu, 2017: 77). Çalışmamız sonucunda elde edilen çizgi grafiğı incelendiğinde 4 faktörlü yapının uygun olduğu görülmüştür. Şekil 6'da analiz sonucunda oluşan faktör özdeğer grafiğı (Scree Plot) görülmektedir. Ayrıca açıklanan varyansa katkı oranlarına bakılmış ve 5. faktörün katkı oranının 3.471 olduğu görülmüştür. Bu bağlamda 4 faktörlü yapının uygunluğu anlaşılmıştır.

Şekil 6. Ölçeğin faktör özdeğerleri

Analiz sonucunda 34 maddeden oluşan ölçeğin 4 alt boyutlu (faktörlü) bir yapıdan oluştuğu ve bu faktörlerin toplam varyansın %61.422'sini açıkladığı tespit edilmiştir. Açıklanan toplam varyansın %50'yi geçiyor olması gerekmektedir. Aksi takdirde oluşturulan faktör yapısının toplam değişken varyansının yarısından azını açıklaması temsil yeteneğinin yetersiz olduğu anlamına gelmektedir (Yaşlıoğlu, 2017: 77). Bu nedenle ölçeğin geçerli özellik gösterdiği anlaşılmıştır. Tablo 5’de maddelerin faktörlere göre dağılımı ve faktör yükleri verilmiştir. 0.40 ve üzeri faktör yükleri ideal olarak kabul görmektedir (Field, 2009: 666). Maddelerin faktör yükleri en düşük 0.442 olarak görüldüğünden maddelerin faktörlere önemli bir katkı yaptıkları görülmektedir. Faktörlerin alt boyutları adlandırılırken yapılan literatür taraması kullanılmıştır. Analiz sonucunda açıklanan toplam varyansa bakıldığında, 9 maddeden oluşan birinci faktörün toplam varyansın %38.851’ini açıklayan “Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı” alt boyutunun olduğu görülmüştür. Bu faktöre yüklenen maddelerin Cronbach Alpha katsayısı 0.94 olarak bulunmuştur. İkinci sırada ise 10 maddeden oluşan ve “Psikolojik Hazırlık” olarak adlandırılan alt boyutun toplam varyansın %9.400’ünü açıkladığı, Cronbach Alpha katsayısının ise 0.89 olduğu görülmüştür. Üçüncü faktörde 9 madde yüklenmiş ve “Farkındalık, Bilgi ve Bilinç” olarak adlandırılmıştır. Bu faktör ise toplam varyansın %7.614’ünü açıklamakta, Cronbach Alpha katsayısı ise 0.91 olarak hesaplanmaktadır. Toplam varyansın %5.557’sini açıklayan 4. faktörde ise 6 madde bulunmaktadır ve “Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörün Cronbach Alpha katsayısı 0.85 olarak bulunmuştur. Sonuçta açıklanan toplam

varyansın 61.422 olduğu ve yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Ölçeğin tamamının Cronbach Alpha katsayısı 0.95 olarak bulunarak iç tutarlılığın çok iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Nihai ölçeğin 34 maddelik faktör yük dağılımları

	Faktör			
	1	2	3	4
Hane32	.944			
Hane30	.840			
Hane31	.835			
Hane28	.803			
Hane33	.774			
Hane27	.756			
Hane34	.719			
Hane29	.714			
Hane26	.594			
Psikolojik23		.923		
Psikolojik16		.772		
Psikolojik18		.726		
Psikolojik17		.697		
Psikolojik25		.687		
Psikolojik22		.618		
Psikolojik20		.612		
Psikolojik24		.602		
Psikolojik21		.584		
Psikolojik19		.542		
Bilinç1			.878	

Tablo 5. (Devamı)

	Faktör			
	1	2	3	4
Bilinç2			.849	
Bilinç4			.793	
Bilinç6			.791	
Bilinç5			.752	
Bilinç7			.592	
Bilinç9			.590	
Bilinç3			.577	
Bilinç8			.458	
Fiziksel11				.935
Fiziksel10				.764
Fiziksel12				.737
Fiziksel13				.586
Fiziksel14				.529
Fiziksel15				.442

Extraction Method: Principal Axis Factoring.

Rotation Method: Promax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 6 iterations.

Yapılan analizler neticesinde oluşan alt boyutlar ve bu alt boyutlarda toplanan maddeler ise aşağıdaki gibidir:

- Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı

1. Afetler için aile afet planımız hazırdır ve aile fertlerimizin hepsi bu plandan haberdardır.
2. Aile fertlerimiz afetler konusunda yeterli düzeyde eğitilmiş ve bilgilidir.
3. Belirli zaman aralıkları ile ailecek afetlere karşı planlarımızı tatbik ediyoruz.
4. Bir afet durumunda vana ve şalterlerin kapatılması için görev paylaşımı yaptık.
5. Aile fertlerimizin hepsi ne zaman kendilerini güvenli alarlarda koruma altına alacaklarını ve ne zaman ve ne şekilde tahliye yapılacağını bilirler.

6. Aile fertlerimizin her birinin kişisel acil durum kartı vardır.
7. Herhangi bir afet durumunda tüm aile bireylerinin bildiği ve bir araya geleceğimiz toplanma yeri belirledik.
8. Olası bir afet durumuna karşı ev içerisinde güvenli alanlar belirledik.
9. Evde afet ve acil durum çantasının duracağı konum bellidir ve olası bir durumda çantayı alacak olan sorumlu belirlenmiştir.

- Psikolojik Hazırlık

1. Herhangi bir afet durumunda ne yapacağımı kestiremem ve donup kalırım.
2. Bir afet sırasında sakin kalmayı başarabilirim.
3. Bir afet sırasında panik olmuş hissedirim.
4. İçinde bulunduğum stresli durumlarla nasıl baş edebileceğimi bilmiyorum.
5. Bir afet anında panik yapar ve bildiğim her şeyi unuturum.
6. Afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik rahatsızlıkların tedavi süreci ve nasıl atlatılabileceğini biliyorum.
7. Afetler gibi zor bir durumda kaldığımda yaşadığım duyguları tanımlayamıyorum.
8. Olası bir afette çevremdeki insanları sakinleştirebilirim.
9. Olası bir afet durumunda yaşadığım stresi kontrol altına alıp yaptığım planlamalara uyabilirim.
10. Genel olarak psikolojik yönden kendimi çok zayıf görürüm ve yaşanan olaylardan çok çabuk etkilenirim.

- Farkındalık, Bilgi ve Bilinç

1. Temel ilk yardım eğitimi aldım ve yeterli düzeyde bilgi sahibiyim.
2. Afet farkındalık eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.
3. Temel afet bilinci eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.
4. Temel ilk yardım konusunda yeterli bilgiye sahibim ve ilk yardım uygulayabilirim.
5. Yangın söndürme cihazları hakkında gerekli tüm bilgiye sahibim ve bu cihazları kullanabilirim.
6. Arama ve kurtarma konusunda yeterince bilgiliyim ve basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.
7. Olası bir durumda nasıl tahliye yapılacağını biliyorum.
8. Evimle ilgili tüm vana ve şalterlerin nasıl kapatılacağını biliyorum.
9. Yaşadığım yerdeki afet türleri ve risklerini biliyorum.

- Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık

1. Evimde eksiksiz ve yeterli olacak bir “afet ve acil durum çantam” bulunmaktadır.

2. Oturduğum binada yapısal risklere karşı denetim yapılarak dayanıklılığı artıracak önlemler alındı.
3. Afet ve acil durum çantamızın periyodik olarak takibini yapmaktayım.
4. Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı kapsamlı ve yeterli sigortalarım bulunmaktadır.
5. Yapısal olmayan riskleri azaltmak adına gereken tüm eşyalarımı sabitlerim.
6. Evimde ilkyardım malzemeleri ve ilaçların bulunduğu yeterli ve güncel bir çantam veya ecza dolabım bulunmaktadır.

Yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen nihai ölçek formu ise tablo 6’da gösterildiği gibidir.

Tablo 6. Nihai ölçek formu maddeleri

Madde No:	Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği Maddeleri
B1	Temel ilk yardım konusunda yeterli bilgiye sahibim ve ilk yardım uygulayabilirim.
B2	Yangın söndürme cihazları hakkında gerekli tüm bilgiye sahibim ve bu cihazları kullanabilirim.
B3	Evimle ilgili tüm vana ve şalterlerin nasıl kapatılacağını biliyorum.
B4	Temel afet bilinci eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.
B5	Afet farkındalık eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.
B6	Temel ilk yardım eğitimi aldım ve yeterli düzeyde bilgi sahibiyim.
B7	Olası bir durumda nasıl tahliye yapılacağını biliyorum.
B8	Yaşadığım yerdeki afet türleri ve risklerini biliyorum.
B9	Arama ve kurtarma konusunda yeterince bilgiliyim ve basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.
F10	Oturduğum binada yapısal risklere karşı denetim yapılarak dayanıklılığı artıracak önlemler alındı.
F11	Evimde eksiksiz ve yeterli olacak bir “afet ve acil durum çantam” bulunmaktadır.
F12	Afet ve acil durum çantamızın periyodik olarak takibini yapmaktayım.
F13	Yapısal olmayan riskleri azaltmak adına gereken tüm eşyalarımı sabitlerim.
F14	Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı kapsamlı ve yeterli sigortalarım bulunmaktadır.

Tablo 6. (Devamı)

Madde No:	Afetlere Karşı Çok Yönlü
	Bireysel Hazırlık Ölçeği Maddeleri
F15	Evimde ilkyardım malzemeleri ve ilaçların bulunduğu yeterli ve güncel bir çantam veya ecza dolabım bulunmaktadır.
P16	Bir afet sırasında sakin kalmayı başarabilirim.
*P17	Bir afet sırasında panik olmuş hissederim.
*P18	İçinde bulunduğum stresli durumlarla nasıl baş edebileceğimi bilmiyorum.
*P19	Genel olarak psikolojik yönden kendimi çok zayıf görürüm ve yaşanan olaylardan çok çabuk etkilenirim.
P20	Afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik rahatsızlıkların tedavi süreci ve nasıl atlatılabileceğini biliyorum.
P21	Olası bir afette çevremdeki insanları sakinleştirebilirim.
*P22	Afetler gibi zor bir durumda kaldığımda yaşadığım duyguları tanımlayamıyorum.
*P23	Herhangi bir afet durumunda ne yapacağımı kestiremem ve donup kalırım.
P24	Olası bir afet durumunda yaşadığım stresi kontrol altına alıp yaptığım planlamalara uyabilirim.
*P25	Bir afet anında panik yapar ve bildiğim her şeyi unuturum.
H26	Evde afet ve acil durum çantasının duracağı konum bellidir ve olası bir durumda çantayı alacak olan sorumlu belirlenmiştir.
H27	Herhangi bir afet durumunda tüm aile bireylerinin bildiği ve bir araya geleceğimiz toplanma yeri belirledik.
H28	Bir afet durumunda vana ve şalterlerin kapatılması için görev paylaşımı yaptık.
H29	Olası bir afet durumuna karşı ev içerisinde güvenli alanlar belirledik.
H30	Belirli zaman aralıkları ile ailecek afetlere karşı planlarımızı tatbik ediyoruz.
H31	Aile fertlerimiz afetler konusunda yeterli düzeyde eğitilmiş ve bilgilidir.
H32	Afetler için aile afet planımız hazır ve aile fertlerimizin hepsi bu plandan haberdardır.
H33	Aile fertlerimin hepsi ne zaman kendilerini güvenli alarlarda koruma altına alacaklarını ve ne zaman ve ne şekilde tahliye yapılacağını bilirler.
H34	Aile fertlerimizin her birinin kişisel acil durum kartı vardır.

3.15.4.1. Doğrulatoryı Faktör Analizi Sonuçları

Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğinin AFA sonucu faktör yapısını doğrulanması amacıyla ana örneklem üzerinden Doğrulatoryı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. Veri analizi sürecinde, öncelikle tek değişkenli uç değerler incelenmiş ve 19 katılımcının z-skorlarının -3 ile +3 aralığında olmaması sebebiyle çalışma dışında bırakılmıştır (Akbaş ve Koğar, 2020; Barnett ve Lewiss, 1994). Çok değişkenli uç değerlerin tespit edilmesi amacıyla Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış (Tabachnick ve Fidell, 2013) ve 52 katılımcının uç değer olduğu tespit edilmiştir. Bu bireyler analiz dışında bırakılarak ölçek analizleri 606 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Literatürde tüm çok değişkenli tekniklerde denekler tek değişken veya değişkenlerin kombinasyonlarında uç değerler verebilirler ve bu katılımcılar diğer katılımcılara oranla faktörlere daha fazla etkiye sahip olduklarından veri setinden çıkarılması önerilmektedir (Büyüköztürk, 2002: 481).

Ölçeğin normallik varsayımına uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla tek değişkenli ve çok değişkenli normallik analizleri yapılmıştır. Tek değişkenli normalliği incelemek için Anderson-Darling testi uygulanmış ve tüm maddeler için $p < 0.001$ olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, maddelerin normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır. Çok değişkenli normallik varsayımı Mardia'nın çarpıklık ve basıklık testleri kullanılarak test edilmiştir (Mardia, 1970). Analiz sonucunda Mardia çarpıklık ($\chi^2 = 21374.74$, $p < 0.001$) basıklık değerlerinin ($\chi^2 = 48.83$, $p < 0.001$) anlamlı olduğu dolayısıyla ölçeğin çok değişkenli normal dağılım göstermediğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, normallik varsayımının sağlanmadığı göz önünde bulundurularak MLR (Maksimum Olabilirlik Tahmincisi, Robust) yöntemi doğrulatoryı faktör analizi kapsamında kullanılmıştır. MLR tahmincisi, normallik varsayımının ihlal edildiği durumlarda model kestirimlerinin güvenilirliğini artırmak amacıyla tercih edilen bir yöntemdir (Yuan ve Bentler, 2000).

Her bir maddeye ait faktör yükleri, artık varyansları ve açıklanan varyans oranlarını (R^2) Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait faktör yapısı

Alt Ölçek	Madde No	Faktör Yüğü	Artık Varyans	R ²
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	M1	0.72	0.48	0.52
	M2	0.75	0.44	0.56
	M3	0.44	0.81	0.19
	M4	0.83	0.31	0.69
	M5	0.83	0.31	0.69
	M6	0.78	0.39	0.61
	M7	0.78	0.39	0.61
	M8	0.62	0.62	0.38
	M9	0.74	0.45	0.55
Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık	M10	0.40	0.84	0.16
	M11	0.91	0.17	0.83
	M12	0.92	0.15	0.85
	M23	0.57	0.68	0.32
	M14	0.42	0.82	0.18
	M15	0.66	0.56	0.44
	M16	0.74	0.45	0.55
Psikolojik Hazırlık	M17	0.59	0.65	0.35
	M18	0.46	0.79	0.21
	M19	0.58	0.66	0.34
	M20	0.57	0.68	0.32
	M21	0.75	0.44	0.56
	M22	0.53	0.72	0.28

Tablo 7. (Devamı)

Alt Ölçek	Madde No	Faktör Yüğü	Artık Varyans	R ²
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	M23	0.75	0.44	0.56
	M24	0.76	0.42	0.58
	M25	0.72	0.48	0.52
	M26	0.82	0.33	0.67
	M27	0.84	0.29	0.71
	M28	0.84	0.29	0.71
	M29	0.77	0.41	0.59
	M30	0.84	0.29	0.71
	M31	0.72	0.48	0.52
	M32	0.88	0.23	0.77
	M33	0.80	0.36	0.64
	M34	0.66	0.56	0.44

Tablo 7 incelendiğinde, faktör yüklerinin 0.40 ile 0.92 arasında değiştiği görülmektedir. Faktör yüklerinin 0.30'un üzerinde olması, maddelerin ilgili faktörleri iyi temsil ettiğini göstermektedir (Bentler, 1980; Kline, 2023). Faktörlerin yüksek faktör yüklerine sahip olması (0.70 ve üstü), bu maddelerin ölçtükleri faktörlerle güçlü ilişkili olduğunu göstermektedir. Faktör yapısının güvenilirliğini değerlendirmek için maddelerin açıklanan varyans oranları (R²) incelendiğinde, en yüksek açıklanan varyansın M12'de (0.85), en düşük açıklanan varyansın ise M10'da (0.16) olduğu görülmektedir.

Düzeltilme İndisleri (Modification Indices) modelin ne derece iyi tanımlandığının bir göstergesidir, bu değerin 0 olması ideal olsa da sosyal bilimlerde bu değerin yakalanması çok olası görülmemektedir. Bu değerin yüksek çıktığı değişkenler arasında bir bağ olduğu, yani değişkenlerin serbest olmadığı anlamına gelmektedir (Yaşlıoğlu, 2017: 79). Bu değerin yüksek olduğu iki değer arasında kurulacak olan bağ modelin uyumunu artırmaya yardımcı olmaktadır (Jöreskog ve Sörbom, 1993). Ancak çok fazla düzeltme yapılmamalıdır. Genellikle 1-3 düzeltme ideal 4-5 düzeltme kabul edilebilir

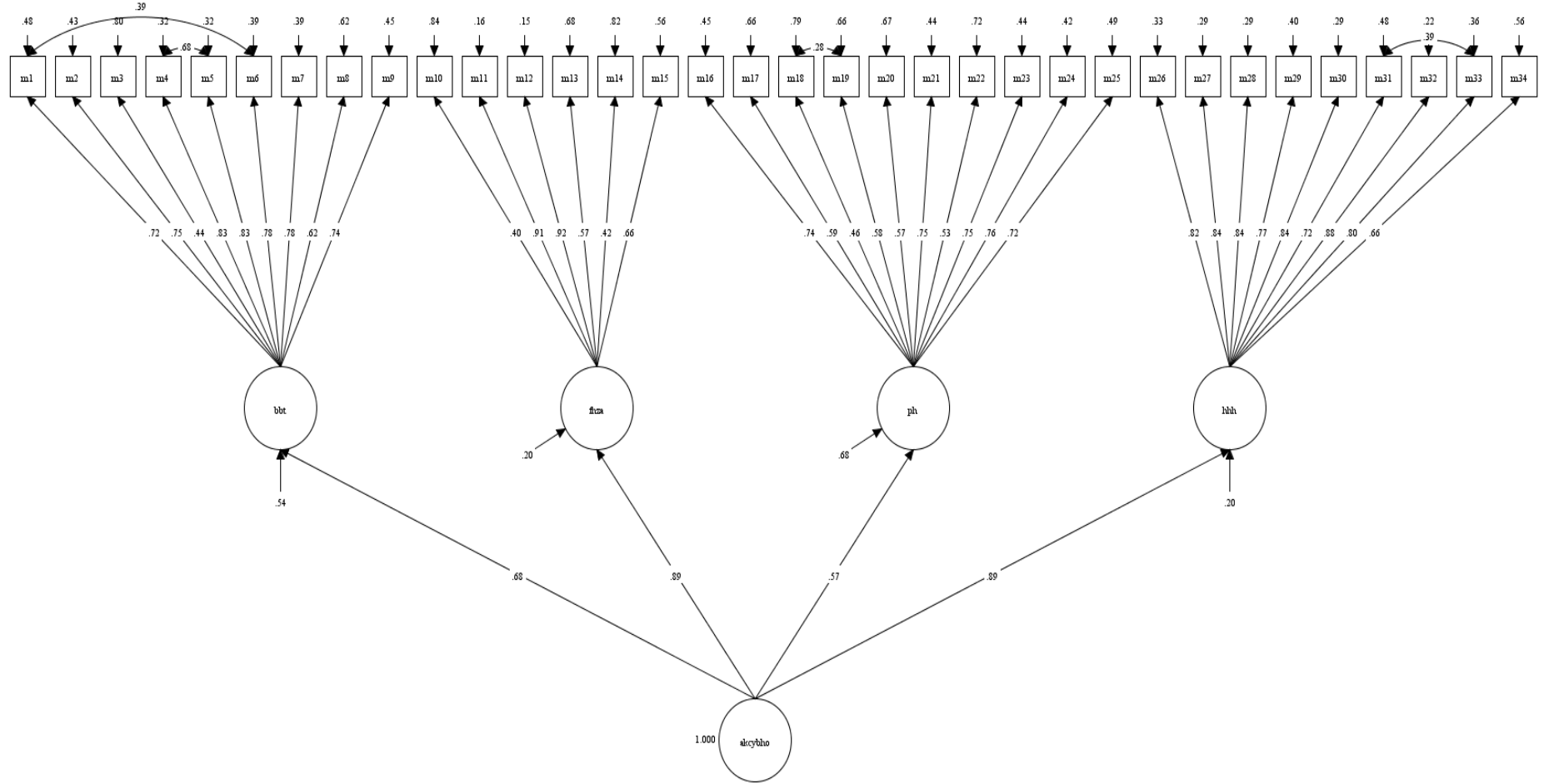
görülmekte, daha fazla düzeltme yapılmaması önerilmektedir (Schumacker ve Lomax, 2016: 140-145; Kline, 2016: 266-270). Yapının düzeltme indisleri incelenmiş ve daha iyi bir uyumun yakalanması adına MI değerleri yüksek olan ve teorik olarak anlamlı olan dört adet bağ oluşturulmuştur.

Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait yol diyagramı Şekil 7’de, DFA uyum değerleri ise Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait DFA uyum indeksleri (Bentler, 1980; Byrne, 2013; Kline, 2023).

Uyum İndeksi*	İyi Uyum Ölçütü	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütü	Birinci Düzey	İkinci Düzey
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2.5$	$2.5 < \chi^2/sd \leq 5$	3.03	3.17
RMSEA	$0.00 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 < RMSEA \leq 0.08$	0.058	0.060
SRMR	$0.00 \leq SRMR \leq 0.05$	$0.05 < SRMR \leq 0.10$	0.066	0.080
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI < 0.95$	0.91	0.90

Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait uyum indeksleri Tablo 8’de verilmiştir. Buna göre ilk olarak birinci düzey ölçek modelinin ki-kare değeri incelendiğinde $X^2(517) = 1570.24$ manidar bulunmadığı ($p > 0.05$) ancak X^2/sd değerinin 3.03 değerini alması sebebiyle kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmektedir (Tabachnic ve Fidell, 2013). Diğer uyum değerleri incelendiğinde CFI= 0.91, SRMR= 0.066, RMSEA= 0.058 (90% GA: 0.055–0.061) değerini alarak kabul edilebilir uyum gösterdiği belirlenmiştir (Hu ve Bentler, 1999). Buna göre söz konusu modelin doğrulandığı söylenebilir. İkinci düzeye yönelik sonuçlar incelendiğinde ölçek modelinin ki-kare değeri incelendiğinde $X^2(519) = 1646.82$ manidar bulunmadığı ($p > 0.05$) ancak X^2/sd değerinin 3.17 değerini alması sebebiyle kabul edilebilir uyum gösterdiği görülmektedir (Tabachnic ve Fidell, 2013). Diğer uyum değerleri incelendiğinde CFI= 0.90, SRMR= 0.080, RMSEA= 0.060 (90% GA: 0.057–0.063) değerini alarak kabul edilebilir uyum gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre söz konusu bu modelinde doğrulandığı söylenebilir.

Şekil 7. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait yol diyagramı

3.15.4.2. Veri Toplama Aracına Ait Güvenirlik Değerleri

3.15.4.2.1. Cronbach's Alfa Güvenirliği

Nihai ölçek ile yapılan uygulama sonucunda ölçeğin güvenirlik konusunda test edilmesi adına Cronbach's alfa kat sayılarına yeniden bakılmıştır. Çalışma kapsamında ölçeğin dört alt boyutu ve toplam ölçek için elde edilen Cronbach's alfa katsayıları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Katılımcıların Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Durum Ölçeğine Ait Güvenirlik Değerleri

Ölçek	Alfa
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	0.91
Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık	0.82
Psikolojik Hazırlık	0.88
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	0.94
Ölçek Toplam	0.95

Güvenirlik analizi sonuçlarına göre, alt boyutlar için hesaplanan Cronbach's alfa katsayılarının 0.82 ile 0.94 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin genel güvenirlik katsayısı ise 0.95 olarak hesaplanmıştır. Cronbach's alfa değerinin 0.70'in üzerinde olması ölçeğin yeterli düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir (Taber, 2018). Bu sonuçlar, ölçeğin afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumunu ölçmede güvenilir bir araç olduğuna işaret etmektedir.

3.15.4.2.2. Test-Tekrar Test Güvenilirliği

Ölçek geliştirme çalışmalarında test-tekrar test yapılması planlanıyor ise nihai ölçek formu ile en az 30 kişiden aralıklı veya aralıksız yöntemler kullanılarak iki kez veri toplanması önerilmektedir (Tavşancıl 2019'dan aktaran Gökdemir ve Yılmaz, 2023: 158). Ölçek güvenilirliğinin test edilmesi adına ölçek 34 kişilik bir ön uygulama gurubuna uygulanmış ve yirmi gün sonra aynı guruba yeniden uygulanarak test-tekrar test verileri elde edilmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum ölçeğinin test-tekrar test güvenilirliği

Parametre	$\bar{X} \pm S.S$	sd	t	p	r
1.ölçüm	104.76 $\pm$ 20.45	129	0.17	0.831	0.94
2.ölçüm	104.85 $\pm$ 18.29				

Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum ölçeğinin test-tekrar test güvenilirliği incelenmiştir. Ölçek, aynı katılımcı grubuna iki farklı zamanda uygulanmış ve elde edilen puanlar arasındaki ilişki ile zamana bağlı tutarlılığı değerlendirilmiştir. İlk ölçümde katılımcıların ortalama puanı 104.76 $\pm$ 20.45 olarak hesaplanırken, ikinci ölçümde ortalama puan 104.85 $\pm$ 18.29 olarak bulunmuştur. Bağımlı gruplar için t testi sonucunda, iki ölçüm arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır, $t(129) = 0.17$, $p = 0.831$. Bu sonuç, ölçeğin zaman içinde kararlı ölçümler sağladığını göstermektedir. Ayrıca, iki ölçüm arasındaki Pearson korelasyon katsayısı $r = 0.94$ olarak hesaplanmış ve bu değer ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar, afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum ölçeğinin zaman içinde tutarlı ve güvenilir ölçümler sağladığını göstermektedir.

3.16. Tanımlayıcı Çalışma Bulguları

Çalışmaya katılan katılımcıların sosyo-demografik verileri incelendiğinde çalışmamıza katılım sağlayan 396 (%65.3) kadın, 210 (%34.7) erkek olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılan 20 yaş ve altı 148 (%24.4) katılımcı, 21-30 yaş aralığında 226 (%37.2) katılımcı, 31-40 yaş aralığında 91 (%15.1) katılımcı, 41-50 yaş aralığında 97 (%16.1) katılımcı ve 51 yaş ve üzerinde 44 (%7.2) katılımcı bulunmaktadır. Araştırmaya katılanların 249'u (%41.1) evli iken, 357'si (%58.9) bekdir. Katılımcıların en uzun yaşadıkları yerler incelendiğinde, 444 (%73.2) katılımcının il, 103 (%16.9) katılımcının ilçe, 59 (%9.7) katılımcının ise belde/köy cevabını verdikleri görülmüştür. Katılımcılar gelir durumlarını tanımlarken, 115 (%18.9) katılımcı gelirin giderden az olduğunu, 359 (%59.2) katılımcının gelirin gidere eşit olduğunu, 132 (%21.7) katılımcının ise gelirin giderden fazla olduğunu belirttikleri görülmüştür. Katılımcıların eğitim durumları, 47 (%7.7) kişi ilkokul mezunu, 362 (%59.7) kişi lise mezunu, 48 (%7.9) kişi ön lisans mezunu, 91 (%15) kişi lisans mezunu, 58 (%9.5) kişi ise lisansüstü mezunu şeklindedir. Katılımcıların afet tecrübeleri ile ilgili maddelere verdikleri cevaplar incelendiğinde 223 (%36.7) kişinin afet

yaşadığını belirttiği, 70 (%11.5) katılımcının bir yakınının afet yaşadığını belirttiği, 36 (%5.9) katılımcının afetlerde görev aldığını belirttiği, 277 (%45.7) katılımcının ise herhangi bir afet yaşamadığını belirttiği görülmüştür. Afetler konusunda herhangi bir eğitim alma durumunda, 299 (%49.3) katılımcı bu konuda herhangi bir eğitim aldığını belirtirken, 307 (%50.6) katılımcı ise afetler konusunda herhangi bir eğitim almadığını belirtmiştir. Afetler konusunda bilgi durumlarını yeterli olarak nitelendiren katılımcıların sayısı 217 (%35.8) iken yetersiz olduğunu belirten 389 (%64.1) katılımcı bulunmaktadır. Afetler konusunda herhangi bir kuruluşa üye olduğunu belirten 174 (%28.7) katılımcı bulunurken, herhangi bir kuruluşa üye olmadığını belirten 432 (%71.2) katılımcı bulunmaktadır. Son olarak ise, afetlere karşı kendilerini hazır hisseden 141 (%23.2) katılımcı olduğu, kendini yeterince hazır hissetmeyen 465 (%76.7) katılımcı olduğu görülmüştür.

Katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumuna ilişkin alt ölçeklerden elde edilen betimsel istatistikler Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum alt ölçeklerinden elde edilen betimsel istatistikler

Ölçek	N	Min	Max	$\bar{X} \pm S.S$
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	606	9.00	45.00	28.39 $\pm$ 7.83
Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık	606	6.00	30.00	16.35 $\pm$ 5.07
Psikolojik Hazırlık	606	10.00	50.00	32.76 $\pm$ 7.51
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	606	9.00	45.00	23.68 $\pm$ 8.27
Ölçek Toplam	606	41.00	170.00	101.19 $\pm$ 23.48

Katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumuna ilişkin alt ölçeklerden aldıkları puanlar incelendiğinde, “Farkındalık, Bilgi ve Bilinç” alt ölçeğinde puanlar 9 ile 45 arasında değişmekte olup ortalama 28.39 $\pm$ 7.83 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, katılımcıların afetlere ilişkin farkındalık, bilgi ve bilinç durumlarının değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda katılımcıların farkındalık, bilgi ve bilinç düzeylerinin ortalama durumda olduğu görülmektedir.

“Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık” alt ölçeğinde puanların 6 ile 30 arasında değiştiği ve ortalama puanın 16.35 $\pm$ 5.07 olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların zarar azaltma ve fiziksel hazırlık düzeylerinin ortalamanın biraz altında olduğu görülmüştür. Buna göre, katılımcıların fiziksel hazırlık ve zarar azaltma konusundaki düzeylerinin görece düşük olduğu söylenebilir.

“Psikolojik Hazırlık” alt ölçeğinde puanlar 10 ile 50 arasında değişirken, ortalama puan 32.76 ± 7.51 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların puan ortalamalarına bakıldığında psikolojik hazırlık düzeylerinin ortalamanın biraz üstünde olduğu görülmektedir. Bu sonuç, katılımcıların afetler karşısında psikolojik olarak hazırlıklı olma düzeylerinin ortalama civarında olduğunu göstermektedir.

“Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı” alt ölçeğinde ise puanların 9 ile 45 arasında değiştiği ve ortalama puanın 23.68 ± 8.27 olduğu görülmüştür. Katılımcıların bu alt boyutta da ortalamanın altında kaldıkları görülmüştür.

Ölçeğin toplam puanlarının 41 ile 170 arasında değiştiği ve ortalama puanın 101.19 ± 23.48 olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, katılımcıların afetlere karşı bireysel hazırlık düzeylerinde önemli farklılıklar olabileceğini ve özellikle uygulama yönünden daha fazla gelişime ihtiyaç duyulabileceğini göstermektedir. Katılımcıların puan ortalamaları ele alındığında afetlere genel olarak bireysel hazırlık durumlarının ortalama düzeyde olduğu görülmüştür.

Farkındalık, Bilgi ve Bilinç alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Farkındalık, bilgi ve bilinç alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları

Değişken	Düzy	N	$\bar{X} \pm S.S$	SD	t/F	p	η^2	Fark
Cinsiyet	Kadın ⁽¹⁾	396	26.69±7.22	604	7.69	<0.001	0.09	2-1
	Erkek ⁽²⁾	210	31.60±7.96					
Yaş	20 ve altı ⁽¹⁾	148	27.00±6.90	4 601	5.57	<0.001	0.04	2-1 2-3
	21-30 ⁽²⁾	226	30.12±7.86					
	31-40 ⁽³⁾	91	26.43±7.70					
	41-50 ⁽⁴⁾	97	28.14±8.10					
	51 ve üstü ⁽⁵⁾	44	28.86±8.76					
Medeni durum	Evli ⁽¹⁾	249	27.62±8.11	604	2.04	0.042	0.01	2-1
	Bekar ⁽²⁾	357	28.94±7.60					
En uzun yaşanılan yer	İl	444	28.30±7.87	2 603	0.59	0.555	-	-
	İlçe	103	28.19±6.94					
	Belde/Köy	59	29.44±8.99					
Yaşanılan yer	Kira-Anne/Baba	25	27.96±7.67	4 601	1.71	0.145	-	-
	Kira-Yalnız	107	27.46±8.26					
	Kendi evi-Anne/Baba	97	30.07±7.14					
	Kendi evi-Yalnız	172	27.90±8.09					
	Yurt/Apart vb.	205	28.56±7.67					
Gelir durumu	Gelir giderden az	115	26.88±7.35	2 603	2.69	0.069	-	-
	Gelir gidere eşit	359	28.78±7.93					
	Gelir giderden fazla	132	28.66±7.87					
Eğitim durumu	İlkokul ⁽¹⁾	47	24.89±6.74	4 601	3.25	0.012	0.02	2-1 3-1 4-1
	Lise ⁽²⁾	362	28.48±7.78					
	Ön lisans ⁽³⁾	48	30.23±9.02					
	Lisans ⁽⁴⁾	91	29.07±7.57					
	Lisansüstü ⁽⁵⁾	58	28.14±7.78					
Afet Tecrübesi	Evet, yaşadım ⁽¹⁾	223	28.82±7.88	2 603	15.59	<0.001	0.07	3-1 1-4 3-2 3-4
	Evet yakınım yaşadı ⁽²⁾	70	29.14±7.42					
	Evet görev aldım ⁽³⁾	36	35.81±6.11					
	Hayır ⁽⁴⁾	277	26.90±7.51					
Eğitim alma	Evet ⁽¹⁾	299	32.77±6.73	604	16.25	<0.001	0.30	1-2
	Hayır ⁽²⁾	307	24.13±6.35					
Bilgi durumu	Yeterli ⁽¹⁾	217	33.65±7.03	604	14.23	<0.001	0.25	1-2
	Yetersiz ⁽²⁾	389	25.47±6.65					
Kuruluşa üye olma	Evet ⁽¹⁾	174	34.90±6.25	604	15.27	<0.001	0.28	1-2
	Hayır ⁽²⁾	432	25.77±6.82					
Hazır hissetme	Evet ⁽¹⁾	141	35.55±6.63	604	14.33	<0.001	0.25	1-2
	Hayır ⁽²⁾	465	26.22±6.82					

*t: bağımsız gruplar t-testi *F: tek yönlü varyans analizi

Analiz sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre erkek katılımcıların (31.60±7.96) ortalamaları, kadın katılımcılara (26.69±7.22) kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir, $t(604) = 7.69$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.09$. Bu durum, erkeklerin afetlere yönelik farkındalık, bilgi ve bilinç düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yaş değişkeni incelendiğinde 21-30 yaş grubundaki bireylerin ortalamaları (30.12±7.86), 20 yaş ve altı (27.00±6.90) ve 31-40 yaş gruplarındaki

bireylerin ortalamalarından (26.43 ± 7.70) anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir, $F(4.601) = 5.57$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.04$. Medeni durum değişkeni açısından bekar katılımcıların (28.94 ± 7.60) ortalamalarının, evli katılımcılara (27.62 ± 8.11) kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604) = 2.04$, $p = 0.042$, $\eta^2 = 0.01$. Bu sonuç, bekar bireylerin afetler konusunda daha bilinçli ve bilgili olabileceğini göstermektedir. Eğitim durumu değişkenine göre ilkokul mezunlarının (24.89 ± 6.74) ortalamaları, lise (28.48 ± 7.78), ön lisans (30.23 ± 9.02) ve lisans (29.07 ± 7.57) mezunlarına kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur, $F(4.601) = 3.25$, $p = 0.012$, $\eta^2 = 0.02$.

Afet tecrübesi değişkenine göre afet görevinde bulunan bireylerin (35.81 ± 6.11) ortalamaları, afet yaşamış (28.82 ± 7.88), yakını afet yaşamış (29.14 ± 7.42) ve hiç afet yaşamamış (26.90 ± 7.51) bireylerin ortalamalarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $F(3.603) = 15.59$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.07$. Ayrıca afet yaşamış katılımcıların (28.82 ± 7.88) ortalamaları, hiç afet yaşamamış katılımcıların (26.90 ± 7.51) ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur, $F(3.603) = 15.59$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.07$. Bu sonuç, afet görevlerinde bulunmanın afetlere yönelik farkındalık, bilgi ve bilinç düzeyini artırdığını göstermektedir. Aynı şekilde afet tecrübesinin de bu hususta önemli bir değişken olduğu görülebilir. Eğitim alma değişkenine göre afet eğitimi alan bireylerin (32.77 ± 6.73) ortalamalarının, eğitim almayan bireylerin (24.13 ± 6.35) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604) = 16.25$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.30$. Bu bulgu, afet eğitimi alan bireylerin afetlere yönelik farkındalık, bilgi ve bilinç seviyesinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bilgi durumu değişkenine göre kendisini afet konusunda yeterli olarak değerlendiren bireylerin (33.65 ± 7.03) ortalamalarının, yetersiz olduğunu düşünen bireylerin (25.47 ± 6.65) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604) = 14.23$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.25$. Bu sonuç, afetler konusunda bilgi sahibi olduğunu düşünen bireylerin gerçekten daha yüksek farkındalığa, bilgi ve bilinç seviyesine sahip olabileceğini göstermektedir. Kuruluşa üye olma değişkenine göre afetle ilgili bir kuruluşa üye olan bireylerin (34.90 ± 6.25) ortalamalarının, herhangi bir kuruluşa üye olmayan bireylerin (25.77 ± 6.82) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604) = 15.27$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.28$. Bu durum, afetle ilgili kuruluşlara üye olmanın farkındalık, bilgi ve bilinç düzeyini artırabileceğini göstermektedir. Hazır hissetme değişkenine göre afetlere karşı kendini hazır hissedenen bireylerin (35.55 ± 6.63) ortalamalarının, hazır hissetmeyen bireylerin (26.22 ± 6.82) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604) = 14.33$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.25$. Bu bulgu, afetlere yönelik farkındalık,

bilgi ve bilinç düzeyi arttıkça bireylerin kendilerini daha hazır hissettiğini göstermektedir.

Diğer değişkenlere yönelik analiz sonuçları incelendiğinde en uzun yaşanan yer, yaşanan yerin mülkiyet durumu, eğitim düzeyleri ve gelir durumu açısından gruplar arasında farkındalık, bilgi ve bilinç düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p>0.05$). Bu sonuç, bu değişkenlerin afetlere yönelik farkındalık, bilgi ve bilinç seviyesini belirleyen temel faktörler arasında yer almadığını gösterebilir.

Zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13. Zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları

Değişken	Düzye	N	$\bar{X} \pm S.S$	SD	t/F	p	η^2	Fark
Cinsiyet	Kadın ⁽¹⁾	396	15.67±4.56	604	4.64	<0.001	0.03	1-2
	Erkek ⁽²⁾	210	17.64±5.70					
Yaş	20 ve altı	148	16.11±4.90	4 601	1.16	0.330	-	-
	21-30	226	16.50±4.93					
	31-40	91	15.53±5.06					
	41-50	97	16.88±5.38					
	51 ve üstü	44	16.95±5.57					
Medeni durum	Evli	249	16.24±5.38	604	0.46	0.649	-	-
	Bekar	357	16.43±4.84					
En uzun yaşanılan yer	İl	444	16.47±5.22	2 603	0.48	0.618	-	-
	İlçe	103	15.95±3.75					
	Belde/Köy	59	16.17±5.89					
Yaşanılan yer	Kira-Anne/Baba	25	15.72±5.33	4 601	1.14	0.336	-	-
	Kira-Yalnız	107	15.95±5.08					
	Kendi evi-Anne/Baba	97	17.25±4.94					
	Kendi evi-Yalnız	172	16.46±5.58					
	Yurt/Apart vb.	205	16.13±4.61					
Gelir durumu	Gelir giderden az ⁽¹⁾	115	15.26±4.79	2 603	3.98	0.019	0.01	3-1
	Gelir gidere eşit ⁽²⁾	359	16.45±5.14					
	Gelir giderden fazla ⁽³⁾	132	17.04±4.98					
Eğitim durumu	İlkokul	47	14.89±4.81	4 601	1.59	0.176	-	-
	Lise	362	16.44±4.98					
	Ön lisans	48	16.56±5.76					
	Lisans	91	16.05±4.92					
	Lisansüstü	58	17.28±5.31					
Afet Tecrübesi	Evet, yaşadım ⁽¹⁾	223	17.04±4.98	2 603	10.44	<0.001	0.05	3-1
	Evet yakınım yaşadı ⁽²⁾	70	15.97±5.07					1-4
	Evet görev aldım ⁽³⁾	36	19.81±4.99					3-2
	Hayır ⁽⁴⁾	277	15.45±4.89					3-4
Eğitim alma	Evet ⁽¹⁾	299	17.70±5.35	604	6.66	<0.001	0.07	1-2
	Hayır ⁽²⁾	307	15.05±4.41					
Bilgi durumu	Yeterli ⁽¹⁾	217	18.81±5.20	604	9.54	<0.001	0.13	1-2
	Yetersiz ⁽²⁾	389	14.98±4.44					
Kuruluşa üye olma	Evet ⁽¹⁾	174	18.24±5.35	604	5.99	<0.001	0.06	1-2
	Hayır ⁽²⁾	432	15.59±4.75					
Hazır hissetme	Evet ⁽¹⁾	141	20.13±5.19	604	11.09	<0.001	0.17	1-2
	Hayır ⁽²⁾	465	15.21±4.44					

*t: bağımsız gruplar t-testi *F: tek yönlü varyans analizi

Analiz sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre kadın katılımcıların (15.67±4.56) ortalamaları, erkek katılımcılara (17.64±5.70) kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur, $t(604) = 4.64$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.03$. Bu durum, erkeklerin afetlere yönelik fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Gelir durumu değişkeni açısından gelir giderden fazla olan bireylerin (17.04±4.98) ortalamalarının, gelir giderden az olan bireylerin (15.26±4.79)

ortalamlarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $F(2.603)= 3.98$, $p= 0.019$, $\eta^2= 0.01$. Bu bulgu, gelir düzeyi arttıkça fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir.

Afet tecrübesi değişkenine göre afet görevinde bulunan bireylerin (19.81 ± 4.99) ortalamları, afet yaşamış (17.04 ± 4.98), yakını afet yaşamış (15.97 ± 5.07) ve hiç afet yaşamamış (15.45 ± 4.89) bireylerin ortalamlarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $F(3.603)= 10.44$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.05$. Afet yaşayan katılımcıların ise ortalamlarının (17.04 ± 4.98), afet yaşamamış katılımcıların ortalamlarından (15.45 ± 4.89) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur, $F(3.603)= 10.44$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.05$. Bu sonuç, afet görevlerinde bulunmanın zarar azaltma ve fiziksel hazırlık düzeyini artırdığını göstermektedir. Benzer şekilde afet deneyimi olan bireylerin fiziksel hazırlık konusunda daha istekli oldukları anlaşılabilmektedir. Eğitim alma değişkenine göre afet eğitimi alan bireylerin (17.70 ± 5.35) ortalamlarının, eğitim almayan bireylerin (15.05 ± 4.41) ortalamlarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604)= 6.66$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.07$. Bu bulgu, afet eğitimi alan bireylerin fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bilgi durumu değişkenine göre kendisini bilgili olarak değerlendiren bireylerin (18.81 ± 5.20) ortalamlarının, bilgisiz olduğunu düşünen bireylerin (14.98 ± 4.44) ortalamlarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604)= 9.54$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.13$. Bu sonuç, afetler konusunda bilgi sahibi olduğunu düşünen bireylerin gerçekten daha yüksek fiziksel hazırlık ve zarar azaltma seviyesine sahip olabileceğini göstermektedir. Kuruluşa üye olma değişkenine göre afetle ilgili bir kuruluşa üye olan bireylerin (18.24 ± 5.35) ortalamlarının, herhangi bir kuruluşa üye olmayan bireylerin (15.59 ± 4.75) ortalamlarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604)= 5.99$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.06$. Bu durum, afetle ilgili kuruluşlara üye olmanın fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeyini artırabileceğini göstermektedir. Hazır hissetme değişkenine göre afetlere karşı kendini hazır hisseden bireylerin (20.13 ± 5.19) ortalamlarının, hazır hissetmeyen bireylerin (15.21 ± 4.44) ortalamlarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604)= 11.09$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.17$. Bu bulgu, afetlere yönelik fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeyi arttıkça bireylerin kendilerini daha hazır hissettiğini göstermektedir.

Diğer değişkenlere yönelik analiz sonuçları incelendiğinde yaş, medeni durum, en uzun yaşanan yer, yaşanan yerin mülkiyet durumu ve eğitim durumu açısından gruplar arasında fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p>0.05$). Bu sonuç, bu değişkenlerin fiziksel hazırlık

ve zarar azaltma seviyesini belirleyen temel faktörler arasında yer almadığını göstermektedir.

Psikolojik Hazırlık alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14. Psikolojik hazırlık alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları

Değişken	Düzye	N	$\bar{X} \pm S.S$	SD	t/F	p	η^2	Fark
Cinsiyet	Kadın ⁽¹⁾	396	30.85±7.07	604	9.19	<0.001	0.12	2-1
	Erkek ⁽²⁾	210	36.37±6.98					
Yaş	20 ve altı	148	31.99±6.73	4 601	2.07	0.084	-	-
	21-30	226	33.42±7.49					
	31-40	91	31.33±7.41					
	41-50	97	33.14±8.39					
	51 ve üstü	44	34.09±7.84					
Medeni durum	Evli	249	32.64±7.86	604	0.32	0.747	-	-
	Bekar	357	32.84±7.26					
En uzun yaşanılan yer	İl	444	32.58±7.82	2 603	1.05	0.350	-	-
	İlçe	103	32.80±6.54					
	Belde/Köy	59	34.08±6.61					
Yaşanılan yer	Kira-Anne/Baba	25	33.20±6.86	4 601	0.46	0.764	-	-
	Kira-Yalnız	107	33.30±8.08					
	Kendi evi-Anne/Baba	97	33.05±7.50					
	Kendi evi-Yalnız	172	32.17±8.17					
	Yurt/Apart vb.	205	32.79±6.68					
Gelir durumu	Gelir giderden az	115	31.35±8.19	2 603	2.54	0.080	-	-
	Gelir gidere eşit	359	33.06±7.21					
	Gelir giderden fazla	132	33.17±7.60					
Eğitim durumu	İlkokul	47	30.64±8.50	4 601	1.06	0.375	-	-
	Lise	362	32.97±7.21					
	Ön lisans	48	33.02±8.66					
	Lisans	91	32.66±7.13					
	Lisansüstü	58	33.12±8.02					
Afet Tecrübesi	Evet, yaşadım ⁽¹⁾	223	33.76±7.43	2 603	11.48	<0.001	0.05	3-1
	Evet yakınım yaşadı ⁽²⁾	70	31.97±7.54					1-4
	Evet görev aldım ⁽³⁾	36	38.28±6.37					3-2
	Hayır ⁽⁴⁾	277	31.44±7.29					3-4
Eğitim alma	Evet ⁽¹⁾	299	34.94±7.52	604	7.34	<0.001	0.08	1-2
	Hayır ⁽²⁾	307	30.64±6.88					
Bilgi durumu	Yeterli ⁽¹⁾	217	35.75±7.04	604	7.65	<0.001	0.08	1-2
	Yetersiz ⁽²⁾	389	31.10±7.24					
Kuruluşa üye olma	Evet ⁽¹⁾	174	35.84±7.13	604	6.63	<0.001	0.07	1-2
	Hayır ⁽²⁾	432	31.52±7.30					
Hazır hissetme	Evet ⁽¹⁾	141	37.96±7.08	604	10.16	<0.001	0.17	1-2
	Hayır ⁽²⁾	465	31.18±6.90					

*t: bağımsız gruplar t-testi *F: tek yönlü varyans analizi

Analiz sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre erkek katılımcıların (36.37 ± 6.98) ortalamaları, kadın katılımcılara (30.85 ± 7.07) kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $t(604) = 9.19$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.12$. Bu durum, erkeklerin afetlere yönelik psikolojik hazırlık düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Afet tecrübesi değişkenine göre afet görevinde bulunan bireylerin (38.28 ± 6.37) ortalamaları, afet yaşamış (33.76 ± 7.43), yakını afet yaşamış (31.97 ± 7.54) ve hiç afet yaşamamış (31.44 ± 7.29) bireylerin ortalamalarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $F(3.603) = 11.48$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.05$. Kendisi afet yaşamış bireylerin (33.76 ± 7.43) ortalamaları da, hiç afet yaşamamış (31.44 ± 7.29) bireylerin ortalamalarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $F(3.603) = 11.48$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.05$. Bu sonuç, afet görevlerinde bulunmanın psikolojik hazırlık düzeyini artırdığını göstermektedir. Benzer şekilde afet tecrübesinin de psikolojik hazırlık konusunda bireylere katkı sağladığı düşünülebilir. Eğitim alma değişkenine göre afet eğitimi alan bireylerin (34.94 ± 7.52) ortalamalarının, eğitim almayan bireylerin (30.64 ± 6.88) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604) = 7.34$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.08$. Bu bulgu, afet eğitimi alan bireylerin psikolojik hazırlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bilgi durumu değişkenine göre kendisini bilgili olarak değerlendiren bireylerin (35.75 ± 7.04) ortalamalarının, bilgisiz olduğunu düşünen bireylerin (31.10 ± 7.24) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604) = 7.65$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.08$. Bu sonuç, afetler konusunda bilgi sahibi olduğunu düşünen bireylerin gerçekten daha yüksek psikolojik hazırlık seviyesine sahip olabileceğini göstermektedir. Kuruluşa üye olma değişkenine göre afetle ilgili bir kuruluşa üye olan bireylerin (35.84 ± 7.13) ortalamalarının, herhangi bir kuruluşa üye olmayan bireylerin (31.52 ± 7.30) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604) = 6.63$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.07$. Bu durum, afetle ilgili kuruluşlara üye olmanın psikolojik hazırlık düzeyini artırabileceğini göstermektedir. Hazır hissetme değişkenine göre afetlere karşı kendini hazır hisseden bireylerin (37.96 ± 7.08) ortalamalarının, hazır hissetmeyen bireylerin (31.18 ± 6.90) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604) = 10.16$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.17$. Bu bulgu, afetlere yönelik psikolojik hazırlık düzeyi arttıkça bireylerin kendilerini daha hazır hissettiğini göstermektedir.

Diğer değişkenlere yönelik analiz sonuçları incelendiğinde yaş, medeni durum, en uzun yaşanılan yer, yaşanılan yerin mülkiyet durumu, eğitim düzeyi ve gelir durumu açısından gruplar arasında psikolojik hazırlık düzeyleri açısından istatistiksel olarak

anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p>0.05$). Bu sonuç, bu değişkenlerin psikolojik hazırlık seviyesini belirleyen temel faktörler arasında yer almadığını göstermektedir.

Planlama ve hane halkı hazırlığı alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15. Planlama ve hane halkı hazırlığı alt ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları

Değişken	Düzye	N	$\bar{X} \pm S.S$	SD	t/F	p	η^2	Fark
Cinsiyet	Kadın ⁽¹⁾	396	22.68±7.27	604	4.13	<0.001	0.03	2-1
	Erkek ⁽²⁾	210	25.56±9.63					
Yaş	20 ve altı	148	23.26±7.68	4 601	0.81	0.517	-	-
	21-30	226	23.63±7.93					
	31-40	91	22.97±8.59					
	41-50	97	24.86±9.01					
	51 ve üstü	44	24.27±9.54					
Medeni durum	Evli	249	23.82±8.81	604	0.33	0.740	-	-
	Bekar	357	23.59±7.89					
En uzun yaşanılan yer	İl	444	23.66±8.40	2 603	0.53	0.591	-	-
	İlçe	103	23.25±6.74					
	Belde/Köy	59	24.63±9.64					
Yaşanılan yer	Kira-Anne/Baba	25	22.64±7.99	4 601	0.69	0.601	-	-
	Kira-Yalnız	107	24.05±8.71					
	Kendi evi-Anne/Baba	97	24.69±7.88					
	Kendi evi-Yalnız	172	23.61±8.9					
	Yurt/Apart vb.	205	23.20±7.71					
Gelir durumu	Gelir giderden az	115	23.46±8.15	2 603	0.29	0.752	-	-
	Gelir gidere eşit	359	23.89±8.15					
	Gelir giderden fazla	132	23.31±8.73					
Eğitim durumu	İlkokul	47	24.53±8.42	4 601	0.73	0.572	-	-
	Lise	362	23.85±8.00					
	Ön lisans	48	24.46±9.09					
	Lisans	91	22.78±8.44					
	Lisansüstü	58	22.72±8.93					
Afet Tecrübesi	Evet, yaşadım ⁽¹⁾	223	24.51±7.83	2 603	8.21	<0.001	0.04	3-1
	Evet yakınım yaşadı ⁽²⁾	70	22.87±8.12					1-4
	Evet görev aldım ⁽³⁾	36	29.08±8.11					3-2
	Hayır ⁽⁴⁾	277	22.52±8.36					3-4
Eğitim alma	Evet ⁽¹⁾	299	25.89±8.61	604	6.72	<0.001	0.07	1-2
	Hayır ⁽²⁾	307	21.53±7.32					
Bilgi durumu	Yeterli ⁽¹⁾	217	27.88±7.95	604	10.09	<0.001	0.14	1-2
	Yetersiz ⁽²⁾	389	21.34±7.49					
Kuruluşa üye olma	Evet ⁽¹⁾	174	26.64±8.52	604	5.74	<0.001	0.05	1-2
	Hayır ⁽²⁾	432	22.49±7.87					
Hazır hissetme	Evet ⁽¹⁾	141	30.04±8.31	604	11.50	<0.001	0.18	1-2
	Hayır ⁽²⁾	465	21.75±7.23					

*t: bağımsız gruplar t-testi *F: tek yönlü varyans analizi

Analiz sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre erkek katılımcıların (25.56±9.63) ortalamaları, kadın katılımcılara (22.68±7.27) kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $t(604)= 4.13$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.03$. Bu durum, erkeklerin afetlere yönelik planlama ve hane halkı hazırlık düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Afet tecrübesi değişkenine göre afet görevinde bulunan bireylerin (29.08±8.11) ortalamaları, afet yaşamış (24.51±7.83), yakını afet yaşamış (22.87±8.12) ve hiç afet yaşamamış (22.52±8.36) bireylerin ortalamalarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $F(3.603)= 8.21$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.04$. Afet yaşamış katılımcıların (24.51±7.83) ortalamaları ise, hiç afet yaşamamış (22.52±8.36) bireylerin ortalamalarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $F(3.603)= 8.21$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.04$. Bu sonuç, afet görevlerinde bulunmanın hane halkı hazırlık düzeyini artırdığını göstermektedir. Benzer olarak afet tecrübesinin de planlama ve hane halkı hazırlık konusunda hazırlığı desteklediği söylenebilir. Eğitim alma değişkenine göre afet eğitimi alan bireylerin (25.89±8.61) ortalamalarının, eğitim almayan bireylerin (21.53±7.32) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604)= 6.72$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.07$. Bu bulgu, afet eğitimi alan bireylerin hane halkı hazırlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bilgi durumu değişkenine göre kendisini bilgili olarak değerlendiren bireylerin (27.88±7.95) ortalamalarının, bilgisiz olduğunu düşünen bireylerin (21.34±7.49) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604)= 10.09$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.14$. Bu sonuç, afetler konusunda bilgi sahibi olduğunu düşünen bireylerin gerçekten daha yüksek planlama ve hane halkı hazırlık seviyesine sahip olabileceğini göstermektedir. Kuruluşa üye olma değişkenine göre afetle ilgili bir kuruluşa üye olan bireylerin (26.64±8.52) ortalamalarının, herhangi bir kuruluşa üye olmayan bireylerin (22.49±7.87) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604)= 5.74$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.05$. Bu durum, afetle ilgili kuruluşlara üye olmanın hane halkı hazırlık düzeyini artırabileceğini göstermektedir. Hazır hissetme değişkenine göre afetlere karşı kendini hazır hisseden bireylerin (30.04±8.31) ortalamalarının, hazır hissetmeyen bireylerin (21.75±7.23) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604)= 11.50$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.18$. Bu bulgu, afetlere yönelik hane halkı hazırlık düzeyi arttıkça bireylerin kendilerini daha hazır hissettiğini göstermektedir.

Diğer değişkenlere yönelik analiz sonuçları incelendiğinde yaş, medeni durum, en uzun yaşanılan yer, yaşanılan yerin mülkiyet durumu, eğitim düzeyi ve gelir durumu açısından gruplar arasında planlama ve hane halkı hazırlık düzeyleri konusunda

istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p>0.05$). Bu sonuç, bu değişkenlerin hane halkı hazırlık seviyesini belirleyen temel faktörlerden olmadığını göstermektedir.

Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durum ölçek puanlarının bağımsız değişkenlerin alt gruplarına göre ortalama karşılaştırma sonuçları

Değişken	Düzye	N	$\bar{X} \pm S.S$	SD	t/F	p	η^2	Fark
Cinsiyet	Kadın ⁽¹⁾	396	95.89±20.56	604	8.01	<0.001	0.10	2-1
	Erkek ⁽²⁾	210	111.18±25.37					
Yaş	20 ve altı ⁽¹⁾	148	98.36±20.66	4 601	2.31	0.053	-	-
	21-30 ⁽²⁾	226	103.66±22.84					
	31-40 ⁽³⁾	91	96.25±24.52					
	41-50 ⁽⁴⁾	97	103.02±25.71					
	51 ve üstü ⁽⁵⁾	44	104.18±26.60					
Medeni durum	Evli	249	100.32±25.32	604	0.76	0.445	-	-
	Bekar	357	101.80±22.13					
En uzun yaşanılan yer	İl	444	101.00±24.21	2 603	0.63	0.533	-	-
	İlçe	103	100.19±17.62					
	Belde/Köy	59	104.32±26.80					
Yaşanılan yer	Kira-Anne/Baba	25	99.52±22.25	4 601	0.81	0.519	-	-
	Kira-Yalnız	107	100.76±25.05					
	Kendi evi-Anne/Baba	97	105.06±22.67					
	Kendi evi-Yalnız	172	100.14±25.90					
	Yurt/Apart vb.	205	100.67±20.94					
Gelir durumu	Gelir giderden az	115	96.95±22.39	2 603	2.33	0.099	-	-
	Gelir gidere eşit	359	102.18±23.51					
	Gelir giderden fazla	132	102.18±24.10					
Eğitim durumu	İlkokul	47	94.96±21.73	4 601	1.10	0.355	-	-
	Lise	362	101.74±22.64					
	Ön lisans	48	104.27±29.30					
	Lisans	91	100.56±23.70					
	Lisansüstü	58	101.26±24.27					
Afet Tecrübesi	Evet, yaşadım ⁽¹⁾	223	104.13±22.20	2 603	1.76	<0.001	0.08	3-1
	Evet yakınım yaşadı ⁽²⁾	70	99.96±23.53					1-4
	Evet görev aldım ⁽³⁾	36	122.97±21.88					3-2
	Hayır ⁽⁴⁾	277	96.31±22.80					3-4
Eğitim alma	Evet ⁽¹⁾	299	111.29±23.80	604	11.54	<0.001	0.18	1-2
	Hayır ⁽²⁾	307	91.35±18.49					
Bilgi durumu	Yeterli ⁽¹⁾	217	116.08±22.16	604	13.23	<0.001	0.22	1-2
	Yetersiz ⁽²⁾	389	92.88±19.83					
Kuruluşa üye olma	Evet ⁽¹⁾	174	115.63±23.10	604	10.43	<0.001	0.15	1-2
	Hayır ⁽²⁾	432	95.38±21.02					
Hazır hissetme	Evet ⁽¹⁾	141	123.7±21.91	604	15.29	<0.001	0.28	1-2
	Hayır ⁽²⁾	465	94.37±19.33					

*t: bağımsız gruplar t-testi *F: tek yönlü varyans analizi

Analiz sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre erkek katılımcıların (111.18±25.37) ortalamaları, kadın katılımcılara (95.89±20.56) kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $t(604)= 8.01$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.10$. Bu durum, erkeklerin afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Afet tecrübesi değişkenine göre afet görevinde bulunan bireylerin (122.97±21.88) ortalamaları, afet yaşamış (104.13±22.20), yakını afet yaşamış (99.96±23.53) ve hiç afet yaşamamış (96.31±22.80) bireylerin ortalamalarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $F(3.603)= 1.76$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.08$. Afet yaşamış katılımcıların (104.13±22.20) ortalamaları, hiç afet yaşamamış (96.31±22.80) bireylerin ortalamalarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur, $F(3.603)= 1.76$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.08$. Bu sonuç, afet görevlerinde bulunmanın bireysel afet hazırlık düzeyini artırdığını göstermektedir. Benzer olarak afet tecrübesinin de genel afet hazırlığını destekler nitelikte önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Eğitim alma değişkenine göre afet eğitimi alan bireylerin (111.29±23.80) ortalamalarının, eğitim almayan bireylerin (91.35±18.49) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604)= 11.54$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.18$. Bu bulgu, afet eğitimi alan bireylerin çok yönlü bireysel afet hazırlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bilgi durumu değişkenine göre kendisini bilgili olarak değerlendiren bireylerin (116.08±22.16) ortalamalarının, bilgisiz olduğunu düşünen bireylerin (92.88±19.83) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604)= 13.23$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.22$. Bu sonuç, afetler konusunda bilgi sahibi olduğunu düşünen bireylerin gerçekten daha yüksek bireysel hazırlık seviyesine sahip olabileceğini göstermektedir. Kuruluşa üye olma değişkenine göre afetle ilgili bir kuruluşa üye olan bireylerin (115.63±23.10) ortalamalarının, herhangi bir kuruluşa üye olmayan bireylerin (95.38±21.02) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur, $t(604)= 10.43$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.15$. Bu durum, afetle ilgili kuruluşlara üye olmanın bireysel afet hazırlık düzeyini artırabileceğini göstermektedir. Hazır hissetme değişkenine göre afetlere karşı kendini hazır hisseden bireylerin (123.7±21.91) ortalamalarının, hazır hissetmeyen bireylerin (94.37±19.33) ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir, $t(604)= 15.29$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.28$. Bu bulgu, afetlere yönelik bireysel hazırlık düzeyi arttıkça bireylerin kendilerini daha hazır hissettiğini göstermektedir.

Diğer değişkenlere yönelik analiz sonuçları incelendiğinde yaş, medeni durum, en uzun yaşanılan yer, yaşanılan yerin mülkiyet durumu, eğitim düzeyi ve gelir durumu

açısından gruplar arasında bireysel afet hazırlık düzeyleri konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p>0.05$).

4. İKİNCİ KISIM YÖNTEM VE BULGULARI

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın ikinci kısmının amacı yapılan tanımlayıcı çalışma neticesinde afetlere karşı bireysel hazırlık bulunuşluk durumu yetersiz görülen bireylerde transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşme tekniğinin etkisinin belirlenmesidir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı

Çalışmamızın birinci kısmında uygulanan ölçek neticesinde afetlere karşı bireysel hazırlık durumları yetersiz görülen bireyler araştırmamızın ikinci kısmının kapsamına dahil edilmiştir.

Çalışma kapsamına dahil edilme ölçütleri:

- Çalışmaya katılmaya gönüllü olanlar ve katılmayı kabul edenler.
- Çalışma kapsamında uygulanan ölçek neticesinde belirlenen kesme puanı altında puan alanlar.

Çalışma kapsamından çıkarılma ölçütleri:

- Katılımcının çalışmaya devam etmek istememesi ve çıkmak istemesi.
- Katılımcının en fazla 2 motivasyonel görüşmeye belirlenen tarihler içerisinde katılmaması.
- Herhangi bir nedenle katılımcıya bir daha ulaşılamaması.
- Çalışma kapsamında uygulanan ölçekten belirlenen kesme puanının üzerinde puan alınması.

Çalışmamızın ikinci kısmına yapılacak olan deneysel çalışma süreci dahil edilmiştir. İkinci kısım deneysel çalışma sürecini ve motivasyonel görüşmelerin afetlere karşı bireysel hazırlık durumu üzerine etkisini kapsamaktadır.

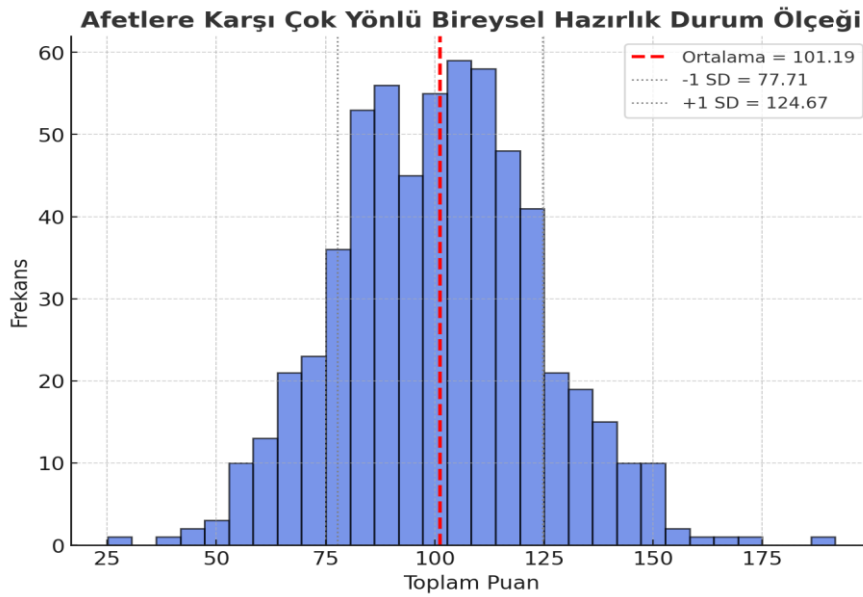
4.3. Araştırmanın Deseni

Çalışmamızın ikinci kısmı ön test-son test randomize deney ve kontrol gruplu deneysel bir çalışma şeklinde desenlendirilmiştir. Bu desende en az bir bağımsız değişken bulunur ve bu değişkenin bir veya daha fazla bağımlı değişkene etkisinin belirlenmesi amacıyla deney ve kontrol grupları ile yürütülerek her iki grupta deney

öncesi ve sonrası ölçümler yapılmaktadır (Karaca vd., 2024: 577). Deneysel araştırmalar, bir olgu veya etkeni ele alarak değişkenler arasındaki ilişkileri inceleyen ya da neden ve sonucu karşılaştıran araştırmalardır (Ekiz, 2003: 99). Deneysel çalışmalarda araştırmacı müdahalede bulunduktan sonra bekler, gözler ve veri elde eder ve bu çalışmalarda test edilmesi amacıyla bir kontrol gurubu bulunur (Çaparlar ve Dönmez, 2016: 214).

4.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmamızın ilk kısmı sonucunda belirlenen kesme değerinin altında kalan katılımcılar ikinci kısmın evrenini oluşturmaktadır. Bireyleri afetlere karşı bireysel hazırlık konusunda "yeterli" ve "yetersiz" olarak iki gruba ayırmak için kesme puanı belirleme yöntemi olarak ortalama (101.19) tercih edilmiştir (Şekil 8). Bu kesme puanının altında puan alan tüm bireyler çalışmamızın bu kısmının evrenini teşkil etmektedir. İlk çeyreği belirleyen kesme değeri -1 standart sapma ile 77.71 olarak belirlenmiş ve yüksek riskli grup olarak değerlendirilmiş, bu değer ve ortalama (101.19) değerinin altında kalan kısımda yer alan puanlar ise düşük riskli grup olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmamızın ikinci kısmının evrenini kesme puanının altında puan alan toplamda 327 kişi oluşturmaktadır. Çalışmamızın evreni 79 erkek, 248 kadın katılımcıdan oluşmaktadır.

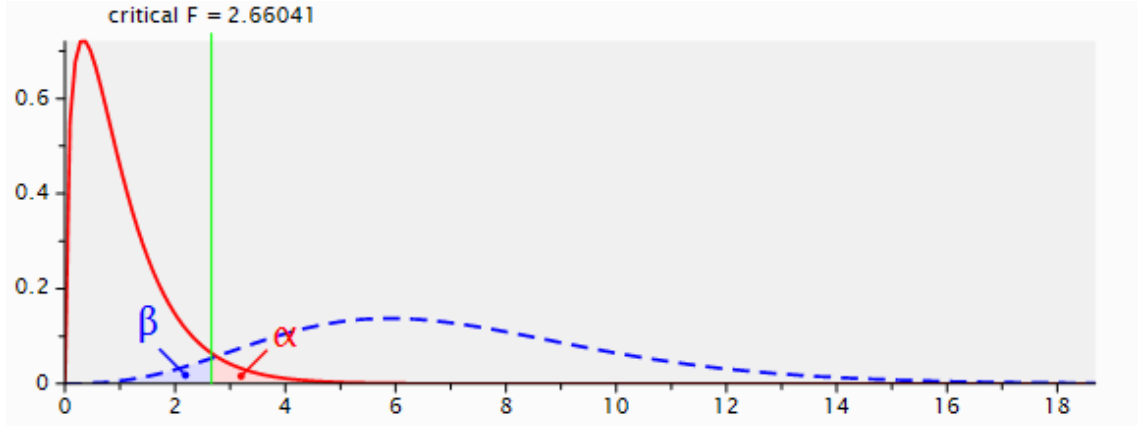

Şekil 8. Afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu ölçeğine ait puan dağılımı

Veri setine ait betimsel istatistikler ve histogram incelendiğinde, bireylerin afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık düzeylerinin ortalama değeri 101.19 ± 23.48

olarak hesaplanmıştır. Medyan değerinin (99.00) ortalama değere oldukça yakın olup uç değerlerin veri setine büyük bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Dağılımın simetrik olup olmadığına ilişkin Skewness ve Kurtosis değerleri incelendiğinde, çarpıklık katsayısının (Skewness= 0.434) ve basıklık katsayısının (Kurtosis= 0.299) kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmektedir. Özellikle çarpıklık katsayısının -1 ile +1 arasında olması, verinin yaklaşık normal dağılım gösterdiğini desteklemektedir. Histogram incelendiğinde de dağılımın normal eğriye yakın olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, bireyleri "yeterli" ve "yetersiz" olarak iki gruba ayırmak için kesme puanı belirleme yöntemi olarak ortalama (101.19), -1 standart sapma (77.71) ve +1 standart sapma (124.67) değerleri kullanılabilir.

Araştırmamızın örneklem büyüklüğünün gücünün belirlenmesi amacıyla G*Power v3.1.9.7 programı kullanılarak güç (power) analizi yapılmıştır. Güç analizi veri toplamadan önce ve toplandıktan sonra yapılabilir ve deneyden önce yapılan güç analizi hedeflenen güce ulaşmak için gerekli olan örneklem büyüklüğünü tahmin etmek amacıyla kullanılmaktadır (Çapık, 2014: 271). Literatür incelendiğinde alanyazında benzer bir çalışma bulunamamış ve bu nedenle analizlerde evrensel değerler kullanılmıştır. Araştırmada yer alan hipotezler çerçevesinde 2X2 karışık ölçümler varyans analizi kapsamında 1. tip hata yapma olasılığı 0.05 olarak, 2. tip hata yapma olasılığı ise 0.80, etki büyüklüğü değeri 0.20 olarak belirlenmiştir. Analiz sonucunda iki grup arasında AÇBHÖ puan ortalamaları ve büyük etki büyüklüğü düzeyinde (Cohen's d: 0.96) anlamlı fark bulunacağı beklentisi için gerekli minimum katılımcı sayısı her grupta 28 olmak üzere toplam 56 katılımcı olarak hesaplanmıştır ($\alpha=0.05$, $1-\beta=0.95$). Güç analizi çıktısı ve raporu şekil 9'da gösterildiği gibidir. Mevcut kaynaklar ve etik hususlar göz önüne alındığında araştırma çalışmalarının gücünün en azından %80 olması önerilmektedir (Kılbaş ve Cevahir, 2023: 3). Deneysel çalışmalarda çalışmadan ayrılanlar ve kayıp veriler olabileceğinden belirlenen örneklem büyüklüğünün %10-20 gibi bir oranda daha fazlasının alınması önerilmektedir (Kalaycıoğlu ve Akhanlı, 2020: 110). Bu bağlamda her grupta 35 kişi olmak üzere toplamda 70 kişi örneklem grubu olarak hedeflenmiştir. Çalışmamızda deneysel kısım için olasılıklı örnekleme yöntemlerinden basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

F tests – ANOVA: Repeated measures, within-between interaction

Analysis: A priori: Compute required sample size

Input: Effect size f = 0.20
 α err prob = 0.05
 Power ($1 - \beta$ err prob) = 0.95
 Number of groups = 2
 Number of measurements = 4
 Corr among rep measures = 0.5
 Nonsphericity correction ϵ = 1

Output: Noncentrality parameter λ = 17.9200000
 Critical F = 2.6604056
 Numerator df = 3.0000000
 Denominator df = 162
 Total sample size = 56
 Actual power = 0.9537135

Şekil 9. Güç analizi çıktısı ve raporu

4.5. Randomizasyon ve K örleme

Araştırmamızın birinci kısmında afetlere karşı bireysel hazırlık durumları riskli olan grubu belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çalışma aşamasında yan tutmayı önlemek ve randomizasyonu gizlemek amacıyla katılımcıların herhangi bir kişisel verisi alınmamış, yalnızca daha sonra iletişime geçilebilecek bir iletişim bilgisinin form üzerindeki ilgili kısma yazılması istenmiştir. Çalışmamızın birinci kısmında çalışmaya katılanlardan toplanan formlar birden başlanarak numaralandırılmıştır ve toplanan veriler bilgisayara aktarılırken bu numaralar kullanılarak aktarılmıştır. Bu sayede 677 numaradan oluşan bir data seti elde edilmiştir. Çalışmanın ilk aşaması sonucunda elde edilen kesme değerinin üzerinde kalan numaralar ikinci kısımda data setinden silinmiş 327 kişiden oluşan evren eski numaralarını kaybetmeden yan tarafına yeniden birden başlayarak numaralandırılmıştır. Daha sonra yeniden numaralandırılan data seti kullanılarak önceden belirlenmiş olan örneklem büyüklüğü ($n = 70$) doğrultusunda 35 kişi deney gurubu ve 35 kişi kontrol gurubu olacak şekilde basit rastgele örnekleme ile evren ($n = 327$) içerisinde seçilmiştir. Randomizasyon evrene verilen yeni numaralar ile

randomizer.org kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Ek-6). Daha sonra örnekleme seçilen katılımcılar ile iletişime geçilmiş ve çalışmaya katılmayı kabul edenler saklanırken, araştırmaya katılmayı kabul etmeyenler için randomizasyon işlemi tekrarlanmıştır.

Çalışma kapsamında toplanan formların numaralandırılması ve herhangi bir kişisel bilgi içermemesi ile araştırmacı randomizasyon aşamasında körlenmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılar hangi grupta oldukları konusunda bilgilendirilmiş ve tüm katılımcılar ile bireysel olarak iletişime geçilerek deney ve kontrol grubunda bulunan katılımcılar grup içi ve gruplar arası körlenmiştir. Çalışma kapsamındaki girişimler araştırmacı tarafından gerçekleştirileceğinden grupların belirlenmesinin ardından araştırmacı körlemeden dışlanmıştır. Araştırma kapsamına dahil olan katılımcılar gruplarına göre (deney grubundakiler: D1, D2, D3..., kontrol grubundakiler: K1, K2, K3...) isimlendirilmiş ve yeniden numaralandırılmış ve toplanan veriler bu kodlamalar kullanılarak işaretlenmiştir. Böylelikle araştırmanın verilerini analiz esnasında körleme yapılarak istatistiksel yan tutma önlenmiştir.

4.6. Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın bağımlı değişkenleri; katılımcıların afetlere karşı bireysel hazırlık düzeyleri ve değişim aşamalarıdır.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri; katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve transteoratik modele dayalı motivasyonel görüşmelerdir.

4.7. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmamızın ikinci kısmında veri toplama aracı olarak çalışmamız kapsamında geliştirilmiş olan “Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (AÇBHÖ)” katılımcıların bireysel hazırlık durumlarını belirlemek amacıyla kullanılırken, “Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği (DASÖ)” ise katılımcıların hangi değişim aşamasında olduklarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

4.7.1. Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (AÇBHÖ)

Çalışmamız kapsamında yapılan ölçek geliştirme çalışması neticesinde elde edilen 34 maddeden oluşan nihai ölçek formu (Ek-3) ana örneklem ile yapılan çalışmada veri toplama aracı kullanılmıştır. AÇBHÖ; “Farkındalık, Bilgi ve Bilinç” olarak adlandırılan 9 maddeden oluşan, “Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık” şeklinde adlandırılan 6 maddeden oluşan, “Psikolojik Hazırlık” olarak adlandırılan ve 10 maddeden oluşan,

“Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı” şeklinde adlandırılan ve 9 maddeden oluşan 4 alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçek 5 dereceli likert tipi bir ölçek olup ölçekten alınabilecek minimum puan 34, maksimum puan ise 170’dir. Farkındalık, Bilgi ve Bilinç alt ölçeğinden alınabilecek minimum puan 9, maksimum puan 45’dir. Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık alt ölçeğinden alınabilecek minimum puan 6, maksimum puan ise 30’ dur. Psikolojik hazırlık alt boyutundan alınabilecek minimum puan 10, maksimum puan ise 50’dir. Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı alt boyutundan alınabilecek minimum puan 9, maksimum puan ise 45’dir. Açıklandığı şekliyle nihai ölçek formunun hesaplanan Cronbach's alfa katsayı 0.95 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçeğin afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumunu ölçmede güvenilir bir araç olduğuna işaret etmektedir.

4.7.2. Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği (DASÖ)

Transteoretik modelde bireyde herhangi bir davranışın değişimi beş aşamalı bir zaman süreci ile ele alınmaktadır. Bu aşamayı belirleyebilmek için çalışmada katılımcılara “Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği (DASÖ) uygulanarak katılımcıların verdikleri yanıtlara göre hangi aşamada oldukları belirlenmiştir (Tablo 17).

Tablo 17. Değişim aşamalarının sınıflandırılması ölçeği

Açıklama: Afetler yıkıcı etkileri nedeniyle toplumun her yönden zarar görebilmesine sebebiyet verebilmektedir. Afetlere karşı önleme konusunda yapılacak çalışmaların yetersiz kalabilmesi yaşanan olayların afete dönüşmesi ile sonuçlanmaktadır. Öte yandan direncin artması ise olayların afete dönüşmemesi veya afetlerin şiddetinin azaltılmasına büyük oranda katkı sağlamaktadır. Afetlere karşı direncin artırılması adına hazırlık yapılması bu konuda büyük bir öneme sahiptir. Hazırlık her seviyede dikkatli ve özverili bir biçimde yapılmalıdır. Toplumsal hazır bulunuşluğun artması için ise afetlere karşı bireysel hazırlığın yapılması ve toplumu oluşturan bireylerin afetlere karşı hazır olması kritik bir değere sahiptir.

Yukarıdaki açıklama göz önünde bulundurulduğunda afetlere karşı hazırlık yapıyor musunuz? Lütfen aşağıdaki seçeneklerden sizin için uygun olan **sadece bir seçeneği** daire içine alarak cevaplayınız

1- Hayır, afetlere karşı herhangi bir hazırlık yapmıyorum ve gelecek 6 ay içerisinde bu konuda hazırlanmaya yönelik herhangi bir planım yok. (**Düşünme Aşaması**)

2- Hayır, afetlere karşı herhangi bir hazırlık yapmıyorum ancak önümüzdeki 6 ay içerisinde bu konuda hazırlanmaya yönelik adımlar atmayı planlıyorum. (**Düşünme Aşaması**)

3- Hayır, afetlere karşı şu an için hazırlık yapmadım ancak önümüzdeki 1 ay içerisinde neler yapabileceğimi belirlemeye çalışıyorum. (**Hazırlık Aşaması**)

4- Evet, afetlere karşı hazırlık yapıyorum ancak 6 aydan kısa bir süredir hazırlanıyorum ve daha yeterince hazır hissetmiyorum. (**Hareket Aşaması**)

5- Evet, 6 aydan daha fazla süredir afetlere karşı hazır olmaya çalışıyorum ve git gide daha güvende olduğumu hissediyorum. (**Devam Ettirme**)

Değişim aşamaları kavramı DiClemente ve Prochaska (1982) tarafından bireylerin problemli davranışlarını değiştirme konusunda kullandıkları sürecin ampirik bir araştırması sırasında ortaya çıkmıştır. Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği (DASÖ), ilk olarak Prochaska ve DiClemente tarafından 1983 yılında, sigara bırakma sürecini inceledikleri çalışmalarında bireylerin davranış değişikliğine yöneldikleri aşamalar açıklanmış ve bu aşamalar temel alınarak oluşturulmuştur (Prochaska ve DiClemente, 1983). Aynı zamanda literatürde birçok çalışma tarafından da çalışmaya uyarlanarak kullanılmıştır. Ayrıca çalışmada değişim süreci de ele alınmış ve bu sürecin 10 değişkeni açıklanmıştır (Prochaska ve DiClemente, 1983). Değişim aşamaları kişilerdeki niyeti, tutumu ve davranışı değiştirmenin zamanını açıklar. Değişim süreci de bireyin problemli davranışlarını hangi deneyimleri ile değiştirdiklerini anlamaya

yardım eder (Erol ve Erdoğan, 2007: 89). Velicer vd. 2000 yılında yayınladığı makale, DASÖ ölçeğinin yapılandırılmış haline en yakın kaynaklardan birisidir ve değişim aşamalarının içerikleri açıklanmaktadır (Velicer vd., 2000: 4-5). Katılımcıların bir sonraki aşamaya geçmesi adına uygulanacak görüşme sürecinin belirlenmesi adına kullanılan ölçekte puanlama bulunmamaktadır. Ölçek tek bir sorudan meydana gelmektedir ve katılımcıların transteoretik modele göre hangi değişim aşamasında olduklarını belirlemek adına durumlarına uygun olan cevaplardan bir tanesini seçmeleri beklenmektedir. Ölçeğin Türkçeleştirilmiş hali ve açıklamaları literatürde çokça bulunmakta ve kullanılmaktadır (Akdeniz ve Öncel, 2023: 183; Erol, 2005: 53-54; Güngörmüş ve Yılmaz Karabulutlu, 2012: 167-168; Kafalı, 2009: 28-34; Koyun vd., 2015: 71).

Değişimi Düşünmeme Aşaması: Davranış değişiminin düşünülmeyişi aşamadır, afetlere karşı hazırlık yapmama davranışına yönelik değişim sorusuna “Hayır, afetlere karşı herhangi bir hazırlık yapmıyorum ve gelecek 6 ay içerisinde bu konuda hazırlanmaya yönelik herhangi bir planım yok” cevabını verenlerin düşünmeme aşamasında olduğu kabul edilir.

Düşünme Aşaması: Katılımcının gelecek altı ay içinde davranış değişimini düşündüğü aşamadır, afetlere karşı hazırlık yapmama davranışına yönelik değişim sorusuna “Hayır, afetlere karşı herhangi bir hazırlık yapmıyorum ancak önümüzdeki 6 ay içerisinde bu konuda hazırlanmaya yönelik adımlar atmayı planlıyorum” cevabını verenlerin düşünme aşamasında olduğu kabul edilir.

Hazırlık Aşaması: Gelecek bir ay içinde davranış değişiminin düşünüldüğü aşamadır. Afetlere karşı hazırlık yapmama davranışına yönelik değişim sorusuna “Hayır, afetlere karşı şu an için hazırlık yapmadım ancak önümüzdeki 30 gün içerisinde neler yapabileceğimi belirlemeye çalışıyorum” cevabını verenlerin hazırlık aşamasında olduğu kabul edilir.

Hareket Aşaması: Davranış değişiminin uygulanmaya başlandığı aşamadır, “Evet, afetlere karşı hazırlık yapıyorum ancak 6 aydan kısa bir süredir hazırlanıyorum ve daha yeterince hazır hissetmiyorum” cevabını verenlerin hareket aşamasında olduğu kabul edilir.

Devam Ettirme Aşaması: Davranış değişimini takip eden altı ay ve sonsuz süreyi kapsayan aşamadır. “Evet, 6 aydan daha fazla süredir afetlere karşı hazır olmaya çalışıyorum ve git gide daha güvende olduğumu hissediyorum” cevabı sürdürme aşamasında olduğunun göstergesidir.

4.8. Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Planlamasının Yapılması

Çalışmamız kapsamında gerçekleştirilecek olan motivasyonel görüşmelerin planlanması amacıyla literatür araştırılmış ve değişim aşamaları ile bu aşamalarda kullanılacak araçlar belirlenmiştir. Görüşmelerin konuları her aşama için ayrı ayrı belirlenerek, katılımcıların aşama kaydettikçe bir sonraki değişim aşamasına geçmelerini destekleyecek yeni görüşme içeriğiyle görüşmeleri sürdürmeleri hedeflenmiştir. Katılımcıların değişim aşamaları ölçeğine verdikleri cevaplar sayesinde hangi aşamada olduklarına göre görüşme planının o aşamaya uygun olan kısmı kullanılacak şekilde rehber plan hazırlanmıştır (Tablo 18). Hazırlanan plan uygunluk, konu içeriği, zamanlama, dil ve nitelik bakımından incelenmesi için uzman görüşüne gönderilmiş ve toplamda 5 uzmandan (3 öğretim elemanı, 1 uzman psikolog, 1 psikolog) uzman görüşü alınmıştır (Örnek Ek-10). Alınan uzman görüşleri neticesinde plana son şekli verilmiştir. Uzman görüşüne başvurulmuş uzmanlar şu şekildedir:

Doç. Dr. Yunus KAYA, Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Aksaray.

Dr. Azmi Bayram İLBAY, Psikolojik Test ve Psikoterapi Uzmanı, Bursa.

Arş. Gör. Gül SERİN, Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Aksaray.

Arş. Gör. Nurgül ÖZGEN, Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Ruh Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, Aksaray.

Buket VAZGEÇER, Aksaray Üniversitesi Psikolog, Aksaray.

Tablo 18. Motivasyonel görüşme rehberi

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
DÜŞÜNME AŞAMASI	Katılımcıların düşünme aşamasına geçmesi için bireysel hazırlık konusunda algı, farkındalık ve tutumlarını düzeltmek.	Öncelikli hedef, katılımcıların bireysel hazırlık yapılması konusunda düşünme aşamasına geçmesi adına “katılımı sağlamak” bileşenini gerçekleştirmesi.	Açık Uçlu Sorular Sorma	Katılımcıların afetler ve afetlere karşı bireysel hazırlık hakkındaki algıları, farkındalık düzeyleri ve konu hakkındaki tutumları belirlenecek. <i>Sizce afet nedir?</i> <i>Sizce afetlere hazırlanmak mümkün müdür?</i> <i>Size göre afetlere bireysel hazırlık nedir?</i> <i>Afetlere karşı hazırlık yapmayı gerekli görüyor musunuz?</i> Katılımcıların afetlere hazırlık yapılması konusunda duygu ve düşünceleri paylaşarak, afetlere hazırlık yapılması konusunda engeller belirlenecek. <i>Sizce afetlere bireysel olarak hazırlık yapmanın nedenleri nelerdir?</i> <i>Size göre insanların afetlere karşı hazırlık yapmalarına engel olan durumlar nelerdir?</i>
		Katılımcıların afetlere bireysel hazırlık konusunda algılarını geliştirmek.	Anlama	
		Katılımcıların afetlerde bireysel hazırlık konusunda farkındalık düzeylerini artırmak.	Yansıtmalı Dinleme	
		Katılımcıların afetlerde bireysel hazırlık konusundaki tutum ve problemleri davranışları ile ilgili ambivalansları (çelişkileri) fark etmelerini sağlamak.	Destekleme	
		Katılımcılara bireysel hazırlık yaparak afet zararlarını azaltabilecekleri ve afetlerden korunabilecekleri düşüncesini ve umudunu aşılamak.		

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
				Motivasyon kaynaklarının ve çelişkilerin ortaya çıkarılması adına katılımcıların hedef ve değerleri, bunların afetlere karşı hazırlıklı olma durumuyla ilişkisi hakkında konuşulacak.
			Hedefleri ve Değerleri Belirleme	<i>Hayatta en çok değer verdiğiniz şeyler nelerdir?</i> <i>Ülkemizde bir afet meydana geldiğinde afetzede insanlar hakkında neler düşünüyorsunuz?</i> <i>Bir afet yaşamanız durumunda hayatınızın nasıl olacağını düşünüyorsunuz?</i> <i>Kendinizin, ailenizin ve sevdiklerinizin afetlerden zarar görmemesi adına neler yapabileceğini düşünüyorsunuz?</i>
			Karar Dengesi	Katılımcılar ile afetlere karşı hazırlık yapmanın ve yapmamanın olumlu ve olumsuz yönleri hakkında düşünce paylaşımı yapılarak farkındalık artırılacak ve çelişkilerin fark edilmesi sağlanacak. <i>Sizce afetlere karşı bireysel hazırlık yapmak faydalı olur mu?</i> <i>Sizce afetlere karşı hazırlık yapmanın olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?</i> <i>Sizce afetlere karşı hazırlık yapmamanın olumlu veya olumsuz yönleri nelerdir?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Destekleme ve Cesaretlendirme	Katılımcıların bireysel hazırlık yapılması konusunda motivasyonları desteklenerek ve katılımcılar cesaretlendirilerek katılımın sağlanması ve düşünme aşamasına geçilmesi için teşvik edilmesi sağlanıp, iknadan kaçınılacak. <i>Bugün burada bu konuyu konuşuyor olmamız bile çok önemli bir adım.</i> <i>Afetler konusunda bireysel hazırlık yapılması afetlerin olumsuz etkilerinden kendimiz ve ailemizi korumak adına büyük bir adım atmak olur.</i>
			Bilgi Vermek	Bireysel hazırlık konusunda farkındalığın artırılması ve afetlere karşı hazırlık yapmanın faydalarıyla ilgili bilgiler sunulacak. <i>İzniniz olursa afetlere karşı hazırlık yapmanın faydaları ile ilgili birkaç bilgi vermek istiyorum.</i>
			Özetleme	Görüşme sonunda kısa bir özet geçilerek yapılan görüşmenin kalıcılığı artırılacak. <i>Bu görüşmemizde sizlerle ... konuları hakkında konuştuk.</i> <i>Görüşmemizde ... olduğunu söylediniz. Peki bunlar ile ilgili neler yapabilirsiniz.</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
DÜŞÜNME AŞAMASI	Afetlere karşı bireysel hazırlığın yapılması adına motivasyonun desteklenmesi.	Katılımcıların afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın faydalarının daha önemli olduğunu fark etmelerini sağlamak.	Gündem Oluşturma	Erken odaklaşmadan kaçınmak ve katılımı sağlamak adına katılımcıların ilk gündem konusunu belirlemesine izin verilecek.
		Katılımcıların bireysel hazırlık konusunda bilinçlenmesi adına motivasyonlarını ortaya çıkarmak.		<i>Görüşmeye hangi konuyla başlamak istersiniz? Afetlerde hazırlığın önemi, hazırlığın koruyuculuğu ve faydaları hakkında konuşabiliriz. Ya da düşündüğünüz başka bir konu var mı?</i>
		Katılımcıların hazırlık yapmaya yönelik tepkilerini ortaya çıkararak ikilemlerin çözümlenmesini sağlamak.		
		Katılımcıların gelecek hedeflerini ve bu hedeflere ulaşılması konusunda engel teşkil eden durumları ortaya çıkarmak.		
		Katılımcıların bireysel hazırlık konusunda bilgi edinmelerini teşvik etmek.		

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Açık Uçlu Sorular Yansıtmalı Dinleme Destekleme Karar Dengesi	Katılımcıların hazırlık yapmaları konusuna tepkileri ve engel teşkil eden durumlar konuşularak ikilemlerin anlaşılması ve çözümlenmesi üzerinde durulacak. <i>Sizce afetlere karşı hazırlık yapılmalı mı? Size göre afetler konusunda hazırlık yapmayı engelleyen başlıca nedenler nelerdir? Sizce bu engellere rağmen hazırlıklı olmanın uzun vadede yararları nelerdir?</i>
			Etkin Tavsiye Verme	Katılımcılarla afetlere karşı hazırlık yapmanın getirileri ve götürüleri hakkında konuşulacak. <i>Sizce afetlere hazırlık yapmak nelere mal olur ve neler kazandırır? Size göre afetlere karşı hazırlık yapmamak nelere mal olurken neler kazandırır?</i>
				Katılımcılara hazır oldukları durumda bilgi ve bilinç düzeylerinin artırılması gerektiği yönünde tavsiye söyleminde bulunularak fikirleri alınacak. <i>Afetlere karşı bireysel hazırlık konusunda bilgi edinmenin ve bilinçlenmenin önemli ve çok gerekli olduğu sürekli vurgulanıyor. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Açık Uçlu Sorular Yansıtmalı Dinleme Destekleme	Katılımcıların afetler konusunda bilinçlenmenin önemini anlamaları ve bu konudaki motivasyonlarını artırmaları sağlanacak. <i>Sizce insanlar hangi durumlarda afetler konusunda bilgi edinmeye ve hazırlık yapmaya yönelebilirler?</i> <i>Siz bu konuda bilgi edinmeyi ister miydiniz?</i> <i>Bunun size ne gibi faydaları olurdu?</i> Katılımcıların hazırlık aşamalarına geçmeleri adına motivasyonları artırılacak. <i>Sizce afetlere karşı çok daha hazır ve afetlerden çok daha az zarar gören bir Türkiye’de yaşamak nasıl olurdu?</i> <i>Sizce bunun için neler yapılabilir?</i>
			Bilgi Vermek	Katılımcılara istatistiki bilgiler sunularak, afet bilinci yüksek ülkeler ve düşük ülkeler arasında kıyaslamalar yapılacaktır. <i>İzniniz olursa size bu konuda birkaç veriden örnekler vermek istiyorum.</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Özetleme	Katılımcılarla görüşme sırasında konuşulan konular özetlenerek ortaya çıkarılan ikilemler ve motivasyon kaynakları özetlenerek katılımcılar yeniden düşünmeye ve çözümlemeler yapmaya teşvik edilecek. <i>Bugün görüşmemizde ... konularını konuştuk ve anladığım kadarıyla siz de ... şeklinde olduğunu ifade ettiniz. Peki bu konuda siz neler yapabilirsiniz?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
HAZIRLIK AŞAMASI	Katılımcıların afetler konusunda bireysel hazırlık yapma motivasyonlarını güçlendirmek.	Katılımcıların güçlü yönlerinin ortaya çıkarılarak motivasyonlarının desteklenmesini sağlamak.	Gündem Oluşturma	Katılımcılara önceki görüşmeler özetlenerek elde ettikleri motivasyonlarının canlı tutulması sağlanacak.
		Katılımcıların bireysel hazırlık konusundaki hedeflerine odaklanmalarını sağlamak.		<i>Önceki görüşmelerimizde ... konularını konuştuk, afetlerde bireysel hazırlığın öneminden, faydalı ve yararından ve engellerden bahsettik...</i>
		Katılımcıların bireysel hazırlık yapmak konusunda kendi nedenlerini ve değişim konuşmalarını ortaya çıkarmalarını sağlamak.		<i>Bugün ise afetlere karşı nasıl hazırlanılmalıdır, neler yapılabilir, nasıl faydaları olur ve nereden başlamak gerekir vb. konuları konuşacağız.</i>
		Katılımcıların afetlere hazırlık yapmaları adına hareket planlamalarını oluşturmalarını sağlamak.		
			Açık Uçlu Sorular	Katılımcıların konu hakkındaki düşünceleri alınacak ve neleri yapabileceklerini kendilerinin keşfetmeleri sağlanacak.
			Yansıtıcı Dinleme	
			Destekleme	<i>Sizce afetlere karşı nasıl hazırlanılmalı? Size göre afetlere karşı hazır olmak adına neler yapılabilir? Sizce bu yapılanların ne gibi faydaları olur?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Özetleme Destekleme	Katılımcıların yapılabilecekler konusunda belirttiği çalışmalar özetlenecek ve desteklenerek hedef oluşturulmaya çalışılacak. <i>Afetlere nasıl hazırlanılacağı ve yapılan bu hazırlığın faydaları konusunda ... dan bahsettiniz. Bu şekilde düşünüyor olmanız çok iyi. Afetlere hazırlanmak adına ise ... nın yapılabileceğinden bahsettiniz. Peki siz bu konuda ne yapmayı düşünürdünüz?</i>
			Hedefleri ve Değerleri Ortaya Çıkarmak	Katılımcıların değerlerini belirlemesi ve afetlerden korunmak adına yapabileceklerini detaylandırması ve hedeflerin netleşmesi sağlanacak. <i>Sizce gelecekte sizin ve sevdiklerinizin afetlerden korunması adına neler yapmanız gerekiyor?</i> Katılımcıların değer ve hedefleri ile mevcut durumları konuşularak çelişkiler ortaya çıkarılacak. <i>Sizin ve sevdiklerinizin afetlerden zarar görmesini istemiyorsunuz ve ... gibi hazırlıkları yapmanız gerektiğini söylediniz, öte yandan mevcut durumunuz hakkında ne düşünüyorsunuz?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Ufku Belirlemek	Katılımcıların hazırlık yapmak konusundaki hedefleri, ikilemleri ve eşlik eden sorunlar konuşularak odaklanma sağlanacak. <i>Mevcut durumunuz hakkında ... dan bahsettiniz. Sizce hazırlık yapmanız konusunda engel teşkil eden durumlar neler olabilir? Ya da hazırlık yapmak için nereden başlamanız gerekirdi ve neler yapmak isterdiniz? Bunları konuşabiliriz. Hangisinden başlamak istersiniz?</i>
			Geleceğe Bakmak	Katılımcılara afetlere hazırlık yapmak konusunda motivasyonlarını artırmak için kendi nedenlerini belirlemeleri sağlanacak. <i>Sizce afetlere karşı hazırlık yaparsanız herhangi bir afet durumunda neler farklı olurdu?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Önem- Güven Cetveli	Katılımcıların afetlere karşı hazır olmayı ne kadar önemsediklerini ve bu konuda yapabilecekleri konusunda kendilerine ne kadar güvendikleri gözler önüne serilecek. <i>Afetlere karşı hazır bulunmak sizin için ne kadar önemli? 0'dan 10'a kadar bir cetvelde sıfır "hiç önemli değil" ve 10 "çok önemli" ise siz kendinize hangi sayıyı uygun görürdünüz? Neden... değil de ...? Eğer afetlere hazırlanmak isteseydiniz bu konuda yapabilecekleriniz konusunda kendinize ne kadar güvenirdiniz? Eğer kendinize duyduğunuz güveni bir cetvel yaparsak 0 "hiç güvenmiyorum", 10 "çok güveniyorum" şeklinde olursa siz kendinize hangi sayıyı uygun görürdünüz? ... dediniz. Peki ne olsa bu sayı ... olurdu?</i>
			Karar Dengesi	Katılımcılarla afetlere hazırlıklı olmanın iyi tarafları ve o kadar iyi olmayan tarafları konuşularak yaşayabilecekleri ikilemler gün yüzüne çıkarılacak ve değişim kararının desteklenmesi sağlanacak. <i>Sizce afetlere karşı hazırlıklı olmanın iyi yanları ve o kadar iyi olmayan yanları nelerdir?</i> <i>Sizce afetlere karşı hazırlıklı olmamanın iyi yanları ve afetlere karşı hazırlıklı olmamanın o kadar da iyi olmayan yanları nelerdir?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Özetleme	Katılımcılara özetleme yapılarak hazırlık yapmak konusunda kendi nedenlerini ve hazırlıklı olmak adına neler yapabileceklerini keşfetmeleri için yol açılacak. <i>Afetlere karşı hazırlıklı olmanın ... gibi iyi yanları olduğunu, ... gibi iyi olmayan yanlarının olduğunu belirttiniz. Hazırlıklı olmanın iyi yanlarının daha ağır bastığını söylediniz. Peki siz bu konuda neler yapabileceğinize inanıyorsunuz? Neler yapabilmeyi arzuladınız?</i>
			Bilgi Verme	Katılımcılara izin alınarak yol gösterici bilgiler ve tavsiyeler sunulacak. Alınan geri dönütler sonrasında olumlu yönde motivasyon desteklenmeye çalışılacak.
			Etkin Tavsiye Verme	
			Destekleme	<i>İzniniz olursa bir bilgiden bahsetmek istiyorum. İnsanlar genellikle afetler konusunda ve afetlere hazırlık yapmak konusunda bilgi yetersizliklerinden şikayet ediyorlar. Öncelikle bu konuda yeterli bilgi edinmek önemli bur husus. Bu konuda sizin düşünceleriniz neler?</i> <i>Uzmanlar afetlere karşı fiziksel hazırlık yapılması adına özellikle “afet ve acil durum çantası” bulundurma ve “bireysel ve aile afet planı” oluşturma konularının üzerinde duruyorlar. Bunlar yapılabilir kolay adımlar gibi görünüyor. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Planlamayı Oluşturma Etkin Tavsiye Verme	Katılımcıların hedeflerinin netleştirilmesi, değişim seçeneklerinin belirlenmesi ve plan oluşturulması adına duygu ve düşünceler paylaşılacak. <i>Afetlere karşı hazırlıklı olmak ve afet zararlarından korunmak adına bireysel hazırlık yapmak için bir adım atma fikri size nasıl geliyor?</i> <i>Peki bunu yapmak için ilk adımınız ne olacak?</i> <i>Afetler konusunda bilinçlenmek, acil durum ve afet çantası hazırlamak ve bir afet planı oluşturmak en çok tavsiye edilen ve en kolay atılabilecek adımlar arasında. Size hangilerini yapmak uygun görünüyor?</i> <i>Peki bunu gerçekleştirirken ne gibi engellerle karşılaşabilirsiniz?</i> <i>Sizce bu engeller ne şekilde aşılabılır?</i>
			Taahhüdü Sağlama	Katılımcıların planlarını netleştirmeleri ve ne yapacaklarını açıkça taahhüt etmeleri sağlanacak. <i>Anladığım kadarıyla ... yapmayı istiyorsunuz. Peki bunun için ilk adımınız ne olacak?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
HAREKET AŞAMASI	Katılımcıların afetlere karşı hazır olma motivasyonlarının sürdürülmesi ve hazırlık adına yeni adımların atılmasının sağlanması.	Katılımcıların daha fazla hazırlık yapmaları adına nedenlerini keşfetmelerinin sağlamak. Katılımcıların fiziksel hazırlık, hane halkı hazırlığı ve psikolojik hazırlık konularında yeni adımlar atma motivasyonlarını kazanmalarını sağlamak.	Gündem Oluşturma	Katılımcılara görüşmede konuşulacak olan konular belirtilerek görüşmeye yön verilecek. <i>Bugün görüşmemizde afetlere hazırlık yapmak adına attığınız adımları, bu konuda yaşadığınız olumlu ve olumsuz durumları, afetlere hazır olmak adına başka neler yapılabileceğini konuşacağız.</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Açık Uçlu Sorular	Katılımcılara açık uçlu sorular sorularak katettikleri aşama hakkındaki görüşleri ve düşünceleri konuşulacak ve olumlu adımlar desteklenerek motivasyon artırılmaya çalışılacak.
			Destekleme	<i>Geçen görüşmemizde yaptığımız planla ve atılacak adımlar ile ilgili neler yaptınız?</i> <i>Yaptığımız planda yolunda giden durumlar neler oldu?</i> <i>Yaptığımız planda yolunda gitmeyen durumlar neler oldu? Bunlarla nasıl başa çıktınız?</i>
			Hedefleri ve Değerleri Ortaya Çıkarma	Katılımcıların gelecekte hazırlık adına atacakları adımlarını ve hedeflerini belirlemeleri sağlanacak. <i>Şu an afetlerden korunma ve sevdiklerinizin afetlerden zarar görmemesi adına bulunduğunuz konum hakkında ne düşünüyorsunuz?</i> <i>Sizce afetlerden kendinizi ve sevdiklerinizi korumak adına başka neler yapılabilir?</i>
			Karar Dengesi	Katılımcıları belirttikleri yeni adımları atmak konusunda motive etmek ve ikilemleri çözümlemek adına iyi yanları ve o kadar da iyi olmayan yanları konuşulacak. Afetlere daha hazırlıklı olma konusunda ... yapılabileceğinden bahsettiniz. Sizce bunları gerçekleştirmenin ve gerçekleştirilmemenin iyi yanları ve o kadar iyi olmayan yanları neler olabilir?

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Uç Durumları Sorgulamak	Katılımcıların belirledikleri adımları atmaları neticesinde nelerin farklı olacağı sorgulanarak yeni adımlar atılması konusunda motivasyonları artırılacak. <i>Eğer bunları gerçekleştirmeyi başarabilerseniz, afet yaşamanız durumunda neler farklı olacak?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Planlamayı Yapmak Bilgi ve Etkin Tavsiye Vermek	Katılımcıların hedeflerinin netleştirilmesi, değişim seçeneklerinin belirlenmesi ve plan oluşturulması adına duygu ve düşünceler paylaşılacak. <i>İzininiz olursa birkaç bilgidен bahsetmek istiyorum. Uzmanlar afetler konusunda fiziksel hazırlığın ve hane halkı hazırlığının en iyi şekilde yapılması ile afetler sırasında ve sonrasında yaşanabilecek birçok olumsuz durumun çok daha kolay atlatılabileceğini vurgulamaktalar. Bununla birlikte herhangi bir afet durumunda ilk 72 saat afetzedelerin kendi kendilerine yetebilmeleri gerektiğini vurguluyorlar. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?</i> <i>Literatürde bulunan çalışmalara bakıldığında afetler konusunda psikolojik hazırlığın önemine vurgu yapıldığı görülüyor. Aksi takdirde yapılan hazırlığın bir panik hali ile tam veriminde fayda sağlayamayabileceği, öte yandan afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik sorunların da artabileceği öngörülüyor. Bu konuda sizin düşünceleriniz neler?</i> <i>Afetlere karşı çok daha iyi bir hazırlık düzeyine çıkmak için bir adım atma fikri size nasıl geliyor?</i> <i>Peki bu konuda ilk adımınız ne olacak?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
				<i>Afetler karşısında çok daha dirençli olabilmek için fiziksel hazırlığın en üst düzeyde yapılması, hane halkı hazırlığının tamamlanması ve psikolojik hazırlığın yapılması gerekiyor. Size hangilerini yapmak uygun görünüyor?</i> <i>Sizce bunları yaparken ne gibi engellerle karşılaşılabilir?</i> <i>Bu engelleri aşmak adına neler yapılabileceğini düşünüyorsunuz?</i>
			Taahhüdü Sağlamak	Katılımcıların planlarını netleştirmeleri ve ne yapacaklarını açıkça taahhüt etmeleri sağlanacak. <i>Anladığım kadarıyla ... yapmayı istiyorsunuz. Peki bunun için ilk adımınız ne olacak?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
SÜRDÜRME AŞAMASI	Katılımcıların afetlere karşı hazırlık yapma ve hazır bulunma durumlarını sürdürmelerinin sağlanması.	Katılımcıların başarılarını fark etmelerini sağlamak. Katılımcıların afetlere karşı hazırlık yapma konusunda gelecek hedeflerinin ve taahhütlerinin güçlenmesi sağlamak. Katılımcıların afetlere hazırlık yapmayı sürdürmeleri için motivasyonlarını ortaya çıkarmalarını sağlamak.	Gündem Oluşturma	Katılımcılara görüşmede konuşulacak olan konular belirtilecek ve katılımı sağlamaları adına hangisinden başlamak istedikleri sorulacak. <i>Bugün görüşmemizde afetlere karşı yapmış olduğunuz hazırlıkları, bu hazırlıkları yaparken yaşadığınız durumları, afetlere hazır bulunuşluğu sürdürmenin önemini konuşacağız. Siz hangi konudan başlamak istersiniz?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Açık Uçlu Sorular Destekleme	Katılımcılara seçtikleri konudan başlayarak açık uçlu sorular sorulacak ve mevcut durumları ile ilgili düşünceleri ve devam etme motivasyonları ortaya çıkarılacak. <i>Geçen görüşmemizde yaptığımız planla ve atılacak adımlar ile ilgili neler yaptınız? Yaptığımız planda yolunda giden durumlar neler oldu? Yaptığımız planda yolunda gitmeyen durumlar neler oldu? Bunlarla nasıl başa çıktınız?</i>
			Geleceğe Bakmak	Katılımcıların afetlere karşı hazırlık yapma durumlarını sürdürmeleri adına kendi nedenlerini bulmaları sağlanacak. <i>Şu anki durumunuzu sürdürdüğünüzü düşünürsek, gelecekte herhangi bir afet yaşamamız durumunda nelerin farklı olacağını düşünüyorsunuz?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Destekleme Önem- Güven Cetveli	Katılımcılar katettikleri yol konusunda desteklenerek motivasyonlarını sürdürmeleri sağlanacak. <i>Şu an sürdürme aşamasındayız. Bu aşamaya kadar gelebilmek gerçekten çok büyük bir başarı. İlk görüşmeden bu yana çok büyük bir yol katettiniz.</i> Katılımcıların afetlere karşı hazırlıklı olma durumlarını ne kadar önemsedikleri ve hazır bulunuşluklarını sürdürmek konusunda kendilerine ne kadar güvendikleri ortaya çıkarılacak. <i>Afetlere karşı hazır bulunmak sizin için ne kadar önemli? 0'dan 10'a kadar bir cetvelde sıfır "hiç önemli değil" ve 10 "çok önemli" ise siz kendinize hangi sayıyı uygun görürdünüz? Neden... değil de ...? Afetlere karşı hazırlığınızı sürdürmek konusunda kendinize ne kadar güveniyorsunuz? 0 "hiç güvenmiyorum" ve 10 "çok güveniyorum" şeklinde kendinize hangi sayıyı uygun görürdünüz? ... dediniz. Ne olsa bu sayı ... olurdu?</i>

Tablo 18. (Devamı)

DEĞİŞİM AŞAMASI	AMAÇ	HEDEFLER	MOTİVASYONEL GÖRÜŞME ARAÇLARI	GÖRÜŞMELERİN İÇERİĞİ VE İŞLEYİŞİ
			Etkin Tavsiye Verme	Katılımcılara hazırlık durumlarını sürdürmeleri için tavsiye verilerek motivasyonları desteklenecek. <i>Bildiğiniz üzere afetlere karşı hazır her an hazır olabilmek için hazırlığın sürekliliği gerekiyor ve belirli periyotlarla yenilenmesi gereken işler bulunuyor. Siz bu konuda neler yapmayı düşünüyorsunuz?</i>
			Taahhüdü Sağlamak	Katılımcıların hazırlığı sürdürme konusunda taahhütlerinin güçlendirilmesi sağlanacak. <i>Anladığım kadarıyla ... yapmayı istiyorsunuz. Peki bunun için ilk adımınız ne olacak?</i>

4.8.1. Motivasyonel Görüşme

Bu kısımda Motivasyonel Görüşme Rehberi'nde yer alan kavramların açıklamalarına yer verilmiştir.

Görüşmeler beş seans halinde ve her görüşme ortalama 30 dk olacak şekilde planlanmıştır. İlk 3 görüşme 1 hafta arayla, 4. ve 5. görüşme ise 2 hafta arayla yapılacak şekilde planlanmıştır.

4.8.2. Tanışma ve Sonlandırma

Merhabalar, ben Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü araştırma görevlisi Furkan ŞAHİN. Öncelikle bu bilimsel çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim. Çalışma boyunca sizinle ve diğer katılımcılarla bir hafta ve iki hafta aralıklı toplam 5 görüşme gerçekleştireceğiz. Görüşmelerimizin ana temasını “afetlere bireysel hazırlık” oluşturacaktır. Yapılacak görüşmelerin ortalama 30 dakika sürmesi planlanmaktadır. Bilimsel çalışma boyunca bana vereceğiniz bilgiler yalnızca bu çalışmada kullanılacak ve herhangi bir kişi veya kurum ile paylaşılmayacaktır. Ayrıca çalışma verilerinde kimlik bilgileriniz paylaşılmayacaktır. Bu görüşmelerimizin büyük çoğunluğunda ben dinleyici pozisyonunda olacağım. Böylece siz ve diğer katılımcıların afetlere karşı hazırlanamamış olmanızın nedenlerini, sonuçlarını, karşılaştığınız zorlukları ve yaşadığınız sorunları anlamaya çalışacağım. Bu görüşmelerde amacımız sizlerde afetlere hazırlanmak konusunda farkındalık oluşturmak, afetlere karşı bireysel hazırlık konusunda bilgi edinmenizi sağlamak, problemli tutum ve davranışların yerine afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanız için sizlerle iş birliği yapmak ve bu hazır bulunuşluğun sürekliliğini sağlamaktır. Gerçekleştireceğimiz bu görüşmelerde sizlerle birlikte yol alacağız ve amacım sizlerde zaten var olan motivasyonu ortaya çıkarmak, bu konuda sizleri desteklemek ve güçlendirmek. Görüşmeler boyunca davranış değişikliğini sağlamak için kendinize yine sizin koyacağınız küçük hedeflerle ulaşmaya çalışacağız. Görüşmelerimiz boyunca katılımcıların bir not defteri getirmesi gerekmektedir. Görüşmelerimize dair benim söyleyeceklerim bu kadar sizlerin aklına takılan soruları varsa yanıtlayabilirim yoksa görüşmemizi sonlandırabiliriz...

4.8.3. Açılış ve Görüşmenin Yapılandırılması

“Bu görüşmemizde afetler ve afetlere hazırlık konusunda farkındalık oluşturma üzerine konuşacağız.”

4.8.4. Gündem Oluşturma

Afetler hakkındaki algıları, tutumları, bilgileri ve hazırlıkları hakkında bilgi alınacak.

“Afetlere hazırlanmak konusunda neler düşünüyorsunuz biraz bahseder misiniz?”

4.8.5. Duygu Durum Yoklaması

“En son görüşmemizden bu yana nasılsınız? Kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Benimle paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?”

4.8.5. Geri Bildirim Verme ve Alma

“Bu görüşmemizde sizinle konuştuk, ... paylaştık. İletmek istediğiniz herhangi bir şey var mı?”

4.8.6. Görüşme Oturumları Dışında Danışmana İstenilen Zaman Ulaşılabileceği Mesajının Verilmesi

“Görüşme oturumlarımız dışında bana üzerinden ulaşabilirsiniz.”

4.8.7. Ev Ödevleri

Niyet Öncesi Aşama İçin Verilen Ev Ödevi/Ödevleri

Afetlere karşı bilinçli olmanın ve hazırlık yapmanın en önemli yararlarını belirleyip not defterinize listeleyin

Afetlere karşı hazırlıklı olabilmek adına neler yapabileceğinizi not defterinize listeleyin

Niyet Aşaması İçin Verilen Ev Ödevi/Ödevleri

Afetlere hazırlık yapmak konusunda engeller belirlenecek ve bu engeller ve çözüm yolları üzerine konuşulacak. Bu engeller listelenerek konuşulacak ve bir sonraki görüşmeye kadar kişiye özgü farklı engeller belirlenecek.

“Afetlere hazırlanmayı engelleyecek durumlarınız olabilir. Size özgü bu durumlar nelerdir? Bu durumları belirlemek davranış değişikliği gerçekleşmesinde önemli bir etkidir. Bu durumları not defterinize bu oturum için ayırdığınız sayfanızda listeler halinde birlikte ele alalım ve sonraki oturuma kadar size özgü farklı engeller ekleyelim.”

Hazırlık Aşaması İçin Verilen Ev Ödevi/Ödevleri

Değişim planı taslağında yer alan soruların değerlendirilerek cevapların bir sonraki oturuma kadar not defterine yazılması istenecektir.

“.....belirtmiş olduğum değişim planı taslağın da yer alan soruları değerlendirip soruların cevaplarını bir sonraki oturuma kadar not defterinize yazın.”

4.8.8. Karar Dengesi

Karar dengesi çalışması ile ilgili çalışma tablo 19'daki gibidir.

Tablo 19. Karar dengesi tablosu

Afetlere hazırlık yapmama alışkanlığını sürdürmenin	Afetlere hazırlık yapmama alışkanlığını sürdürmenin	Afetlere hazırlanma alışkanlığı edinmenin	Afetlere hazırlanma alışkanlığı edinmenin
İyi yanları	Pek de iyi olmayan yanları	İyi yanları	Pek de iyi olmayan yanları

4.8.9. Hedefleri ve Değerleri Belirleme

“Afetlere karşı hazırlık tutumunuzu değiştirmek ve bireysel hedeflerinize ulaşmak adına ne tür değişiklikler yapmanız gerekiyor?”

“Şu anda sizin ve sevdiklerinizin afetlerden korunma ve zarar görmemesi adına ne konumda olduğunuzu düşünüyorsunuz?”

4.8.10. Önem Güven Cetveli

“Afetlere hazırlık yapmak sizin için ne kadar önemli?”

“Eğer önemliliği 0'dan 10'a kadar bir cetvel yaparsak ve 0 “hiç önemli değil” ve 10 “çok önemli” yi gösterirse, siz kendinize hangi sayıyı uygun görürsünüz?”

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 “Neden
.....”

“ve yapmaya karar vermiş olsaydınız, 0'ın hiç güvenim yok ve 10'un çok güveniyorum olduğu 0'dan 10'a kadar derecelendirilmiş aynı ölçek üzerinde bunu yapabileceğinize dair kendinize ne kadar güveniniz olduğunu söylediniz?”

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

4.8.11. Geleceğe Bakmak

“Afetlere hazırlanmak konusunda yüzde 100 başarılı gelecekte yaşayacağınız bir afette neler daha farklı olurdu?”

.....

“Afetlere hazırlığınızın bugünkü gibi devam ettiğini ele alalım. Gelecekte bir afet yaşamanız durumunda neler yaşayacağınızı düşünüyorsunuz?”

.....

4.8.12. Bilgi ve Tavsiye Verme

“İzininiz olursa birkaç bilgidен bahsetmek istiyorum. Uzmanlar afetler konusunda fiziksel hazırlığın ve hane halkı hazırlığının en iyi şekilde yapılması ile afetler sırasında ve sonrasında yaşanabilecek birçok olumsuz durumun çok daha kolay atlatılabileceğini vurgulamaktalar. Bununla birlikte herhangi bir afet durumunda ilk 72 saat afetzedelerin kendi kendilerine yetebilmeleri gerektiğini vurguluyorlar. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?”

4.8.13. Değişim Planı Taslağı

- Bu değişimi istememin en önemli nedeni şunlardır;
- Bu değişimi gerçekleştirme de kendim için hedeflerim şunlardır;
- Bu değişimi gerçekleştirmede alt hedeflerim şunlardır:
- Değişim hedeflerim gerçekleştiğinde motivasyonumu devam ettirmek için uygulayacağım yol şunlardır:
- Değişim hedeflerime ulaşmak için ‘ı yapmayı planlıyorum:

Davranış:

Ne zaman:

- Hedeflerime ulaşmak için destek kaynağım/kaynaklarım şunlardır:

Destek kaynağı:

Yardım biçimi:

- Değişimi gerçekleştirebilmem için güçlü yanlarım şunlardır:
- Değişimi gerçekleştirmem için önümdeki bazı engeller var ve bu engelleri ile baş etme yöntemlerim şunlardır:

Değişimim önündeki engel şunlardır:

Baş etme mekanizması:

- Bazı sonuçları gördüğüm zaman değişim planımın işe yaradığını düşüneceğim:

4.8.14. Değişim Taahhüdü Sağlama

"Yapmayı düşündüğünüz şey tam olarak bu mu?" "Bunu gerçekleştirmek için tam olarak hazır değilseniz bu aşamada sizden söz vermenizi istemiyorum. Atacağınız bu adım önemli bir adım ve kararınız için acele etmenize gerek yok. Alacağınız bu kararı düşünün ve bir sonraki görüşmemizde üzerinde konuşabiliriz."

Afetlere karşı hazırlık yapmaya başlamak adına planladığım değişim planına “.....” tarihte başlayacağım ve kadar devam ettireceğim.

4.8.15. Olası Engeller

Engel 1. “Afetlere karşı hazırlık durumumun yeterli veya yetersiz olup olmadığı konusunda emin değilim” diyorsanız

Öneriler

- Afetlere hazırlık durumunuzun ne düzeyde olduğunu ve yeterli olup olmadığını bu konuda yapılan bilimsel çalışmalara bakarak değerlendirebilirsiniz.
- Afetlere hazırlanmak konusunda literatüre bakarak kendinize bir kontrol listesi hazırlayıp bu liste üzerinden hazırlıklarınızın ve eksiklerinizin ne derece olduğunu görebilirsiniz.
- Bir afet yaşadığınızda neler yaşayacağınızı ve ne gibi konularda eksiklikler çıkabileceğini düşünebilirsiniz.

Engel 2. “Afetlere karşı hazırlık yapmak istiyorum ancak nereden başlayacağımı ve nasıl hazırlanacağımı bilmiyorum” diyorsanız

Öneriler

- Afetlere hazırlanmak konusunda neler yapılabileceğini literatürdeki kaynaklardan öğrenebilirsiniz.
- Afetlere hazırlanmak adına afet farkındalığı, afet bilinci ve afetlere hazırlık konularında eğitimler alabilirsiniz.
- Konuyla alakalı kurum ve kuruluşların gönüllülük programlarına dahil olabilirsiniz.

Engel 3. “Afetlere karşı hazırlık yapmak öncelikli işlerim arasında yer almadığından ve sürekli yaşamadığımızdan unutuluyor. Ayrıca yaşayıp yaşamayacağımız konusunda da kesin bir şey olmadığından hazırlanmak göz ardı edilebilir gibi geliyor” diyorsanız

Öneriler

- Bilimsel çalışmalar gösteriyor ki, afetler konusunda farkındalık ve risk algısı hazırlık konusunda önemli bir unsur olabiliyor. Afetler konusunda bilgi birikiminizi artırabilir ve çevrenizdeki riskleri belirleyip ne durumda ne kadar risk altında olduğunuzu tartabilirsiniz.
- Afetler ve acil durumlarla ilgili planlar yapıp belli aralıklarla bu planları tatbik ederek konuyu canlı tutabilirsiniz.
- Afetler kesinlikle yaşanacak ya da yaşanmayacak diye düşünmek yerine, "olursa ne yaparım?" sorusunu sorup küçük ama etkili önlemler almayı önceliklendirebilirsiniz.

4.9. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Girişimsel Süreç

Çalışmamızda kullanılacak yöntem gereği 17.04.2023-19.04.2023 tarihlerinde araştırmacı, Başkent Psikoloji Atölyesi tarafından düzenlenen ve Prof. Dr. Kültegin ÖGEL ile Uzm. Psk. Melike ŞİMŞEK tarafından verilen “Motivasyonel Görüşme Teknikleri Uygulayıcı Eğitimi” olarak bu konuda yeterlilik sağlamıştır (Ek-7).

Çalışmamız kapsamında afetlere bireysel hazırlık konusunda riskli gurubu belirlemek amacıyla 02.02.2025-16.02.2025 tarihleri arasında çalışmamızın ilk kısmının verileri toplanmış ve tanımlayıcı çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma neticesinde belirlenen kesme puanı ortalama değer (101,19) olarak ele alınmıştır. Elde edilen veriler değerlendirilerek risk grubunda olan puanlara sahip 327 katılımcı belirlenmiştir. Risk grubunda yer alan katılımcılar randomizasyon işlemi ile müdahale (35 kişi) ve kontrol (35 kişi) olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Grupların belirlenmesinin ardından

katılımcılar ile iletişime geçilmiş ve çalışmanın içeriği ve süreci anlatılarak katılmayı kabul edenler gruba dahil edilmiştir (Ek-6). Kabul etmeyen katılımcılar için randomizasyon tekrarlanmış ve gerekli sayılar tamamlanana kadar bu işlem sürdürülmüştür. Bu süreç sonunda çalışmaya katılmayı kabul etmeyen 4 katılımcının yerine randomizasyon sonucu belirlenen ve çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılar aşağıda verilmiştir (Tablo 20).

Tablo 20. Katılımcı değişim tablosu

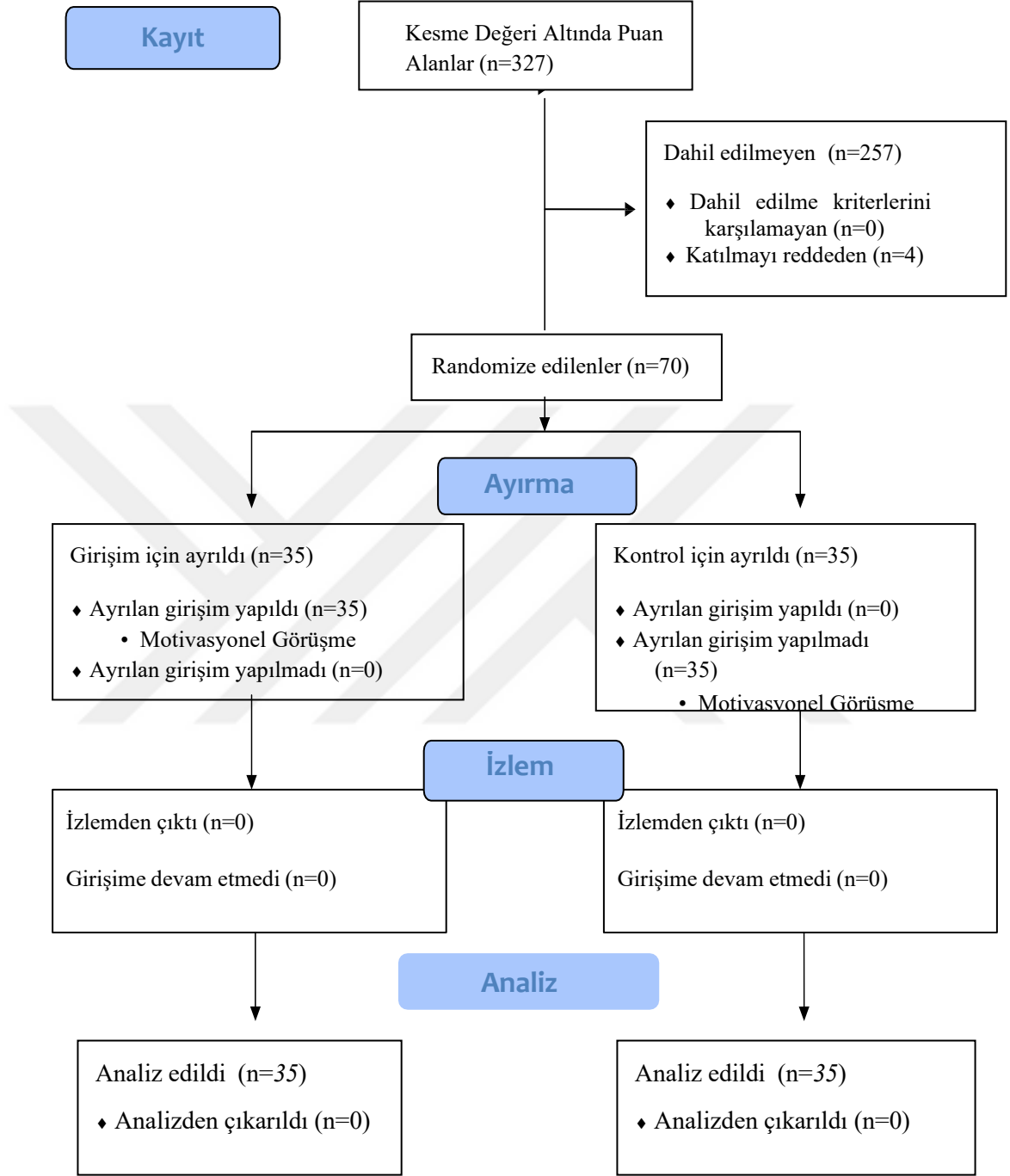
Çalışmaya Katılmayı Kabul Etmeyen Katılımcı Numaraları	Kabul Etmeyen Katılımcılar Yerine Belirlenen ve Kabul Eden Yeni Katılımcı Numaraları
Deney Grubu Katılımcı No: 37	Deney Grubu Katılımcı No: 158
Deney Grubu Katılımcı No: 63	Deney Grubu Katılımcı No: 249
Deney Grubu Katılımcı No: 291	Deney Grubu Katılımcı No: 253
Kontrol Grubu Katılımcı No: 302	Kontrol Grubu Katılımcı No: 251

Grupların tamamlanmasının ardından katılımcılar ile iletişime geçilerek yazılı onamları alınmıştır. Daha sonra örnekleme dahil olmayan 9 katılımcı ile pilot görüşmeler yapılmış ve görüşme sürecinin denemesi ve düzenlemesi yapılmıştır. Ardından görüşmelere başlanmış ve motivasyonel görüşmeler bireysel olarak ve yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların uygun oldukları ve görüşme yapmayı kabul ettikleri plana uygun zaman aralıklarında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için katılımcıların belirledikleri yere gidilmiş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her görüşmeden önce katılımcılara DASÖ uygulanmış ve belirttikleri değişim aşamasına uygun görüşme içerikleri plana uygun bir şekilde işletilmiştir. Araştırma sürecinde katılımcılar ile WhatsApp üzerinden bireysel olarak iletişim kurulmuştur. Çalışmamızın ilk kısmında, örnekleme katılan katılımcılardan toplanan AÇBHÖ verileri ön test verileri olarak kullanılmıştır. Çalışma sonunda ölçek katılımcılara yeniden uygulanarak son test verileri elde edilmiştir. Araştırmanın akışı ile ilgili CONSORT akış diyagramı şekil 10'da gösterilmiştir.

CONSORT

TRANSPARENT REPORTING of TRIALS

Şekil 10. Randomize kontrollü çalışmaya dair CONSORT akış diyagramı (Schulz vd., 2010: 3).

4.9.1. Tanışma Görüşmesi

Çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılar ile tanışma görüşmeleri bireysel ve yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Toplamda 70 görüşme gerçekleştirilmiştir. Tanışma görüşmesinde araştırmacı kendisini tanıtmış, çalışmanın amacı, nasıl yürütüleceği, süresi ve içeriği hakkında bilgiler verilmiştir. Elde edilen verilerin yalnızca çalışma kapsamında kullanılacağı ve paylaşılmayacağı belirtilmiştir. Tanışma görüşmesinde katılımcılara aydınlatılmış onam formları verilmiş okumaları ve gerekli bilgileri doldurarak imzalamaları istenmiştir. Katılımcılardan daha önce toplanan demografik veriler formu ve AÇBHÖ verileri ilk veri olarak kabul edildiğinden, yalnızca DASÖ uygulanmıştır. Görüşme sonunda sorular cevaplanmış ve deney gurubu ile sonraki görüşmenin zamanı planlanmıştır. Deney gurubundan, verilecek ödevler ve kullanılacak motivasyonel görüşme araçları (karar dengesi, önem-güven cetveli vb.) için yanlarında küçük bir not defteri getirmeleri istenmiştir. Kontrol gurubuna ise son görüşme tarihi ile ilgili bilgi verilmiştir.

4.9.2. Deney Grubu ile Yapılan Görüşmeler

1. Görüşmeler

Deney gurubu ile yapılan ilk görüşmeler 24.02.2025-02.03.2025 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşmelerde, Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 19 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 12 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 3 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiştir.

Görüşmelere başlamadan önce katılımcıların hangi değişim aşamalarında olduklarının belirlenmesi ile birlikte katılımcılara bulundukları değişim aşamasına uygun olan motivasyonel görüşme teknikleri hazırlanan motivasyonel görüşme planlamasına göre uygulanmıştır. Görüşmelerin süresi katılımcıların motivasyon, direnç ve ambivalans durumlarının etkisi ile değişiklik göstermiştir. Görüşmeler ortalama 30 dakika civarında sürmüştür. Daha önceden de belirtildiği üzere araştırmacı görüşmeler sürecinde danışman pozisyonunda kalmış ve danışan aktif görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme süreçleri ile ilgili detaylı içerikler ve kullanılan motivasyonel görüşme araçları motivasyonel görüşme planında verildiği gibidir. Araştırmacı tüm görüşmelere bu planın bir örneği ile gitmektedir ve katılımcının görüşme öncesinde değişim aşamasının tespit edilmesi ile plandaki akış aynen uygulanmaktadır. Görüşmelerin sonunda bir sonraki görüşmelerin tarihleri planlanarak görüşme özetlenmiş ve bitirilmiştir.

2. Görüşmeler

Deney gurubu ile yapılan ikinci görüşmeler 03.03.2025-09.03.2025 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşmelerde, Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 10 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 16 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 8 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiştir. Görüşmeler ortalama 35 dakika sürmüştür.

Görüşmelerden önce katılımcılara DASÖ uygulanmış ve görüşmeler plandaki akışa uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılan ikinci görüşmelerde katılımcıların büyük çoğunluğunun afetlere karşı hazırlık yapmak konusunda istekli olduğu görülmüş ve değişimin olumlu yanlarına ve engellere odaklanılarak ambivalanslar çözümlenmeye çalışılmıştır. Görüşmelerin sonunda görüşmeler özetlenerek bir sonraki görüşmelerin tarihleri belirlenmiştir.

3. Görüşmeler

Deney gurubu ile yapılan üçüncü görüşmeler 10.03.2025-16.03.2025 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşmelerde, Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 2 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 11 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 13 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu, 8 katılımcı hareket aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiştir. Görüşmeler ortalama 35 dakika sürmüştür.

Katılımcılarla değişim aşamalarına göre plan akışına uygun görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan bazılarının değişim konuşmasını gerçekleştirerek neler yapabileceklerini sorgulamaya başladıkları görülmüştür. Bu katılımcılara izin alınarak bilgiler verilmiş ve neler yapabilecekleri konusunda planlama yapmaları sağlanmıştır. Görüşmeler özetlenerek bir sonraki görüşmelerin tarihi belirlenmiş ve görüşmeler sonlandırılmıştır.

4. Görüşmeler

Deney gurubu ile yapılan dördüncü görüşmeler 24.03.2025-30.03.2025 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşmelerde, Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 1 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 6 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 9 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu, 18 katılımcı hareket aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiştir. Görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür.

Görüşmelerden önce katılımcıların hangi değişim aşamasına ulaştıkları belirlenmiş ve plana uygun akış gerçekleştirilmiştir. Bir önceki görüşmelerden sonra

neler yaptıkları sorgulanmış ve katılımcıların çoğunun bir şeyler yapmaya başladıkları görülmüştür. Bu katılımcılarla ulaşılabilir olan hedefler belirlemeleri istenmiştir. Görüşmeler özetlenerek bir sonraki görüşme tarihleri belirlenmiş ve görüşmeler sonlandırılmıştır.

5. Görüşmeler

Deney gurubu ile yapılan son görüşmeler 07.04.2025-13.04.2025 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşmelerde, Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 1 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 3 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 4 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu, 26 katılımcı hareket aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiştir. Görüşmeler ortalama 25 dakika sürmüştür.

Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara DASÖ uygulanarak plana uygun görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bir önceki görüşmelerde hedef belirleyen katılımcıların hedeflerine ne kadar ulaşabildikleri veya hangi hedeflerini gerçekleştiremedikleri sorgulanmış ve engeller belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca yeni hedefler belirlemeleri ve bu şekilde bireysel hazırlıklarını yapmaya devam etmeleri konusunda motivasyonlarını destekleyici çalışmalar yapılmıştır. Hazırlık ve hareket aşamasına yeni geçmiş olan katılımcılara ise plana uygun görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin sonunda özetleme yapılarak görüşme sonlandırılmış ve katılımcılara bu görüşmelerin son görüşmeleri olduğu bilgisi verilerek son verilerin toplanacağı tarihler kararlaştırılmıştır.

Değişimde daha geri aşamalarda olan katılımcılara daha önceki görüşmelerde açıklanan girişimsel süreçler uygulanmıştır. Görüşmelerin tümünde farklı değişim aşamalarında olan katılımcılar bulunduğundan yapılan açıklamalar en ileri aşamada olan katılımcılar üzerinden yapılmıştır. Çünkü diğer katılımcılarda aynı değişim aşamalarına ulaştıklarında süreç aynı şekilde işletilmiştir.

4.9.3. Kontrol Grubu ile Yapılan Görüşmeler

Deney gurubu ile yapılan görüşmelerin tamamlanmasıyla katılımcıların değişim aşamalarında yol kaydettiği gözlemlenmiş bu nedenle kontrol gurubuna da son verilerin toplanmasının ardından bulundukları değişim aşamalarına göre bir görüşmenin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu bağlamda deney gurubu ile yapılan görüşmelerin sonlandırılmasının ardından bir hafta sonra kontrol gurubu ile görüşülmüş ve DASÖ ile AÇBHÖ uygulanarak son veriler toplanmıştır. Verilerin toplanmasının ardından kontrol gurubu ile bulundukları değişim aşamasına uygun, bir seans motivasyonel görüşme gerçekleştirilmiştir.

4.9.4. Son Verilerin Toplanması

Deney gurubu ile yapılan görüşmelerin sonlandırılmasının ardından bir hafta sonra deney gurubu ve kontrol gurubunda bulunan tüm katılımcılar ile ayrı ayrı görüşerek afetlere karşı bireysel hazırlık durumlarının belirlenmesi için AÇBHÖ uygulanmıştır. Son verilerin toplanması ile katılımcılara çalışmanın sonlandırıldığı bilgisi verilmiştir.

4.10. Araştırma Verilerinin Analizi

Bu çalışmada, deneysel desenin afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında, iki farklı zamanda (ön test-son test) elde edilen betimleyici istatistikler analiz edilmiştir. Sonraki aşamada, deney ve kontrol gruplarının zaman içindeki değişimleri, 2x2 desenli karışık ölçümler varyans analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmada, deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test puanları bağımsız gruplar t testi ile, grup içi zamana bağlı değişimler ise bağımlı gruplar t testi analizi ile test edilmiştir. Ortalama karşılaştırmalarına geçmeden önce, verilerin normal dağılıma uygunluğu kontrol edilmiştir. Normal dağılımı test etmek için birden fazla yöntem kullanılmıştır. İlk olarak, hipotez testleri arasında yer alan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmış; 0.05'ten büyük bir p değeri, dağılımın normal olduğunu kabul etmek için temel alınmıştır (Bryman ve Cramer, 2001). İkinci aşamada, basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir; bu katsayıların -2 ile 2 arasında bulunması, verilerin normal dağılıma uygun olduğuna işaret etmiştir (George ve Mallery, 2010). Son olarak, dağılımın normallliği basıklık ve çarpıklık katsayılarının standart hatasına bölünmesiyle elde edilen Z değerleri incelenerek değerlendirilmiştir. Z değerlerinin -2.58 ile +2.58 arasında olması durumunda dağılımın normal olduğu kabul edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). En az iki yöntemin normal dağılım koşullarını sağlaması durumunda, dağılım normal kabul edilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde IBM “Statistics Package for Social Sciences” (SPSS ver. 26.0) programı kullanılmıştır.

4.11. Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmamız Aksaray Üniversitesi İnsani Araştırmalar Etik Kurulu'nun 21.01.2025 tarihli 2025-51 protokol numaralı etik kurul izni kapsamında yürütülmüştür. Ayrıca

çalışmamız Aksaray İli Valiliği olurlarına sunulurarak E1582737300050706 sayılı valilik yazısı ile il valiliğinin bilgisi kapsamında yürütülmüştür.

Araştırma kapsamında belirlenen örnekleme giren katılımcılara öncelikle çalışma hakkında sözel olarak bilgilendirilme yapılmıştır. Daha sonra deney gurubuna özel hazırlanmış bilgilendirilmiş onam formu (Ek-9) ve kontrol gurubuna özel hazırlanmış bilgilendirilmiş onam formu (Ek-8) verilerek yazılı onamları alınmıştır. Katılımcılara kişisel bilgilerinin kimseyle paylaşılmayacağı, araştırma verilerinin yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacağı ve istedikleri zaman çalışmadan ayrılacakları hatırlatılmıştır.

4.12. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Güçlükler

Araştırmanın belirli bir tarih aralığında yürütülmesi ve araştırmacının imkanları dahilinde yürütülmesi araştırmanın sınırlı yönlerindendir. Ayrıca araştırmanın öz bildirime dayalı olması araştırmamızın bir diğer sınırlılığıdır.

Çalışma kapsamında bir hafta içerisinde 35 katılımcı ile görüşülmesi ve her gün ortalama 5 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmesi çalışma kapsamında ortaya çıkan güçlüklerdendir. Katılımcıların uygun olduğu zamanların planlanması ve bu doğrultuda yanlarına gidilerek yüz yüze görüşmelerin gerçekleştirilmesi karşılaşılan bir diğer güçlüktür. Deney gurubundan bir katılımcının belirlenen hafta içerisinde müsait olamaması ve 4. görüşmeye katılamaması nedeniyle görüşme bir sonraki hafta içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu durumda karşılaşılan bir başka güçlüktür.

4.13. DeneySEL Kısım Bulguları

Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubunun sosyodemografik özelliklere ait frekans ve yüzde değerleri Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Deney ve kontrol grubu katılımcılarının tanıtıcı özellikleri

Demografik Bilgi	Alt Grup	Deney		Kontrol	
		n	%	n	%
Cinsiyet	Kadın	25	71.4	27	77.1
	Erkek	10	28.6	8	22.9
		$\chi^2=0.29$		$p=0.584$	
Yaş	20 yaş altı	5	14.3	8	22.9
	21-30	17	48.6	16	45.7
	31-40	5	14.3	5	14.3
	41-50	4	11.4	4	11.4
	51 ve üstü	4	11.4	2	5.7
		$\chi^2=1.39$		$p=0.846$	
Medeni Durum	Evli	14	40.0	10	28.6
	Bekar	21	60.0	25	71.4
		$\chi^2=1.01$		$p=0.314$	
En Uzun Yaşanılan Yer	İl	28	80.0	23	65.7
	İlçe	3	8.6	7	20.0
	Belde/Köy	4	11.4	5	14.3
		$\chi^2=2.20$		$p=0.333$	
Yaşanılan Yer	Kira-Anne/Baba	1	2.9	3	8.6
	Kira-Yalnız	5	14.3	5	14.3
	Kendi evi-Anne/Baba	5	14.3	3	8.6
	Kendi evi-Yalnız	11	31.4	8	22.9
	Yurt/Apart vb.	13	37.1	16	45.7
		$\chi^2=2.28$		$p=0.684$	
Gelir Durumu	Gelir giderden az	9	25.7	7	20.0
	Gelir gidere eşit	18	51.4	23	65.7
	Gelir giderden fazla	8	22.9	5	14.3
		$\chi^2=1.55$		$p=0.460$	
Eğitim Durumu	İlkokul	4	11.4	6	17.1
	Lise	24	68.6	23	65.7
	Ön lisans	4	11.4	1	2.9
	Lisans	2	5.7	4	11.4
	Lisansüstü	1	2.9	1	2.9
		$\chi^2=2.89$		$p=0.577$	
Afet Tecrübesi	Evet, yaşadım	8	22.9	11	31.4
	Evet yakınım yaşadı	3	8.6	3	8.6
	Evet görev aldım	1	2.9	0	0.0
	Hayır	23	65.7	21	60.0
		$\chi^2=1.57$		$p=0.667$	
Eğitim alma	Evet	15	42.9	13	37.1
	Hayır	20	57.1	22	62.9
		$\chi^2=0.24$		$p=0.626$	
Bilgi Durumu	Yeterli	7	20.0	6	17.1
	Yetersiz	28	80.0	29	82.9
		$\chi^2=0.09$		$p=0.759$	
Kuruluşa Üye Olma	Evet	9	25.7	10	28.6
	Hayır	26	74.3	25	71.4
		$\chi^2=0.72$		$p=0.788$	
Hazır Hissetme	Evet	4	11.4	0	0.0
	Hayır	31	88.6	35	100.0
		$\chi^2=2.39$		$p=0.122$	

*İstatistiksel analizlerde ki-kare homojenlik testi kullanılmıştır.

Araştırmaya 35 deney 35 kontrol grubu olmak üzere toplam 70 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcıların çeşitli demografik özellikler toplanmış ve araştırmanın başlangıç aşamasında söz konusu frekans sayılarının deney ve kontrol grubunda benzer olup olmadığı incelenmiştir. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların söz konusu tanıtıcı özellikler açısından fark olup olmadığına yönelik yapılan ki-kare analizi sonuçlarında tüm değerlerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Buna göre deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ilgili bağımsız değişkenler/tanıtıcı özellikler açısından farklı olmadığı, beklenen ve gözlenen değerlerin birbirine eşit/homojen olduğu belirlenmiştir.

Deney ve kontrol gruplarında bulunan katılımcıların DASÖ ölçeği cevaplarına bağlı değişim aşamaları ve görüşmelere ait bilgiler tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Deney ve kontrol gruplarının değişim aşamaları ve görüşme bilgileri

DENEY GURUBU						
Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Görüşme Öncesi DASÖ Aşamaları					
	Görüşme Numarası, Tarihleri ve Süreleri					
	Tanışma	1	2	3	4	5
263- D1	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hareket	Hareket
	19.02.2025	25.02.2025	04.03.2025	11.03.2025	25.03.2025	08.04.2025
	10 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.	30 dk.	20 dk.
151- D2	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Düşünme	Hareket
	19.02.2025	26.02.2025	05.03.2025	12.03.2025	26.03.2025	09.04.2025
	5 dk.	35 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.
34- D3	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Hazırlık	Hazırlık	Hareket
	19.02.2025	24.02.2025	03.03.2025	10.03.2025	24.03.2025	07.04.2025
	5 dk.	20 dk.	25 dk.	25 dk.	30 dk.	20 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Görüşme Öncesi DASÖ Aşaması					
	Görüşme Numarası, Tarihleri ve Süreleri					
	Tanışma	1	2	3	4	5
163- D4	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hazırlık
	19.02.2025	24.02.2025	03.03.2025	10.03.2025	24.03.2025	07.04.2025
	5 dk.	20 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	20 dk.
33- D5	Düşünmeme	Düşünmeme	Hazırlık	Hazırlık	Hareket	Hareket
	20.02.2025	24.02.2025	03.03.2025	10.03.2025	26.03.2025	07.04.2025
	5 dk.	20 dk.	35 dk.	35 dk.	30 dk.	25 dk.
171- D6	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hareket	Hareket	Hareket
	19.02.2025	25.02.2025	05.03.2025	12.03.2025	26.03.2025	09.04.2025
	5 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.
156- D7	Hazırlık	Hazırlık	Hazırlık	Hareket	Hareket	Hareket
	23.02.2025	02.03.2025	09.03.2025	16.03.2025	30.03.2025	13.04.2025
	10 dk.	15 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.	25 dk.
158- D8	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık
	21.02.2025	27.02.2025	06.03.2025	13.03.2025	27.03.2025	10.04.2025
	10 dk.	20 dk.	15 dk.	30 dk.	25 dk.	25 dk.
91- D9	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hareket
	19.02.2025	25.02.2025	04.03.2025	11.03.2025	25.03.2025	08.04.2025
	5 dk.	35 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	20 dk.
172- D10	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hazırlık	Hazırlık
	21.02.2025	28.02.2025	06.03.2025	13.03.2025	27.03.2025	10.04.2025
	5 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.	25 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Görüşme Öncesi DASÖ Aşaması					
	Görüşme Numarası, Tarihleri ve Süreleri					
	Tanışma	1	2	3	4	5
	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Düşünme	Düşünme
97- D11	22.02.2025	01.03.2025	08.03.2025	15.03.2025	29.03.2025	12.04.2025
	10 dk.	30 dk.	30 dk.	35 dk.	20 dk.	20 dk.
	Hazırlık	Hazırlık	Hazırlık	Hareket	Hareket	Hareket
315- D12	22.02.2025	28.02.2025	07.03.2025	14.03.2025	28.03.2025	11.04.2025
	10 dk.	25 dk.	25 dk.	25 dk.	30 dk.	30 dk.
	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hareket	Hareket	Hareket
138- D13	23.02.2025	02.03.2025	09.03.2025	16.03.2025	30.03.2025	13.04.2025
	5 dk.	25 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Düşünme	Hareket
82- D14	22.02.2025	28.02.2025	07.03.2025	14.03.2025	28.03.2025	11.04.2025
	10 dk.	40 dk.	45 dk.	30 dk.	20 dk.	20 dk.
	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hareket	Hareket
109- D15	23.02.2025	02.03.2025	09.03.2025	16.03.2025	30.03.2025	13.04.2025
	10 dk.	25 dk.	25 dk.	25 dk.	20 dk.	25 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme	Hazırlık	Hazırlık	Hareket	Hareket
198- D16	19.02.2025	25.02.2025	04.03.2025	11.03.2025	25.03.2025	08.04.2025
	5 dk.	20 dk.	30 dk.	25 dk.	40 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme
224- D17	22.02.2025	01.03.2025	08.03.2025	15.03.2025	29.03.2025	12.04.2025
	5 dk.	25 dk.	40 dk.	35 dk.	40 dk.	40 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Görüşme Öncesi DASÖ Aşaması					
	Görüşme Numarası, Tarihleri ve Süreleri					
	Tanışma	1	2	3	4	5
45- D18	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hareket
	21.02.2025	27.02.2025	06.03.2025	13.03.2025	27.03.2025	10.04.2025
	5 dk.	35 dk.	25 dk.	30 dk.	25 dk.	25 dk.
26- D19	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Hareket	Hareket	Hareket
	19.02.2025	25.02.2025	04.03.2025	11.03.2025	25.03.2025	08.04.2025
	5 dk.	20 dk.	30 dk.	35 dk.	35 dk.	30 dk.
50- D20	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Hareket	Hareket
	19.02.2025	26.02.2025	05.03.2025	12.03.2025	26.03.2025	09.04.2025
	5 dk.	35 dk.	35 dk.	40 dk.	30 dk.	20 dk.
19- D21	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Düşünme
	19.02.2025	24.02.2025	03.03.2025	10.03.2025	24.03.2025	07.04.2025
	5 dk.	25 dk.	35 dk.	25 dk.	30 dk.	30 dk.
21- D22	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Hazırlık	Hareket	Hareket
	22.02.2025	26.02.2025	05.03.2025	12.03.2025	26.03.2025	09.04.2025
	5 dk.	25 dk.	30 dk.	40 dk.	40 dk.	25 dk.
157- D23	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Hazırlık	Hareket	Hareket
	21. 02. 2025	27.02.2025	06.03.2025	13.03.2025	27.03.2025	10.04.2025
	5 dk.	20 dk.	40 dk.	30 dk.	45 dk.	35 dk.
253- D24	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hareket	Hareket
	23.02.2025	02.03.2025	09.03.2025	16.03.2025	30.03.2025	13.04.2025
	5 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.	25 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Görüşme Öncesi DASÖ Aşaması					
	Görüşme Numarası, Tarihleri ve Süreleri					
	Tanışma	1	2	3	4	5
	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hazırlık	Hareket
214- D25	21.02.2025	27.02.2025	06.03.2025	13.03.2025	27.03.2025	10.04.2025
	10 dk.	20 dk.	35 dk.	30 dk.	30 dk.	20 dk.
	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hareket	Hareket	Hareket
248- D26	21.02.2025	27.02.2025	06.03.2025	13.03.2025	27.03.2025	10.04.2025
	5 dk.	25 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.	25 dk.
	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hareket	Hareket	Hareket
249- D27	19.02.2025	26.02.2025	05.03.2025	12.03.2025	26.03.2025	09.04.2025
	5 dk.	20 dk.	20 dk.	30 dk.	30 dk.	25 dk.
	Hazırlık	Hazırlık	Hazırlık	Hazırlık	Hazırlık	Hareket
143- D28	23.02.2025	01.03.2025	08.03.2025	15.03.2025	29.03.2025	12.04.2025
	5 dk.	30 dk.	30 dk.	35 dk.	30 dk.	30 dk.
	Düşünme	Düşünme	Düşünme	Hazırlık	Hareket	Hareket
240- D29	23.02.2025	01.03.2025	08.03.2025	15.03.2025	29.03.2025	12.04.2025
	5 dk.	35 dk.	20 dk.	25 dk.	40 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Düşünme	Hareket	Hareket
165- D30	21.02.2025	24.02.2025	03.03.2025	10.03.2025	24.03.2025	07.04.2025
	5 dk.	30 dk.	35 dk.	40 dk.	40 dk.	20 dk.
	Düşünmem	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Hazırlık	Hazırlık
205- D31	22.02.2025	28.02.2025	07.03.2025	14.03.2025	28.03.2025	11.04.2025
	10 dk.	20 dk.	25 dk.	35 dk.	30 dk.	20 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Görüşme Öncesi DASÖ Aşaması					
	Görüşme Numarası, Tarihleri ve Süreleri					
	Tanışma	1	2	3	4	5
14- D32	Düşünmeme	Düşünmeme	Hazırlık	Hazırlık	Hazırlık	Hareket
	22.02.2025	01.03.2025	08.03.2025	15.03.2025	01.04.2025	12.04.2025
	5 dk.	20 dk.	35 dk.	35 dk.	30 dk.	25 dk.
86- D33	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Düşünme	Düşünme
	22.02.2025	28.02.2025	07.03.2025	14.03.2025	28.03.2025	11.04.2025
	5 dk.	20 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.
210- D34	Düşünmeme	Düşünmeme	Düşünme	Hareket	Hareket	Hareket
	23.02.2025	02.03.2025	09.03.2025	16.03.2025	30.03.2025	13.04.2025
	5 dk.	25 dk.	40 dk.	45 dk.	35 dk.	25 dk.
126- D35	Sürdürme	Sürdürme	Sürdürme	Sürdürme	Sürdürme	Sürdürme
	20.02.2025	25.02.2025	04.03.2025	11.03.2025	25.03.2025	08.04.2025
	5 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	30 dk.	35 dk.
KONTROL GURUBU						
251- K1	Tanışma	Son				
		Görüşme				
	Düşünmeme	Düşünmeme				
251- K1	20.02.2025	15.04.2025				
	5 dk.	20 dk.				
247- K2	Düşünmeme	Düşünmeme				
	20.02.2025	15.04.2025				
	5 dk.	15 dk.				

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Tanışma	Son Görüşme
	Düşünmeme	Düşünmeme
252- K3	22.02.2025	15.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünme	Düşünme
215- K4	21.02.2025	14.04.2025
	5 dk.	25 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
227- K5	20.02.2025	16.04.2025
	5 dk.	30 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
212- K6	20.02.2025	17.04.2025
	5 dk.	25 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
193- K7	23.02.2025	16.04.2025
	5 dk.	30 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
211- K8	21.02.2025	18.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
246- K9	21.02.2025	19.04.2025
	5 dk.	20 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Tanışma	Son Görüşme
	Düşünme	Hareket
250- K10	21.02.2025	14.04.2025
	5 dk.	25 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
202- K11	19.02.2025	17.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünme
203- K12	23.02.2025	16.04.2025
	5 dk.	35 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
22- K13	20.02.2025	17.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
162- K14	20.02.2025	20.04.2025
	5 dk.	30 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
229- K15	20.02.2025	19.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünme	Hazırlık
245- K16	21.02.2025	18.04.2025
	5 dk.	20 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Tanışma	Son Görüşme
	Düşünme	Düşünme
271- K17	19.02.2025	16.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
186- K18	19.02.2025	15.04.2025
	5 dk.	30 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
242- K19	21.02.2025	17.04.2025
	10 dk.	25 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
161- K20	20.02.2025	22.04.2025
	5 dk.	15 dk.
	Düşünme	Düşünme
15- K21	23.02.2025	14.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
20- K22	23.02.2025	15.04.2025
	5 dk.	25 dk.
	Düşünme	Düşünme
8- K23	22.02.2025	19.04.2025
	5 dk.	25 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Tanışma	Son Görüşme
	Düşünmeme	Düşünmeme
46- K24	22.02.2025	20.04.2025
	5 dk.	30 dk.
	Düşünme	Hazırlık
85- K25	22.02.2025	17.04.2025
	5 dk.	35 dk.
	Düşünme	Düşünmeme
109- K26	20.02.2025	18.04.2025
	10 dk.	25 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
134- K27	19.02.2025	19.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
187- K28	19.02.2025	14.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünme	Düşünme
260- K29	23.02.2025	16.04.2025
	5 dk.	20 dk.
	Düşünme	Düşünme
67- K30	22.02.2025	20.04.2025
	5 dk.	20 dk.

Tablo 22. (Devamı)

Katılımcı Numarası ve Yeni Kodu	Tanışma	Son Görüşme
	Düşünmeme	Düşünmeme
241- K31	23.02.2025	18.04.2025
	5 dk.	25 dk.
	Düşünme	Düşünme
209- K32	23.02.2025	16.04.2025
	5 dk.	25 dk.
	Düşünmeme	Düşünmeme
230- K33	20.02.2025	14.04.2025
	5 dk.	25 dk.
	Düşünme	Düşünme
243- K34	20.02.2025	14.04.2025
	5 dk.	35 dk.
	Hazırlık	Hazırlık
104- K35	21.02.2025	18.04.2025
	5 dk.	20 dk.

Deney grubunda bulunan katılımcıların değişim aşamalarında yol katettikleri görüldü. Bu bağlamda ilk görüşme öncesi toplanan DASÖ verileri ile son görüşmede elde edilen DASÖ verileri incelendiğinde, ilk görüşmede Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 19 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 12 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 3 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiş, son görüşmelerde ise Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 1 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 3 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 4 katılımcı hazırlık aşamasında

olduğunu, 26 katılımcı hareket aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiştir.

Kontrol grubunda ilk toplanan DASÖ verilerinde 22 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 12 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu belirten cevaplar verirken, son toplanan verilerde uygulanan DASÖ ölçeğinde 22 katılımcının düşünmeme aşamasında olduğunu, 9 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 3 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı hareket aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiştir.

Tablo 23. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test DASÖ toplam cevapları ve ki-kare sonuçları

Gruplar	Düşünmeme	Düşünme	Hazırlık	Hareket	Sürdürme	Value	df	p
Deney- Ön test	19	12	3	0	1	2.220	3	0.528
Kontrol- Öntest	22	12	1	0	0			
Deney- Son test	1	3	1	29	1	44.299	4	0.000
Kontrol- Son test	22	9	1	3	0			

Katılımcıların DASÖ ön test ve son test cevaplarının toplamı ve ki-kare değerleri tablo 23’de gösterildiği gibidir. Tablo incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının ön test DASÖ yanıtları arasında anlamlı bir farkın olmadığı grupların benzer olduğu görülmüştür, Pearson Chi-Square value= 2.220, df= 3, p= 0.525. Son test DASÖ verilerinde ise deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farkın olduğu, tablo incelendiğinde de anlamlı farkın deney grubu lehine olduğu görülmüştür, Pearson Chi-Square value= 44.299, df= 4, p= 0.000.

Deneyssel desen kapsamında grupların ön test ve son test ölçümlerine ait minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 24’de verilmiştir.

Tablo 24. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test ölçümlerine ilişkin betimsel değerler

Alt Ölçek	Ölçüm	Deney				Kontrol			
		N	Min	Max	$\bar{X} \pm SS$	N	Min	Max	$\bar{X} \pm SS$
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	Ön Test	35	11.00	37.00	24.83±6.72	35	12.00	37.00	24.31±5.93
	Son Test	35	21.00	40.00	30.86±5.62	35	12.00	35.00	25.89±5.35
Fiziksel Hazırlık ve Zarar Azaltma	Ön Test	35	8.00	18.00	13.03±2.68	35	7.00	19.00	13.03±3.11
	Son Test	35	11.00	23.00	17.54±3.44	35	7.00	22.00	13.97±3.64
Psikolojik Hazırlık	Ön Test	35	11.00	39.00	27.86±7.11	35	16.00	40.00	28.74±5.69
	Son Test	35	20.00	40.00	32.49±4.82	35	18.00	39.00	29.49±6.05
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	Ön Test	35	9.00	35.00	18.46±5.45	35	9.00	31.00	17.80±5.27
	Son Test	35	14.00	42.00	28.51±6.23	35	9.00	29.00	18.83±5.37
Ölçek Toplam	Ön Test	35	52.00	101.00	84.17±15.49	35	53.00	99.00	83.89±12.86
	Son Test	35	75.00	132.00	109.40±13.88	35	58.00	113.00	88.17±13.90

Tablo 24'de yer alan ölçüm sonuçları incelendiğinde, Farkındalık, Bilgi ve Bilinç alt ölçeği için, deney grubundaki katılımcıların ön test puanlarının ortalaması 24.83±6.72, son test puanlarının ortalaması 30.86±5.62 olarak bulunmuştur. Kontrol grubundaki katılımcıların ise ön test puanlarının ortalaması 24.31±5.93 ve son test puanlarının ortalaması 25.89±5.35'dir. Fiziksel Hazırlık ve Zarar Azaltma alt ölçeği incelendiğinde, deney grubundaki katılımcıların ön test puanlarının ortalaması 13.03±2.68, son test puanlarının ortalaması 17.54±3.44 şeklinde belirlenmiştir. Kontrol grubundaki katılımcıların ise ön test puanlarının ortalaması 13.03±3.11 ve son test puanlarının ortalaması 13.97±3.64 olarak bulunmuştur. Psikolojik Hazırlık alt ölçeği değerlendirildiğinde, deney grubundaki katılımcıların ön test puanlarının ortalaması 27.86±7.11, son test puanlarının ortalaması ise 32.49±4.82 şeklindedir. Kontrol grubundaki katılımcıların ise ön test puanlarının ortalaması 28.74±5.69 ve son test puanlarının ortalaması 29.49±6.05 olarak tespit edilmiştir. Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı alt ölçeği incelendiğinde, deney grubundaki katılımcıların ön test puanlarının ortalaması 18.46±5.45, son test puanlarının ortalaması 28.51±6.23'tür. Kontrol grubundaki katılımcıların ise ön test puanlarının ortalaması 17.80±5.27 ve son test puanlarının ortalaması 18.83±5.37 olarak bulunmuştur. Ölçek toplam puanları incelendiğinde, deney grubundaki katılımcıların ön test puanı ortalaması 84.17±15.49, son test puanı ortalaması 109.40±13.88 olarak bulunmuştur. Kontrol grubundaki

katılımcıların ise ön test puanlarının ortalaması 83.89 ± 12.86 ve son test puanlarının ortalaması 88.17 ± 13.90 olarak belirlenmiştir.

Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek puanlarına ait değerlerin zaman ve grup ana etkisiyle beraber zaman ve farklı gruplarda olmanın ortak etkisinin test edildiği karışık ölçümler için varyans analizi sonuçları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların alt ve toplam ölçek puan ortalamaları için karışık ölçümler varyans analizi sonuçları

Faktör	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	Gruplar arası	4524.88	69				
	Grup (D-K)	263.31	1	263.31	4.20	0.044	0.06
	Hata	4261.57	68	62.67			
	Grup içi	1198.00	70				
	Ölçüm (Zaman)	505.40	1	505.4	66.25	<0.001	0.49
	Grup*Ölçüm	173.83	1	173.83	22.79	<0.001	0.25
	Hata	518.77	68	7.63			
Fiziksel Hazırlık ve Zarar Azaltma	Gruplar arası	1282.90	69				
	Grup (D-K)	111.61	1	111.61	6.48	0.013	0.09
	Hata	1171.29	68	17.23			
	Grup içi	628.50	70				
	Ölçüm (Zaman)	260.58	1	260.58	69.13	<0.001	0.50
	Grup*Ölçüm	111.61	1	111.61	29.61	<0.001	0.30
	Hata	256.31	68	3.77			
Psikolojik Hazırlık	Gruplar arası	4548.14	69				
	Grup (D-K)	39.11	1	39.11	0.59	0.445	-
	Hata	4509.03	68	66.31			
	Grup içi	728.00	70				
	Ölçüm (Zaman)	252.46	1	252.46	49.99	<0.001	0.42
	Grup*Ölçüm	132.11	1	132.11	26.16	<0.001	0.28
	Hata	343.43	68	5.05			
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	Gruplar arası	4330.60	69				
	Grup (D-K)	936.03	1	936.03	18.75	<0.001	0.22
	Hata	3394.57	68	49.92			
	Grup içi	2648.00	70				
	Ölçüm (Zaman)	1075.31	1	1075.31	85.08	<0.001	0.56
	Grup*Ölçüm	713.26	1	713.26	56.44	<0.001	0.45
	Hata	859.43	68	12.64			
Ölçek Toplam	Gruplar arası	27924.29	69				
	Grup (D-K)	4050.06	1	4050.06	11.54	0.001	0.15
	Hata	23874.23	68	351.54			
	Grup içi	14493.50	70				
	Ölçüm (Zaman)	7622.06	1	7622.06	170.85	<0.001	0.72
	Grup*Ölçüm	3837.78	1	3837.78	86.03	<0.001	0.56
	Hata	3033.66	68	44.61			

*İstatistiksel analizlerde 2X2 karışık ölçümler varyans analizi kullanılmıştır.

Farkındalık, Bilgi ve Bilinç alt ölçeğine yönelik analiz sonuçları incelendiğinde, müdahale uygulanan ve uygulanmayan katılımcıların farkındalık, bilgi ve bilinç ortalamalarının müdahale öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık gösterdiği, yani katılımcıların farklı grup (deney ve kontrol) ile farklı zaman (ön test-son test) faktörlerinin farkındalık, bilgi ve bilinç düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, $F(1.68)= 22.79$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.25$. Bu sonuç deney veya kontrol gruplarında olmanın katılımcıların farkındalık, bilgi ve bilinç düzeylerini değiştirmede farklı etkileri olduğunu göstermektedir. Araştırmada ortak etki dışında grup ve zaman ölçümlerinin ana etkileri de incelenmiştir. İlk olarak zamana bağlı değişimleri dikkate almayan ilk temel etki testinde deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların farkındalık, bilgi ve bilinç ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68)= 4.20$, $p= 0.044$, kısmi $\eta^2= 0.06$. Grup ayrımı olmadan katılımcıların farklı zamanlardaki farkındalık, bilgi ve bilinç ortalamaları arasında da anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68)= 66.25$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.49$.

Fiziksel hazırlık ve zarar azaltma alt ölçeğine yönelik analiz sonuçları incelendiğinde, müdahale uygulanan ve uygulanmayan katılımcıların fiziksel hazırlık ve zarar azaltma ortalamalarının müdahale öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık gösterdiği, yani katılımcıların farklı grup (deney ve kontrol) ile farklı zaman (ön test-son test) faktörlerinin fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, $F(1.68)= 29.61$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.30$. Bu sonuç deney veya kontrol gruplarında olmanın katılımcıların fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeylerini değiştirmede farklı etkileri olduğunu göstermektedir. Araştırmada ortak etki dışında grup ve zaman ölçümlerinin ana etkileri de incelenmiştir. İlk olarak zamana bağlı değişimleri dikkate almayan ilk temel etki testinde deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların fiziksel hazırlık ve zarar azaltma ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68)= 6.48$, $p= 0.013$, kısmi $\eta^2= 0.09$. Grup ayrımı olmadan katılımcıların farklı zamanlardaki fiziksel hazırlık ve zarar azaltma ortalamaları arasında da anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68)= 69.13$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.50$.

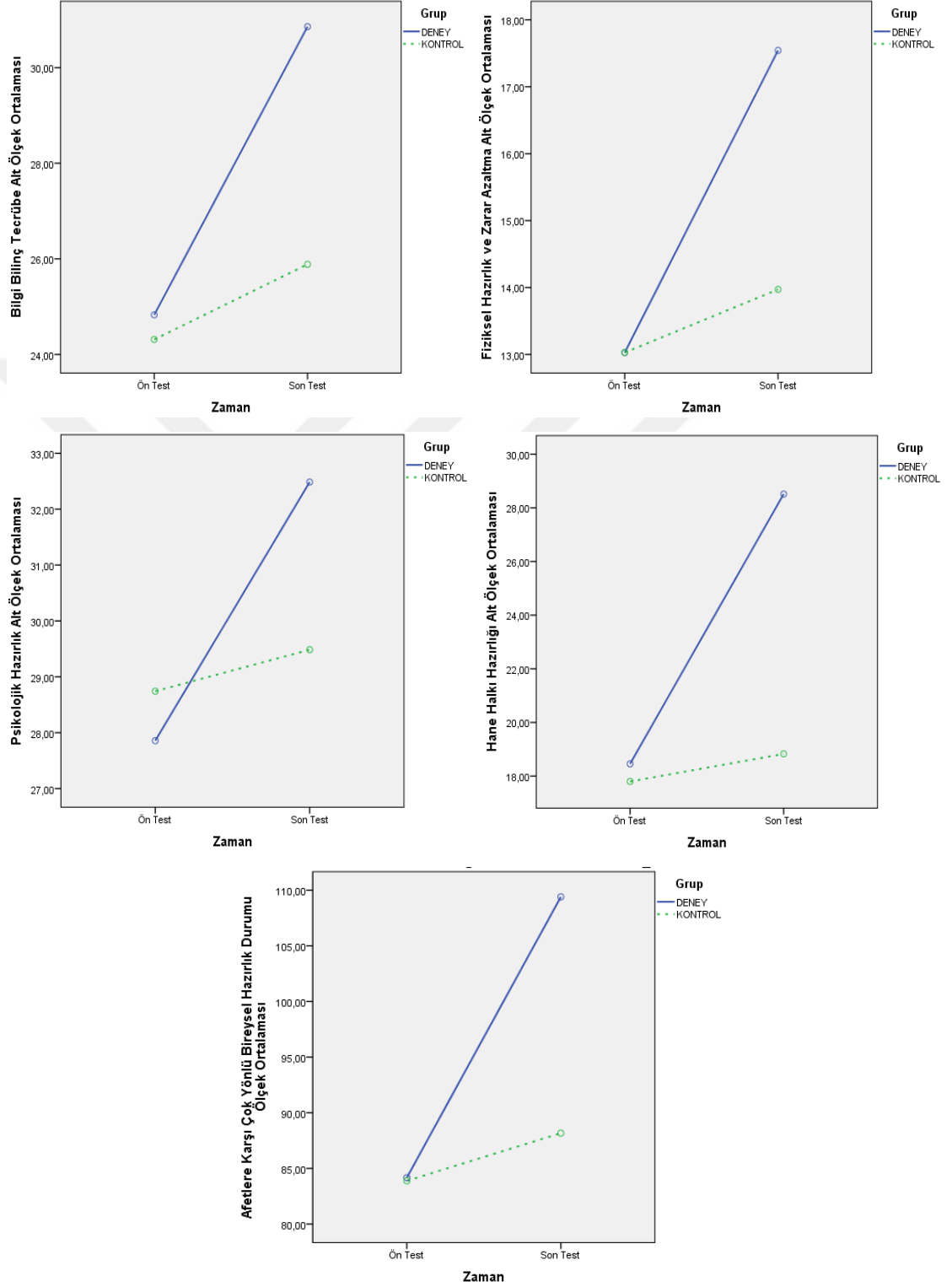
Psikolojik hazırlık alt ölçeğine yönelik analiz sonuçları incelendiğinde, müdahale uygulanan ve uygulanmayan katılımcıların psikolojik hazırlık ortalamalarının müdahale öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık gösterdiği, yani katılımcıların farklı grup (deney ve kontrol) ile farklı zaman (ön test-son test) faktörlerinin psikolojik hazırlık düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, $F(1.68)= 26.16$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.28$. Bu sonuç deney veya kontrol gruplarında olmanın katılımcıların psikolojik

hazırlık düzeylerini değiştirmede farklı etkileri olduğunu göstermektedir. Araştırmada ortak etki dışında grup ve zaman ölçümlerinin ana etkileri de incelenmiştir. İlk olarak zamana bağlı değişimleri dikkate almayan ilk temel etki testinde deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların psikolojik hazırlık ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir, $F(1.68) = 0.59$, $p = 0.445$. Grup ayrımı olmadan katılımcıların farklı zamanlardaki psikolojik hazırlık ortalamaları arasında ise anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68) = 49.99$, $p < 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.42$.

Planlama ve hane halkı hazırlığı alt ölçeğine yönelik analiz sonuçları incelendiğinde, müdahale uygulanan ve uygulanmayan katılımcıların hane halkı hazırlığı ortalamalarının müdahale öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık gösterdiği, yani katılımcıların farklı grup (deney ve kontrol) ile farklı zaman (ön test-son test) faktörlerinin hane halkı hazırlığı düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, $F(1.68) = 56.44$, $p < 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.45$. Bu sonuç deney veya kontrol gruplarında olmanın katılımcıların hane halkı hazırlığı düzeylerini değiştirmede farklı etkileri olduğunu göstermektedir. Araştırmada ortak etki dışında grup ve zaman ölçümlerinin ana etkileri de incelenmiştir. İlk olarak zamana bağlı değişimleri dikkate almayan ilk temel etki testinde deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların hane halkı hazırlığı ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68) = 18.75$, $p < 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.22$. Grup ayrımı olmadan katılımcıların farklı zamanlardaki hane halkı hazırlığı ortalamaları arasında da anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68) = 85.08$, $p < 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.56$.

Ölçek toplam puanına yönelik analiz sonuçları incelendiğinde, müdahale uygulanan ve uygulanmayan katılımcıların ölçek toplam puanı ortalamalarının müdahale öncesi ve sonrasında anlamlı farklılık gösterdiği, yani katılımcıların farklı grup (deney ve kontrol) ile farklı zaman (ön test-son test) faktörlerinin ölçek toplam düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir, $F(1.68) = 86.03$, $p < 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.56$. Bu sonuç deney veya kontrol gruplarında olmanın katılımcıların ölçek toplam puan düzeylerini değiştirmede farklı etkileri olduğunu göstermektedir. Araştırmada ortak etki dışında grup ve zaman ölçümlerinin ana etkileri de incelenmiştir. İlk olarak zamana bağlı değişimleri dikkate almayan ilk temel etki testinde deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların ölçek toplam ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68) = 11.54$, $p = 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.15$. Grup ayrımı olmadan katılımcıların farklı zamanlardaki ölçek toplam ortalamaları arasında da anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $F(1.68) = 170.85$, $p < 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.72$.

Deney ve kontrol grubundaki afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek puanlarının zamana bağlı değişimlerine ait çizgi grafikleri Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 11. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek ortalamalarının tekrarlı ölçümler değişimi

Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek ön test ortalamalarının karşılaştırmasına ait bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 26’te verilmiştir.

Tablo 26. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek ön test puan ortalamalarının grup değişkenine göre bağımsız gruplar t testi sonuçları

Alt Faktör	Grup	N	$\bar{X} \pm SS$	sd	t	p	Cohen d
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	Deney	35	24.83±6.72	68	0.34	0.735	-
	Kontrol	35	24.31±5.93				
Fiziksel Hazırlık ve Zarar Azaltma	Deney	35	13.03±2.68	68	0.00	1.000	-
	Kontrol	35	13.03±3.11				
Psikolojik Hazırlık	Deney	35	27.86±7.11	68	0.58	0.567	-
	Kontrol	35	28.74±5.69				
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	Deney	35	18.46±5.45	68	0.51	0.610	-
	Kontrol	35	17.80±5.27				
Ölçek Toplam	Deney	35	84.17±15.49	68	0.08	0.933	-
	Kontrol	35	83.89±12.86				

*İstatistiksel analizlerde bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Farkındalık, bilgi ve bilinç alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların ön test ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir, $t(68) = 0.34$, $p = 0.735$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (24.83 ± 6.72) ve kontrol grubundaki katılımcıların (24.31 ± 5.93) ön test farkındalık, bilgi ve bilinç ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Fiziksel hazırlık ve zarar azaltma alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların ön test fiziksel hazırlık ve zarar azaltma ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir, $t(68) = 0.00$, $p = 1.000$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (13.03 ± 2.68) ve kontrol grubundaki katılımcıların (13.03 ± 3.11) ön test fiziksel hazırlık ve zarar azaltma ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Psikolojik hazırlık alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların ön test psikolojik hazırlık ortalamaları arasında

istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir, $t(68)= 0.58$, $p= 0.567$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (27.86 ± 7.11) ve kontrol grubundaki katılımcıların (28.74 ± 5.69) ön test psikolojik hazırlık ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Planlama ve hane halkı hazırlığı alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların ön test planlama ve hane halkı hazırlığı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir, $t(68)= 0.51$, $p= 0.610$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (18.46 ± 5.45) ve kontrol grubundaki katılımcıların (17.80 ± 5.27) ön test planlama ve hane halkı hazırlığı ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Ölçek toplam puanına ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların ön test ölçek toplam puanı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir, $t(68)= 0.08$, $p= 0.933$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (84.17 ± 15.49) ve kontrol grubundaki katılımcıların (83.89 ± 12.86) ön test ölçek toplam puanı ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek son test ortalamalarının karşılaştırmasına ait bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek son test puan ortalamalarının grup değişkenine göre bağımsız gruplar t testi sonuçları

Alt Faktör	Grup	N	$\bar{X}\pm SS$	sd	t	p	Cohen d
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	Deney	35	30.86 ± 5.62	68	3.79	<0.001	0.91
	Kontrol	35	25.89 ± 5.35				
Fiziksel Hazırlık ve Zarar Azaltma	Deney	35	17.54 ± 3.44	68	4.22	<0.001	1.01
	Kontrol	35	13.97 ± 3.64				
Psikolojik Hazırlık	Deney	35	32.49 ± 4.82	68	2.30	0.025	0.55
	Kontrol	35	29.49 ± 6.05				
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	Deney	35	28.51 ± 6.23	68	6.97	<0.001	1.67
	Kontrol	35	18.83 ± 5.37				
Ölçek Toplam	Deney	35	109.40 ± 13.88	68	6.39	<0.001	1.53
	Kontrol	35	88.17 ± 13.90				

*İstatistiksel analizlerde bağımsız gruplar t testi kullanılmıştır.

Farkındalık, bilgi ve bilinç alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların son test farkındalık, bilgi ve bilinç ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(68)= 3.79$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (30.86 ± 5.62) son test farkındalık, bilgi ve bilinç düzeylerinin kontrol grubundaki katılımcıların (25.89 ± 5.35) ortalamasından fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (0.91) büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Fiziksel hazırlık ve zarar azaltma alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların son test fiziksel hazırlık ve zarar azaltma ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(68)= 4.22$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (17.54 ± 3.44) son test fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeylerinin kontrol grubundaki katılımcıların (13.97 ± 3.64) ortalamasından fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (1.01) büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Psikolojik hazırlık alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların son test psikolojik hazırlık ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(68)= 2.30$, $p= 0.025$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (32.49 ± 4.82) son test psikolojik hazırlık düzeylerinin kontrol grubundaki katılımcıların (29.49 ± 6.05) ortalamasından fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (0.55) orta düzeyde etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Planlama ve hane halkı hazırlığı alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların son test planlama ve hane halkı hazırlığı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(68)= 6.97$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (28.51 ± 6.23) son test planlama ve hane halkı hazırlığı düzeylerinin kontrol grubundaki katılımcıların (18.83 ± 5.37) ortalamasından fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (1.67) çok büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Ölçek toplam puanına ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney ve kontrol gruplarına dahil edilen katılımcıların son test ölçek toplam puanı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(68)= 6.39$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların (109.40 ± 13.88) son test ölçek toplam puanı düzeylerinin kontrol grubundaki katılımcıların (88.17 ± 13.90) ortalamasından fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (1.53) çok büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Deney grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek puan ortalamalarının zamana bağlı (ön test-son test) karşılaştırmasına ait bağımlı gruplar t testi sonuçları Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Deney grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek puan ortalamalarının zamana göre bağımlı gruplar t testi sonuçları

Alt Faktör	Ölçüm	N	$\bar{X} \pm SS$	sd	t	P	Cohen d
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	Ön Test	35	24.83±6.72	34	9.48	<0.001	1.60
	Son Test	35	30.86±5.62				
Fiziksel Hazırlık ve Zarar Azaltma	Ön Test	35	13.03±2.68	34	8.09	<0.001	1.37
	Son Test	35	17.54±3.44				
Psikolojik Hazırlık	Ön Test	35	27.86±7.11	34	8.17	<0.001	1.38
	Son Test	35	32.49±4.82				
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	Ön Test	35	18.46±5.45	34	8.86	<0.001	1.50
	Son Test	35	28.51±6.23				
Ölçek Toplam	Ön Test	35	84.17±15.49	34	12.22	<0.001	2.06
	Son Test	35	109.40±13.88				

*İstatistiksel analizlerde bağımlı gruplar t testi kullanılmıştır.

Farkındalık, bilgi ve bilinç alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney grubundaki katılımcıların ön test ve son test farkındalık, bilgi ve bilinç ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34)= 9.48$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların son test farkındalık, bilgi ve bilinç düzeylerinin (30.86 ± 5.62), ön test ortalamalarından (24.83 ± 6.72) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (1.60) çok büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Fiziksel hazırlık ve zarar azaltma alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney grubundaki katılımcıların ön test ve son test fiziksel hazırlık ve zarar azaltma ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34)= 8.09$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların son test fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeylerinin (17.54 ± 3.44), ön test ortalamalarından (13.03 ± 2.68) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (1.37) büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Psikolojik hazırlık alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney grubundaki katılımcıların ön test ve son test psikolojik hazırlık ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34)= 8.17$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların son test psikolojik hazırlık düzeylerinin (32.49 ± 4.82), ön test ortalamalarından (27.86 ± 7.11) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (1.38) büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Planlama ve hane halkı hazırlığı alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney grubundaki katılımcıların ön test ve son test planlama ve hane halkı hazırlığı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34)= 8.86$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların son test planlama ve hane halkı hazırlığı düzeylerinin (28.51 ± 6.23), ön test ortalamalarından (18.46 ± 5.45) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (1.50) çok büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Ölçek toplam puanına ilişkin sonuçlar incelendiğinde deney grubundaki katılımcıların ön test ve son test ölçek toplam puanı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34)= 12.22$, $p<0.001$. Buna göre deney grubundaki katılımcıların son test ölçek toplam puanı düzeylerinin (109.40 ± 13.88), ön test ortalamalarından (84.17 ± 15.49) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (2.06) çok büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek puan ortalamalarının zamana bağlı (ön test-son test) karşılaştırmasına ait bağımlı gruplar t testi sonuçları Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. Kontrol grubundaki katılımcıların afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumu alt ve toplam ölçek puan ortalamalarının zamana göre bağımlı gruplar t testi sonuçları

Alt Faktör	Ölçüm	N	$\bar{X} \pm SS$	sd	t	p	Cohen d
Farkındalık, Bilgi ve Bilinç	Ön Test	35	24.31±5.93	34	2.30	0.028	0.39
	Son Test	35	25.89±5.35				
Fiziksel Hazırlık ve Zarar Azaltma	Ön Test	35	13.03±3.11	34	2.73	0.010	0.46
	Son Test	35	13.97±3.64				
Psikolojik Hazırlık	Ön Test	35	28.74±5.69	34	1.47	0.151	-
	Son Test	35	29.49±6.05				
Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı	Ön Test	35	17.80±5.27	34	2.61	0.013	0.44
	Son Test	35	18.83±5.37				
Ölçek Toplam	Ön Test	35	83.89±12.86	34	4.69	<0.001	0.79
	Son Test	35	88.17±13.90				

*İstatistiksel analizlerde bağımlı gruplar t testi kullanılmıştır.

Farkındalık, bilgi ve bilinç alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test farkındalık, bilgi ve bilinç ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34)= 2.30$, $p= 0.028$. Buna göre kontrol grubundaki katılımcıların son test farkındalık, bilgi ve bilinç düzeylerinin (25.89 ± 5.35), ön test ortalamalarından (24.31 ± 5.93) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (0.39) küçük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Fiziksel hazırlık ve zarar azaltma alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test fiziksel hazırlık ve zarar azaltma ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34)= 2.73$, $p= 0.010$. Buna göre kontrol grubundaki katılımcıların son test fiziksel hazırlık ve zarar azaltma düzeylerinin (13.97 ± 3.64), ön test ortalamalarından (13.03 ± 3.11) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (0.46) küçük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Psikolojik hazırlık alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test psikolojik hazırlık ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir, $t(34)= 1.47$, $p= 0.151$. Buna

göre kontrol grubundaki katılımcıların ön test (28.74 ± 5.69) ve son test (29.49 ± 6.05) psikolojik hazırlık ortalamalarının benzer olduğu söylenebilir.

Planlama ve hane halkı hazırlığı alt faktörüne ilişkin sonuçlar incelendiğinde kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test planlama ve hane halkı hazırlığı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34) = 2.61$, $p = 0.013$. Buna göre kontrol grubundaki katılımcıların son test planlama ve hane halkı hazırlığı düzeylerinin (18.83 ± 5.37), ön test ortalamalarından (17.80 ± 5.27) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (0.44) küçük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Ölçek toplam puanına ilişkin sonuçlar incelendiğinde kontrol grubundaki katılımcıların ön test ve son test ölçek toplam puanı ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir, $t(34) = 4.69$, $p < 0.001$. Buna göre kontrol grubundaki katılımcıların son test ölçek toplam puanı düzeylerinin (88.17 ± 13.90), ön test ortalamalarından (83.89 ± 12.86) fazla olduğu söylenebilir. Anlamlı farka ilişkin hesaplanan etki büyüklüğü katsayısının (0.79) orta düzeyde etkiye sahip olduğu görülmektedir.

5. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ VE TARTIŞMA

Bu kısımda Aksaray ili il merkezinde gerçekleştirmiş olduğumuz 3 adımlı çalışmamızın bulgularının değerlendirilmesi ve tartışılması yer almaktadır. Bölümün ilk kısmında ölçek geliştirme çalışması ile ilgili bulgular ve tartışmaya yer verilmiş, ikinci kısmında gerçekleştirilen tanımlayıcı çalışma neticesinde elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve tartışılmış, son kısımda ise girişimsel süreç sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve tartışılmıştır.

5.1. Ölçek Geliştirme Çalışması ile İlgili Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışma

Ölçek geliştirme çalışmamız kapsamında öncelikle literatür çalışması yapılmış ve ilgili literatür çalışması ile afetlere bireysel hazırlığı farklı yönleri ile ele alan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçek geliştirme sürecinde literatür çalışması yapılarak ölçekte bulunması hedeflenen madde sayısının üç-dört katı veya daha fazlası olan bir madde havuzu oluşturulması önerilmektedir (Tezbaşaran, 2008: 14-15, Gökdemir ve Yılmaz, 2023: 156-157). Nihai ölçek formunda 40 civarında madde bulunması hedeflenerek 119 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuş ve yapılan çalışma neticesinde uygun olmayan maddeler elenerek nihai ölçek formu 34 maddeden meydana gelmiştir. Literatür çalışması kapsamında oluşturulan madde havuzu algı, farkındalık, bilgi, bilinç, kadercilik ve psikolojik hazır bulunuşluk gibi bilişsel yönleri ve zarar azaltma, fiziksel hazırlık, planlama ve hane halkı hazırlığı gibi davranışsal yönleri ele alan kapsamlı bir yapıda hazırlanmıştır. Mulilis ve Lippa (1988) geliştirdikleri deprem hazırlığı ölçeklerinde hazırlık konusunda algılanan zorluğu ele almışlardır. Benzer olarak Spittal vd. (2006) deprem hazırlığı ile ilgili geliştirdikleri ölçeklerinde zarar azaltmayı ve afet sonrasında hayatta kalmayı kolaylaştıracak hazırlık faaliyetlerini ele almışlardır. Özcan (2013) ise hemşireler üzerinden geliştirdiği afete hazır olma durumu ölçeğinde afet algıları, bilgi, beceri ve hazırlık durumları üzerinde durmuştur. Benzer bir başka çalışmada ise sağlık inanç modeline göre geliştirilen afetlere bireysel hazırlık inancı ölçeğinde bireylerin algıları üzerinde durulmuş ve sağlık inanç modeline dayalı algılanan duyarlılık, algılanan ciddiyet, algılanan yarar, algılanan engeller, eyleme geçiriciler ve öz yeterlilik faktörleri üzerinden bireysel hazırlık inancı durumları ele alınmıştır (İnal, 2015).

Kapsam geçerliliği, ölçülmek istenilen tutumun veya durumun tüm yönleri ile belirlenen maddeler sayesinde temsil edilip edilemeyeceğinin göstergesidir. Kapsam geçerliliği için en sık baş vurulan yöntemlerden birisi uzman görüşü alınması ve uygun olmayan maddelerin çıkarılması veya düzeltilmesidir (Tezbaşaran, 2008: 51). Morgado vd. (2017: 3) yaptıkları literatür çalışmaları neticesinde kapsam geçerliliği açısından kullanılan yöntemleri ele almışlar ve çalışmalarda %74.2 oranında uzman görüşüne baş vurulduğunu, %43.8 oranında ise hedef popülasyon görüşüne baş vurulduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda çalışmamızda uzman görüşüne başvurulmuştur. Madde havuzu 7 uzman görüşüne gönderilmiş, uzman değerlendirme formları Lawshe tekniği ile analiz edilmiş, KGO ve KGİ değerleri incelenerek uygun olmayan maddeler çıkarılmıştır.

Yapı geçerliliği ölçeğin ölçülmek istenen kavramı ne derece doğru ölçebildiğini ve maddelerin faktörlerle ilişki derecesinin göstergesidir (Özdemir, 2018: 67). Açımlayıcı faktör analizi maddelerin kaç alt boyutta toplanabileceğini gösterirken, doğrulayıcı faktör analizi ise belirlenmiş bir modelin uygunluğunun doğrulanması için kullanılmaktadır (Tezbaşaran, 2008: 53, Özdemir, 2018: 67).

Açımlayıcı faktör analizinden önce KMO değerinin incelenmesi gerekmektedir. KMO örneklem büyüklüğünün ölçek değişkenlerini analiz etmek için yeterli büyüklüğe sahip olup olmadığının göstergesidir ve 0.50 değerinin üzerinde olması gerekmektedir (Alpar, 2013: 294, Field, 2009: 647). Çalışmamız kapsamında KMO değeri 0.872 olarak bulunmuş ve örneklemin uygun olduğu görülmüştür. Çalışmamızla benzer şekilde hemşirelerin afet hazırlık algısı ölçeği geliştirilen bir çalışmada KMO değeri 0.893 olarak bulunmuştur (Özcan, 2013: 32). Göktepe (2010: 41) geliştirdiği tutum ölçeğinde KMO değerini 0.862 olarak bulgulamıştır. Bu bağlamda çalışmamızın açımlayıcı faktör analizine uygunluğu görülmüştür.

Çalışmamızda açımlayıcı faktör analizi sonucunda maddelerin faktör yüklerinin 0.44-0.94 aralığında olduğu görülmüştür. Benzer şekilde İnal (2015: 83) yapmış olduğu sağlık inanç modeline dayalı afetlere bireysel hazırlık ölçeği geliştirme çalışmasında maddelerin faktör yüklerini 0.40-0.71 aralığında olduğunu bulgulamışlardır. “Hemşirelerde Afete Hazırlık Algısı” ölçeğinin ise açımlayıcı faktör analizi sonucunda 3 faktörlü yapısına maddelerin faktör yüklerinin 0.41-0.84 aralığında olduğu görülmüştür (Özcan, 2013: 33). Tercan ve Şahinöz (2021: 373) ise yapmış oldukları afetlere hazırlık algısını ölçen ölçek geliştirme çalışmalarında 5 faktörlü yapıya maddelerin faktör yüklerinin 0.50-0.90 aralığında olduğunu bulgulamışlardır. Bu

bağlamda ölçek maddelerimizin faktör yüklerinin literatüre benzer ve uygun olduğu söylenebilir.

Araştırmamızda gerçekleştirdiğimiz açımlayıcı faktör analizi neticesinde açıklanan toplam varyansın %61.42 olduğu, dört faktörlü yapının ilk faktörünün toplam varyansın %38.83'ini açıkladığı, 4. faktörün ise toplam varyansın %5.55'i olduğu görülmüştür. Benzer olarak İnal (2015: 84) yapmış olduğu çalışmada açıklanan toplam varyansı %58.28, en büyük faktörün katkısını %25.91 olduğunu bulgulamıştır. Tercan ve Şahinöz (2021: 376) ise geliştirdikleri ölçeklerinde açıklanan toplam varyansı %65.47 olarak, en küçük faktörün ise katkısını %5 olarak bulgulamışlardır. Bu durum ortaya çıkan faktör yapısının açıkladığı toplam varyansın yeterli olduğunu ve literatür ile uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmamızda yapı geçerliliğinin doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizine başvurulmuştur. Yapılan birinci düzey DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri $X^2/sd= 3.03$, CFI= 0.91, SRMR= 0.066, RMSEA= 0.058 (90% GA: 0.055-0.061) şeklindedir. İkinci düzey DFA sonucunda elde edilen uyum değerleri ise $X^2/sd= 3.17$, CFI= 0.90, SRMR= 0.080, RMSEA= 0.060 (90% GA: 0.057–0.063) şeklindedir. Spittal vd. (2006: 24-25) yapmış oldukları çalışmaları ile geliştirdikleri deprem hazırlığı ölçeklerinde DFA ya baş vurmuş ve uyum değerlerini $X^2/sd= 5.77$, CFI= 0.99, SRMR= 0.02, RMSEA= 0.07 şeklinde bulgulamışlardır. Benzer şekilde Tercan ve Şahinöz (2021: 374) geliştirdikleri afete hazırlık algısı ölçeklerinde uyum değerlerini $X^2/df= 2.419$, CFI= 0.916, GFI= 0.850, IFI= 0.917, TLI= 0.905 ve RMSEA= <0.068 şeklinde bulgulamışlardır. McLennan vd. (2020: 304-305) afetlere psikolojik hazırlık ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi yaparak uyum değerlerini $\chi^2 (134) = 1226.696$, $p<0.001$, CFI= 0.930, SRMR= 0.045, RMSEA= 0.081 (90% CI 0.077–0.085) şeklinde bulgulayarak iki faktörlü yapının iyi uyum gösterdiğini ve doğrulandığını söylemişlerdir. Bu bağlamda çalışmamızda elde edilen uyum değerleri neticesinde geliştirdiğimiz ölçeğin doğrulanmış olduğu söylenebilir.

Ölçeklerin güvenilirliği önemli bir diğer husustur ve ölçek geliştirme süreçlerinde ölçek güvenilirliğini test etmek amacıyla farklı yöntemlere başvurulabilmektedir. Güvenirlik konusunda ele alınan durumlardan birisi iç tutarlılıktır. İç tutarlılık, ölçek maddelerinin kendi aralarında ne derece homojen olduğunu ve yalnızca istenilen kavramı ölçme konusundaki başarısının bir ölçütü olmakla birlikte iç tutarlılığın belirlenmesinde farklı yöntemler kullanılabilmektedir (Karakoç ve Dönmez, 2014: 46). Bu yöntemlerden birisi Cronbach Alfa güvenilirliğidir. Alfa kat sayısı özellikle likert tipi ölçeklerde kullanılmaktadır ve kullanışlı bir ölçeğin güvenirlilik kat sayısının en az 0.70

olması beklenirken 0.80 ve üzeri değerler ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstergesidir (Balaban Salı, 2018: 155-156). Çalışmamız kapsamında Cronbach Alfa değerleri hem AFA yapıldığında hem de DFA yapıldığında iki kez hesaplanmıştır. AFA aşamasında yapılan analiz sonucunda “Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı” alt boyutunun Cronbach Alpha katsayısı 0.94 olarak bulunmuştur. “Psikolojik Hazırlık” olarak adlandırılan alt boyutun Cronbach Alpha katsayısının ise 0.89 olduğu görülmüştür. “Farkındalık, Bilgi ve Bilinç” alt boyutunun Cronbach Alpha katsayısı ise 0.91 olarak hesaplanmıştır. “Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık” alt boyutunun Cronbach Alpha katsayısı 0.85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamının Cronbach Alpha katsayısı da 0.95 olarak bulunarak iç tutarlılığın çok iyi düzeyde olduğu görülmüştür. DFA sonrası yapılan analiz sonucunda ise “Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı” alt boyutunun Cronbach Alpha katsayısı 0.94 olarak bulunmuştur. “Psikolojik Hazırlık” olarak adlandırılan alt boyutun Cronbach Alpha katsayısının ise 0.88 olduğu görülmüştür. “Farkındalık, Bilgi ve Bilinç” alt boyutunun Cronbach Alpha katsayısı ise 0.91 olarak hesaplanmıştır. “Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık” alt boyutunun Cronbach Alpha katsayısı 0.82 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamının Cronbach Alpha katsayısı da 0.95 olarak bulunarak ölçeğin afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumunu ölçmede güvenilir bir araç olduğu görülmüştür. Göktepe (2010: 87) yapmış olduğu tutum ölçeği geliştirme çalışmasında ölçeğin genel güvenilirlik katsayısını 0.88 olarak bulgulamış, alt boyutların ise katsayılarının 0.64 ile 0.81 arasında olduğunu ortaya koymuştur. Tercan ve Şahinöz (2021: 375) ise hazırlık ölçeği geliştirme çalışmalarında HASPAHA ölçeğinin genel güvenilirlik katsayısını 0.92, alt boyutların güvenilirlik katsayılarının ise 0.83 ve 0.92 aralığında olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda güvenilirlik katsayılarımızın literatür ile uyumlu olduğu ve ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Ölçeğin güvenilirlik açısından incelenmesi adına iç tutarlılığın test edilmesinde kullanılan bir diğer yöntem ise ifadelerin toplam ile olan ilişkileridir (Yaşlıoğlu, 2017: 78). Madde toplam puan katsayıları maddelerin ölçeğin amacına hizmet etme durumlarını ortaya koymaktadır (Sart, 2020: 64). Bu bağlamda ölçeğin madde toplam puan korelasyonlarına ve anlamlılık düzeylerine bakılmış ve 0.005 düzeyinde anlamlılığı sağlamayan maddeler ile korelasyonlarına bakıldığında korelasyon (Pearson Korelasyonu) katsayılarının $r = 0.30$ 'dan düşük olan maddeler çalışmadan çıkarılmış ve güvenilir maddelerin ölçekte kalması sağlanmıştır. Benzer olarak Özcan (2013: 52) yapmış olduğu ölçek geliştirme çalışmasında HAHAÖ ölçeğinde maddem toplam puan korelasyonlarına bakarak 0.30 değerinin altında kalan maddeleri ölçekten çıkarmıştır.

İnal (2015: 81-82) ise bireysel hazırlık inancı ölçek geliştirme çalışmasında madde toplam puan korelasyonlarına bakarak 0.30 değerinin altında kalan maddeleri ölçekten çıkarmıştır. Bu uygulama ile daha güvenilir maddelerin elleçlenerek ölçekte kalmasının sağlandığı, bununla güvenilirliği artırdığı söylenebilir.

Güvenirlilik konusunda incelenen bir diğer durum ise zamana göre değişmezliktir. Bunun için test-tekrar test güvenirliliğine bakılmaktadır. Bir ölçme aracının aynı koşullar altında ve aynı örnekleme belirli zaman aralıkları ile uygulanması ile elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısı güvenirlilik düzeyi olarak ele alınmaktadır (Balaban Salı, 2018: 154, Karakoç ve Dönmez, 2014: 45). Bu bağlamda çalışmamızın test yeniden test güvenirliliğine bakılması amacıyla belirlenen 34 kişilik bir örneklem gurubuna ölçek 20 gün aralıkla uygulanmıştır. Yapılan iki ölçüm arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır, $t(129) = 0.17$, $p = 0.831$. Ayrıca, iki ölçüm arasındaki Pearson korelasyon katsayısı $r = 0.94$ olarak hesaplanmış ve bu değer ölçeğin test-tekrar test güvenirliliğinin oldukça yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Özcan (2013: 52-53) yapmış olduğu ölçek geliştirme çalışmasında test-tekrar test yöntemini kullanmış ve korelasyon kat sayısını 0.98 olarak bulgulamıştır. İnal (2015: 77) ise yapmış olduğu ölçek geliştirme çalışmasında test yeniden test yöntemi kullanmış, korelasyon kat sayısını 0.72 şeklinde bulmuştur. Tercan ve Şahinöz (2021: 375)'de benzer olarak bu yöntemle baş vurmuş ve korelasyon kat sayısını 0.76 şeklinde bulgulamışlardır. Bu bağlamda ölçeğimizin zaman içerisinde tutarlı ve güvenilir ölçümler yaptığı söylenebilir.

5.2. Tanımlayıcı Çalışma ile İlgili Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışma

Çalışmamız kapsamında geliştirdiğimiz nihai ölçek formu Aksaray il merkezinde yaşayan 18 yaşını doldurmuş ve okur-yazar olan bireylere uygulanmış ve çalışmamızın tanımlayıcı kısmında kullanılan veriler elde edilmiştir. Uygulama sonucunda 706 kişiye ulaşılmış, toplanan verilerden hatalı ve eksik olanlar ile uç değerler çalışmadan çıkarılarak analizler 606 katılımcının verisi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen sosyo-demografik bulgular incelendiğinde, kişisel bilgiler kısmında katılımcıların çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu görülmüştür (%65.3). Çalışmaya katılım sağlayanların yaş aralıkları incelendiğinde en kalabalık gurubun 21-30 yaş aralığında toplandığı (%37.2), onu 18-20 yaş aralığındaki katılımcı sayısının takip ettiği (%24.4), üçüncü sırada 41-50 yaş aralığının olduğu (%16.1), peşi sıra 31-40 yaş aralığındaki katılımcı sayısının geldiği (%15.1) ve son olarak da 51 yaş ve üzerinin katılımcı sayısının bulunduğu (%7.2) görülmüştür. Çalışmaya katılanların medeni

durumları incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun evli olmadığı (%58.9) görülmüştür. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%73.2) ise en uzun süre ikamet ettikleri yeri şehir merkezi olarak belirttikleri görülmüştür. Katılımcıların çoğunluk kısmının (%59.2) maddi durumlarını gelir gidere eşit şeklinde tanımlarken, %18.9'luk kısmı gelir giderden az, %21.7'si gelir giderden fazla şeklinde tanımlamıştır. Çalışmamız kapsamında toplanan verilerin %60 civarında kısmının 30 yaş altı katılımcılardan oluşmasının sebebi dışarıda bu yaş gurubunun daha fazla karşılaşılabılır olmasından ve bu yaş gurubunun çalışmaya katılım sağlama açısından daha istekli olmalarından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir. Bu ayrıca eğitim durumları incelendiğinde de etkili olmuştur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%59.7) lise mezunu olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebi 18 yaşını doldurmuş, sınava hazırlananların yanı sıra üniversite öğrencisi olanların da son mezuniyetlerinin lise olması ve diğer yaş gruplarında bulunan katılımcıların da lise mezunu olup eğitim-öğretime devam etmemeleri durumundan kaynaklanmış olabilir. Lise mezunlarını %15 ile lisans mezunları, %9.5 ile lisans üstü mezunları, %7.9 ile ön lisans mezunları ve %7.7 ile ilkokul mezunları takip etmektedir.

Katılımcıların afetler ile ilgili form sorularına verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğunluk bölümünün (%45.7) herhangi bir şekilde afet yaşamadıklarını belirttikleri, nispeten daha az bir kalabalığın (%36.7) afet yaşadığını belirttiği, az bir kısmının (%11.5) bir yakınının afet yaşadığını belirttiği ve çok az bir kısmının (%5.9) herhangi bir afet durumunda görev aldığı görülmüştür. Yapılan bir çalışmada, deprem yaşayan katılımcılar ile yaşamayan katılımcıların deprem algıları metafor analizi ile incelenmiş ve deprem yaşamayan katılımcıların 26 metafor ürettiği, yaşayan katılımcıların ise 44 metafor ürettiği gözlemlenmiş ve afete maruziyetin insanların afet farkındalık düzeylerini olumlu yönde etkileye bildiği ortaya koyulmuştur (Karakuş, 2013: 112). Bu nedenle çalışmamızda katılımcıların yarısından fazlası afetleri doğrudan veya dolaylı olarak tecrübe etmiş olduğundan, bu konuda daha farkındalığı yüksek oldukları söylenebilir. Katılımcıların afetler konusunda herhangi bir eğitim alma durumlarına ise neredeyse yarı yarıya %49.3 eğitim aldığını ve %50.6 herhangi bir eğitim almadığını belirttikleri görülmüştür. Bu bulguya kıyasla afetler konusunda bilgi durumlarını yeterli gören katılımcıların %35.8 oranı ile, yetersiz gören katılımcılardan (%64.1) çok daha az olduğu görülmüştür. Bu durum alınan eğitimlerin niteliğinden veya kişisel durumlardan kaynaklanıyor olabilir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%71.2) afetler konusunda herhangi bir kuruluşa üye olmadığını belirtirken yine büyük bir çoğunluğu (%76.7) kendilerini afetlere karşı yeterince hazır hissetmediklerini

belirtmişlerdir. Benzer olarak Ertuğrul ve Ünal (2020: 38) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcıların %75.5'inin daha önce hiç afet yaşamadığını, katılımcıların %68.5'inin daha önce afetler ile ilgili bir eğitim aldığını, katılımcıların %68.5'inin acil durumlara ve afetlere karşı yeterince hazırlıklı olmadıklarını belirttiklerini bulgulamışlardır. 2022 yılında Erzincan'da yapılan benzer bir başka çalışmada ise araştırmaya katılan katılımcıların %44'ünün 18-24 yaş aralığında olduğu, bunların %63.3'ünün kadın olduğu, %49.2'sinin bekar olduğu, %79.7'sinin ekonomik durumlarının orta düzey olduğu, %35.9'unun daha önce hiç afet yaşamadığı ve %53.6'sının afetlerle ilgili bir eğitim aldığı saptanmıştır (Tercan 2022: 264). Yine benzer olarak Çin'de hemşireler ile yapılan bir araştırma neticesinde, katılımcıların sadece %28.9'unun afetler konusunda eğitimi ve %3.9'unun afete müdahale tecrübesi olduğu ortaya konulmuştur (Wang vd., 2023: 7). Bu durum göz önüne alındığında afetlere karşı dirençli bir toplumun oluşturulması adına daha fazla adımın atılması gerektiği görülebilmektedir.

Araştırmaya katılanların Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Durum Ölçeği ve alt boyutlarından alınan puanlar incelendiğinde, katılımcıların afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumlarının puan ortalamalarının ortalama civarında olduğu görülmüştür (Ölçek ortalaması 102-grup ortalaması 101.19±23.48). Benzer olarak Erzincan ilinde gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise katılımcıların Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği Puan ortalamaları 52 puan üzerinden 31.83±4.89 olarak ortalama düzeyde bulgulanmıştır (Tercan, 2022: 264). Çin'de hemşireler ile gerçekleştirilen bir başka çalışmada da benzer şekilde katılımcıların afet hazırlık düzeylerinin ortalama düzeyde, afet becerilerinin ise düşük düzeyde olduğu bulgulanmıştır (Wang vd., 2023: 3). Katılımcıların Farkındalık, Bilgi ve Bilinç alt boyutundaki puan ortalamaları ($\mu = 27 < 28.39 \pm 7.83$) ile Psikolojik Hazırlık alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları ($\mu = 30 < 32.76 \pm 7.51$) ortalamanın biraz üstünde iken, Zarar Azaltma ve Fiziksel Hazırlık alt boyut ortalamaları ($\mu = 18 > 16.35 \pm 5.07$) ile Planlama ve Hane Halkı Hazırlığı alt boyut puan ortalamaları ($\mu = 27 > 23.68 \pm 8.27$) ortalama puanların çok az altında bulunmuştur. Russell vd. (1995) Los Angeles ve San Francisco'da yaptıkları çalışmalarında afetlere karşı hazırlık düzeylerini yaşanan depremler üzerinden ele almışlar ve yaşanan depremlerden sonra bölge sakinlerinin hayatta kalmaya yönelik hazırlıklarını artırdıkları ancak zarar azaltma ve planlama konularında sabit ve düşük kaldıklarını bulgulamışlardır. Bu durum, katılımcıların bilişsel hazırlık durumları yüksek olsa dahi davranışsal boyutta eksikliklerin olduğunun göstergesidir. Öte yandan Türkan ve Kılıç (2017: 125) yapmış oldukları çalışmalarında

afetlere yönelik tutum konusunda katılımcıların duyuşsal boyutta ortalamalarının yüksek olduğunu ancak bilişsel ve davranışsal boyutta düşük olduklarını bulgulamışlardır. Bu da afetlere karşı farkındalık, bilgi, bilinç ve psikolojik hazırlık durumlarının yüksek olmasının, insanları fiziksel olarak hazırlık yapmak konusunda yeterince teşvik etmediğinin ve insanların fiziksel olarak hazırlanmaya yönelmek için farklı motivasyonlara da ihtiyaç duyabileceklerinin bir göstergesi olabilir. Bir afet riski söz konusu olduğunda bilgi ve farkındalık davranış değişikliği için yeterli olmamakta, motivasyon; ilgi, endişe ve davranışa teşvik eden psikolojik bir faktör olması nedeniyle bu konuda afetlere karşı toplumsal hazırlığın olmazsa olmaz şartları arasında kabul edilmektedir (Ronan ve Johnston, 2005: 16-35). Konuyla ilgili olarak Şahin vd. (2018: 157) üniversite öğrencilerinin bilinç düzeylerinin çok yüksek olduğunu ancak genel anlamda öğrencilerin afete bireysel hazırlık durumlarının düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda bir başka çalışmada ise Raneses vd. (2018: 425) Yeni Zelanda’da araştırma katılımcılarının çoğunluğunun kendilerini etkileyebilecek afetlerin farkında olduklarını, acil durumlarla nasıl başa çıkabileceklerini bildiklerini, ancak katılımcıların %90’ının kendilerini etkileyebilecek afetlere karşı proaktif bir hazırlık hareketinde bulunmadıklarını bulgulamışlardır. Ayrıca çalışmanın devamında hazırlanmanın önündeki engellerin bazılarının motivasyon eksikliği, afet olma olasılıkları ve afetleri düşünmemek şeklinde olduğunu belirtmişlerdir. Benzer olarak Monteil vd. (2022: 6-8) Fransa’nın Nîmes şehri Richelieu Mahallesi’nde yürüttükleri araştırmada, bireylerin sel riski konusunda yeterli bilgiye sahip olsalar dahi, hazırlık yapmadıkları; bunun temelinde ise maddi imkânsızlık, afet deneyiminin unutulması, düşük öz yeterlik algısı ve sosyal dışlanma gibi faktörlerin yer aldığını ortaya koymuşlar ve sorumluluğun bireylere devredilmesinin yanı sıra uygulamada destek mekanizmalarının da önemli bir faktör olduğunu vurgulamışlardır. Bu bağlamda bireysel hazırlık düzeylerinin artırılması için yalnızca bireyi hedefleyen bilinçlendirme faaliyetlerinin yeterli olmayacağı; yapısal ve sosyal destek mekanizmalarıyla bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Araştırmamızla benzer olarak Özcan (2013: 37) hemşireler ile gerçekleştirdiği çalışmasında hemşirelerin afet hazırlık algısını ele almış ve müdahale evresi ve afet sonrası evresi hazırlık algılarının ortalama düzeyde olduğunu, hazırlık evresi hazırlık algılarının ise çok yüksek düzeyde olduğunu bulgulamıştır. Bir diğer çalışmada ise Tercan ve Şahinöz (2021: 377) hastane öncesi acil sağlık hizmetleri personellerinin afet hazırlık durumlarını ele almış, %67.9’unun kısmen hazır olduğunu saptamışlardır. Yeni Zelanda’da yapılan ve depremlere karşı hazırlık düzeylerini ele alın bir çalışmada ise katılımcıların hayat kurtarıcı ve zarar azaltıcı

hazırlıkları ne derece gerçekleştirdikleri ele alınmış, katılımcıların %26'sının hem hayatta kalmayı kolaylaştırıcı hem de hasarı sınırlayıcı önlemleri ortalama düzeyde aldıkları, %37'sinin yüksek düzeyde hayatta kalmayı kolaylaştırıcı önlemler alırken sadece %12'sinin önemli miktarda zarar azaltma yaptıkları görülmüştür. Yapılan çalışma neticesinde katılımcıların büyük bir depreme ortalama düzeyde hazırlıklı oldukları görülmüştür (Spittal vd., 2006: 27-28). Öte yandan Japonya' da uluslararası öğrenciler ile gerçekleştirilen bir çalışmada, katılımcıların depremlere karşı bireysel hazırlık durumları ele alınmış ve katılımcıların büyük bir çoğunluğunun evde alınması gereken güvenlik önlemlerini almadıkları, katılımcıların yaklaşık olarak yarısının tahliye alanlarını ve rotalarını planlamadıkları, katılımcıların sadece %32.5'inin afet ve acil durum çantası hazırladıkları ve katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bilgi yetersizliği olduğu ortaya koyulmuştur (Koike vd., 2024: 498-502). Alanyazındaki bu çalışmalar incelendiğinde afetlere karşı hazırlığın istenilebilecek ve kabul edilebilecek seviyelere ulaşamadığı anlaşılabilmektedir. Bu bağlamda saha çalışmalarının artırılarak sürdürülmesi, toplumsal direncin ve kapasitenin artırılması açısından önemli bir husus olarak görülebilir.

Araştırmamız kapsamında cinsiyet değişkenine göre bulgular incelendiğinde, genel ölçek puan ortalamalarının erkeklerde (111.18 ± 25.37), kadınlara (95.89 ± 20.56) oranla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür ($t(604) = 8.01, p < 0.001, \eta^2 = 0.10$). Benzer şekilde farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyut puan ortalamaları erkek katılımcılarda (31.60 ± 7.96) kadın katılımcılara (26.69 ± 7.22) oranla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($t(604) = 7.69, p < 0.001, \eta^2 = 0.09$). Zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutunu puan ortalamaları erkek katılımcılarda (17.64 ± 5.70) kadın katılımcılara (15.67 ± 4.56) oranla anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($t(604) = 4.64, p < 0.001, \eta^2 = 0.03$). Psikolojik hazırlık alt ölçek puan ortalamalarında erkek katılımcıların puan ortalamalarının (36.37 ± 6.98) kadın katılımcıların puan ortalamalarından (30.85 ± 7.07) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür ($t(604) = 9.19, p < 0.001, \eta^2 = 0.12$). Aynı şekilde planlama ve hane halkı hazırlığı puan ortalamalarının erkeklerde (25.56 ± 9.63) kadınlara (22.68 ± 7.27) kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür ($t(604) = 4.13, p < 0.001, \eta^2 = 0.03$). Çalışmamızla benzer olarak İnal (2015: 94) Yalova üniversitesi personelleri ile gerçekleştirdiği çalışmada uyguladığı 6 alt boyutlu ölçeğin genel puan ortalamalarının ve beş alt boyutunun puan ortalamalarının erkeklerde kadınlara oranla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. İran'da yapılan başka bir araştırmada da çalışmamızla örtüşür şekilde erkeklerin afete hazırlık davranış puanının kadınlardan daha yüksek

olduğu saptanmıştır (Najafi vd., 2015: 7). Chai vd. (2021: 5) ise Çin’de gerçekleştirdikleri araştırmaları neticesinde erkek katılımcıların farkındalık, bilgi ve bilinç durumlarının çok daha yüksek olmasına karşın malzeme hazırlığı ve eylem hazırlığı konularında anlamlı bir farkın olmadığını saptamışlardır. Bu durumun, erkeklerin acil durumlar konusunda daha fazla sorumluluk üstlenmesi gerektiğinden ve erkeklerin toplumumuzda daha koruyucu ve kollayıcı bir rolde bulunmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Bunun yanı sıra kadınlara yüklenen bakıcı ve koruyucu rolleri kişisel kapasitelerine ekstra yük bindirmekte ve kadınların toplumsal cinsiyet rolleri, fırsat eşitsizlikleri, kaynaklara erişim güçlükleri gibi durumlar kırılganlıklarını artırabilmektedir (Gündüz, 2022: 58-60). Öte yandan Özcan (2013: 39) hemşireler ile yapmış olduğu çalışması neticesinde afetlere hazırlık algılarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturmadığını bulgulamışlardır. Ertuğrul ve Ünal (2020: 39) ise üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında kadınların genel afete hazırlık inancı ölçek puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Bu bağlamda çalışmanın yapıldığı örneklemin demografik yapısının önemli bir etken olduğu düşünülebilir.

Yaş değişkeni ele alındığında, çalışmamız kapsamında afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumu puan ortalamalarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Öte yandan farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyutu puan ortalamaları 21-30 yaş gurubundaki katılımcılarda (30.12 ± 7.86) 18-20 yaş aralığındaki katılımcıların puan ortalamalarından (27.00 ± 6.90) ve 31-40 yaş aralığındaki katılımcıların puan ortalamalarından (26.43 ± 7.70) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($F(4.601) = 5.57, p < 0.001, \eta^2 = 0.04$). Bunun nedeni bu yaş gurubunun daha etkin bir eğitim-öğretim süreci içerisinde bulunmaları olabilir. Diğer alt boyut puan ortalamalarında ise anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer olarak Özcan (2013: 38) hemşireler ile gerçekleştirmiş olduğu çalışması neticesinde, hemşirelerin afetlere hazırlık algıları ölçek puan ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir fark oluşturmadığını saptamıştır. İnal vd. (2019: 6-7) ise Yalova Üniversitesi’nde gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcıların afetlere bireysel hazırlık inancı ölçek puan ortalamalarının yaş değişkeni ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığını bulgulamışlardır. Bireysel hazırlık her yaştan bireyin yapması gereken belli başlı hazırlıkları kapsamaktadır ve bu hazırlıkların toplumca yapılmış veya yapılmamış olması anlaşılabilir bir durumdur. Bu bağlamda çalışmamız kapsamında çok yönlü olarak ele alınan hazır bulunuşluk durumunun yaş gözetmeksizin ölçüm yaptığı söylenebilir. Ancak Tercan (2022: 265-266) Erzincan ilinde gerçekleştirmiş olduğu çalışması neticesinde afet hazırbulunuşluk düzeyleri

arasında anlamlı bir fark olduğunu ve 18-24 yaş aralığındaki bireylerin puan ortalamalarının anlamlı derecede diğer yaş aralığındaki bireylerin ortalamalarından yüksek olduğunu saptamıştır. Bu durum da, kullanılan ölçme aracının farklılığından veya örneklemin farklılığından kaynaklanmış olabilir. Öte yandan farkındalık, bilgi ve bilinç düzeylerinin çalışmamızda yüksek çıkmış olması Tercan'ın çalışmasıyla örtüşmektedir. Bu bağlamda gençlerin afetlere hazırlık hakkında daha bilgili oldukları ve hazırlanma konusunda kısmen daha yatkın oldukları düşünülebilir.

Çalışmamızda medeni durum ile bireysel hazırlık durumu arasındaki ilişki ele alınan bir diğer konudur. Afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumu puan ortalamaları incelendiğinde evli ve bekar olan katılımcılar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyut puan ortalamaları ele alındığında bekar katılımcıların bu alt boyuttaki puan ortalamalarının (28.94 ± 7.60) evli katılımcıların puan ortalamalarına (27.62 ± 8.11) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür ($t(604) = 2.04, p = 0.042, \eta^2 = 0.01$). Ancak diğer alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde ise evli ve bekar bireylerin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı anlaşılmıştır. Benzer bir çalışmada İnal vd. (2019: 6-7) Yalova Üniversitesi'nde afetlere bireysel hazırlık inanç ölçeğini kullanarak veri toplamışlar ve ölçek puan ortalamaları ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını bulgulamışlardır. Öte yandan Tercan (2022: 265-266) Erzincan ilinde bireylerin afet hazır bulunuşluk düzeylerini ele aldığı çalışmasında bekar olan katılımcıların afet hazır bulunuşluk düzeylerinin evli olan katılımcılara oranla anlamlı derecede yüksek olduğunu bulgulamıştır. Tam tersine İnal (2015: 119-120) ise yapmış olduğu çalışmada evli olan katılımcıların genel ölçek puan ortalamaları ve algılanan duyarlılık, algılanan ciddiyet, algılanan yarar, öz yeterlilik ve algılanan engeller alt boyut puan ortalamalarının bekar katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptamıştır. Bu bağlamda medeni durum değişkeninin afetlere karşı hazırlık durumunu ele aldığımızda belirleyici bir değişken olmadığı, farkın örneklemelerden kaynaklanıyor olabileceği söylenebilir.

Çalışmamız kapsamında ele alınan bir diğer değişken ise katılımcıların en uzun yaşadıkları yerin afetlere bireysel hazırlık konusunda fark meydana getirip getirmediğiydi. Ancak çalışmamız ile elde edilen bulgular, il merkezinde yaşayanlar, ilçede yaşayanlar ve beldede/köyde yaşayanlar arasında afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumu puan ortalamaları ve alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Çalışmamız kapsamında bireysel hazırlık farkındalık, bilgi, bilinç ve psikolojik hazırlık gibi bilişsel durumlar ile zarar azaltma,

fiziksel hazırlık, planlama ve hane halkı hazırlığı gibi davranışsal faktörler açısından ele alınmaktadır. Bulgular incelendiğinde zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyut puan ortalamaları ile planlama ve hane halkı hazırlığı alt boyut puan ortalamaları, ortalama puanın altında bulunmaktadır. Bu bağlamda yaşanan yer fark etmeksizin toplumsal olarak bu konularda eksikliklerimizin olduğu anlaşılabilmektedir. Chai vd. (2021: 5) Çin’ de gerçekleştirdikleri ve kırsal alanlar ile kentlerde yaşayan nüfusun afet hazırlık durumlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında genel olarak kentsel alanlarda yaşayan katılımcıların genel afet hazırlığı ile fiziksel hazırlık konusunda daha iyi olduklarını, ancak farkındalık, bilgi ve bilinç gibi konularda herhangi bir farklılığın olmadığını, fiziksel olarak anlamlı olan farklılıkların ise sadece afet ve acil durum çantası ve yangın söndürücü edinme konusunda olduğunu, diğer fiziksel hazırlıklar konusunda anlamlı bir farklılığın oluşmadığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca çalışmanın devamında kentsel bölgelerde yaşayan katılımcıların kırsal alanlarda yaşayanlardan daha fazla acil durum eğitime ve tatbikatına katıldıkları, ancak gönüllülük veya bir kuruluşa üye olmak konusunda önemli bir farkın olmadığı bulgulanmıştır. Bu çalışma, araştırmamızla örtüşen bulgular içermektedir. Ortaya çıkan farkın ise sadece kentsel alanlarda yaşayan katılımcıların afet ve acil durum çantaları ve yangın söndürücüleri bulunmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu da bölgedeki toplumsal yapıdan kaynaklanmış olabilir.

Araştırmamız ile, yaşanan yerin mülkiyet durumu ve yalnız veya aile ile birlikte yaşama durumu afetlere karşı bireysel hazır bulunuşluk konusunda ele alınan bir diğer faktördü. Ancak bulgular incelendiğinde bu faktörlerin de afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumu puan ortalamaları ile alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Araştırmamız kapsamında yapılan literatür çalışması göz önünde bulundurulduğunda afetlere karşı bireysel hazırlık durumunun genel bağlamda yaşanan yapıdan bağımsız faktörler içerdiği görülmektedir. Çalışmamız kapsamında ele alınan faktörler düşünüldüğünde zarar azaltma ve fiziksel hazırlık ile ilgili birkaç madde haricinde maddelerin çoğunun yaşanan yapıdan bağımsız bireysel hazır bulunuşluk durumlarını ele aldığı görülebilir. Bu durum ise sonucu anlaşılır kılmaktadır. Literatürde araştırmamızla örtüşen ve örtüşmeyen çalışmalarda mevcuttur. Örnek olarak, İnal (2015: 106) yapmış olduğu çalışmada kendi evinde yaşayanlar ve kirada yaşayan katılımcıları değerlendirmiş, kendi evinde yaşayan katılımcıların algılanan duyarlılık alt boyutu puan ortalamalarının yüksek olmasına karşın, genel ölçek puan ortalamaları ile algılanan ciddiyet alt boyutu, algılanan yarar alt boyutu, algılanan engeller alt boyutu, eyleme geçiriciler alt boyutu ve öz yeterlilik alt boyutu puan

ortalamlarında ise anlamlı bir farkın olmadığını bulgulamıştır. Öte yandan Chai vd. (2021: 5) ise Çin’de gerçekleştirdikleri araştırmaları neticesinde mülk sahibi olmayan katılımcıların anlamlı derecede daha düşük malzeme hazırlığı düzeylerine sahip olduklarını bulgulamışlardır.

Çalışmamızda gelir durumunun afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumu puan ortalamlarında anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutu puan ortalamları incelendiğinde, geliri giderden fazla olan katılımcıların puan ortalamlarının (17.04±4.98), geliri giderden az olan katılımcıların puan ortalamlarından (15.26±4.79) anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($F(2.603)= 3.98, p= 0.019, \eta^2= 0.01$). Çalışmamızda maddi kaynak gerektiren hazırlık faaliyetleri zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutu altında toplanmış olduğundan anlamlı farkın oluştuğu, diğer alt boyutlarda ise böyle bir maddi kaynağın zorunluluk olmaması anlamlı bir farkın oluşmamasına neden olduğu söylenebilir. Tercan (2022: 265-267)’da aynı şekilde Erzincan ilinde yapmış olduğu çalışması ile genel afet hazır bulunuşluk düzeyleri ile ekonomik durum arasında anlamlı bir ilişki olmadığını, ancak ölçeğin “afet fiziksel koruma” alt boyutu puan ortalamları incelendiğinde ekonomik durumu yüksek olan katılımcıların puan ortalamlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu saptamıştır. Çalışmamızla benzer olarak bu çalışma da açıkça maddi kaynaklar gerektiren hazırlıkların, gelir düzeyine bağlı olarak yükseldiğini ortaya koymaktadır. Bunula birlikte literatür incelendiğinde gelir durumunun maddi bir kaynak gerektiren hazırlık çalışmaları açısından önemli bir etkiye sahip olduğu görülebilir. Raneses vd. (2018: 425) Yeni Zelanda’da gerçekleştirdikleri çalışmaları neticesinde afetlere hazırlanmak için ekstra bir bütçeye sahip olmamanın, hazırlık yapmak konusunda engel teşkil eden bir durum olduğunu saptamışlardır. Yine benzer olarak Monteil vd. (2022: 6-8) Fransa’da gerçekleştirdikleri çalışmalarında, sellere karşı bireysel hazırlığı ele almışlar ve maddi imkansızlığın hazırlık yapılmaması konusunda önemli bir etken olduğunu ortaya koymuşlardır. Ancak yapılacak olan tüm hazırlıklarında maddiyata bağımlı olmadığı söylenebilir. Öte yandan literatürde gelir durumu yükseldikçe diğer hazır bulunuşluk durumlarının da yükseldiğini bulgulayan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Chai vd. (2021: 5) Çin’de yapmış oldukları çalışmaları neticesinde daha yüksek hane halkı gelirine sahip olan katılımcıların daha yüksek bir genel malzeme hazırlığı olduğunu ve bunun yanı sıra daha yüksek farkındalık durumu ve eylem hazırlığı düzeyine sahip olma eğiliminde olduklarını bulgulamışlardır. Benzer olarak İnal (2015: 103) yapmış olduğu çalışmada, gelir düzeyi düşük olan katılımcıların eyleme geçiriciler alt boyut puan ortalamlarının,

ortalama gelirli ve yüksek gelirli katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı şekilde düşük olduğunu ortaya koymuştur. Diğer alt boyut puan ortalamaları ve genel ölçek puan ortalamaları arasında ise benzer şekilde gelir düzeyi yüksek olan katılımcıların daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öte yandan İzmir’de yapılan bir başka çalışmada ebeveynlerin genel afete hazırlık durumları ile sosyo-demografik özellikleri karşılaştırılmış ve gelir durumunun anlamlı bir fark oluşturmadığı saptanmıştır (Yaz ve Başdemir, 2023: 969-970). Bu durumda konu üzerine daha derin çalışmaların yapılması gerektiği söylenebilir.

Araştırmamızda karşımıza çıkan bir diğer bulgu da afetlere karşı genel bireysel hazırlık puan ortalamaları ile eğitim düzeylerinin anlamlı bir fark oluşturmadığıdır. Bunun yanı sıra farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyutu puan ortalamaları incelendiğinde yalnızca ilkokul mezunu olan katılımcıların puan ortalamalarının (24.89 ± 6.74), lise mezunu olan katılımcıların puan ortalamaları (28.48 ± 7.78), ön lisans mezunu olan katılımcıların puan ortalamaları (30.23 ± 9.02) ve lisans mezunu olan katılımcıların puan ortalamalarından (29.07 ± 7.57) anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Diğer gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı ve diğer alt boyut puan ortalamaları arasında da anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Çalışmamızda özellikle bilgi ve eğitimleri içeren maddelerin bu alt boyut altında toplanmış olması bu sonucun çıkmasına neden olmuş olabilir. Ayrıca bu durum afetlere karşı hazır bulunuşluk düzeylerinin genel anlamda eğitim düzeyinden bağımsız olduğu şeklinde yorumlanabilir. Literatürde bu konuda çok farklı bulgulara sahip çalışmalar bulunmaktadır. Bu konuda hemşirelerin hazırlık algılarını ele alan bir çalışmada doktora mezunu olan katılımcıların hazırlık evresi puan ortalamaları en düşük, lise mezunu katılımcıların ise en yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu bulgulanmıştır (Özcan, 2013: 54). İnal (2015: 97) ise yapmış olduğu çalışması sonucunda öğrenim durumları lisansüstü olan katılımcıların genel ölçek puan ortalamalarının ve beş alt boyutun puan ortalamalarının öğrenim durumu lisans olan katılımcılara oranla anlamlı derecede yüksek olduğunu bulgulanmıştır. Erzincan’da gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise ön lisans öğrenim düzeyine sahip olan katılımcıların afet hazırbulunuşluk düzeyleri, diğer eğitim düzeylerine sahip olan katılımcıların puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek bulgulanmıştır (Tercan, 2022: 265-266). Buna benzer olarak Wang vd. (2023: 4) ise Çin’de hemşireler ile yaptıkları çalışmalarında, afet hazırlık düzeylerinin ön lisans ve lisans eğitilmiş katılımcılarda, yüksek lisans eğitilmiş katılımcılardan anlamlı derecede daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Tüm bu bilgiler ele alındığında, eğitim durumunun afetlere bireysel hazırlık konusunda ön plana çıkan değişkenler arasında yer

almadığı söylenebilir. Genel eğitim durumundan ziyade konu özelinde eğitim daha önemli bir değişken olarak görülebilir.

Çalışmamızda ele aldığımız bir diğer konu ise afetler ile ilgili herhangi bir tecrübe edinilmesi durumunun afetlere karşı bireysel hazırlık durumu üzerindeki etkisidir. Bu konu ele alındığında, herhangi bir afette görev alan katılımcıların afetlere karşı bireysel hazırlık durumu genel puan ortalamalarının (122.97 ± 21.88), afet yaşamış katılımcıların puan ortalamaları (104.13 ± 22.20), bir yakını afet yaşamış katılımcıların puan ortalamaları (99.96 ± 23.53) ve hiç afet yaşamamış katılımcıların puan ortalamalarından (96.31 ± 22.80) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra kendisinin afet yaşadığını belirten katılımcıların genel ölçek puan ortalamaları (104.13 ± 22.20), hiç afet yaşamadığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından (96.31 ± 22.80) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($F(3.603) = 1.76$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.08$). Benzer şekilde alt ölçek puan ortalamaları incelendiğinde tüm alt boyutlarda herhangi bir afette görev alan katılımcıların puan ortalamaları (sırasıyla 35.81 ± 6.11 , 19.81 ± 4.99 , 38.28 ± 6.37 , 29.08 ± 8.11), afet yaşamış katılımcıların puan ortalamaları (sırasıyla 28.82 ± 7.88 , 17.04 ± 4.98 , 33.76 ± 7.43 , 24.51 ± 7.83), bir yakını afet yaşayan katılımcıların puan ortalamaları (sırasıyla 29.14 ± 7.42 , 15.97 ± 5.07 , 31.97 ± 7.54 , 22.87 ± 8.12) ve hiç afet yaşamamış katılımcıların puan ortalamalarından (sırasıyla 26.90 ± 7.51 , 15.45 ± 4.89 , 31.44 ± 7.29 , 22.52 ± 8.36) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (sırasıyla $F(3.603) = 15.59$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.07$, $F(3.603) = 10.44$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.05$, $F(3.603) = 11.48$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.05$, $F(3.603) = 8.21$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.04$). Buna ek olarak kendisinin afet yaşadığını belirten katılımcıların tüm alt ölçek puan ortalamaları (sırasıyla 28.82 ± 7.88 , 17.04 ± 4.98 , 33.76 ± 7.43 , 24.51 ± 7.83) hiç afet yaşamadığını belirten katılımcıların tüm alt ölçek puan ortalamalarından (sırasıyla 26.90 ± 7.51 , 15.45 ± 4.89 , 31.44 ± 7.29 , 22.52 ± 8.36) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (sırasıyla $F(3.603) = 15.59$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.07$, $F(3.603) = 10.44$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.05$, $F(3.603) = 11.48$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.05$, $F(3.603) = 8.21$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.04$). İnal (2015: 108) ise yapmış olduğu çalışması neticesinde, daha önce afet yaşamış olan katılımcıların, daha önce herhangi bir afet yaşamamış olan katılımcılara oranla bireysel hazırlık inanç ölçeği genel puan ortalamalarının ve tüm alt boyut puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğunu saptamıştır. Benzer olarak Yeni Zelanda’da yapılan bir çalışmada Raneses vd. (2018: 425) herhangi bir afet yaşamadığını belirten katılımcıların, ev acil durum planları olmayan katılımcılar olduğunu saptamışlar, ayrıca çalışmada bir afete tanık olmanın hazırlık konusunda motivasyonu artırıcı bir faktör olduğunu bulgulamışlardır. Bu bağlamda afet tecrübesi afetlere bireysel hazırlık konusunda

önemli bir faktördür. Özellikle bu tecrübe afet risk algısını artırarak insanları hazırlık yapmaya yöneltebilmektedir. Çin’de yapılan bir çalışmada afet tecrübesi olan katılımcıların yakın gelecekte afet yaşama konusundaki risk algılarının anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur (Chan vd., 2014: 468). Öte yandan Özcan (2013: 54) yapmış olduğu çalışmasında hemşirelerin afet hazırlık algılarını ele almış ve afet deneyimi olmayan katılımcıların daha hazır hissettiklerini bulgulayarak bu durumun çalışmada katılımcıların hazır bulunuşluklarından ziyade kendilerini hazır hissetme durumu ele alındığından, sonucun afeti tecrübe etmiş katılımcıların hissedilmiş tedirginliği nedeniyle yetememe korkusundan kaynaklanabileceği şeklinde yorumlamıştır. Yani çalışmada afet tecrübesi olan katılımcılar konuya vakıf olmaları hasebiyle risk algıları daha yüksek olabileceğinden hazırlık algıları düşük çıkarken, bu tecrübeyi edinmemiş ve ortaya çıkabilecek durum hakkında sadece tahmin yürütebilen katılımcıların kendilerini daha hazır hissettikleri vurgulanmıştır.

Araştırmamız kapsamında incelenen bir başka değişken ise afetler konusunda herhangi bir eğitim alma durumunun afetlere karşı bireysel hazırlık durumu üzerine etkisidir. Bulgular incelendiğinde afetler konusunda herhangi bir eğitim almış olan bireylerin afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumu puan ortalamaları (111.29 ± 23.80) bu konuda hiç eğitim almadığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından (91.35 ± 18.49) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($t(604) = 11.54, p < 0.001, \eta^2 = 0.18$). Yine tüm alt ölçek puan ortalamalarında, afetler konusunda eğitilmiş olan katılımcıların puan ortalamalarının (sırasıyla $32.77 \pm 6.73, 17.70 \pm 5.35, 34.94 \pm 7.52, 25.89 \pm 8.61$) bu konuda eğitim almadığını belirten katılımcıların puan ortalamalarından (sırasıyla $24.13 \pm 6.35, 15.05 \pm 4.41, 30.64 \pm 6.88, 21.53 \pm 7.32$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür (sırasıyla $t(604) = 16.25, p < 0.001, \eta^2 = 0.30, t(604) = 6.66, p < 0.001, \eta^2 = 0.07, t(604) = 7.34, p < 0.001, \eta^2 = 0.08, t(604) = 6.72, p < 0.001, \eta^2 = 0.07$). Benzer olarak İnal (2015: 107) yapmış olduğu çalışmasında acil durumlar ve afetler konusunda herhangi bir eğitim almış olan katılımcıların, herhangi bir eğitim almamış olan katılımcılara oranla bireysel hazırlık inanç ölçeği genel puan ortalamalarının ve tüm alt boyut puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğunu saptamıştır. Özcan (2013: 45) hemşireler ile gerçekleştirdiği çalışmasında hemşirelerin afet algısının afet eğitimi alma değişkeni ile karşılaştırmış ve afet eğitimi alan katılımcıların, eğitim almamış olan katılımcılardan müdahale evresi hazırlık algıları ile afet sonrası evresi hazırlık algılarının anlamlı derecede yüksek olduğunu bulgulamıştır. Bir başka çalışmada ise Ertuğrul ve Ünal (2020: 39) üniversite öğrencilerinin afetlere bireysel hazırlık inanç ölçeği puan ortalamalarının, afetler

konusunda eğitim almış katılımcılarda anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Yine benzer olarak Çin’de hemşireler ile gerçekleştirilen bir çalışmada, afet eğitimi veya öğretimi deneyiminin olmasının, afetlere hazırlık algısında daha yüksek yeterlilik düzeyleri ile anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır (Wang vd., 2023: 7). Toplumda afetler konusunda farkındalığın ve afet bilincinin artırılması konusunda en temel faaliyet eğitimidir. Bireyler bir doğa kökenli afete maruziyet yaşamadan eğitim ile risk konusunda farkındalık sahibi olabilmektedirler (Muttarak ve Pothisiri, 2013: 60). Bu konuda Filipinler ve Tayland’da gerçekleştirilen bir çalışmada, eğitimlerin özellikle afet tecrübesi yaşamamış olan bireylerde afetlere hazırlık konusunda etkili olduğu bulgulanmıştır (Hoffmann ve Muttarak, 2017: 41-42). Eğitimlerin önemi buradan da rahatça anlaşılabilmektedir. Afetler konusunda tecrübe yaşamaktansa eğitim her zaman tercih edilesi bir husustur.

Çalışmamızda, afetler konusunda herhangi bir kurum ya da kuruluşa üye olan katılımcıların genel bireysel hazırlık puan ortalamalarının (115.63 ± 23.10) üye olmayan katılımcıların genel ölçek puanı ortalamalarından (95.38 ± 21.02) anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür ($t(604) = 10.43$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.15$). Alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde ise, üye olan katılımcıların tüm alt boyut puan ortalamalarının (sırasıyla 34.90 ± 6.25 , 18.24 ± 5.35 , 35.84 ± 7.13 , 26.64 ± 8.52) üye olmayan katılımcıların alt boyut puan ortalamalarından (sırasıyla 25.77 ± 6.82 , 15.59 ± 4.75 , 31.52 ± 7.30 , 22.49 ± 7.87) anlamlı şekilde yüksek olduğu bulgulanmıştır (sırasıyla $t(604) = 15.27$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.28$, $t(604) = 5.99$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.06$, $t(604) = 6.63$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.07$, $t(604) = 5.74$, $p < 0.001$, $\eta^2 = 0.05$). Bu bağlamda gönüllülük çalışmalarının afetlere bireysel hazırlık yapılması konusunda destekleyici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Afet yönetimi süreçlerine toplumsal katılımın sağlanması, özellikle toplum tabanlı afet yönetimi anlayışının ve günümüz modern ve bütünleşik afet yönetimi anlayışının önemli bir faaliyet ayağıdır. Toplumsal katılımın sağlandığı bir afet yönetimi sürecinde faaliyet alanları çok daha iyi bir biçimde işletilebileceğinden, aksi halde yetersizlikler ortaya çıkabileceğinden önemli bir husus olarak ele alınmaktadır. Ancak toplumsal katılım ve gönüllülük afetler konusunda yeterince iyi bir düzeye ulaşamamaktadır. Heinkel vd. (2022: 1285) afetlere bireysel ve hane düzeyinde hazırlık konusunda Myanmar’da gerçekleştirdikleri çalışmalarında, katılımcıların %89.3’ünün afet yönetiminde kurumları ve halkı desteklemek konusunda gönüllü olacaklarını belirtmelerine karşın, yalnızca %3.9’unun afetler konusunda gönüllülük faaliyetlerine katıldıklarını saptamışlardır. Benzer olarak Doğru (2024: 1191) Gümüşhane’de üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmasında katılımcıların %83.0’ünün afetler konusunda herhangi

bir kurum veya kuruluşa üye olmadıklarını saptamıştır. Ayrıca çalışmanın devamında afet gönüllüsü olan katılımcıların ve afet gönüllülüğü ile ilgili eğitim alan katılımcıların afetler konusunda risk algılarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bu nedenle gönüllülük faaliyetlerinin ve toplumsal katılımın desteklenmesi gerektiği söylenebileceği gibi bunun çalışmamız özelinde bireysel hazırlık durumlarına da katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Afetler konusunda sahip olduğu bilgiyi yeterli gören katılımcıların afetlere karşı bireysel hazırlık genel puan ortalamaları (116.08 ± 22.16) yeterince bilgili olmadığını düşünen katılımcıların genel ölçek puan ortalamalarından (92.88 ± 19.83) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($t(604) = 13.23, p < 0.001, \eta^2 = 0.22$). Benzer olarak alt ölçek puan ortalamalarında da sahip olduğu bilgi düzeyini yeterli olarak gören bireylerin puan ortalamalarının (sırasıyla $33.65 \pm 7.03, 18.81 \pm 5.20, 35.75 \pm 7.04, 27.88 \pm 7.95$) bilgi düzeyini yetersiz olarak değerlendiren katılımcıların puan ortalamalarından (sırasıyla $25.47 \pm 6.65, 14.98 \pm 4.44, 31.10 \pm 7.24, 21.34 \pm 7.49$) anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (sırasıyla $t(604) = 14.23, p < 0.001, \eta^2 = 0.25, t(604) = 9.54, p < 0.001, \eta^2 = 0.13, t(604) = 7.65, p < 0.001, \eta^2 = 0.08, t(604) = 10.09, p < 0.001, \eta^2 = 0.14$). Hurnen (1997) yapmış olduğu çalışmada bilgi ile hazırlık yapmak arasında ilişki olduğu, ancak spesifik bilgilerin edinilmesiyle bu hazırlığın desteklendiğini bulgulamıştır. Benzer şekilde Yıldırım vd. (2024: 39) Mersin’de öğretmenlerin afetlere hazırlık durumlarını ele aldıkları çalışmalarında, afetler konusunda bilgi sahibi olmadığını belirten katılımcıların afetlere hazırlık inancı ölçeği puan ortalamalarının anlamlı düzeyde düşük olduğunu saptamışlardır. Bu durum konu hakkında daha bilgili olan katılımcıların kendilerini afetlere hazırlamaya daha istekli olduklarının bir göstergesidir. Afetlere bireysel hazırlık konusunda farkındalık ve bilinç önem arz etmektedir. Bunların kazanılmasında ise afetler konusunda eğitim alınması veya bir şekilde bilgi edinilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, afetler konusunda eğitici faaliyetlerin toplumun her kesiminden insanları kapsayıcı şekilde işletilmesi gerektiği ve toplumun konu hakkındaki bilgi düzeylerinin artırılması gerektiği söylenebilir.

Benzer olarak, kendilerini afetlere karşı hazır hisseden katılımcıların genel ölçek puan ortalamalarının (123.7 ± 21.91) kendilerini yeterince hazır hissetmeyen katılımcıların genel ölçek puan ortalamalarından (94.37 ± 19.33) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür ($t(604) = 15.29, p < 0.001, \eta^2 = 0.28$). Kendilerini hazır hisseden katılımcıların tüm alt ölçek puan ortalamalarının (sırasıyla $35.55 \pm 6.63, 20.13 \pm 5.19, 37.96 \pm 7.08, 30.04 \pm 8.31$) da yine kendilerini yeterince hazır hissetmeyen katılımcıların alt ölçek puan ortalamalarından (sırasıyla $26.22 \pm 6.82, 15.21 \pm 4.44, 31.18 \pm 6.90,$

21.75±7.23) anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgulanmıştır (sırasıyla $t(604)= 14.33$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.25$, $t(604)= 11.09$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.17$, $t(604)= 10.16$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.17$, $t(604)= 11.50$, $p<0.001$, $\eta^2= 0.18$). Çalışmamızla benzer olarak İnal (2015: 110) yapmış olduğu çalışmasında acil durumlara/afetlere yeterince hazırlıklı olduğunu belirten katılımcıların, yeterince hazırlıklı olmadığını belirten katılımcılara oranla bireysel hazırlık inanç ölçeği genel puan ortalamalarının ve tüm alt boyut puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğunu saptamıştır. Ertuğrul ve Ünal (2020: 39) ise üniversite öğrencilerinin afetlere bireysel hazırlık inanç ölçeği toplam puan ortalamalarının, afetler konusunda hazır olduğunu belirten katılımcılarda, hazır olmadığını belirten katılımcılara oranla anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bulgulanmışlardır. Afetler konusunda daha hazır olan bireylerin farkındalık ve bilinç konusunda da daha iyi durumda olabilecekleri göz önüne alındığında, gerçekten hazır olduklarını belirten insanların hazır bulunuşluklarının daha yüksek olduğu ve bunun farkında oldukları söylenebilir. Öte yandan kendisini hazır hissetmeyen insanların ise gerçekten de bireysel hazır bulunuşluklarının daha düşük olduğu ve bunun farkında oldukları, ancak konu özelinde motivasyon eksiklikleri gibi durumlar olabileceğinden hazırlık yapmaya yönelmedikleri söylenebilir.

5.3. Deneysel Çalışma ile İlgili Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışma

Literatür incelendiğinde motivasyonel görüşmelerin afetlere bireysel hazırlık konusunda ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmamızın bu bölümündeki tartışma, afetler ve afetlere bireysel hazırlık konusunda gerçekleştirilen deneysel çalışmalar ile motivasyonel görüşmelerin ve transteoretik modelin kullanıldığı farklı çalışmalar üzerinden yapılmıştır.

Deneysel çalışmamızın evreni olarak belirlenmiş olan, tanımlayıcı çalışma sonrasında ortalama puanın altında puan alan katılımcıların arasından randomize olarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Yapılan güç analizi neticesinde her grupta 28 olmak üzere toplamda 56 katılımcının yeterli olduğu görülmüş, araştırmaya 35 deney 35 kontrol grubu olmak üzere toplam 70 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcıların çeşitli demografik özellikler toplanmış ve araştırmanın başlangıç aşamasında söz konusu frekans sayılarının deney ve kontrol grubunda benzer olup olmadığı incelenmiştir. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların söz konusu tanıtıcı özellikler açısından fark olup olmadığına yönelik yapılan ki-kare analizi sonuçlarında tüm değerlerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Buna göre deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ilgili bağımsız değişkenler/tanıtıcı özellikler açısından farklı olmadığı,

beklenen ve gözlenen değerlerin birbirine eşit/homojen olduğu belirlenmiştir. Oluşturulan bu grupların demografik verileri incelendiğinde, kişisel bilgiler kısmında deney grubundaki katılımcıların ve kontrol grubundaki katılımcıların çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu görülmüştür (Deney %71.4-Kontrol %77.1). Çalışmaya katılım sağlayanların yaş aralıkları incelendiğinde en kalabalık grubun deney grubunda 21-30 yaş aralığında toplandığı (%48.6), onu 18-20 yaş aralığındaki katılımcı sayısının takip ettiği (%14.3), üçüncü sırada 31-40 yaş aralığının olduğu (%14.3), peşi sıra 41-50 yaş aralığındaki katılımcı sayısının geldiği (%11.4) ve son olarak da 51 yaş ve üzerinin katılımcı sayısının bulunduğu (%11.4) görülmüştür. Kontrol grubunda ise en kalabalık olan grubun 21-30 yaş aralığı olduğu (%45.7), onun peşinden 18-20 yaş aralığının geldiği (%22.9), sonra 31-40 yaş aralığının sıralandığı (%14.3), peşi sıra 41-50 yaş aralığının geldiği (%11.4) ve son olarak 50 yaş ve üzerinin olduğu (%5.7) görülmüştür. Çalışmaya katılanların medeni durumları incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki katılımcıların çoğunluğunun evli olmadığı (Deney %60.0-Kontrol %71.4) görülmüştür. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (Deney %80.0-Kontrol %65.7) ise en uzun süre ikamet ettikleri yeri şehir merkezi olarak belirttikleri görülmüştür. Katılımcıların çoğunluk kısmının (Deney %51.4-Kontrol %65.7) maddi durumlarını gelir gidere eşit şeklinde tanımlarken, deney grubunda %25.7'lik ve kontrol grubunda %20.0'lik kısım gelir giderden az, deney grubunda %22.9'u ve kontrol grubunda %14.3'ü gelir giderden fazla şeklinde tanımlamıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (Deney %68.6-Kontrol %65.7) lise mezunu olduğunu belirtmiştir. Lise mezunlarını deney grubunda %11.4 ve kontrol grubunda %17.1 ile ilkökul mezunları, deney grubunda üçüncü sırada %11.4 ile ön lisans ve kontrol grubunda üçüncü sırada %11.4 ile lisans mezunları, deney grubunda dördüncü sırada %5.7 ile lisans ve kontrol grubunda dördüncü sırada %2.9 ile ön lisans mezunları ve son olarak deney grubunda son sırada %2.9 ile lisansüstü ve kontrol grubunda son sırada %2.9 ile lisansüstü mezunları takip etmektedir.

Katılımcıların afetler ile ilgili form sorularına verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların çoğunluk bölümünün (Deney %65.7-Kontrol %60.0) herhangi bir şekilde afet yaşamadıklarını belirttikleri, nispeten daha az bir kalabalığın (Deney %22.9-Kontrol %31.4) afet yaşadığını belirttiği, az bir kısmının (Deney ve kontrol %8.6) bir yakınının afet yaşadığını belirttiği ve çok az bir kısmının (Deney %2.9-Kontrol %0) herhangi bir afet durumunda görev aldığı görülmüştür. Katılımcıların afetler konusunda herhangi bir eğitim alma durumlarına ise deney grubunda %42.9 ve kontrol grubunda %37.1 eğitim aldığını ve deney grubunda %57.1 ve kontrol grubunda %62.9 herhangi bir eğitim almadığını belirttikleri görülmüştür. Benzer olarak Şahan ve Dinç (2021: 28)

yapmış oldukları çalışmalarında katılımcıların deney grubunda %56.3'ünün kontrol grubunda ise %64.6'sının daha önce temel afet bilinci eğitimi almadıklarını saptamışlardır. Bu bulgu çalışmamızla benzer niteliktedir. Bu bulguya kıyasla afetler konusunda bilgi durumlarını yeterli gören katılımcıların deney %20.0 ve kontrol %17.1 oranı ile, yetersiz gören katılımcılardan (Deney %80.0-Kontrol %82.9) çok daha az olduğu görülmüştür. Bu durum alınan eğitimlerin niteliğinden veya kişisel durumlardan kaynaklanıyor olabilir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (Deney %74.3-Kontrol %71.4) afetler konusunda herhangi bir kuruluşa üye olmadığını belirtirken yine büyük bir çoğunluğu (Deney %88.6-Kontrol %100) kendilerini afetlere karşı yeterince hazır hissetmediklerini belirtmişlerdir.

Afetlere hazırlık yapmak konusunda motivasyonel görüşmelerin kullanımı, bireylerin afetlere hazırlığın faydası üzerine inanç geliştirmeleri ve kendi değerleri üzerinden olayı ele alarak hazırlık yapıp yapmama konusunda sahip oldukları ikilemleri çözümlemelerine ve böylelikle kendilerine ait motivasyon kaynaklarını tespit ederek hazırlık davranışına yönelmelerine yardımcı olabilecektir. Bu konuda insanların kendi motivasyonlarını bulması ve kendi değerleri üzerinden hazırlığa yönelmeleri özellikle sürdürülebilirlik açısından önemli bir husustur. Türkiye'de sürekli olarak yapılan mevzuat düzenlemeleri, kurulan sistemler ve yürütülen eğitsel faaliyetler ne kadar faydalı olsa da toplumda insanların kendi değerleri ve yargıları ile oluşan bir afet hazırlığı kültürünün eksikliği kendisini belli etmektedir (Oral ve Cengiz, 2021: 1261). Bu anlamda çalışmamızda ele alınan motivasyonel görüşmelerin, adım atılması hususunda önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Deney grubunda bulunan katılımcıların değişim aşamalarında ilerledikleri bulgulanmıştır. Yapılan ilk görüşme öncesi toplanan DASÖ verileri ile son görüşmede elde edilen DASÖ verileri incelendiğinde, ilk görüşmede Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 19 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 12 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 3 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiş, son görüşmelerde ise Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeğine 1 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 3 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 4 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu, 26 katılımcı hareket aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı ise sürdürme aşamasında olduğunu belirten cevaplar vermiştir. Müdahale grubunda bulunan katılımcıların tekil olarak DASÖ cevapları incelendiğinde 33 katılımcının değişim aşamalarında ilerleme kaydettiği saptanmıştır. Kontrol grubunda ise ilk toplanan DASÖ verilerinde 22 katılımcı düşünmeme aşamasında olduğunu, 12 katılımcı düşünme aşamasında

olduğunu ve 1 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu belirten cevaplar verirken, son toplanan verilerde uygulanan DASÖ ölçeğinde 22 katılımcının düşünmeme aşamasında olduğunu, 9 katılımcı düşünme aşamasında olduğunu, 3 katılımcı hazırlık aşamasında olduğunu ve 1 katılımcı hareket aşamasında olduğunu belirden cevaplar vermiştir. Deney grubunda olmayanların tekil olarak DASÖ cevapları ele alındığında 4 katılımcının değişim aşamalarında ilerleme kaydettiği, 1 katılımcının ise değişim aşamalarında bir önceki aşamaya gerilediği saptanmıştır. Deney ve kontrol gruplarının ön test DASÖ yanıtları arasında anlamlı bir farkın olmadığı grupların benzer olduğu görülmüştür, Pearson Chi-Square value= 2.220, df= 3, p= 0.525. Son test DASÖ verilerinde ise deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farkın olduğu, anlamlı farkın deney grubu lehine olduğu bulgulanmıştır, Pearson Chi-Square value= 44.299, df= 4, p= 0.000. Benzer şekilde literatür ele alındığında TTM ve motivasyonel görüşmelerin kullanıldığı ve fayda sağladığı, farklı konularda ve alanlarda çokça çalışma bulunmaktadır. Koyun (2013: 63) yapmış olduğu çalışmada transteoretik modele dayalı bir eğitim programı uygulamış ve girişimsel süreç sonunda müdahale ve kontrol grubu arasında değişim aşamaları açısından anlamlı bir farkın oluştuğunu bulgulanmıştır. Ayrıca çalışmada, deney grubunda bulunan 38 katılımcıdan 19'unun değişim aşamalarında ilerleme kaydettiği, kontrol grubunda ise 39 katılımcıdan 3'ünün ilerleme kaydettiği saptanmıştır. Benzer olarak Yalçınöz Baysal (2013: 38-39) yapmış olduğu çalışmada fazla kilo konusunda sorun yaşayan kadınlara transteoretik modele dayalı bir eğitim programı uygulamış ve deney grubunda katılımcıların %78'inin değişim aşamalarında ilerleme kaydettiği, ön test ve son test ölçümleri arasında değişim aşamaları konusunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu bulgulanmıştır. Kontrol grubunda ise katılımcıların %90'ında herhangi bir değişim olmadığı ve ölçümler arasında anlamlı bir farkın oluşmadığı görülmüştür. Gruplar arasındaki farkın ise anlamlı olduğu ortaya koyulmuştur. Selçuk Tosun (2015: 71) tip 2 diyabete sahip bireylere motivasyonel görüşmeler ile yaptığı girişimsel çalışmada, deney grubunda ve kontrol grubunda beslenme davranışının ön testte benzer olduğu, girişimsel süreç sonrasında ise deney ve kontrol grupları arasında beslenme davranış değişimi aşamaları arasında anlamlı bir farkın oluştuğu ortaya koyulmuştur. Bir başka çalışmada ise Taş (2015: 52) ağızotu kullanımı konusunda transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşmeler ile bir girişimsel çalışma gerçekleştirmiş ve çalışma neticesinde katılımcıların ön test DASÖ verilerinde her iki grupta da benzer olduğu, son test DASÖ verilerinde ise deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farkın oluştuğu ve bu farkın deney grubu lehine olduğu saptanmıştır. Ayrıca 14 katılımcının ise ağızotunu

bıraktığı belirtilmiştir. Erdem (2021: 93) ise transteoretik modele dayalı bir girişimsel program neticesinde güvenli bisiklet kullanımı konusunda deney ve kontrol grubunun ön test değişim aşamaları arasında anlamlı bir fark yokken son testte deney ve kontrol grubunun değişim aşamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu ve farkın deney grubu lehine olduğunu saptamıştır. Afriwilda ve Mulawarman (2021: 109-110) Endonezya’da çevrimiçi oyun bağımlılığına yatkın olan katılımcıların psikolojik iyi oluşlarını artırmak adına motivasyonel görüşmeleri kullanmışlar ve deney grubundaki katılımcıların psikolojik iyi oluşluklarının kontrol grubuna kıyasla anlamlı derecede iyileştiğini saptamışlardır. Benzer bir çalışmada Tse vd. (2024: 6-7) oyun bağımlılığı olan katılımcıların bağımlılıklarını azaltmak adına motivasyonel görüşmeler ile girişimlerde bulunmuşlar ve deney grubunda ilk izlem ile son izlem arasında oyun sürelerinde önemli düzeyde azalmalar ve değişime dönük motivasyonda artışlar olduğunu saptamışlardır. Bu bağlamda değişimi bir sonuç değil süreç olarak ele alan transteoretik modelin ve buna dayalı motivasyonel görüşmeler dahil farklı girişimlerin önemli ölçüde bir çok konuda fayda sağladığı söylenebilir. Ayrıca bu durum motivasyonel görüşmelerin ve TTM temelli yaklaşımların farklı konular ve alanlarda da kullanılabileceğinin bir göstergesidir. Özellikle konumuz bağlamında da afetlere bireysel hazırlık yapılması için girişimsel süreçlerin işletilmesi büyük oranda fayda sağlamaktadır. Ancak toplumun hazırlık yapması adına yürütülen girişimsel faaliyetler oldukça nadirdir (Perez-Fuentes ve Joffe, 2015: 1183).

Araştırmamızda deney grubunun ön test AÇBHÖ puan ortalamalarının (84.17 ± 15.49) ortalamasının (Ölçek ortalaması 102-tanımlayıcı çalışma ortalaması 101.19 ± 23.48) altında bir puana ve kontrol grubunun puan ortalamalarının (83.89 ± 12.86) da benzer şekilde ortalamasının altında bir puana sahip olduğu görülmektedir. Deneysel sürecin ardından elde edilen son test AÇBHÖ puan ortalamalarında ise deney grubunun puan ortalamalarının (109.40 ± 13.88) ortalamasının üzerine çıktığı, kontrol grubunda ise ölçek puan ortalamalarının (88.17 ± 13.90) az bir artış görülse de ortalamasının altında kalmaya devam ettiği bulgulanmıştır. Bu bağlamda motivasyonel görüşmelerin afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumlarını artırmak konusunda olumlu etkisinin olduğu anlaşılabılır. Çakır ve Kılcan (2022: 198-199) yapmış oldukları deneysel çalışmalarında afetlere hazırlık tutumu konusunda klasik yöntemle eğitim alan kontrol grubu katılımcılarının ön test puan ortalamalarının 73.27 iken son test puan ortalamalarının 63.50’ye düştüğünü, senaryo tabanlı eğitim alan deney grubundaki katılımcıların ise ön test puan ortalamalarının 75.58 iken son test puan ortalamalarının 81.87’ye yükseldiği saptamışlardır. Bu durumda kontrol grubunun

her durumda yükselme eğiliminde olmayabileceğinin göstergesi olabilir. Bu bağlamda afetlere hazırlanmak konusundaki farklı girişimlerin büyük önem taşıdığı söylenebilir. Farklı olarak Koyun (2013: 81) yapmış olduğu çalışmada sigarayı bırakmak üzerine transteoretik modele dayalı bir eğitim programı uygulamış ve deney grubunda ilk görüşmede içilen sigara ortalamasının 12 ± 9.9 iken son görüşmede ortalamasının 9.3 ± 5.5 'e gerilediği ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın oluştuğu, ancak kontrol grubunda ortalamasının değişmediği ve anlamlı bir farkın oluşmadığını saptamıştır. Benzer olarak çalışmamızda ölçek alt boyutları ele alındığında deney grubunun farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyut ön test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 27 > 24.83 \pm 6.72$) ve kontrol grubunda ön test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 27 > 24.31 \pm 5.93$) olduğu görülmüştür. Son test verilerinde ise farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyut puan ortalamalarının deney grubunda ortalamasının üzerinde çıktığı ($\mu = 27 < 30.86 \pm 5.62$), kontrol grubunda ise puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 27 > 25.89 \pm 5.35$) kalmaya devam ettiği saptanmıştır. Zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutunda deney grubunun ön test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 18 > 13.03 \pm 2.68$) ve kontrol grubunda ön test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 18 > 13.03 \pm 3.11$) olduğu görülmüştür. Son test verilerinde ise deney grubunun zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutu puan ortalamalarının ortalama civarında ($\mu = 18 > 17.54 \pm 3.44$) bir puana yükselirken, kontrol grubunun son test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 18 > 13.97 \pm 3.64$) kalmaya devam ettiği bulgulanmıştır. Psikolojik hazırlık alt boyutunda deney grubunun ön test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 30 > 27.86 \pm 7.11$) ve kontrol grubunda ön test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 30 > 28.74 \pm 5.69$) olduğu görülmüştür. Son test verilerinde ise deney grubunun psikolojik hazırlık alt boyutu puan ortalamalarının ortalamasının üzerinde ($\mu = 30 < 32.49 \pm 4.82$) bir puana yükselirken, kontrol grubunun son test puan ortalamalarının ortalama civarında ($\mu = 30 > 29.49 \pm 6.05$) kaldığı bulgulanmıştır. Son olarak deney grubunun planlama ve hane halkı hazırlığı alt boyut ön test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 27 > 18.46 \pm 5.45$) ve kontrol grubunda ön test puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 27 > 17.80 \pm 5.27$) olduğu görülmüştür. Son test verilerinde ise planlama ve hane halkı hazırlığı alt boyut puan ortalamalarının deney grubunda ortalamasının üzerinde çıktığı ($\mu = 27 < 28.51 \pm 6.23$), kontrol grubunda ise puan ortalamalarının ortalamasının altında ($\mu = 27 > 18.83 \pm 5.37$) kalmaya devam ettiği saptanmıştır. Bu konuda işletilen girişimsel sürecin etkili olduğu söylenebilir. Chung ve Yen (2016: 212) Tayvan'da okul yöneticileri ve öğretmenler ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında, katılımcılar eğitim alma ve almama durumlarına göre deney ve kontrol

gruplarına ayrılarak iki gruptan da veri toplanmış, eğitime katılan grubun afet önleme okur yazarlığının (afet önleme bilgisi, afet önleme tutumu ve afet önleme becerileri) anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Khankeh vd. (2023: 128) İran’da hastanelerde gerçekleştirdikleri çalışmalarında işlettikleri deneysel sürecin hastane hazırlıklarına etkisini ele almışlar ve deney grubunda olan hastanenin katılımcılarına bir dizi seminer, çalıştay ve toplantı ile müdahalede bulunmuşlar kontrol grubunda bulunan hastanenin katılımcılarına ise herhangi bir girişimde bulunmayarak farkı kontrol etmişlerdir. Çalışma neticesinde, müdahale hastanesinin genel hastane hazırlığının müdahale öncesinde zayıf iken sonrasında ortalama düzeye çıktığını, kontrol hastanesinde ise genel hastane hazırlığı puanının zayıf kalmaya devam ettiği bulgulanmıştır. Bu bağlamda farklı girişimsel süreçlerinde hazırlık yapılması konusunda faydalı olduğu söylenebilir. Öte yandan motivasyonel görüşmeler ise psikoloji alanında da sıkça ele alınan bir yöntemdir. Genel psikolojinin yanı sıra afet psikolojisinde de motivasyonel görüşmeler kullanılabilmektedir. Örneğin Idris vd. (2020: 19-20) Endonezya’da yaptıkları çalışmalarında deprem sonrası depresyonu ele almışlar ve motivasyonel görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada müdahale öncesinde deney grubunda ağır depresyon yaşayan katılımcı sayısı 4 (%16), orta derecede depresyon katılımcı sayısı ise 21 (%74) olarak bulgulanırken müdahale sonrasında deney grubunda ağır depresyon yaşayan katılımcı sayısının 4 (%16) olarak sabit kalırken, orta düzeyde depresyon yaşayan katılımcı sayısı 9 (%36), hafif düzeyde depresyon yaşayan katılımcı sayısı 12 (%48) olarak bulgulanmıştır. Kontrol grubunda ise müdahale öncesi ağır 2 (%8), orta 14 (%56), hafif 9 (%36) iken son testte ağır 2 (%8), orta 17 (%68) ve hafif 6 (%24) olarak bulgulanmış ve üç katılımcının ağırlaştığı saptanmıştır. Yapılan analiz sonucunda ise motivasyonel görüşmelerin deprem sonrasında depresyonun azalması üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu ve depresyonun azalması konusunda uygulanan müdahaleden kaynaklanan etkinin %78.6 olduğu bulgulanmıştır. Bu çalışma ile motivasyonel görüşmelerin travma sonrasında kullanımının psikolojik açıdan fayda sağladığı da anlaşılabilmektedir. Bu konuda Downs afet ruh sağlığı desteği açısından danışmanlık yapanlara etkin dinleme ve motivasyonel görüşmeleri önermektedir (Downs, 2011: 151).

Afetlere genel bireysel hazırlık durumları konusunda deney grubu ve kontrol grubu ile ön test ve son test ölçümlerinin AÇBHÖ ölçek puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu saptanmıştır, $F(1,68)= 86.03$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.56$. Bununla birlikte zamana bağlı ana etki incelendiğinde katılımcıların farklı zamanlardaki ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür, $F(1,68)= 170.85$,

$p < 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.72$. Gruba bağılı ana etki ele alındığında da deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların toplam ölçek puanı ortalamalarının arasında anlamlı bir fark olduğu bulgulanmıştır, $F(1,68) = 11.54$, $p = 0.001$, kısmi $\eta^2 = 0.15$. Ayrıca, deney grubunda olan katılımcıların ön test genel ölçek puan ortalamaları (84.17 ± 15.49) ile kontrol grubunda olan katılımcıların ön test genel ölçek puan ortalamaları (83.89 ± 12.86) arasında anlamlı bir farkın olmadığı ve grupların başlangıçta benzer olduğu saptanmıştır, $t(68) = 0.08$, $p = 0.933$. Bu bağlamda, katılımcıların genel olarak afetlere karşı bireysel hazırlık durumlarının zamanla artma eğiliminde olduğunu, deney ve kontrol grupları arasında genel olarak bir farkın olduğunu ve ön testte grupların arasında anlamlı bir farkın bulunamaması nedeniyle anlamlı farkın müdahaleden kaynaklandığını ve en önemlisi deney grubu puan ortalamalarının kontrol grubu puan ortalamalarına kıyasla zamanla daha fazla artış gösterdiğini söyleyebiliriz. Hem başlangıçta anlamlı bir farkın bulunmaması hem de etkileşimin anlamlı çıkması, motivasyonel görüşmelerin afetlere karşı genel bireysel hazırlık durumları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunun göstergesi olabilir. Bu bağlamda insanların hazırlık yapmak konusunda motive olmaları önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar afetlere hazırlık yapmaya ne kadar inanır ise okadar motive olur ve hazırlık yapmaya yönelebilirler. Bu konuda Oral ve Cengiz (2021: 1260-1261) afetlere hazırlık inancının afet hazırlık değerlerine, afet hazırlık tutumlarına ve afet hazırlık davranışına doğrudan pozitif yönlü etki ettiğini, ancak afete hazırlanmak konusunda bilişsel ve duyuşsal tutumların afetlere hazırlık davranışı konusunda herhangi bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymuşlardır. Öyleyse hazırlığa ve faydalı olacağına inanmak hazırlık davranışını ortaya çıkarmakta, tek başına tutum ve hatta yanlış algılar ile oluşmuş olabilecek yanlış bir tutum ise hazırlık davranışı konusunda fayda sağlamamaktadır. Motivasyonel görüşmeler yapısı gereği bu inancı oluşturmak üzerine kurulu olduğundan bu konuda ele alınabilecek önemli bir yöntem olabilir. Alanda girişimsel faaliyetlerin sağladığı faydalar sıkça ön plana çıkmaktadır. Wang vd. (2023: 7-8) Çin’de yapmış oldukları çalışmalarında işitme engelli öğrencilerin deprem hazırlığına yönelik bilgi, beceri ve tutumlarını geliştirmek adına, kontrol grubuna sadece depreme hazırlık broşürü, deney grubuna ise depreme hazırlık broşürü yanı sıra bir eğitim programı ile müdahalede bulunmuşlar ve çalışma neticesinde genel ölçek puanları ile bilgi ve davranış alt ölçek ön test ve son test puanlarının zamanla etkileşiminin anlamlı olduğu, tutum boyutunun ise etkileşiminin anlamlı olmadığını bulgulamışlardır. Çalışmada ön testte iki grubunda genel ölçek ve alt ölçek puan ortalamalarının anlamlı bir fark oluşturmadığı, grupların benzer olduğu ve değişimin

müdahaleden kaynaklandığı saptanmıştır. Ayrıca çalışmamızda benzer olarak ölçek alt boyutları incelendiğinde, deney grubu ve kontrol grubu ile ön test ve son test ölçümlerinin farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyut puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu saptanmıştır, $F(1.68)= 22.79$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.25$. Bununla birlikte zamana bağlı ana etki incelendiğinde katılımcıların farklı zamanlardaki alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür, $F(1.68)= 66.25$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.49$. Gruba bağlı ana etki ele alındığında da deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların alt boyut puan ortalamalarının arasında anlamlı bir fark olduğu bulgulanmıştır, $F(1.68)= 4.20$, $p= 0.044$, kısmi $\eta^2= 0.06$. Ayrıca, deney grubunda olan katılımcıların ön test bilgi, bilinç ve tecrübe puan ortalamaları (24.83 ± 6.72) ile kontrol grubunda olan katılımcıların ön test puan ortalamaları (24.31 ± 5.93) arasında anlamlı bir farkın olmadığı ve grupların başlangıçta benzer olduğu saptanmıştır, $t(68)= 0.34$, $p= 0.735$. Zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutunda da aynı şekilde deney grubu ve kontrol grubu ile ön test ve son test ölçümlerinin alt boyut puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu saptanmıştır, $F(1.68)= 29.61$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.30$. Bununla birlikte zamana bağlı ana etki incelendiğinde katılımcıların farklı zamanlardaki alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür, $F(1.68)= 69.13$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.50$. Gruba bağlı ana etki ele alındığında da deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların alt boyut puan ortalamalarının arasında anlamlı bir fark olduğu bulgulanmıştır, $F(1.68)= 6.48$, $p= 0.013$, kısmi $\eta^2= 0.09$. Öte yandan, deney grubunda olan katılımcıların ön test zarar azaltma ve fiziksel hazırlık puan ortalamaları (13.03 ± 2.68) ile kontrol grubunda olan katılımcıların ön test puan ortalamaları (13.03 ± 3.11) arasında anlamlı bir farkın olmadığı ve grupların başlangıçta benzer olduğu anlaşılmıştır, $t(68)= 0.00$, $p= 1.000$. Psikolojik hazırlık alt boyutunda ise deney grubu ve kontrol grubu ile ön test ve son test ölçümlerinin alt boyut puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu saptanmıştır, $F(1.68)= 26.16$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.28$. Bununla birlikte zamana bağlı ana etki incelendiğinde katılımcıların farklı zamanlardaki alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür, $F(1.68)= 49.99$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.42$. Gruba bağlı ana etki ele alındığında da deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların alt boyut puan ortalamalarının arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgulanmıştır, $F(1.68)= 0.59$, $p= 0.445$. Deney grubunda olan katılımcıların ön test psikolojik hazırlık puan ortalamaları (27.86 ± 7.11) ile kontrol grubunda olan katılımcıların ön test puan ortalamaları (28.74 ± 5.69) arasında anlamlı bir farkın olmadığı ve grupların başlangıçta benzer olduğu anlaşılmıştır, $t(68)= 0.58$, $p= 0.567$. Son olarak planlama ve hane halkı hazırlığı konusunda deney grubu ve kontrol grubu ile

ön test ve son test ölçümlerinin alt boyut puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu saptanmıştır, $F(1.68)= 56.44$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.45$. Bununla birlikte zamana bağlı ana etki incelendiğinde katılımcıların farklı zamanlardaki alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür, $F(1.68)= 85.08$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.56$. Gruba bağlı ana etki ele alındığında da deney ve kontrol grubunda olan katılımcıların alt boyut puan ortalamalarının arasında anlamlı bir fark olduğu bulgulanmıştır, $F(1.68)= 18.75$, $p<0.001$, kısmi $\eta^2= 0.22$. Bunun yanı sıra, deney grubunda olan katılımcıların ön test planlama ve hane halkı hazırlığı puan ortalamaları (18.46 ± 5.45) ile kontrol grubunda olan katılımcıların ön test puan ortalamaları (17.80 ± 5.27) arasında anlamlı bir farkın olmadığı ve grupların başlangıçta benzer olduğu anlaşılmıştır, $t(68)= 0.51$, $p= 0.610$. Bu bağlamda motivasyonel görüşmelerin insanların farkındalık, bilgi, bilinç, zarar azaltma, fiziksel hazırlık, psikolojik hazırlık, planlama ve hane halkı gibi bireysel tüm hazırlıkların yapılması konusunda güçlü bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Çalışmamızla benzer olarak Locatelli vd. (2022: 805) İtalya’da yaptıkları bir çalışmalarında motivasyonel görüşme gerçekleştirerek katılımcıların öz yeterliliklerinin deney grubunda kontrol grubundan zaman içerisinde anlamlı derecede daha yüksek çıktığını bulgulamışlardır. Bu konuda Selçuk Tosun (2015: 76) tip 2 diyabete sahip bireylere motivasyonel görüşmeler ile yaptığı girişimsel çalışmasında, motivasyonel görüşmelerin ve motivasyon temelli öz yeterlilik girişimlerinin klasik eğitimlerden daha fazla olumlu yönde davranış değişimini sağladığını belirtmektedir. Öz yeterlilik ise davranış değişiminin oluşmasında önemli bir unsur olduğundan motivasyonel görüşmelerin doğru işletildiği durumda faydalı olabildiği anlaşılabilmektedir. Bir başka çalışmada ise Taş (2015: 54-69) ağızotu kullanımı konusunda transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşmeler ile girişimsel bir çalışma gerçekleştirmiş ve çalışma neticesinde ilk izlemde deney grubundaki katılımcılar ile kontrol grubundaki katılımcıların bağımlılık düzeyleri konusunda anlamlı bir farkın bulunmadığı, motivasyonel görüşmelerin ardından yapılan son izlemde ise müdahale grubundaki katılımcıların bağımlılık düzeylerinin kontrol grubundaki katılımcıların bağımlılık düzeylerine kıyasla anlamlı derecede daha düşük olduğu, ayrıca öz-etkililik ölçek puanlarında aynı şekilde benzer durumda deney grubu lehine anlamlı derecede yükseldiği ortaya koyulmuştur. Öz-etkililik puanlarının müdahale grubunda daha yüksek olması ise olumsuz davranışı değiştirme ile öz-etkililik arasında pozitif yönde bir ilişki olması ile açıklanmıştır. Bu çalışmalarda bizim çalışmamıza benzer olarak motivasyonel görüşmelerin etkinliğini ortaya koymaktadır.

Gerçekleştirilen girişimsel süreç sonunda katılımcıların AÇBHÖ genel puan ortalamalarının, ön testte deney ve kontrol grubunda anlamlı olarak bir farklılık göstermemesine karşın, son test sonucunda deney grubunda bulunan katılımcıların genel ölçek puan ortalamalarının (109.40 ± 13.88) kontrol grubunda olan katılımcıların genel ölçek puan ortalamalarına (88.17 ± 13.90) kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgulanmış ve farka dair etki büyüklüğünün çok büyük (1.53) bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer olarak, Çakır ve Kılcan (2022: 198-199) yapmış oldukları deneysel çalışmalarında afetlere hazırlık tutumu konusunda senaryo tabanlı eğitim alan deney grubu ile klasik yöntemle eğitim alan kontrol grubu katılımcıları arasındaki farkı ele alarak, iki grupta afete hazırlık tutum ön test puanlarının arasında anlamlı bir fark yokken son test verilerinde kontrol grubundaki katılımcıların puan ortalamalarının düştüğünü, ancak deney grubundaki katılımcıların son test puanları ile kontrol grubu son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu bulgulanmıştır. Bu bağlamda, senaryo tabanlı eğitim gibi farklı girişimsel uygulamaların da afetlere hazırlık konusunda etkili olduğu anlaşılabılır. Farklı olarak Koyun (2013: 81) yapmış olduğu çalışmada sigarayı bırakmak üzerine transteoretik modele dayalı bir eğitim programı uygulamış ve deney grubu ile kontrol grubu arasında ilk görüşmelerde bir günde tükettikleri sigara miktarları arasındaki fark anlamsız bulunurken son görüşmelerde anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Araştırmamızda benzer şekilde ölçek alt boyutları ele alındığında tüm alt boyutlarda ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın bulunmamasına karşın, farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyutu son test puan ortalamaları deney grubunda (30.86 ± 5.62) kontrol grubundan (25.89 ± 5.35) anlamlı derecede ($t(68) = 3.79, p < 0.001$) yüksek bulunmuş (0.91 büyük etki), zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutunda son test puan ortalamalarının deney grubunda (17.54 ± 3.44) kontrol grubundan (13.97 ± 3.64) anlamlı derecede ($t(68) = 4.22, p < 0.001$) yüksek olduğu (1.01 büyük etki), psikolojik hazırlık alt boyutunda ise son test puan ortalamalarının deney grubunda (32.49 ± 4.82) kontrol grubundan (29.49 ± 6.05) anlamlı derecede ($t(68) = 2.30, p = 0.025$) yüksek olduğu (0.55 orta etki) ve son olarak da planlama ve hane halkı hazırlığı alt boyutu son test puan ortalamalarının deney grubunda (28.51 ± 6.23) kontrol grubundan (18.83 ± 5.37) anlamlı derecede ($t(68) = 6.97, p < 0.001$) yüksek olduğu (1.67 çok büyük etki) saptanmıştır. Afetlere hazırlık yapılması hususunda girişimsel süreçlerin işletilmesinin bu sürece dahil olmayan katılımcılar ve dahil olan katılımcılar arasında önemli bir fark ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmamızla benzer olarak Karancı vd. (2005: 243) Çankırı’da yapmış oldukları çalışmaları ile toplamda 4000 kişiye bir eğitim programı uygulamış,

programdan bir yıl sonra ise bu programa katılım sağlayan 400 kişi ve katılım sağlamayan 400 kişiyi karşılaştırmışlar, çalışma neticesinde ise programa katılım sağlayan katılımcıların afet farkındalıklarının ve afet hazırlık davranışlarının katılmayanlardan daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Benzer bir başka çalışmada Şahan ve Dinç (2021: 29-30) ortaokul öğrencileri ile deneysel bir çalışma gerçekleştirmiş ve simülasyon öğretim yöntemini kullandıkları deney grubu ile klasik öğretim yöntemlerinin kullanıldığı kontrol grubunu karşılaştırmışlardır. Çalışma neticesinde, katılımcıların aile afet planı yapma, afet ve acil durum çantası hazırlama ve toplanma noktası belirleme durumları ele alınmış, gruplardaki katılımcıların ön testlerde puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmamasına karşın son testte deney grubundaki katılımcıların ele alınan konuların hepsinde kontrol grubundaki katılımcılara oranla anlamlı derecede daha fazla puan aldıkları saptanmıştır. Bu anlamda simülasyon gibi farklı girişimsel yaklaşımların da afetlere karşı hazırlık konusunda davranışa yönlendirdiği söylenebilir. Bu nedenle insanları hazırlanmaya yöneltecek girişimlerin artırılması büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca simülasyon gibi bazı girişimler çok daha ekonomik olduğundan da tercih edilebilir olmaktadır. Jung (2022: 1) bu konuda afetlere hazırlık adına sanal gerçeklik simülasyonlarını ele almış ve yapılan deneysel çalışmaları incelemiştir. Çalışmasında, bu yöntemin personellerin deneyimsel eğitimleri açısından canlı tatbikattan çok daha ekonomik olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca bu simülasyonların güçlü yönlerinin farklı felaket senaryoları açısından klinik ortamı ve tıbbi uygulamaları gerçekçi olarak yansıtmaları, gelişmiş bilgi edinimi ile öğrenme etkilerini güçlendirmeleri ve yapılacak olan eğitimlerin ve tatbikatların maliyet etkin olarak yürütülmesini sağlamaları şeklinde sıralamaktadır.

Çalışma grupları kendi içerisinde incelendiğinde ise, deney grubunda AÇBHÖ son test genel puan ortalamalarının (109.40 ± 13.88), ön test puan ortalamalarından (84.17 ± 15.49) anlamlı derecede yüksek olduğu bulgulanmıştır ($t(34) = 12.22$, $p < 0.001 - 2.06$ çok büyük etki). Çakır ve Kılcan (2022: 198-199) yapmış oldukları deneysel çalışmalarında afetlere hazırlık tutumu konusunda senaryo tabanlı eğitim alan deney grubu katılımcılarının ön test puan ortalamaları ile son test puan ortalamaları arasında afet hazırlık tutumları açısından anlamlı bir farkın oluştuğunu bulgulanmışlardır. Benzer olarak Yalçınöz Baysal (2013: 40-41) yapmış olduğu çalışmasında fazla kilo konusunda sorun yaşayan kadınlara transteoretik modele dayalı bir eğitim programı uygulamış ve deney grubunda katılımcıların egzersiz değişim süreci ölçeği ve öz-etkililik ve karar verme dengesi ölçeği ön test ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olduğunu saptamıştır. Bu çalışmalar girişimsel faaliyetlerin, grup içerisindeki bireylerin

mesafe katetmesinde önemli faydalar sağladığının göstergesidir. Araştırmamızda benzer olarak farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyutu son test puan ortalamaları (30.86 ± 5.62), ön test puan ortalamalarından (24.83 ± 6.72), zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutu son test puan ortalamaları (17.54 ± 3.44), ön test puan ortalamalarından (13.03 ± 2.68), psikolojik hazırlık alt boyutu son test puan ortalamaları (32.49 ± 4.82), ön test puan ortalamalarından (27.86 ± 7.11) ve son olarak planlama ve hane halkı hazırlığı alt boyutu son test puan ortalamaları (28.51 ± 6.23), ön test puan ortalamalarından (18.46 ± 5.45) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (sırasıyla $t(34) = 9.48$, $p < 0.001$ -1.60 çok büyük etki, $t(34) = 8.09$, $p < 0.001$ -1.37 büyük etki, $t(34) = 8.17$, $p < 0.001$ -1.38 büyük etki, $t(34) = 8.86$, $p < 0.001$ -1.50 çok büyük etki). Bu durum deney grubunun zaman içerisinde büyük oranda değişim gösterdiğinin bir göstergesi olabilir. Öte yandan girişimsel sürecin afetlere hazırlık yapılması hususunda büyük oranda fayda sağladığı söylenebilir. Çalışmamızla benzer olarak Öter vd. (2023: 310-311) Adnan Menderes Üniversitesi'nde acil durumlar konusunda destek personeli olarak görev alacak olan katılımcılar ile deneysel bir çalışma gerçekleştirmiş, verilen eğitimler sonucunda personelin yangın bilgisi, tahliye ve arama-kurtarma bilgisi ön test puan ortalamaları ile son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın oluştuğunu saptamışlardır. Bu bağlamda farklı girişimsel süreçlerin afetler ve acil durumlar konusunda fayda sağladığı söylenebilir. Özellikle eğitimler gibi girişimsel süreçler ve bu eğitimlerde kullanılan farklı yöntem ve yaklaşımlar afetler konusunda farkındalık oluşturmak ve bilgi edindirmek açısından faydalı olabilmektedir. Bu konuda Bartley vd. (2007: 42-44)'nin Avustralya'da yapmış oldukları çalışma örnek olarak gösterilebilir. Çalışmada video anlatımı ile gerçekleştirilen tatbikat ve afet planı eğitimlerinin ön test ve son test arasında verilen doğru cevap oranlarını anlamlı ve büyük oranda artırdığı bulgulanmış, afetlere hazırlıklı olmak konusunda video eğitimlerinin gerçek bir tatbikattan veya planları okumaktan daha ekonomik olduğu üzerinde durulmuştur. Bir başka çalışmada ise Al-qbelat vd. (2022: 4-5) Ürdün'de gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında hemşirelerin afetlere karşı hazırlıklarını ele almış ve beş haftalık bir müdahale programının etkisini değerlendirmişlerdir. Çalışma neticesinde katılımcıların ön test ve son test puan ortalamalarının bilgi, beceriler ve kişisel hazırlık konularında anlamlı derecede yükseldiğini bulgulanmışlardır. Özgüven (2006: 36-38) ise öğrenciler ile gerçekleştirmiş olduğu deneysel çalışmada, öğrencilerin temel afet bilgi düzeyleri son test puan ortalamalarının ön test puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu, ayrıca girişimsel süreç öncesinde aile afet hazırlık planları oranının %37.1 iken son durumda %70.4'e yükselerek istatistiksel olarak anlamlı bir yükselişin

yakalandığını saptamıştır. Bu bağlamda farklı girişimsel süreçlerinde çalışmamızda olduğu gibi planlama ve hane halkı hazırlığı açısından bireyleri davranışa yönlendirebildiği söylenebilir. Ancak bunun kesin bir yanı yoktur. Özellikle çalışmamızın temelini oluşturan ve ele aldığımız motivasyon faktörü işin davranışa dökülmesi ve fiziksel olarak bir şeyler yapılması hususunda büyük önem taşımaktadır. Örneğin, Gümüş Şekerci vd. (2023: 204) yapmış oldukları bir çalışmalarında, hemşirelik öğrencilerine eğitim vermiş ve bu eğitimin sonucunda ön test ve son test verileri ile katılımcıların doğal afet okuryazarlığı duyuşsal eğilimler ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın oluştuğunu ancak bireysel ve toplumsal hazırlık alt boyutunda ise anlamlı bir artışın olmadığı bulgulanmıştır. Aynı şekilde katılımcıların doğal afet okuryazarlığı davranış ölçeği ve coğrafi sorgulama ile fiziksel ve fikrîsel sorgulama alt boyut puan ortalamaları arasında ön test ve son test arasında anlamlı bir fark oluşurken, kişisel koruma tedbirleri alt boyutunda anlamlı bir farkın oluşmadığı saptanmıştır. Bu çalışma motivasyon faktörünün davranışsal boyuttaki etkinliğini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda çalışmamızda bireylerin içsel motivasyonları üzerinde durulsa da dışsal motivasyonlarında faydalı olabileceği unutulmamalıdır. Motivasyon desteği sağlanması her türden motivasyon açısından önem arz etmektedir. Örneğin Perez-Fuentes ve Joffe (2015: 1188) afetlere bireysel hazırlık konusunda ABD ve Türkiye’de gerçekleştirdikleri girişimsel çalışmalarında deney grubundaki katılımcıların motivasyonlarını artırmak adına ödüller, teşvikler, sosyal destek vb. dışsal motive edicileri kullanmışlardır. Salepçi vd. (2005) ise 79 hastaya davranış eğitimi, motivasyonel destek ve 24 katılımcıya ilaç tedavisi uyguladıkları çalışmalarında, sigara bırakma başarısını 3. ayda %54, 6. ayda %48.5 ve 1. yılda %41.2 olarak ortaya koymuşlardır. Benzer olarak içsel motivasyon konusunda Taş (2015: 58) ağız otu kullanımının bırakılması adına motivasyonel görüşmeler yaptığı deney grubunda öz etkililik puan ortalamalarının son testte ön test ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Kontrol grubu kendi içerisinde incelendiğinde ise, kontrol grubunda AÇBHÖ son test genel puan ortalamalarının (88.17 ± 13.90), ön test puan ortalamalarından (83.89 ± 12.86) anlamlı derecede yüksek olduğu bulgulanmıştır ($t(34) = 4.69$, $p < 0.001$ -0.79 orta etki). Benzer olarak farkındalık, bilgi ve bilinç alt boyutu son test puan ortalamaları (25.89 ± 5.35), ön test puan ortalamalarından (24.31 ± 5.93), zarar azaltma ve fiziksel hazırlık alt boyutu son test puan ortalamaları (13.97 ± 3.64), ön test puan ortalamalarından (13.03 ± 3.11) ve planlama ve hane halkı hazırlığı alt boyutu son test puan ortalamaları (18.83 ± 5.37) ön test puan ortalamalarından (17.80 ± 5.27) anlamlı

düzeyde yüksek bulunmuştur (sırasıyla $t(34)= 2.30$, $p= 0.028-0.39$ küçük etki, $t(34)= 2.73$, $p= 0.010-0.46$ küçük etki, $t(34)= 2.61$, $p= 0.013-0.44$ küçük etki). Ancak, psikolojik hazırlık alt boyutu son test puan ortalamaları (29.49 ± 6.05) ile ön test puan ortalamaları (28.74 ± 5.69) arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulgulanmıştır, $t(34)= 1.47$, $p= 0.151$. Bu durumun kontrol grubunun da çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllülerden oluşması, ayrıca farkındalık konusunda yüksek ve istekli katılımcıların çalışmaya katılmayı kabul etmesi durumundan kaynaklanabileceği düşünülebilir. Afetler konusunda son zamanlarda yaşanan gelişmeler insanların bu konuda farkındalık kazanmalarını ve adım atmaya daha istekli olmalarını sağlamış olabilir. Bunun yanı sıra ön testin etkisiyle çalışmaya katılımcı olmaya gönüllü olan ve farkındalığı olan kontrol grubunun eksiklerini görüp düzeltme eğiliminde oldukları da düşünülebilir. Ancak genel anlamda zaman içerisinde değişimin deney grubu ile kıyaslanamayacak kadar düşük olduğu söylenebilir. Motivasyonel görüşmeler ise bu davranışın sağlanması ve adım atılması konusunda destekleyici olmuş ve hazırlık yapılması konusunda teşvik edici olarak etkililiklerini ortaya koymuşlardır. Benzer olarak Yalçınöz Baysal (2013: 42) yapmış olduğu çalışmada fazla kilo konusunda sorun yaşayan kadınlara transteoretik modele dayalı bir eğitim programı uygulamış ve kontrol grubunda egzersiz değişim süreçleri ölçeği ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu kontrol grubunda puanlarının yükselme gösterdiği bulgulanmıştır. Öte yandan Taş (2015: 58) ağız otu kullanımının bırakılması adına motivasyonel görüşmeler yaptığı çalışmada girişimde bulunmadığı kontrol grubunda öz etkililik ölçeğinin sosyal ortamlar ve olumsuz duygular ile baş edebilme alt boyutu puan ortalamalarının son testte ön test ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğunu, ancak diğer alt boyut ve ölçek toplam puanlarında ise anlamlı bir düşüş olduğunu ortaya koymuştur. Benzer olarak Çakır ve Kılcan (2022: 198-199) yapmış oldukları deneysel çalışmalarında afetlere hazırlık tutumu konusunda klasik yöntemle eğitim alan kontrol grubu katılımcılarının ön test puan ortalamaları ile son test puan ortalamaları arasında afet hazırlık tutumları açısından anlamlı bir farkın oluştuğunu bulgulamışlardır. Ancak son test puan ortalamalarının ön test puan ortalamalarına göre daha düşük olduğunu saptamışlardır. Bu bağlamda klasik yöntemle eğitimin tutum konusunda olumsuz sonuçlar da ortaya çıkarabileceği düşünülebilir. Çalışmamız bağlamında ise insanların günlük yaşamlarındaki farklı değişkenler ve etkenlerin, herhangi bir girişim olmasa dahi değişim gösterme konusunda olumlu veya olumsuz etkisinin olabileceği söylenebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamız Aksaray İli merkez ilçesinde 25.01.2025-22.04.2025 tarihleri arasında toplanan veriler ile üç adımda gerçekleştirilmiş bir araştırma çalışmasıdır. Çalışmamızın birinci aşamasında literatür incelenerek çok yönlü bir yaklaşım ile afetlere karşı bireysel hazırlık durumlarını belirlemek amacıyla kullanılabilecek bir ölçek geliştirme çalışması gerçekleştirilmiş ve “Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (AÇBHÖ)” geliştirilmiş ve geçerlilik- güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Çalışma neticesinde geçerliliği ve güvenilirliği sağlayan kullanılabilir bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin nihai formunun güvenilirlik analizi sonuçlarına göre, alt boyutlar için hesaplanan Cronbach's alfa katsayılarının 0.82 ile 0.94 arasında değiştiği görülmüş, ölçeğin genel güvenilirlik katsayısının ise 0.95 olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, ölçeğin afetlere karşı çok yönlü bireysel hazırlık durumunu ölçmede güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir. Çalışmamızın ikinci adımında ise AÇBHÖ kullanılarak tanımlayıcı bir çalışma gerçekleştirilmiş ve Aksaray ili il merkezinde yaşayan 18 yaşını doldurmuş ve okur-yazar olan bireylerin afetlere karşı bireysel hazırlık durumları ve bu hazırlık durumu üzerinde etkisi olabilecek bazı sosyo-demografik faktörler ele alınmış, böylelikle afetlere karşı bireysel hazırlık durumları ortaya koyulmuştur. Çalışmamızın üçüncü adımında ise deneysel bir araştırma gerçekleştirilerek afetlere karşı bireysel hazırlık durumları AÇBHÖ sonucuna göre riskli olarak belirlenen bireylere transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşmeler ile müdahalede bulunulmuş, bu müdahalenin bireysel hazırlık durumları üzerine etkisi gözler önüne serilmiştir.

Aksaray il merkezinde gerçekleştirdiğimiz çalışmamız sonucunda katılımcıların afetlere karşı bireysel hazırlık durumlarının ortalama civarında olduğu görülmüştür. Bu durum insanların afetlere hazır bulunuşluklarının genel anlamda yeterli bir düzeyde olmadığına göstergesidir. Afetler konusunda toplumsal direncin artırılması olayların afet boyutuna ulaşmaması veya afet boyutuna ulaşsa dahi çok daha minimize zararlarla sürecin atlatılabilmesi hususunda önem arz eden bir konudur. Bunun yanı sıra katılımcıların farkındalık, bilgi, bilinç ve psikolojik hazırlık gibi konularda ortalamanın üzerinde puanlar alırken, zarar azaltma, fiziksel hazırlık, planlama ve hane halkı hazırlığı gibi konularda ortalamanın altında puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'nin afetselliği yüksek bir ülke olmasının insanların farkındalık, bilgi, bilinç gibi durumlarının iyi seviyelere ulaşmasına katkı sağladığı, sıkça yaşanan afetler dolayısı ile insanları bu olaylara karşı psikolojik olarak daha hazırlıklı hale getirdiği, ancak bu

durumun fiziksel süreçlerin işletilmesi ve afetlere karşı hazırlanmak konusunda eyleme geçmek adına yeterli olmadığına bir göstergesidir. İnsanlar bu faaliyetlere girişmek için başka motivasyonlara gerek duymaktadırlar. Bu nedenle insanları hazırlık yapmaya yönlendirecek farklı girişimsel süreçlerin ve saha çalışmalarının işletilmesi büyük önem arz etmektedir.

Çalışmamızda afetlere karşı bireysel hazırlık durumunun erkeklerde kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde farkındalık, bilgi ve bilinç, zarar azaltma ve fiziksel hazırlık, psikolojik hazırlık, planlama ve hane halkı hazırlığı konularında da erkeklerin düzeylerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bağlamda kadınlarında toplumsal açıdan daha ön plana çıkarılması ve afetlere hazırlık konusunda yeterliliklerinin sağlanması önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevzu bahis afetler olduğunda, her bireyin yeterli düzeyde hazırlıklı olması ve kimsenin geri planda kalmaması gerekmektedir.

Afetlere bireysel hazır bulunuşluk konusunda yaş faktörünün büyük bir önem taşımadığı anlaşılmıştır. Afetlere karşı hazır bulunuşluk her yaştan birey için önem arz eden bir durumdur ve genel anlamda yapılması gereken hazırlıkların her birey tarafından yapılmış olması gerekmektedir. Ancak çalışmamız neticesinde görülmüştür ki yaş değişkeni afetlere hazırlık yapmak konusunda önem arz eden bir değişken değildir. Toplumun her yaş kesiminde hazır bulunuşluk durumu benzer özellikler göstermektedir ve her bireyin afetlere karşı ayrı ayrı hazırlanması gerekmektedir.

Yaş ile benzer olarak katılımcıların medeni durumlarının da afetlere karşı bireysel hazır bulunuşluk konusunda önem arz eden bir etken olmadığı görülmüştür. İnsanların afetlere karşı hazırlık yapması veya yapmaması konusunda evli olmak ya da bekar olmak, herhangi bir katkı sağlamamakla beraber engel de oluşturmamaktadır. Toplumu oluşturan bireylerin bireysel hazır bulunuşluk durumları evli veya bekar olup olmadıklarına bakılmaksızın önem teşkil eden bir husustur. Bireysel hazırlık durumunu belirleyen faktörlerin ise kişilerin medeni durumundan önemli bir fark ortaya çıkaracak şekilde etkilenmediği anlaşılabılır.

Araştırmamızda ele alınan bir diğer durum ise katılımcıların en uzun yaşadıkları yerin afetlere karşı bireysel hazırlık durumları konusunda fark meydana getirip getirmediğiydi. Ancak çalışmamız sonucunda il merkezinde ikamet edenlerin, ilçede ikamet edenlerin ve belde ile köyde ikamet edenlerin arasında afetlere bireysel hazır bulunuşluk konusunda önemli bir fark oluşmadığı görülmüştür. Bu durum her kesimden insanların afetlere karşı bireysel olarak hazırlık yapma konusunda eşit koşullar taşıdığına bir göstergesidir. Bireyler nerede ikamet ederse etsinler yaşadıkları yerin

tehlikeleri ve risklerini göz önünde bulundurarak hazırlık yapmaları gerekmektedir. Öte yandan afetler konusunda bilinçlenme veya fiziksel olarak hazırlanma gibi konuların köyde veya kentte yaşamakla önemli bir ilişkisi bulunmamaktadır.

Araştırmamız sonucunda afetlere karşı bireysel hazırlık durumunun kirada oturmak ve ev sahibi olmakla veya toplu yaşanan yurtlar vb. yerlerde yahut apart gibi yerlerde yaşamakla önemli bir ilişkisinin bulunmadığı görülmüştür. Aynı zamanda aile ile birlikte veya yalnız yaşıyor olmakla da önemli bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Bu durum, kiracı olmanın veya ev sahibi olmanın insanları afetlere karşı bireysel hazırlık yapmaya teşvik etmemekle beraber engelde teşkil etmediğinin bir göstergesi olabilir. Öte yandan insanlar hazırlık yapmak konusunda farklı motivasyonlara da ihtiyaç duyuyor olabileceğinden, kiracı olmanın bazı hazırlıkların yapılmasına engel teşkil ediyor olması durumu ev sahiplerinin de motivasyon eksikliğinden dolayı bu hazırlıkları yapmıyor olması ile dengelenmiş olabilir. Bunun yanı sıra yalnız yaşıyor olmak ve aile ortamında yaşıyor olmakta afetlere karşı hazırlık konusunda bir fark oluşturmamaktadır. İnsanlar ne şekilde yaşıyor olurlarsa olsunlar afetlere karşı kendilerini hazırlamalıdır. Ancak aile ile yaşamak veya yalnız yaşamak afetlere karşı bireysel hazırlık yapmak konusunda teşvik edici bir motivasyon veya engelleyici bir unsur olarak görülmemelidir.

Çalışmamızda afetlere karşı genel hazır bulunuşluk durumlarının gelir durumu ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak zarar azaltma ve fiziksel hazırlık yapma konusunda gelir durumunu giderlerinden fazla olarak tanımlayan bireylerin gelirlerini giderlerinden az olarak tanımlayan bireylerden daha hazırlıklı oldukları görülmüştür. Bu durum incelendiğinde afetlere karşı bireysel hazırlık yapmak genel olarak gelir durumuna bağlı olmamakla beraber, fiziksel hazırlık ve zarar azaltma yapmak gibi maddi imkanlara gerek duyulabilecek hazırlıkların yapılmasında ise önem arz eden bir durum olabileceği söylenebilir. Bu bağlamda gelir durumu yükseldikçe zarar azaltma ve fiziksel hazırlığında arttığı söylenebilir. Bu durum anlaşılması kolay bir durum olsa da afetlere karşı toplumsal dirençliliğin artırılması konusunda sorun teşkil edebilecek bir durumdur. İnsanların afetlere karşı hazırlık yapmaları konusunda motivasyonlarını azaltabilecek bir durum olarak karşımıza çıkabilecek bir unsur olarak gelir durumu düşünülebilir. Bu bağlamda toplumsal dirençliliğin artırılabilmesi için ihtiyaç duyanlara zarar azaltma ve fiziksel hazırlık yapabilmeleri adına teşvik edici ve motivasyonlarını artırıcı maddi ve manevi desteklerin sağlanması önem arz eden bir durumdur.

Eğitim düzeyi konusu incelendiğinde ise genel afetlere karşı bireysel hazırlık durumlarının eğitim düzeyinden etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Alt boyutlar ele

alındığında ise sadece farkındalık, bilgi ve bilinç durumunun ilk okul mezunlarında daha düşük olduğu, diğer gruplar ve alt boyutlar arasında ise bir farkın olmadığı görülmüştür. Bu durum açıkça göstermektedir ki eğitim durumu ne olursa olsun afetlere karşı bireysel hazırlık yapmak konusunda önem arz eden bir faktör değildir. Afetler konusunda alınacak olan spesifik eğitimler haricinde diğer eğitim durumunun afetlere hazırlanmak konusunda önem arz edecek bir etkisi bulunmamaktadır. Yani eğitim durumunun yükselmesi afetlere karşı bireysel hazırlık yapılması konusunda teşvik edici ve motivasyon oluşturuıcı olmak açısından yeterli bir faktör değildir. Zaten toplumsal direncin artırılması söz konusu olduğunda toplumu meydana getiren bireylerin eğitim düzeyleri ne olursa olsun tamamının hazırlık yapması gerekmektedir. Bu nedenle konu özelinde eğitimlerin verilmesi, afetlere karşı bireysel hazırlık durumları üzerinde daha etkili olabileceğinden çok daha ön plana çıkan bir konudur.

Afetlere hazırlık konusunda geçmiş afet tecrübesi önemli bir faktördür. Çalışmamız sonucunda herhangi bir afette görev alan bireylerin afet yaşayan, bir yakını afet yaşayan ve hiç afet yaşamayan bireylerden genel afete hazırlık ölçek puanı ortalamalarının ve tüm alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu, kendisi afet yaşayan bireylerin ise hiç afet yaşamamış bireylerin genel afete hazırlık ölçek puanı ortalamalarının ve tüm alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Geçmiş afet tecrübesinin afetlere karşı bireysel hazırlık durumları üzerinde teşvik edici bir faktör olduğu literatürde birçok çalışmada ele alınan bir konudur. Bununla birlikte sadece afetzede olmak değil, bir afet bölgesinde görev almanın dahi afetlere karşı bireysel hazırlığı desteklediği görülmektedir. Bu bağlamda insanların bu süreçlere katılımının sağlanması ve gönüllülük faaliyetlerinin artırılması, afetlere karşı toplumsal direnci ve kapasiteyi artırabileceği gibi afetlere karşı bireysel hazırlık durumlarını da destekleyici bir rol oynayabilecektir.

Çalışmamız kapsamında ortaya çıkan bir başka sonuç ise afetler konusunda eğitim alan bireylerin bu konuda herhangi bir eğitim almayan bireylere oranla genel bireysel hazırlık durumlarının daha yüksek olduğu ve farkındalık, bilgi, bilinç, zarar azaltma, fiziksel hazırlık, psikolojik hazırlık, planlama ve hane halkı hazırlığı konularının hepsinde daha iyi bir düzeyde olduğudur. Bu sonuç afetler konusunda alınan eğitimlerin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Toplumun, afet farkındalık eğitimi, afet bilinci eğitimi, temel ilk yardım eğitimi vb. eğitimleri nitelikli, kapsamlı ve sürekliliği sağlayacak şekilde almaları önemli bir husustur. Afetler konusunda eğitilmiş bir toplum, afetler karşısında dirençli bir toplum anlamına gelmektedir. Bu nedenle konu özelinde eğitimlerin artırılması ve her kesime ulaştırılması önem arz eden bir husustur.

Çalışmamızda afetler konusunda herhangi bir kurum ya da kuruluşa üye olan katılımcıların hem genel afetlere bireysel hazırlık durumlarının, hem de tüm alt boyut puan ortalamalarının üye olmayan katılımcılardan yüksek olduğu görülmüştür. Afetler konusunda toplumsal katılım ve gönüllülük literatürde ele alınan ve büyük önem arz eden bir başka konudur. Gönüllülük hem daha önce bahsettiğimiz gibi afetler konusunda tecrübeyi artırabilmekte, hem de farkındalık, bilgi, bilinç gibi faktörler üzerinde olumlu yönde etki gösterebilmektedir. Bu nedenle toplumsal katılımın sağlanması ve gönüllülük faaliyetlerinin artırılması önem arz etmektedir.

Çalışmamızda afetler konusunda kendilerini yeterince bilgili olarak değerlendiren ve kendilerini afetler karşısında yeterince hazır hisseden katılımcıların genel afetlere bireysel hazırlık durum ortalamalarının ve tüm alt ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç afetler konusunda bilgili olan katılımcıların afetler konusunda çok daha hazırlıklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla beraber afetlere hazırlık yapan bireylerin afetlere hazırlanmak konusunda farkındalıklı bireyler olduğu da söylenebilir. Bu bağlamda afetler konusunda bilgi edinme hem afetlere hazır bulunuşluğun bir ölçütü hem de bir ön koşulu olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan afetlere karşı hazırlık yapmayan katılımcılarında durumun farkında oldukları anlaşılabılır. Bu bağlamda, insanların hazırlık yapmak konusunda motivasyon eksikliklerinden dolayı, hazır olmadıklarının farkında olmalarına rağmen hazırlık yapmaya yönelmedikleri şeklinde yorumlanabilir. Çalışmamızda yapılacak olan her hazırlık faaliyetinin maddiyata bağlı olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle insanların motivasyonları adına çalışmaların yapılması önem arz eden bir başka konudur.

Araştırmamızda motivasyonel görüşmelerin afetlere bireysel hazırlık yapılması hususunda karar verme sürecinde destekleyici bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan görüşmeler ile deney grubunda olan katılımcıların çok büyük bir kısmının transteoretik modelin değişim aşamalarında ilerleme kaydettiği görülmüş, kontrol grubundaki katılımcıların ise çok azının ilerleme kaydettiği görülmüştür. Değişim bir anda gerçekleşen bir olgu olmadığından ve transteoretik modelin temelinde de bu husus yattığından, deneysel çalışmamızın bu hususta büyük bir başarı yakalamış olduğu sonucuna ulaşılabilir. İnsanlar değişimi isteme konusunda kendi motivasyonlarını bulduklarında, git gide değişime daha hazır bir hale gelmekte ve kendi motivasyonlarının desteklenmesi ve ikilemlerinin çözümünün üzerinde düşüncelerinin sağlanması da değişimi getirebilmektedir. Bu bağlamda insanların afetlere karşı hazırlık yapmaya başlaması konusunda bireysel motivasyonlarının farkına varması ve bu motivasyonların yanı sıra engellerin ve ikilemlerin çözümlenmesinin, hazırlık yapmak

adına harekete geçmelerine yardımcı olduğu anlaşılmıştır. Bu konuda saha çalışmalarının yapılması, toplumsal direncin ve kapasitenin artırılması hususunda önem arz eden bir durumdur.

Araştırmamın sonucunda motivasyonel görüşmelerin afetlere karşı bireysel hazır bulunuşluk durumlarının yükselmesinde etkili bir rol oynadığı ortaya çıkmıştır. AÇBHÖ öleceği ile elde edilen değişim verileri, girişimsel grupta bulunun katılımcıların genel hazır bulunuşluk durumlarının ve alt boyutlardaki hazır bulunuşluk durumlarının önemli ölçüde yükseldiğini ve hatta genel olarak ortalamanın altında olan puanlarının ortalamanın üzerine kadar çıktığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda insanların afetlere hazırlık yapmak konusunda motivasyonlarının sağlanmasının, hazırlık yapmaya yönelmek açısından büyük önem arz ettiği söylenebilir. Bu konuda literatürde yapılan çalışmalarda aynı konuya vurgu yapmaktadır. Motivasyon faktörü afetlere hazırlanmak konusunda önem arz eden bir husustur. Bu nedenle de konu üzerine yoğunlaşan saha çalışmalarının fayda sağlayacağı söylenebilir.

Çalışmamızda motivasyonel görüşmelerin afetlere karşı her türden hazırlık yapılması konusunda olumlu yönde güçlü bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda insanların afetlere karşı hazırlanması adına kullanılabilecek bir yöntem olarak ele alınması gereken yöntemlerden birisi olarak düşünülmesi gerekmektedir. Motivasyon görüşmeleri genel anlamda literatürde bağımlılıkla mücadelede kullanılsa da git gide daha farklı alanlarda kullanımı yaygınlaşmaktadır. Motivasyonun birçok konuda olduğu gibi afetlere hazırlık yapılması konusunda da önemli bir etken olduğu bildirilmektedir. Bu nedenle afetlere hazırlık konusunda gerekli olan içsel ve dışsal motivasyonların sağlanması, desteklenmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması hazırlanma konusunda faydalı olabilecektir.

Çalışmamız neticesinde motivasyonel görüşme yapılan katılımcıların genel afetlere bireysel hazırlık durumları ve alt ölçek puanlarının yapılmayanlara kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Başlangıçta ise iki grubu oluşturan katılımcılar arasında anlamlı bir farkın olmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda motivasyonel görüşmelerin hazırlık hususunda önemli bir etkisinin olduğu bir kez daha anlaşılmıştır. Elde edilen sonuç görüşme yapılan grubun artık afetlere karşı çok daha hazırlıklı olduklarını göstermiştir.

Araştırmamızda motivasyonel görüşmelerin afetlere bireysel hazırlık yapılması hususunda katalizör bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Çalışmada ele alınan deney ve kontrol gruplarındaki katılımcıların, gönüllülük düzeylerinin ve konu ile alakalı istek düzeylerinin fazla olması nedeniyle çalışmaya katılmayı kabul ettikleri

söylenebileceğinden her iki grupta da ortalamaların yükseldiği görülmüştür. Ancak motivasyonel görüşmelerin etkisi ile bu yükselişin deney grubunda çok daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Sonuç olarak yaptığımız üç aşamalı çalışma neticesinde, alanda kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiştir. Alanyazında afetlere bireysel hazırlık algısı, afetlere karşı psikolojik hazırlık ve afetlere karşı bireysel hazırlık inancı gibi ölçekler bulunsa da, geliştirdiğimiz ölçek bireysel hazır bulunuşluk durumuna odaklanan ve bireysel hazırlığı çok yönlü bir şekilde ele alan bir ölçek olması ile diğerlerinden farklılaşmaktadır. Araştırmamızda Aksaray ili merkez ilçesinde yaşayan katılımcıların afetlere karşı bireysel hazır bulunuşluk durumlarının genel anlamda ortalama civarında olduğu görülmüştür. Söz konusu afetlere dirençli bir toplum olduğunda ortalama yeterli bir hazırlık düzeyi olarak görülmemelidir. Bununla birlikte katılımcıların afetlere karşı bireysel hazırlık hususunda farkındalık, bilgi, bilinç ve psikolojik hazırlık gibi bilişsel hazırlıklarının ortalamanın üzerine çıktığı ancak zarar azaltma, fiziksel hazırlık, planlama ve hane halkı hazırlığı gibi davranışsal hazırlıklarının ortalamanın altında kaldığı görülmüştür. Bu bağlamda afetlere hazırlanmak konusunda çaba göstermek adına motivasyon eksikliğinin büyük bir etkisinin olduğu düşünülmüştür. Nitekim yapılan motivasyonel görüşmelerin, insanların kendi bireysel motivasyonlarını bulmalarını sağladığı, hazırlık yapmak konusunda yaşadıkları ikilemleri çözmek adına önemli bir fayda sağladığı ve motivasyonlarını destekleyerek hazırlık yapma konusunda olumlu yönde önemli bir etki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sayede alanda kullanılabilecek ve daha önce denenmemiş yeni bir yöntem ortaya koyulmuş ve etkinliği gözler önüne serilmiştir.

Elde ettiğimiz bu sonuçlar ışığında önerilerimiz aşağıdaki gibidir:

- Afetlere karşı toplumsal dirençliliğin artırılması adına saha çalışmaları yapılması önem arz etmektedir.
- Geliştirdiğimiz ölçek ile bireylerin afetlere karşı hazır bulunuşluk durumları çok yönlü olarak ele alınarak eksik yönler tespit edilmeli ve yapılacak çalışmalarda tespit edilen daha eksik yönler önceliklendirilmelidir.
- Toplumun her kesiminden insanların hazırlık yapması adına toplumsal faaliyetlerin geniş çaplı ve geniş katılımlı bir şekilde işletilmesi gerekmektedir.
- Afet risk yönetimi konusunda uzmanların ve afet yönetimi öğrencilerinin, kurum ve kuruluşlarda ilgili birimlerde istihdamı sağlanmalı ve bu uzman kadronun topluma yönelik faaliyetleri işletmesi sağlanmalıdır.

- İlgili kurumsal yapılarda bölüm mezunlarının kurumsal afet kültürünü oluşturması adına desteklenmesi ve kurum çalışanlarının da afetlere karşı bireysel hazırlıklarının ve kapasitelerinin artırılması sağlanmalı, böylelikle kurumların acil durumlarda göreve başlama süreci kısaltılmalıdır.
- Toplumun bilişsel hazır bulunuşluk durumlarının yanı sıra fiziksel olarak da hazırlık yapmaları adına çalışmaların derinleştirilmesi gerekmektedir.
- Toplumsal cinsiyet rolleri afetlere hazırlanma konusunda etki gösterebileceğinden, afetlere hazırlanmak konusunda cinsiyet eşitliğinin sağlanması önem arz etmektedir.
- Afetler konusunda kadınların hazır bulunuşluklarının artırılması adına kadınlara yönelik faaliyetler desteklenmelidir.
- Toplumsal direnç yaş ayrımı gözetmediğinden, afetlere karşı her yaştan bireyin hazır bulunuşluğunun artırılması önemli bir husustur.
- Her yaş grubuna uygun eğitsel faaliyetlerin yaygınlaştırılması, afetlere karşı hazırlanmak konusunda önem arz etmektedir.
- Afetlere hazırlık adına kent, ilçe, kasaba ve köy ayrımı yapmadan faaliyetlerin toplumu oluşturan tüm bireylere ulaştırılması ve herkesin afet risklerine karşı tedbir alması sağlanmalıdır.
- Afet zararlarından korunmak adına yapısal ve yapısal olmayan risklerin azaltılması önem arz ettiğinden, toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi ve teşvik edilmesi önemli bir husustur.
- Gelir durumu afetlere karşı yapılacak bazı maddi yük bindiren hazırlıklar konusunda önem arz edebileceğinden toplumun her kesiminden insanların maddi ve manevi desteklenmesi gerekmektedir.
- Afetler konusunda tecrübe hazırlık yapılması hususunda destekleyici olabileceğinden tatbikat ve simülasyonların yaygınlaştırılması faydalı olacaktır.
- Tatbikatların afet yönetimi konusunda uzmanların yaptığı planlamalar dahilinde gerçekçi ve ders çıkarıcı niteliklerde olması büyük önem taşımaktadır.
- Afetler ve acil durumlar konusunda eğitim alınması bireysel hazırlık konusunda destekleyici bir durumdur. Bu nedenle toplumun her kesiminden bireylerin afetler konusunda, uzmanlar tarafından doğru ve güncel bilgiler ile eğitiminin sağlanması, toplumsal afet algısının düzgün

bir şekilde oturtulması ve afet kültürünün oluşturulması adına destekleyici olacaktır.

- Afet eğitimlerinin de din eğitimleri, sağlık eğitimleri vb. gibi her yaşta öğrenciler için tüm müfredatlara dahil edilmesi gerekmektedir.
- Okul müfredatlarında bu derslerin verilmesi adına afet yönetimi mezunlarının gerekli şartları sağlayarak istihdamı sağlanmalıdır.
- Afetler konusunda toplumsal katılım ve gönüllülük büyük önem arz eden bir husustur. Toplumsal dirençliliğin artırılması ve kurumsal yükün azaltılması adına gönüllülük teşvik edilmelidir.
- Afetler konusunda gönüllülük afetlere bireysel hazırlık yapılması konusunda destekleyici bir rol oynayabildiğinden, gönüllüğün toplumda yaygınlık kazandırılması gerekmektedir.
- Toplumdaki gönüllüler her daim kayıt altında olmalı, ihtiyaca ve beceriye göre yönlendirilmeli ve gerekli eğitimleri alarak yetkin hale getirilmelidir. Ayrıca olası bir durumda uzmanların planlamaları dahilinde kullanımları önem arz etmektedir.
- Afetlere karşı bireysel hazırlık faaliyetleri insanlara farklı yükler bindirmektedir. Bazı hazırlık faaliyetleri ekonomik yük bazıları ise zaman yükü bindirebilmektedir. Bunların bazıları yüksek bir zaman yükü bazıları çok az bir zaman yükü bindirebilmektedir. Aynı şekilde bazı faaliyetler yüksek maddiyat isterken bazıları ise çok daha düşük maliyete sahiptir. Bu nedenle adım adım ilerlenmesi ve toplumdaki bireylerin bir yerden başlamalarının sağlanması gelecekteki daha büyük hazırlıklar açısından motive edici olabilecektir.
- İnsanların afetlere karşı hazırlık yapmaya yönelmeleri hususunda birçok faktör rol oynamaktadır. Bunların arasında motivasyon faktörü de önem arz etmektedir. Bu bağlamda insanların desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Motivasyon konusunda destekleyici faaliyetlerin afetlere karşı bireysel hazırlığa yönlendirici bir unsur olduğu anlaşıldığından, insanların içsel ve dışsal motive ediciler ile hazırlık yapmalarının sağlanması gerekmektedir.
- Afetler sıklıkları nedeniyle toplumdaki insanlarda unutulma eğiliminde olan olgular olduğundan afetlere bireysel hazırlık yapılması konusunda sürdürülebilir sistemlerin kurulması önemlidir.

- Sürdürülebilir bir afet hazırlığı konusunda insanların içsel motivasyonlarının desteklenmesi gerekmektedir.
- Bireylerin kendi motivasyonları ile hazırlığa yönelmeleri hususunda motivasyonel görüşmeler büyük oranda fayda sağlayıcıdır.
- Gelecekte afet kültürüne sahip bir toplum adına öğrencilerin motivasyon görüşmeleri ile afetlere karşı hazırlık yapmak konusunda desteklenmesi faydalı olabileceğinden okullarda rehber öğretmenlerin bu konu üzerine çalışmalar yürütmesi gerekmektedir.
- Afetler konusunda bireylerin psikolojik olarak hazırlıklarının desteklenmesi gerekmektedir.
- Afetlere bireysel hazırlık konusunda farklı girişimlerde fayda sağlayabileceğinden alanda uygulamaların artırılması gerekmektedir.

Gelecek çalışmalar açısından önerilerimiz aşağıdaki gibidir:

- Geliştirilen ölçeğin farklı sosyo- demografik özelliklere sahip örneklemelere de uygulanarak durum tespiti yapılması adına kullanımı sağlanabilir.
- Çalışmamız kapsamında ele alınan ve ele alınmayan farklı değişkenlerin afetlere bireysel hazırlık yapılması konusunda etkileri incelenebilir.
- Toplumsal direnç konusunu derinleştiren daha fazla çalışma araştırmacılar tarafından ele alınabilir.
- Afetler konusunda toplumsal katılımın sağlanması hususunda çalışmaların yapılması önemli bir konudur.
- İnsanları hazırlık yapmak konusunda motive eden faktörler üzerine çalışmalar yapılabilir.
- İnsanların afetlere karşı hazırlık yapmaları hususunda engellerinin tespit edilmesi adına çalışmalar yapılabilir.
- Afetlere hazırlık yapılması konusunda psikolojik faktörler araştırmacılar tarafından ele alınabilecek bir konudur.
- Motivasyonel görüşmelerin alanda farklı konular hususunda da ele alınması ve etkileri çalışmaya değer bir başka konudur.
- Afetlere karşı bireysel hazırlık konusunda farklı girişimsel çalışmaların da denenerek alana kazandırılması önemli bir başka çalışma alanıdır.

KAYNAKÇA

- Adger, N. W. (2006). Vulnerability. *Global Environmental Change*, 16, 268- 281. Doi: 10.1016/J.Gloenvcha.2006.02.006.
- Adnan, A., Ramli, M. Z. ve Abd Razak, S. K. M. (2015). Disaster management and mitigation for earthquakes: are we ready. In 9th Asia Pacific structural engineering and construction conference (APSEC2015), Malaysia pp. 34-44.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2013). *İlk 72 Saat, Birey ve Aileler İçin Afet Bilinci Eğitimi-1 Yayın Seti*. 1-51, Mart 2013. Ankara.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 216.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2023). 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş (Pazarcık ve Elbistan) depremleri saha çalışmaları ön değerlendirme raporu. 18.03.2025 tarihinde https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Arazi_Onrapor_28022023_surum1_revize.pdf adresinden erişildi.
- Afriwilda, M. T. ve Mulawarman, M. (2021). The effectiveness of motivational interviewing counseling to improve psychological well-being on students with online game addiction tendency. *Islamic Guidance and Counseling Journal*, 4(1), 106-115. Doi: <https://doi.org/10.25217/igcj.v4i1.1235>
- Agarwal, V., Sharma, S., Gupta, L., Misra, D.P., Davalbhakta, S., Agarwal, V., Goel, A., Aggarwal, S. (2020) COVID-19 and psychological disaster preparedness- an unmet need. *Disaster Med Public Health Prep*, 14(3):387–390.
- Akbaş, U. ve Koğar, H. (2020). *Nicel Araştırmalarda Kayıp Veriler ve Uç Değerler*. Ankara, Türkiye: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akbulut, Ö. ve Çapık, C. (2022). Çok değişkenli istatistiksel analizler için örneklem büyüklüğü. *Journal of Nursology*, 25(2), 111-116. Doi: 10.5152/JANHS.2022.970637

- Akdeniz, E. ve Öncel, S. (2023). Precede-proceed modeline temellendirilmiş “sigarayı bırakıyorum geleceğimi ve sağlığımı koruyorum” programının hemşirelik öğrencilerinin sigara içme davranışına etkisi: Tek merkezli yarı deneysel çalışma protokolü. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 5(2), 169-189. Doi: <https://doi.org/10.54061/jphn.1212136>
- Akdur, R. (1998). *Afetler ve afete karşı alınacak önlemler*. Halk Sağlığı İçinde (ss. 188- 211). Ankara, Türkiye: Antıp A.Ş. Yayınları. ISBN:975-7226-15-7
- Akgül, A. (1997). *Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri: SPSS Uygulamaları*. Ankara, Türkiye: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
- Alcántara-Ayala, I. (2002). Geomorphology, natural hazards, vulnerability and prevention of natural disasters in developing countries. *Geomorphology*, 47(2-4), 107-124. Doi: [https://doi.org/10.1016/S0169-555X\(02\)00083-1](https://doi.org/10.1016/S0169-555X(02)00083-1)
- Alpar, R. (2013). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*. Ankara, Türkiye: Detay Yayıncılık.
- Alpaydın, N., Çimen, M., Erol, B. T. ve Sevi, O. M. (2016). Bilissel davranışçı terapide direnç ve motivasyonel görüşme teknikleri: Resistance in cognitive behavioral therapy and motivational interviewing techniques. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(2), 94. Doi: 10.18863/pgy.22890
- Al-Qbelat, R. M., Subih, M. M., ve Malak, M. Z. (2022). Effect of educational program on knowledge, skills, and personal preparedness for disasters among emergency nurses: a quasi-experimental study. *INQUIRY: The Journal of Health Care Organization, Provision, and Financing*, 59, 1-7. Doi: 10.1177/00469580221130881
- Armstrong, M. J., Mottershead, T. A., Ronksley, P. E., Sigal, R. J., Campbell, T. S. ve Hemmelgarn, B. R. (2011). Motivational interviewing to improve weight loss in overweight and/or obese patients: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Obesity reviews*, 12(9), 709-723.
- Arslanoğlu, A., Erdoğan, M., Düdükçü, Y. ve Keçeli, S. (2023). Sağlık inanç modeli'ne dayalı acil durum afetlere bireysel hazırlık ve bunları etkileyen faktörler. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(2), 367-390. Doi: 10.35341/afet.1134823
- Asian Disaster Preparedness Center. (2008). *A study on impact of disasters on the education sector in Cambodia*. Asian Disaster Preparedness Center, Bangkok.

- Aslantürk, R. (2014). *Çalışanlarda motivasyon ve motivasyonu etkileyen faktörler (Denizli Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Auf der Heide, E. (1989). *Disaster response: principles of preparation and coordination*. In *Disaster response: Principles of preparation and coordination*. Canada: CV Mosby Company.
- Avcı, G. (2023). Afet eğitiminde afetlere hazırlık: Üniversite öğrencileriyle tehlike avı. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 84-100. Doi: 10.35341/afet.1149239
- Ayre, C. ve Scally, A. J. (2014). Critical values for Lawshe's content validity ratio: revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86.
- Bach, C., Bouchon, S., Fekete, A., Birkmann, J. ve Serre, D. (2013). Adding value to critical infrastructure research and disaster risk management: the resilience concept. *SAPIENS. Surveys and Perspectives Integrating Environment and Society*, 6(1), 1-13.
- Balaban Salı, J. (2018). *Verilerin toplanması*. Ali Şimşek (Ed.). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde (ss. 134- 161). Eskişehir, Türkiye: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Banger, G. (2016). *Endüstri 4.0 ve Akıllı İşletme*. Ankara, Türkiye: Dorlion Yayınları. ISBN: 9786052237571
- Bankoff, G. (2004). In the eye of the storm: the social construction of the forces of nature and the climatic and seismic construction of God in the Philippines. *Journal of Southeast Asian Studies*, 35(1), 91-111.
- Banks, L. (2013). Caring for elderly adults during disasters: Improving health outcomes and recovery. *Southern Medical Journal*, 106(1), 94- 98. Doi: 10.1097/SMJ.0b013e31827c5157.
- Barnett, V. ve Lewiss, T. (1994). *Outliers in Statistical Data*. (3. Edition), UK: Wiley. ISBN: 978-0-471-93094-5
- Bartley, B., Fisher, J. ve Stella, J. (2007). Video of a disaster drill is effective in educating registrars on the hospital disaster plan. *Emergency Medicine Australasia*, 19(1), 39-44. Doi: 10.1111/j.1742-6723.2006.00916.x

- Başaran, R., (2019). *Motivasyon yönetimi*. Karabal, C. ve Sağbaş, M. (Edt.). Yönetim biliminde etkin ve güncel konular içinde (ss. 1-13). İstanbul, Türkiye: Kriter Yayınevi. ISBN: 978-605-7890-54-2
- Batal, S. ve Çakıcı, K. (2022). 1999 Marmara (Gölcük) depremi sonrası yerel yönetimlerde afet (deprem) politikasının gelişimi: Yalova ili örneği. 11. Uluslararası sosyal araştırmalar ve davranış bilimleri konferansı, 10- 12 Haziran, 2022, Antalya, Antalya Türkiye: Ed: A. Arvas, ss. 158- 179.
- BBC Türkçe, (2021). Orman yangınlarında son durum ne, hasarla ilgili neler biliniyor? URL: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57996552> Erişim Tarihi: 18.03.2025.
- BBC Türkçe, (2024). “6 soruda 6 Şubat depremleri” URL: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cnen1eep0e1o#:~:text=25%20%C5%9Eubat%202023%20itibar%C4%B1yla%20incelemesi,ise%20hafif%20hasar%20tespit%20edildi>. Erişim Tarihi: 18. 03. 2025.
- BBC Türkçe, (2025). En az 27 kişinin öldüğü Los Angeles yangınlarında son durum ne? URL: <https://www.bbc.com/turkce/articles/ckgz55j2wd3o> Erişim Tarihi: 18.03.2025
- Bekman, M. (2022). Halkla ilişkiler uygulamalarında nicel araştırma yöntemi: ilişkisel tarama modeli. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 6(16), 238-258. Doi: <https://doi.org/10.54707/meric.1143322>
- Bektaş Akpınar, N. ve Aşkın Ceran, M. (2020). Afetlerle ilgili güncel yaklaşımlar ve afet hemşiresinin rol ve sorumlulukları. *Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 1(1), ss. 28- 40.
- Bentler, P. M. (1980). Multivariate analysis with latent variables: Causal modeling. *Annual Review of Psychology*, 31(1), 419-456. Doi: <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.31.020180.002223>
- Berkes, F. ve Ross, H. (2013). Community resilience: Toward an integrated approach. *Society and Natural Resources*, 26(1), 5-20. Doi: [10.1080/08941920.2012.736605](https://doi.org/10.1080/08941920.2012.736605)
- Bonanno, G.A., Brewin, C.R., Kaniasty, K. ve Greca, A.M.L. (2010). Weighing the costs of disaster: Consequences, risks, and resilience in individuals, families, and communities. *Psychological Science in The Public Interest*. 11 (1): 1-49.

- Boyd, J. W. (2001). *Measuring the Effectiveness of Disaster Preparedness Training for The City of Bellingham, Washington*. Research Project. National Fire Academy.
- Bozkanat, E. ve Okay, A. (2021). Segmentation using the situational theory of publics: Breast cancer publics in Turkey. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (37), 239-253.
- Brinkman, W. P. (2009). *Design of a questionnaire instrument*. In Handbook Of Mobile Technology Research Methods (pp. 31- 57), Netherlands: Nova Publisher.
- Brooks, N. (2003). Vulnerability, risk and adaptation: A conceptual framework. *Tyndall Centre for climate change research working paper*, 38(38), 1-16.
- Bryman, A. ve Cramer, D. (2001). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 for Windows: A guide for social scientists*. London: Routledge. Doi: <https://doi.org/10.4324/9780203471548>
- Bulduk, S., Yurt, S., Dinçer, Y. ve Ardiç, E. (2015). Sağlık davranışı modelleri. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 28-34.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (22. Baskı), Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Byrne, B. M. (2013). *Structural Equation Modeling with Mplus: Basic Concepts, Applications, and Programming*. New York: Routledge Press. Doi: <https://doi.org/10.4324/9780203807644>
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (EMDAT) (2023). Disaster in numbers. 29 Ekim 2024 tarihinde https://files.emdat.be/reports/2023_EMDAT_report.pdf adresinden erişildi.
- Chai, L., Han, Y., Han, Z., Wei, J. ve Zhao, Y. (2021). Differences in disaster preparedness between urban and rural communities in China. *International*

Journal of Disaster Risk Reduction, 53, 102020. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2020.102020>

- Chan, E. Y., Kim, J. H., Lin, C., Cheung, E. Y. ve Lee, P. P. (2014). Is previous disaster experience a good predictor for disaster preparedness in extreme poverty households in remote muslim minority based community in China?. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 16, 466-472. Doi: 10.1007/s10903-012-9761-9
- Chester, D. K. (1998). The theodicy of natural disasters. *Scottish Journal of Theology*, 51(4), 485-506.
- Chung, S. C. ve Yen, C. J. (2016). Disaster prevention literacy among school administrators and teachers: a study on the plan for disaster prevention and campus network deployment and experiment in Taiwan. *Journal of Life Sciences*, 10. Doi: 10.17265/1934-7391/2016.04.006
- Comrey, A. L. ve Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. (2nd ed.), New York: Psychology Press. Doi: <https://doi.org/10.4324/9781315827506>
- Costello, A. B. ve Osborne, J. (2005). Best practices in exploratory factor analysis: Four recommendations for getting the most from your analysis. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 10(1). doi: <https://doi.org/10.7275/jyj1-4868>
- Coşgun, A. S. (2025). Yeniliklerin yayılması kuramı bağlamında medya içerikleri: Yerellikten evrenselliğe kültürün popülerleşmesi. 16 Haziran 2025 tarihinde <https://www.researchgate.net/publication/388849199> adresinden erişildi.
- Cumhur, Ö. ve Bingöl, S. (2022). Korunma motivasyonu kuramı kapsamında sırtçantalıların gıda güvenliği davranışları. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 6(3), 600-619.
- Cutter, S., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E. ve Webb, J. (2008). A place-based model for understanding community resilience to natural disasters. *Global Environmental Change*, 18, 598- 606. Doi: 10.1016/J.Gloenvcha.2008.07.013.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan ve Davranış- Psikolojinin Temel Kavramları*. (14. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çaparlar, C. Ö. ve Dönmez, A. (2016). Bilimsel araştırma nedir, nasıl yapılır. *Türk J Anaesthesiol Reanim*, 44(4), 212-218. Doi: 10.5152/TJAR.2016.34711
- Çapık, C. (2014). İstatistiksel güç analizi ve hemşirelik araştırmalarında kullanımı: Temel bilgiler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(4), 268-274.
- Çakır, U. ve Kılcan, B. (2022). Senaryo tabanlı eğitimin ortaokul öğrencilerinin afetlere ilişkin bilgi ve tutum düzeylerine etkisi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 6(2), 183-205. Doi: <https://doi.org/10.38015/sbyy.1175589>
- Çolakoglu, Ö. M. ve Büyükekşi, C. (2014). Açımlayıcı faktör analiz sürecini etkileyen unsurların değerlendirilmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 56-64.
- Davey, J. A. ve Neale, J. (2013). *Earthquake Preparedness in an Ageing Society: Learning From The Experience Of The Canterbury Earthquakes*. New Zealand: Victoria University of Wellington.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum Press. Doi: <http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>
- Demirci, A. ve Karakuyu, M. (2004). Afet yönetiminde coğrafi bilgi teknolojilerinin rolü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 67-101.
- DiClemente, C. C. ve Prochaska, J. O. (1982). Self-change and therapy change of smoking behavior: A comparison of processes of change in cessation and maintenance. *Addictive behaviors*, 7(2), 133-142. Doi: [https://doi.org/10.1016/0306-4603\(82\)90038-7](https://doi.org/10.1016/0306-4603(82)90038-7)
- Diekman, S. T., Kearney, S. P., O'neil, M. E. ve Mack, K. A. (2007). Qualitative study of homeowners' emergency preparedness: Experiences, perceptions, and practices. *Prehospital and Disaster Medicine*, 22(6), 494-501. Doi: <https://doi.org/10.1017/S1049023X00005318>
- Doğru, S. (2024). Afet risk algısının afet gönüllüsü olma tutumu üzerine etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(3), 1185-1193. Doi: <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1459390>
- Doğru, S. ve Coşkun, Z. (2023). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin afet risk algısı ve afete hazırlıklı olma inanç durumları arasındaki ilişkinin

incelenmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(4), 1299-1311. Doi: <https://doi.org/10.35341/afet.1321854>

Donahue, A. K., Eckel, C. C. ve Wilson, R. K. (2014). Ready or not? How citizens and public officials perceive risk and preparedness. *The American Review of Public Administration*, 44(4), 89-111.

Downs, L. (2011). Mental health interventions for disaster relief. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 1(2), 151-162.

Duruel, M. (2023). Kırılgnlık ve dirençlilik kesişiminde yaşlıların afet deneyimleri Hatay örneğinde 6 Şubat 2023 depremleri. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 103-120. Doi: <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2023.9.2.04>

Ejeta, L. T., Ardalan, A. ve Paton, D. (2015). Application of behavioral theories to disaster and emergency health preparedness: A systematic review. *PLOS Currents Disasters*, 1, 1- 28.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş: Nitel, Nicel ve Eleştirel Kuram Metodolojileri*. Ankara: Anı Yayınları.

Elliott, D. (2014). *Disaster and crisis management*. M. Gill (Ed.), In the handbook of security (pp. 813-836). England: Palgrave Macmillan. Doi: 10.1007/978-1-137-32328-6

Eränen, L. ve Liebkind, K. (1993). *Coping with disaster: The helping behavior of communities and individuals*. J. P. Wilson ve B. Raphael (Eds.), In international handbook of traumatic stress syndromes (pp. 957-964). New York: Springer.

Erdem, Ö. (2021). *Adölesanlarda transteoretik model temelli sağlığı geliştirme programının güvenli bisiklet kullanma davranışına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Eren, E., (2000). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. (6. Baskı), İstanbul: Beta Yayınları.

Ergun, T. (2004). *Kamu Yönetimi/Kuram Siyasa Uygulama*. Ankara: TODAİE Yayınları.

- Ergünay O. (1996). Afet yönetimi nedir? Nasıl olmalıdır?. TÜBİTAK Deprem Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 15- 16 Şubat, 1996, Ankara- Türkiye: Ed: T. Tankut, TÜBİTAK Yayınları, ss. 263- 272.
- Ergünay O. (2005). *Afet Yönetiminde işbirliği ve koordinasyonun önemi*. M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Ed.), Afet Yönetiminin Temel İlkeleri içinde (s. 10). Ankara: JICA Türkiye Ofisi.
- Ergünay, O. (1998). Afet yönetimi. Proc. of the Emergency Türkiye 93- First International Disaster Relief and Prevention, Civil Defence, Public Security and First Aid Exhibition, 23- 27 November, 1993, Ankara- Turkey.
- Ergünay, O. (2009). *Afet yönetimi: Genel ilkeler, tanımlar, kavramlar*. Ankara: Afet İşleri Genel Müdürlüğü, 1, ss.1-49.
- Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2011). Türkiye’ de afet yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14 (22), 147-164.
- Erol, S. (2005). *Adölesanlarda sigara içme davranışını değiştirmede motivasyon görüşmelerinin etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erol, S. ve Erdoğan, S. (2007). Sağlık davranışlarını geliştirmek ve değiştirmek için transteoratik modelin kullanılması. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(2), 86-94.
- Ertuğrul, B. ve Ünal, S. D. (2020). Bir vakıf üniversitesi sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin genel afete hazırlıklı olma inanç durumlarının belirlenmesi. *Afet ve Risk Dergisi*, 3(1), 31-45. Doi: 10.35341/afet.653911
- Ertürk, H. S. (1975). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Cihan Matbaası.
- Ertürkmen, C. (2006). *Afet yönetimi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Anabilim Dalı, Ankara.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. London, UK: SAGE Publications.
- Fishbein, M. A. ve Ajzen, I. (1975). Belief, attitude, intention and behaviour: An introduction to theory and research.

- Fişek, K. (2005). *Yönetim*. Ankara: Paragraf Yayınları.
- Garip, S. (2023). Sosyal bilimlerde nicel araştırma geleneği üzerine kuramsal bir inceleme. *International Journal of Social Science Research*, 12(1), 1-19.
- Gebbers, T., De Wit, J. B. ve Appel, M. (2017). Health communication| transportation into narrative worlds and the motivation to change health-related behavior. *International Journal of Communication*, 11, 4886- 4906.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 Update*. (10th Ed.) Boston: Pearson.
- Geray, C. (1997). Türkiye’de yıkım (afet) olayları karşısında önlemler ve örgütlenmeler. *Amme İdaresi Dergisi*, 4(3), 92-114.
- Gökçe, O. ve Tetik, Ç. (2012). *Teoride ve pratikte afet sonrası iyileştirme çalışmaları*. Ankara: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları.
- Gökdemir, F. ve Yılmaz, T. (2023). Likert tipi ölçekleri kullanma, modifiye etme, uyarlama ve geliştirme süreçleri. *Journal of Nursology*, 26 (2), 148-160.
- Göktepe, N. (2010). *Hemşirelerin verimliliğe ilişkin tutumları ve bir ölçek geliştirme çalışması*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Green, E. C., Murphy, E. M. ve Gryboski, K. (2020). *The health belief model*. K. Sweeny, M. L. Robbins, L. M. Cohen (Eds.), In the Wiley encyclopedia of health psychology (pp. 211- 214). Wiley. Doi: <https://doi.org/10.1002/9781119057840.ch68>
- Güler, H. H. (2008). *Zarar azaltmanın temel ilkeleri*. M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Ed.), Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri içinde (ss. 35- 50), Ankara: JICA Türkiye Ofisi, Yayın No: 2, Mart 2008.
- Gümüş Şekerci, Y., Ayvazoğlu, G. ve Çekiç, M. (2023). Hemşirelik öğrencilerinin doğal afet okuryazarlık düzeyleri ve eğitim etkinliğinin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 10(3), 200-206. Doi: <https://doi.org/10.31125/hunhemsire.1219919>
- Gündüz, F. (2022). *Bütünleşik afet yönetiminde kadınların afet deneyimi ve öğrenilmiş dersler*. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Güngörmüş, Z. ve Yılmaz Karabulutlu, E. (2012). Üniversite öğrencilerinin genel sağlık ölçümlerinin değişim aşamalarına göre değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 165-178.
- Güvel, E. A. (2001). *Doğal Afetlerin Politik Ekonomisi: Doğal Riskler ve Afet Planlaması*. İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayını.
- Harrison, C. G. Ve Williams, P. R. (2016). A systems approach to natural disaster resilience. *Simulation Modelling Practice and Theory*, 65, 11-31. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.simpat.2016.02.008>
- Heinkel, S. B., Thiebes, B., Than, Z. M., Aung, T., Kyi, T. T., Mar, W. L., Oo, S. S., Miller, C., Willkomm, M., Maung, W., Myint, Z. N., Soe, K. K., Spohner, R. ve Kraas, F. (2022). Disaster preparedness and resilience at household level in Yangon, Myanmar. *Natural Hazards*, 112(2), 1273-1294. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11069-022-05226-w>
- Hoffmann, R. ve Muttarak, R. (2017). Learn from the past, prepare for the future: Impacts of education and experience on disaster preparedness in the Philippines and Thailand. *World Development*, 96, 32-51. Doi: [10.1016/j.worlddev.2017.02.016](https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.02.016)
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Hurnen, F. R. (1997). *Perceived damage preventability, knowledge, and preparation for earthquakes*. Te Herenga Waka—Victoria University of Wellington, New Zealand.
- HY, R. J. ve Waugh, W. L. Jr. (1990). *The function of emergency management*. R. J. Hy ve W. L. Waugh (Eds.), In the handbook of emergency management programs and policies dealing with major hazards and disaster (pp. 11- 25), USA: Greenwood.
- Hyogo Framework For Action (UNISDR). (2007). Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters, 2005- 2015, Hyogo, Japan. 13. 04. 2025 tarihinde https://www.unisdr.org/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf adresinden erişildi.

- IFRC. (2014). World Disaster Report 2014: Focus on Culture and Risk. 23.03.2025 tarihinde <https://www.ifrc.org/document/world-disasters-report-2014> adresinden erişildi.
- Idris, B. N. A., Istianah, I. H. ve Hadi, I. (2020). Decreasing the level of depression for earthquake victims through counseling with a motivational interviewing approach. *Media Keperawatan Indonesia*, 3(1), 17-23. Doi: <https://doi.org/10.26714/mki.3.1.2020.17-23>
- Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G. ve Ay, A. (2012). Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 82-123. doi: 10.5222/otd.sup2.2012.082
- İbicioğlu, H., Özdaşlı, K. ve Yılmaz, T. (2013). Muhasebe meslek mensuplarının içsel ve dışsal motivasyon düzeylerinin tespitine yönelik bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 93-105.
- İnal, E. (2015). *Acil durumlara/afetlere bireysel hazırlığı değerlendirmek için sağlık inanç modeli'ne dayalı ölçek geliştirme*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Enstitüsü, Ankara.
- İnal, E., Altıntaş, K. H. ve Doğan, N. (2019). General disaster preparedness beliefs and related sociodemographic characteristics: The example of Yalova University, Turkey. *Turkish Journal of Public Health*, 17(1), 1-15. Doi: <https://doi.org/10.20518/tjph.381667>
- İnal, E., Kocagöz, S. ve Turan, M. (2012). Temel afet bilinç ve hazırlık düzeyinin saptanmasına yönelik bir araştırma. *Türkiye Acil Tıp Dergisi*, 12(1), 15- 19.
- İnmez, İ. (2011). Afetlerin doğallığı üzerine: Sosyal bir olgu olarak afetler ve kırılganlık sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(04), 185-194.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural Equation Modeling With the SIMPLIS Command Language*. ABD: Scientific Software International.
- Jung, Y. (2022). Virtual reality simulation for disaster preparedness training in hospitals: integrated review. *Journal of Medical Internet Research*, 24(1). Doi: 10.2196/30600

- Kadioğlu, M. (2008). *Modern, bütünleşik afet yönetiminin temel ilkeleri*. M. Kadioğlu ve E. Özdamar (Ed.), Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri içinde (ss. 1-34), Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları.
- Kadioğlu, M., (2008). Küresel iklim değişikliğine uyum stratejileri. Kar Hidrolojisi Sempozyumu Bildiri Kitabı, 27- 28 Mart, 2008 Erzurum, DSİ 8. Bölge Müd. Yay., ss. 69-94.
- Kafalı, N. (2009). *Transteoretik modele göre adölesanların egzersiz davranışları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kafle, S. K. ve Murshed, Z. (2006). *Participant's Workbook Communitybased Disaster Risk Managment for Local Authorities*. Bangkok, Thailand: Asian Disaster Preparedness Center (ADPC), 19- 27.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31-36.
- Kalaycıoğlu, O. ve Akhanlı, S. E. (2020). Sağlık araştırmalarında güç analizinin önemi ve temel prensipleri: Tıbbi çalışmalar üzerinde uygulamalı örnekler. *Turkish Journal of Public Health*, 18(1), 103-112. doi: 10.20518/tjph.602400
- Kapucu, N. (2008). Collaborative emergency management: Better community organising, better public preparedness and response. *Disasters*, 32(2), 239-262. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2008.01037.x>
- Karaca, F., Acuner, H. Y., Dilek, Y. ve Atabay, M. (2024). Şükür, kaygı ve psikolojik iyi hal arasındaki ilişkiler üzerine deneysel bir çalışma: Şükür eğitimi. *Bilimname*, (52), 571-597. doi: 10.28949/bilimname.1493337
- Karakoç, F. Y. ve Dönmez, L. (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 13(40), 39-49. Doi: <https://doi.org/10.25282/ted.228738>
- Karakuş, U. (2013). Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin algılarının metafor analizi ile incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18 (9), 97-116. Doi: <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.31309>
- Karancı, A. N., Akşit, B. ve Dirik, G. (2005). Impact of a community disaster awareness training program in Turkey: Does it influence hazard-related

cognitions and preparedness behaviors. *Social Behavior and Personality*, 33(3), 243-258. Doi: 10.2224/sbp.2005.33.3.243

Kavgacı, A. ve Başaran, M. A. (2023). *Orman yangınları*. Ankara: Türkiye Ormancılar Derneği (TOD) Yayını, 422 s.

Kaya, E. (2020). *Medikal kurtarma ekibi üyelerinin acil durum/afetlere yönelik bireysel hazırlıkları ve afet sonrası iş sürekliliği değerlendirmesi: İstanbul ulusal medikal kurtarma ekibi örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, E. (2024). Kahramanmaraş depremleri sonrası afetlere bireysel hazırlık düzeyi ve ilişkili faktörlerin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(4), 1942-1955.

Keim, M. E. ve Giannone, P. (2006). *Disaster Preparedness*. Disaster Medicine Book. Mosby Elsevier Press, 25, 164-172. Doi: 10.1016/B978-0-323-03253-7.50032-7

Kılbaş, E. P. K. ve Cevahir, F. (2023). Bilimsel araştırmalarda örneklem seçimi ve güç analizi. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 7(1), 1-8. Doi: 10.34084/bshr.1217279

Kim, Y. C. ve Kang, J. (2010). Communication, neighbourhood belonging and household hurricane preparedness. *Disasters*, 34(2), 470-488. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2009.01138.x>

Kirschenbaum, A. (2004), *Chaos Organization and Disaster Management*. USA: Marcel Dekker.

Kline, P. (1994). *An Easy Guide to Factor Analysis*. London: Routledge Publishing.

Kline, R. B. (2016). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (4th ed.), The Guilford Press.

Kline, R. B. (2023). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (5. Edition), Guilford Press.

Koçak, H., Çalışkan, C., Kaya, E., Yavuz, Ö. ve Altıntaş, K. H. (2015). Determination of individual preparation behaviors of emergency health services personnel towards disasters. *Journal of Acute Disease*, 4(3), 180-185. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.joad.2015.04.004>

- Koçel, T. (2007). *İşletme Yöneticiliği*. (11. Baskı), İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Koduru, S., Reddy, P. ve Padala, P. (2018). Integrated disaster management and smart insurance using cloud and internet of things. *International Journal of Engineering and Technology*, 7(2.6), 241- 246.
- Khankeh, H. R., Rahgozar, M., Jafari, H., Delshad, V. ve Ghasemi Charati, F. (2023). Effect of early warning system on the preparedness of hospitals in emergencies and disasters: A quasi-experimental study. *Journal of Nursing Reports in Clinical Practice*, 1(3), 126-132. Doi: 10.32598/JNRCP.23.39
- Kohn, S., Eaton, J. L., Feroz, S., Bainbridge, A. A., Hoolachan, J. ve Barnett, D. J. (2012). Personal disaster preparedness: an integrative review of the literature. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 6(3), 217-231. Doi: <https://doi.org/10.1001/dmp.2012.47>
- Koike, R., Sonoda, N., Furuki, H., & Morimoto, A. (2024). Individual preparedness for large-scale earthquakes among international students in Japan: A cross-sectional questionnaire survey. *JMA journal*, 7(4), 496-505. Doi: 10.31662/jmaj.2024-0049
- Koyun, A. (2013). *Yetişkin kadınlara değişim aşamaları modeli (transteoretik model) ile yapılan eğitimin sigarayı bırakma davranışı üzerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koyun, A., Eroğlu, K. ve Bodur, S. (2015). Sigara içen yetişkinler için geliştirilmiş değişim aşamaları modeli ölçeklerinin Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 7(2), 69-78. doi: 10.5336/nurses.2013-33724
- Köksoy, S. ve Zincir, H. (2017). Sağlık eylem süreci yaklaşımı modeli. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20(1), 56-62.
- Larsson, G. ve Enander, A. (1997). Preparing for disaster: public attitudes and actions. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 6(1), 11-21.
- Latupeirisa, V. P. S. ve Pujanto. (2020). Level of earthquake disaster preparedness and its integrity in natural science learning: A literature review. *In Journal of Physics: Conference Series*, 1440(1), 1-10.

- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575.
- Leblebici, Ö. (2014). Afetlerde kamu yönetiminin rolü ve toplum temelli afet yönetimine doğru. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 457-477.
- Levac, J., Toal-Sullivan, D. ve OSullivan, T. L. (2012). Household emergency preparedness: A literature review. *Journal of Community Health*, 37, 725-733. Doi: 10.1007/s10900-011-9488-x
- Liu, J. J., Reed, M. ve Girard, T. A. (2017). Advancing resilience: An integrative, multi-system model of resilience. *Personality and Individual Differences*, 111, 111-118. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.02.007>
- Locatelli, G., Zeffiro, V., Occhino, G., Rebora, P., Caggianelli, G., Ausili, D., Alvaro, R., Riegel, B. ve Vellone, E. (2022). Effectiveness of motivational interviewing on contribution to self-care, self-efficacy, and preparedness in caregivers of patients with heart failure: a secondary outcome analysis of the MOTIVATE-HF randomized controlled trial. *European Journal of Cardiovascular Nursing*, 21(8), 801-811. Doi: <https://doi.org/10.1093/eurjcn/zvac013>
- Macit, İ. (2019). Bütünleşik afet yönetiminde sendai çerçeve eylem planının beklenen etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(1), 175- 186. Doi: 10.21324/dacd.421564
- Maguire, B. ve Cartwright, S. (2008). *Assessing a community's capacity to manage change: A resilience approach to social assessment*. Canberra: Bureau of Rural Sciences, 03.05.2025 tarihinde https://www.tba.co.nz/tba-eq/Resilience_approach.pdf adresinden erişilmiştir.
- Mardia, K. V. (1970). Measures of multivariate skewness and kurtosis with applications. *Biometrika*, 57(3), 519-530. Doi: <https://doi.org/10.1093/biomet/57.3.519>
- McEntire, D. A., Fuller, C., Johnston, C. W. ve Weber, R. (2002). A comparison of disaster paradigms: The search for a holistic policy guide. *Public Administration Review*, 62(3), 267- 281.

- McGeehan, K. M. (2012). *Cultural and religious belief systems, tsunami recovery and disaster risk reduction in American Sāmoa in the aftermath of the september 29, 2009 tsunami*. Master Thesis. Universty of Hawaii at Manoa, USA.
- McLennan, J., Marques, M. D. ve Every, D. (2020). Conceptualising and measuring psychological preparedness for disaster: The psychological preparedness for disaster threat scale. *Natural Hazards*, 101(1), 297-307. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11069-020-03866-4>
- Mcloughlin, D. (1985). A framework for integrated emergency management. *Public Administration Review*, 45, 165- 172. Doi: <https://doi.org/10.2307/3135011>
- Melick, M. E. ve Logue, J. N. (1985). The effect of disaster on the health and wellbeing of older women. *Int'l. J. Aging and Human Development*, 21(1), 27-38. Doi: 10.2190/Qud0-Yc8b-Pgn8-Ry6p.
- Miller, F., Osbahr, H., Boyd, E., Thomalla, F., Bharwani, S., Ziervogel, G., Walker, B., Birkmann, J., van der Leeuw, S., Rockström, J., Hinkel, J., Downing, T., Folke, C. ve Nelson, D. (2010). Resilience and vulnerability: complementary or conflicting concepts?. *Ecology and Society*, 15(3).
- Miller, W. R. ve Rollnick, S. (1991). *What motivates people to change*. W. R. Miller ve S. Rollnick (Eds.), In the motivational interviewing, preparing people to change addictive behavior (pp. 14-29), New York: Guilford Press.
- Miller, W. R. ve Rollnick, S. (2002). *Motivational Interviewing: Helping People for Change*. (2. Edition), New York: Guilford press. ISBN 1-57230-563-0
- Monteil, C., Foulquier, P., Defosse, S., Péroche, M. ve Vinet, F. (2022). Rethinking the share of responsibilities in disaster preparedness to encourage individual preparedness for flash floods in urban areas. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 67, 102663, 1- 10. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102663>
- Morgado, F. F., Meireles, J. F., Neves, C. M., Amaral, A. C. ve Ferreira, M. E. (2017). Scale development: ten main limitations and recommendations to improve future research practices. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 30(0), 3. Doi: 10.1186/s41155-016-0057-1
- Mulilis, J. P. ve Lippa, R. (1988). The MLEPS: An earthquake preparedness scale. University of Southern California.

- Mulilis, J. P., Duval, T. S. ve Lippa, R. (1990). The effects of a large destructive local earthquake on earthquake preparedness as assessed by an earthquake preparedness scale. *Natural Hazards*, 3(4), 357-371.
- Mullins, L. J. (1995). *Management and organisational behaviour*. (4. Edition), Pearson Higher Education. ISBN: 0273615
- Mushkatel, A. H. ve Weschler, L. F. (1985). Emergency management and the intergovernmental system. *Public Administration Review*, 45, 49- 56.
- Mutlu, M. ve Aydoğdu, M. (2003). Fen bilgisi eğitiminde Kolb'un yaşantısal öğrenme yaklaşımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13), 15-29.
- Muttarak, R. ve Pothisiri, W. (2013). The role of education on disaster preparedness: case study of 2012 Indian Ocean earthquakes on Thailand's Andaman Coast. *Ecology and Society*, 18(4). Doi: <http://dx.doi.org/10.5751/ES-06101-180451>
- Najafi, M., Ardalan, A., Akbarisari, A., Noorbala, A. A. ve Jabbari, H. (2015). Demographic determinants of disaster preparedness behaviors amongst Tehran inhabitants, Iran. *PLoS currents*, 7. Doi: <http://dx.doi.org/10.1371/currents.dis.976b0ab9c9d9941cbbae3775a6c5fbe6>
- Newstrom, J. W. ve Davis, K. (2002). *Organizational Behaviour (human behaviour at work)*. (11th Edition), Minnesota: Mc-Graw-Hill.
- Ngo, E. B. (2001). When disasters and age collide: Reviewing vulnerability of the elderly. *Natural Hazards Review*, 2, 80-89.
- Nguyen, H., Hien, H. M., Shaw, R., Thi, T. T. M. (2013). *Community based disaster risk management in Vietnam*. R. Osti ve K. Miyake (Eds.), In the forms of community participation in disaster risk management practices (pp. 119-131), UK: Nova Science Press.
- Nguyen, L. H., Shen, H., Ershoff, D., Afifi, A. A. ve Bourque, L. B. (2006). Exploring the causal relationship between exposure to the 1994 Northridge earthquake and pre-and post-earthquake preparedness activities. *Earthquake spectra*, 22(3), 569-587. Doi: <https://doi.org/10.1193/1.2219108>
- Nouchi, R. (2015). Introduction of disaster cognitive psychological science. *Open Journal of Social Sciences*, 3(03), 139- 143.

- Okada, N. (2004). Urban diagnosis and integrated disaster risk management. *Journal of Natural Disaster Science*, 26(2), 49- 54.
- Oloruntoba, R., Sridharan, R. ve Davison, G. (2018). A proposed framework of key activities and processes in the preparedness and recovery phases of disaster management. *Disasters*, 42(3), 541-570. Doi: <https://doi.org/10.1111/disa.12268>
- Onuma, H., Shin, K. J. ve Managi, S. (2017). Household preparedness for natural disasters: Impact of disaster experience and implications for future disaster risks in Japan. *International journal of disaster risk reduction*, 21, 148-158.
- Oral, M., Yenel, A., Oral, E., Aydin, N. ve Tuncay, T. (2015). Earthquake experience and preparedness in Turkey. *Disaster Prevention and Management*, 24(1), 21-37.
- Oral, V. ve Cengiz, E. (2021). Afete hazırlık davranışlarına etki eden faktörlerinin incelenmesi: Bir yapısal eşitlik modellemesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3), 1252-1269.
- Ögel, K. (2009). Motivasyonel görüşme tekniği. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry-Special Topics*, 2(2), 41-44.
- Ögel, K. ve Şimşek, M., (2021). *Motivasyonel Görüşme Tekniği*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Önder, S. (2023). *Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile öğretmenlerin motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Önen, S. M. ve Kanayran, H. G. (2015). Liderlik ve motivasyon: kuramsal bir değerlendirme. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 43-64.
- Örücü, M. Ç. (2020). Değişime hız kazandıracak bir yöntem: motivasyonel görüşme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 20-34. Doi: <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2020.137>
- Öter, E. G., Yılmaz, G., Çınar, H., Öter, N. S., Abacıgil, F. ve Çevik, E. (2023). Afet ve acil durumlara müdahale kapsamında destek personelin hazır oluşluğunun artırılması. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 305-315. Doi: 10.35341/afet.1159355
- Özcan, F. (2013). *Hemşirelerin afete hazır olma durumu ve hazırlık algısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Özdemir, H. ve Taşçı, S. (2013) Motivasyonel görüşme tekniği ve hemşirelikte kullanımı. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1: 41-47.
- Özdemir, Z. (2018). Sağlık bilimlerinde likert tipi tutum ölçeği geliştirme. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5(1), 60-68.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422.
- Özerdem, A. ve Jacoby, T. (2006). *Disaster Management and Civil Society Earthquake Relief in Japan, Turkey and India*. UK: I.B. Tauris.
- Özgüven B. (2006). *İlköğretim öğrencilerine verilen temel afet bilinci eğitiminin bilgi düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özmen, B. ve Özden, T. (2013). Türkiye'nin afet yönetim sistemine ilişkin eleştirel bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (49).
- Özmen, B., Nurlu, M., Kuterdem, K. ve Temiz, A. (2005). Afet yönetimi ve afet işleri genel müdürlüğü. Kocaeli Deprem Sempozyumu Bildirileri, 23- 25 Mart 2005, Kocaeli, s. 1472-1474.
- Öztürk, Y. E. (2020). *Davranış değiştirme ve sağlık iletişim politikaları*. R. Erdem, S. Bostan ve A. Yılmaz (Ed.), Sağlık iletişimi: Makro perspektif içerisinde (ss. 73-91). Ankara: Nobel Yayınları. Ağustos 2020.
- Özyurt, C. (2007). Durkheim sosyolojisinde ahlâkî kontrol sorunu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 95-121.
- Parkash, S. (2008). A methodology for community based disaster risk management. In World Landslide Forum, 18-21 November 2008, Tokyo, p. 269- 272.
- Paton, D. (2019). Disaster risk reduction: Psychological perspectives on preparedness. *Australian Journal of Psychology*, 71(4), 327-341.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). (2. Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayınları. Doi: 10.14527/9786053649335

- Pelling, M. (2003). *The Vulnerability of Cities: Natural Disasters and Social Resilience*. London: Routledge Press.
- Perez-Fuentes, G. ve Joffe, H. (2015). An intervention to increase earthquake and fire preparedness. *WIT Transactions on The Built Environment*, 168, 1183-1194. Doi: 10.2495/SD151022
- Phillips, B. D., Metz, W. C. ve Nieves, L. A. (2005). Disaster threat: Preparedness and potential response of the lowest income quartile. *Global Environmental Change Part B: Environmental Hazards*, 6(3), 123-133.
- Prochaska, J. O. ve DiClemente, C. C. (1982). Transtheoretical therapy: Toward a more integrative model of change. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 19(3), 276. Doi: <https://doi.org/10.1037/h0088437>
- Prochaska, J. O. ve DiClemente, C. C. (1983). Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51(3), 390–395. Doi: 10.1037/0022-006X.51.3.390
- Prochaska, J. O., DiClemente, C. C. ve Norcross, J. C. (1993). In search of how people change: Applications to addictive behaviors. *Journal of Addictions Nursing*, 5(1), 2-16.
- Quarantelli, E. L. (1998) Major criteria for judging disaster planning and managing and their applicability in developing societies. In International Seminar on The Quality of Life and Environmental Risks, 1998, USA:University of Delaware, Disaster Research Center Publ., pp. 1-37.
- Rañeses, M. K., Chang-Richards, A., Richards, J. ve Bubb, J. (2018). Measuring the level of disaster preparedness in Auckland. *Procedia engineering*, 212, 419-426. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2018.01.054>
- Rao, R. R., Eisenberg J. ve Schmitt T. (2007). *Improving Disaster Management: The Pole of IT in Mitigation, Preparedness, Response and Recovery*. USA: The National Academies Press.
- Renschler, C. S., Frazier, A., Arendt, L., Cimellaro, G. P., Reinhorn, A. M. ve Bruneau, M. (2010). A framework for defining and measuring resilience at the community scale: The PEOPLES resilience framework. US Department of Commerce National Institute of Standards and Technology, Office of Applied Economics Engineering Laboratory NIST GCR, 10-930. 03.05.2025 tarihinde

https://www.esf.edu/glrc/library/documents/FrameworkforDefiningandMeasuringResilience_2010.pdf adresinden erişildi.

- Robbins, S. P. (1996). *Organizational Behavior: Concepts, Controversies, Applications*. (7th Edition), Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall International Inc.
- Ronan, K. R. ve Johnston, D. M. (2005). *Promoting Community Resilience in Disasters: The Role for Schools, Youth and Families*. New York: Springer. ISBN 0-387-23820-4
- Rubio, D. M., Berg-Weger, M., Tebb, S. S., Lee, E. S. ve Rauch, S. (2003). Objectifying content validity: Conducting a content validity study in social work research. *Oxford Journals, Social Work Research*, 27 (2), 94-104.
- Russell, L. A., Goltz, J. D. ve Bourque, L. B. (1995). Preparedness and hazard mitigation actions before and after two earthquakes. *Environment and Behavior*, 27(6), 744-770. Doi: <https://doi.org/10.1177/0013916595276002>
- Rüstemli, A. ve Karancı, A. N. (1999). Correlates of earthquake cognitions and preparedness behavior in a victimized population. *The Journal of Social Psychology*, 139, 91-101.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54–67.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. Doi: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Salepçi, B., Fidan, A., Oruç, Ö., Torun, E., Çağlayan, B. ve Kader, Ş. N. (2005). Sigara bırakma polikliniğimizde başarı oranları ve başarıda etkili faktörler. *Toraks Dergisi*, 6(2), 151-158.
- Sarp, N. (1999). Sağlık hizmetlerinde afet yönetimi. *Deprem Araştırma Enstitüsü Bülteni*, 81(26), 14-15.
- Sart, G. (2020). Bireysel girişimcilik eğilimi ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Applied Economic and Finance Studies*, 1(5), 58-72.

- Schulz, K. F., Altman, D. G. ve Moher, D. (2010). CONSORT 2010 statement: updated guidelines for reporting parallel group randomized trials. *BMJ*, 340. Doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.c332>
- Schumacker, R. E. ve Lomax, R. G. (2016). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling*. (4th Edition), New York: Routledge.
- Selçuk Tosun, A. (2015). *Tip 2 diabetes mellitus'u olan bireylerde transteoretik model temelli motivasyonel görüşmenin öz-etkililik, metabolik kontrol ve sağlık davranışına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde Yöntem*. (3. baskı), İstanbul: Beta Yayınları.
- Sey, Y. (1980). *Afet Sonrası Barınma Sorunu ve Türkiye*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Sipahioğlu, S. ve Alptekin, Ö. (1988). Türkiye'de deprem sorununun görünümü. Present appearance of earthquake problem in Turkey. *Jeofizik Journal*, 2, 151-183.
- Shaw, R. ve Goda, K. (2004). From disaster to sustainable civil society: the Kobe experience. *Disasters*, 28(1), 16-40. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.0361-3666.2004.00241.x>
- Sherrieb, K., Norris, F. H. ve Galea, S. (2010). Measuring capacities for community resilience. *Social Indicators Research*, 99(2), 227-247. Doi: 10.1007/s11205-010-9576-9
- Sobell, L. C., Toneatto, T. ve Sobell, M. B. (1994). Behavioral assessment and treatment planning for alcohol, tobacco, and other drug problems: Current status with an emphasis on clinical applications. *Behavior Therapy*, 25(4), 533-580. Doi: [https://doi.org/10.1016/S0005-7894\(05\)80199-6](https://doi.org/10.1016/S0005-7894(05)80199-6)
- Spittal, M. J., Walkey, F. H., McClure, J., Siegert, R. J. ve Ballantyne, K. E. (2006). The earthquake readiness scale: The development of a valid and reliable unifactorial measure. *Natural Hazards*, 39, 15-29. Doi: 10.1007/s11069-005-2369-9
- Stenchion, P. (1997). Development and disaster management. *Australian Journal of Emergency Management*, 12(3), 40- 44.

- Stevens, J. (2002). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences*. (4. Edition), Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sutton, J. ve Tierney, K. (2006). Disaster preparedness: Concepts, guidance, and research. Colorado: Natural Hazards Center University of Colorado. 08.04.2025 tarihinde https://www.dpnet.org.np/uploads/files/Disaster%20Preparedness%20Concepts_Jurnal%202021-09-29%2008-58-34.pdf adresinden erişildi.
- Şahan, C. ve Dinç, A. (2021). Simülasyon öğretim yönteminin ortaokul öğrencilerinin afetlere karşı hazırlık durumlarına etkisi. *Resilience Journal*, 5(1), 21-36. Doi: <https://doi.org/10.32569/resilience.807289>
- Şahin, F. (2022). *Afet yönetiminde yaklaşımlar*. M. Turan (Ed.), Afet direnci kapsamında çalışmalar içerisinde (ss. 9- 38). Ankara: Gazi Kitabevi. ISBN: 9786258413847
- Şahin, Ş. (2019). Türkiye’de afet yönetimi ve 2023 hedefleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 1(2), 180-196. Doi: <https://doi.org/10.46464/tdad.600455>
- Şahin, Ş. ve Üçgül, İ. (2019). Türkiye’de afet yönetimi ve iş sağlığı güvenliği. *Afet ve Risk Dergisi*, 2 (1), 43-63.
- Şahin, Y. ve Uyan, Y. (2016). Afet risk analizi ve sınıflandırması: Bir uygulama örneği. Doğal Afet ve Afet Yönetimi Sempozyumu (DAAYS’16), 2-4 Mart, 2016, Karabük, Karabük- Türkiye: Ed: İ. Keskin ve C. Göloğlu, ss. 827- 831.
- Şahin, Y., Lamba, M. ve Öztop, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin afet bilinci ve afete hazırlık düzeylerinin belirlenmesi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 149-159.
- Şeker, K. (2019). İlk ve acil yardım programı öğrencilerinin afete hazırlık düzeylerinin belirlenmesi ve mezuniyet sonrası afetlerde çalışma isteklilikleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Şen, G. ve Esmer, S. (2017). Afet lojistiği: Bir literatür taraması. *The International New Issues in Social Sciences*, 5(5), 231-250.
- Şentuna, B. ve Çakı, F. (2020). Balıkesir örnekleminde bir ölçek geliştirme çalışması: Afet hazırbulunuşluk ölçeği. *İdealkent*, 11(31), 1959-1983.

- Şimşek, A. (2018). *Araştırma modelleri*. A. Şimşek (Ed.). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde (s. 108- 133). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. (6. Edition), Boston, MA: Pearson.
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in Science Education*, 48, 1273-1296.
- Tankut T. (1996). Deprem zararlarının azaltılmasında yurttaş eğitiminin önemi. Erzincan ve dinar deneyimleri ışığında Türkiye'nin deprem sorunlarına çözüm arayışları. TÜBİTAK Deprem Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 15- 16 Şubat, 1996, Ankara- Türkiye: Ed: T. Tankut, TÜBİTAK Yayınları, s. 336.
- Taş, F. (2015). *Lise öğrencilerinde ağızotunu (dumansız tütün) bıraktırmaya yönelik transteoretik model temelli motivasyonel görüşmelerin etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Taş, F., Seviğ, E. Ü. ve Güngörmüş, Z. (2016). Sigara bağımlılığında davranış değişimi için transteoretik model ile motivasyonel görüşme tekniğinin kullanılması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(4), 380-392. Doi: <https://doi.org/10.18863/pgy.253444>
- Taştan, B. ve Aydınoglu, A. Ç. (2015). Çoklu afet risk yönetiminde tehlike ve zarar görülebilirlik belirlenmesi için gereksinim analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (31), 366-397.
- Tatlıoğlu, S. S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, 5(1), 15-30.
- Tavşancıl E. (2019). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. (6. Baskı), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 209-225.
- Tekeli-Yeşil, S., Dedeoğlu, N., Braun-Fahrlander, C. ve Tanner, M. (2010). Factors motivating individuals to take precautionary action for an expected earthquake in Istanbul. *Risk Analysis: An International Journal*, 30(8), 1181-1195. Doi: <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2010.01424.x>

- Tercan, B. (2022). Afete dirençlilikte bireylerin afetlere hazırlığının incelenmesi: Erzincan ili örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 261-269. DOI: 10.35341/afet.1063790
- Tercan, B. ve Şahinöz, S. (2021). Hastane öncesi acil sağlık hizmetlerinde çalışan personelin afetlere hazırlık algılarını belirlemeye yönelik ölçek geliştirme: Metodolojik bir çalışma. *Hastane Öncesi Dergisi*, 6(3), 367-379. Doi: <https://doi.org/10.54409/hod.995792>
- Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. (3. Sürüm), Mersin: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thomas, T. N., Leander-Griffith, M., Harp, V. ve Cioffi, J. P. (2015). Influences of preparedness knowledge and beliefs on household disaster preparedness. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 64(35), 965-971.
- Thompson, B. (2004). *Exploratory and Confirmatory Factor Analysis: Understanding Concepts and Applications*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Thornley, L., Ball, J., Signal, L., Lawson-Te Aho, K. ve Rawson, E. (2015). Building community resilience: Learning from the Canterbury earthquakes. *Kotuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 10(1), 23-35. Doi: 10.1080/1177083X.2014.934846
- Tierney, K. J., Lindell, M. K. ve Perry, R. W. (2002). Facing the unexpected: Disaster preparedness and response in the United States. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 11(3). Doi: <https://doi.org/10.1108/dpm.2002.11.3.222.1>
- Timuroğlu, M. K. ve Balkaya, E. (2016). Örgütsel iletişim ve motivasyon ilişkisi-bir uygulama. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 89-113.
- Torani, S., Majd, P. M., Maroufi, S. S., Dowlati, M. ve Sheikhi, R. A. (2019). The importance of education on disasters and emergencies: A review article. *Journal of Education and Health Promotion*, 8, 85.
- Tse, N., Siu, A., Tsang, S. ve Jensen, M. P. (2024). Group motivational interviewing for adolescents at risk of internet gaming disorder: A mixed-methods preliminary evaluation. *Clinical Social Work Journal*, 1-12. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10615-024-00968-5>

- Türkan, A. H. ve Kılıç, İ. (2017). Üniversite öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutta afetlere yönelik tutumlarına ilişkin bir betimleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 114-127.
- Türkdoğan Görgün, C., Koçak Şen, İ. ve McLennan, J. (2023). The validity and reliability of the Turkish version of the psychological preparedness for disaster threat scale. *Natural Hazards*, 1-16.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2025). Kahramanmaraş ve Hatay depremleri yeniden imar ve gelişme raporu. 16.04.2025 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-yeniden-imar-ve-gelisme-raporu-06022025/> adresinden erişildi.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR). (2025). Sendai Framework Terminology on Disaster Risk Reduction.. 25.03.2025 tarihinde <https://www.undrr.org/terminology/preparedness> adresinden erişildi.
- United Nations International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR). (2009). *Terminology*. Geneva Switzerland: UNISDR.
- United Nations International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR). (2015). *Sendai framework for disaster risk reduction 2015–2030*. Geneva Switzerland: UNISDR.
- United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation (UNSCEAR). (2000). *Sources and effects of ionizing radiation. UNSCEAR 2000 report to the general assembly, with scientific annexes*. New York: United Nations.
- Usta G. (2023). Dünya’da meydana gelen afetlerin istatistiksel olarak analizi (1900-2022). *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 172-186.
- Usui, H. (2006). Development and progress of education for earthquake disaster. *Journal of JSEE*, 54(3), 8-11. Doi: https://doi.org/10.4307/jsee.54.3_8
- Ünal, Y., Işık, E., Şahin, S. ve Yeşil, S. T. (2017). Sağlık afet çalışanlarının depremlere ilişkin bireysel hazırlık düzeylerinin değerlendirilmesi: Ulusal medikal kurtarma ekipleri (UMKE) derneği örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 31(2), 71-80.

- Varol, N. ve Kırıkkaya, E. B. (2017). Afetler karşısında toplum dirençliliği. *Resilience*, 1(1), 1-9. Doi: 10.32569/resilience.344784
- Velicer, W. F., Prochaska, J. O., Fava, J. L., Rossi, J. S., Redding, C. A., Laforge, R. G. ve Robbins, M. L. (2000). Using the transtheoretical model for population-based approaches to health promotion and disease prevention. *Homeostasis in Health and Disease*, 40(5), 174–195.
- Wang, L., Gao, L., Chen, Y., Li, R., He, H. ve Feng, X. (2023). Earthquake disaster preparedness training programme for hearing-impaired children: a randomized quasi-experimental trial. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 92, 103716. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2023.103716>
- Wang, Y., Liu, Y., Yu, M., Wang, H., Peng, C., Zhang, P., Nian, X., Jia, Q. ve Li, C. (2023). Disaster preparedness among nurses in China: A cross-sectional study. *Journal of Nursing Research*, 31(1), e255. Doi: <https://doi.org/10.1097/jnr.0000000000000537>
- Weichselgartner, J. ve Kelman, I. (2015). Geographies of resilience: Challenges and opportunities of a descriptive concept. *Progress in Human Geography*, 39(3), 249-267. Doi: 10.1177/0309132513518834
- Wikipedia. (2025). Çernobil faciası. 18.03.2025 tarihine https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ernobil_Facias%C4%B1 adresinden erişildi.
- Wikipedia. (2025). Fukuşima I nükleer santrali kazaları. 18.03.2025 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Fuku%C5%9Fima_I_N%C3%BCKleer_Santrali_kazalar%C4%B1 adresinden erişildi.
- Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T. ve Davis, I. (2004). *At risk: Natural hazards, people's vulnerability and disasters*. (2. Edition), London and New York: Roudledge Press. Doi: <https://doi.org/10.4324/9780203714775>
- Yalçınöz Baysal, H. (2013). *Fazla kilolu kadınlara transteoretik model temelli verilen eğitim ve izlemin egzersiz davranışı kazandırmaya etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yaman, M. ve Çakır, E. (2020). *Farklı Boyutlarıyla Afet Yönetimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.
- Yavaş, H. (2004). *Doğal afetler yönüyle Türkiye’de belediyelerde kriz yönetimi: İzmir örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yavaş, H. ve Koçak, H. (2016). *Afet yönetiminde tatbikatların yeri ve önemi*. A. Çukurçayır, H. T. Eroğlu, H. Sağır ve M. Navruz (Ed.), Kamu yönetiminde değişimin yönü ve etkileri içinde (ss. 1098- 1114), Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Yaz, S. B. ve Basdemir, S. (2023). Determination of parents' preparedness for general disasters and related variables. *International Journal of Caring Sciences*, 16(2), 967-973.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yeşil, S. T. (2011). *Preparation for an earthquake in the megacity Istanbul*. In coping with global environmental change, disasters and security: Threats, challenges, vulnerabilities and risks (pp. 647-653), Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg. Doi: https://doi.org/10.1007/978-3-642-17776-7_37
- Yıldırım, S. D., Evren, B. ve Açıkgöz, A. (2024). Öğretmenlerin afet ve acil durumlara bireysel hazırlıklarının değerlendirilmesi: Mersin ili örneği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 33(1), 31-41. Doi: <https://doi.org/10.17942/sted.1378567>
- Yıldız, A. (2014). *Ülkemizde afet yönetimi, Gümüşhane örneği ile Gümüşhane’de yaşayan üniversite gençlerinin afetle ilgili bilgi düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
- Yıldız, D. ve Küçük, S. (2024). “Orman yangını” kavramına ilişkin metaforik algılar. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 7 (14), 202-226. Doi: <https://doi.org/10.35235/uicd.1336113>
- Yılmaz, M. (2021). *Sağlık iletişiminde uygulanan dijital pazarlama stratejileri: Nadir hastalıklar üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yuan, K. H. ve Bentler, P. M. (2000). 5. Three likelihood-based methods for mean and covariance structure analysis with nonnormal missing data. *Sociological methodology*, 30(1), 165-200. Doi: <https://doi.org/10.1111/0081-1750.00078>
- Yurdagül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 28- 30 Eylül 2005, Denizli, ss. 771- 776.
- Yüksekdağ, B. B. (2016). Açık ve uzaktan eğitimde öğrenme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 127-138.
- Zwick, W.R. ve Velicer, W. F. (1986). Factor influencing five rules for determining the number of components to retain. *Psychological Bulletin*, 99, 432 442.

EKLER

Ek 1. Uzman Değerlendirme Formu

Madde Havuzunun Değerlendirilmesi

Değerli hocam,

Yapacak olduğumuz çalışmamızda kullanılmak üzere geliştirmekte olduğumuz “Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği” isimli ölçeğimizin kapsam geçerliliği adına uygunluğunu sağlamak için oluşturduğumuz madde havuzunu siz değerli hocamın uzman görüşüne sunmaktayız.

Sizden istirhamımız, madde havuzunda yer alan maddelerimizin amaca uygunluk yönünden yani problemi ölçme becerisine sahip olup olmama yönünden değerlendirmenizdir. Değerlendirme adına referans alabileceğiniz sorular şu şekildedir:

- Madde ölçülecek özelliği temsil edebiliyor mu?
- Madde kolayca anlaşılabilir mi?
- Madde belirlenmiş konuda yer alabilir mi?
- Madde belirlenmiş olan alt boyuta uygun mu?

Eğer madde, belirtilen özelliği net olarak ölçmeye aday bir madde ise “**Uygun**”, madde konu kapsamında ama düzeltilmesi ya da değiştirilmesi gerekiyorsa “**Düzeltilmeli**”, madde belirtilen özelliği temsil etmiyor ise “**Uygun Değil**” seçeneklerini işaretleyiniz. Düzeltme önerinizi ise ilgili maddenin karşısına yazınız. Desteğiniz için şimdiden teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Arş. Gör. Furkan ŞAHİN

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
FARKINDALIK, BİLGİ VE BİLİNÇ	1.	Afetler ülkemizin bir gerçeği olduğunu düşünüyorum ve her an yaşanabileceklerine inanıyorum.				
	2.	Herhangi bir afet durumunda bana bir şey olma ihtimalinin çok düşük bir ihtimal olduğunu düşünüyorum.				
	3.	Hayatımın herhangi bir döneminde afet yaşayabileceğimi düşünüyorum.				
	4.	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın beni koruyacağını düşünüyorum.				
	5.	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın ailemi koruyacağını düşünüyorum.				
	6.	Bireysel hazırlık yapmak çok fazla zamanıma mal olacak.				
	7.	Bireysel hazırlık yapmak afet sonrası süreci daha rahat geçirmeme yardımcı olabilir.				
	8.	Afetler karşısında büyük bir risk altında olduğumu düşünmüyorum.				
	9.	Afetler için hazırlık yapmak bir şey ifade etmez, iyi ve dindar insanlar olursak Allah afetlerde bizleri korur ve bize bir şey olmaz zaten.				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
	10.	Bireysel hazırlık yapmaktan çok daha öncelikli işlerim ve sorumluluklarım var.				
	11.	Kaderimde bir afet sonucu ölmek var ise zaten ölürüm, hazırlanmak bu durumu değiştiremez.				
	12.	Afetlere hazırlık yapılması için hukuksal yükümlülüklerin getirilmesi ve cezalandırma sistemlerinin uygulanması gerekmektedir.				
	13.	Ülkemiz afet risklerinin çok yüksek olduğu bir bölgede olduğundan her an yüksek bir afet riski altında yaşadığımızı düşünüyorum.				
	14.	Fikirlerine önem verdiğim insanlar hazırlık konusunda beni yönlendirebilirler.				
	15.	Afetler konusunda uzman kimselerin hazırlık konusunda beni yönlendirmesi gerektiğini düşünüyorum.				
	16.	Olası bir afet sonrasında devlet ihtiyaçlarımı karşılayacaktır.				
	17.	Bir afet yaşayacaksak bunu hak etmişizdir.				
	18.	Afetlere karşı bireysel hazırlık ve planlama yapmanın faydalı olacağını düşünmüyorum.				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
	19.	Afetler her an herkesin başına gelebilecek hayatın içinden durumlardır.				
	20.	Kendimi herhangi bir afet olayına karşı hazır görüyorum.				
	21.	Afetler konusunda devletin izlediği politikalar beni hazırlıklı olmak adına teşvik ediyor.				
	22.	Ülkemizde çok çeşitli afetler yaşanabildiğinden hangi birine hazırlanacaksın, ne yaparsan yap yetersiz kalacak.				
	23.	Afetlere hazırlık yapmam için devletin yardımcı olması gerekiyor.				
	24.	Afetler günah işleyen toplumlar için uyarı veya ceza niteliği taşıyan tanrısal olgulardır.				
	25.	Afetler için özel bir hazırlık yapmaya gerek olmadığını, çünkü olası bir afet yaşamam durumunda halkımızın seferber olup her türlü ihtiyaçlarım için bana yardımcı olacağını düşünüyorum.				
	26.	Afetlere hazırlanmanın gereksiz bir zaman ve çaba kaybı olduğunu düşünüyorum.				
	27.	Herhangi bir afete maruz kalma ihtimalim çok düşüktür.				
	28.	Tam olarak neye hazırlanacağımı bilmediğimden dolayı boş yer				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
		hazırlık yapmamın bir faydası olmayacaktır.				
	29.	Afetlere hazırlık yapmadığımda kendimi tehlikelere açık olarak görüyorum ve zarar görebileceğimi düşünüyorum.				
	30.	Afetlere hazırlık yapabilmek için birilerinin bizlere rehberlik ve önderlik yapması gerekir.				
	31.	Afet yaşasam da hayatımda hiçbir şeyin değişeceğini düşünmüyorum.				
	32.	Gazete, afiş, broşür vb. kaynaklardan yeterince bilgi edinebilirim.				
	33.	Afet hazırlığı bir kültürdür ve toplumun her kesiminden insanlara bu kültür aşılanmalıdır.				
	34.	Daha önce yaşadığım afet/ afetler dolayısıyla tekrar başıma geldiğinde neler yaşayacağımı biliyorum.				
	35.	Temel ilk yardım uygulayabilirim.				
	36.	Yangın söndürme cihazlarını kullanabilirim.				
	37.	Evimle ilgili tüm vana ve şalterlerin nasıl kapatılacağını biliyorum.				
	38.	Daha önce temel afet bilinci eğitimi aldım.				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
	39.	Daha önce afet farkındalık eğitimi aldım.				
	40.	Daha önce temel ilk yardım eğitimi aldım.				
	41.	Daha önceden herhangi bir yakınım afet yaşadığından neler yaşayabileceğimi ve ne yapmam gerektiğini tahmin edebiliyorum.				
	42.	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapabilecek kadar bilgiye sahip değilim.				
	43.	Geçmiş tecrübelerim afetlere hazırlık konusunda en önemli yardımcımdır.				
	44.	Olası bir durumda nasıl tahliye yapılacağını biliyorum.				
	45.	Afetler konusunda nereden eğitim alacağımı bilmiyorum.				
	46.	Bir afet sırasında nasıl güvende kalınabileceği hakkında başkalarına bilgi verebilirim.				
	47.	Bir deprem sırasında en güvenli yerler kapı altlarıdır.				
	48.	Aile afet planları 6 ayda bir gözden geçirilmelidir.				
	49.	Afetlerde tehlikeleri ortadan kaldırmamak da riskleri azaltabiliriz.				
	50.	Afetlere hazırlık yapmak afet sonrası süreçte yardım alana kadar idare etmemiz için gereklidir.				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
	51.	Yaşadığım yerdeki afet türleri ve risklerini biliyorum.				
	52.	Daha önce en az bir kere afet yaşadım.				
	53.	Çoğunlukla vakit geçirdiğim işyeri, ev, okul vb. ortamlarda toplanma alanlarını biliyorum.				
	54.	Afetlere bireysel hazırlık yapmak tehlikelerden kaynaklanan riskleri ve zararları azaltır.				
	55.	Afet ve acil durum çantasının nasıl hazırlanacağını ve içeriğini biliyorum.				
	56.	Afetlere karşı nasıl ve ne şekilde hazırlık yapacağımı biliyorum.				
	57.	Herhangi bir afet anında nasıl davranacağımı ve nasıl hareket etmem gerektiğini bilmiyorum.				
	58.	Basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.				
	59.	Afetlere karşı erken uyarı sistemlerini ve hangi sinyalin ne anlama geldiğini biliyorum.				
	60.	Yangın söndürme cihazının nasıl çalıştığını bilmiyorum.				
ZARAR	1	Oturduğum binada yapısal risklere karşı denetim yapılarak dayanıklılığı artıracak önlemler alındı.				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
	2	Evimde afet ve acil durum çantam mevcut.				
	3	Afet ve acil durum çantamızın periyodik olarak takibini yapmaktayım.				
	4	Ev içerisinde yapısal olmayan riskleri azaltmak adına eşyalarımı sabitletim.				
	5	Afetlere karşı hazırlık yapmak için yeterli maddi imkana sahip olmadığım için yapamıyorum.				
	6	Evde gerekli olabileceği için yangın söndürücü bulundururum.				
	7	Çevremdeki kimse zarar azaltma ve hazırlık yapmadığı için bende yapmadım.				
	8	Yaşadığım bina mevcut olan kanun ve yönetmeliklere tam anlamıyla uygundur.				
	9	Oturduğum evde kiracı olduğum için sabitleme yapamadım.				
	10	Herhangi bir afet anında afet ve acil durum çantasını alamayacağım veya çantama ulaşamayacağım için hazırlamadım.				
	11	Evimizde veya binamızda sürekli güncel tutulan ve gerekli malzemelerin bulunduğu sığınaklar veya geçici barınma				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
		alanları belirlenmiştir ve mevcuttur.				
	12	Yaşadığım yerde olası bir afet durumunda gerekli olabileceği için güncel ve güvenli sığınaklar mevcut.				
	13	Yaşadığım binada acil çıkış mevcut değil.				
	14	Gerekli olabileceği için kendime ait bir acil durum kartı hazırladım.				
	15	Yaşadığım binada zemin etüdü çalışması yaptırıldı.				
	16	Kendi yaşadığım bina afetlere karşı dirençli ancak çevredeki diğer binalara güvenmiyorum.				
	17	Yaşadığım binada acil çıkış alanı depo olarak kullanılıyor ve yol kapalı.				
	18	Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı sigortam mevcut.				
	19	Evimde gerekli olabilecek ilkyardım malzemeleri ve ilaçlarını barındıran bir çanta veya ecza dolabım mevcut.				
	20	Evde olası bir yangına sebebiyet verebilecek tehlikeleri belirleyip tedbir aldım.				
	21	Olası bir afet durumunda neyi, nasıl ve ne şekilde yapacağıma dair planlar hazırladım.				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
	22	Yaşadığım binada yangın dedektörleri ve söndürme cihazları mevcut.				
	23	Evinde afet ve acil durum çantasını koyacak bir yerim yok.				
	24	Evinde olası bir duruma karşı dekontaminasyon yapabileceğim malzemeler bulundururum.				
	25	Afetlere karşı zarar azaltma yapmak ve fiziksel olarak hazırlanmak çok fazla zaman ve çaba gerektirdiğinden yapamıyorum.				
PSİKOLOJİK HAZIRLIK	1	Herhangi bir afet sonrasında psikolojik açıdan ihtiyaç duymam halinde gerekli hizmetlere başvururum.				
	2	Bir afet sırasında sakin kalmayı başarabilirim.				
	3	Bir afet sırasında ailemin veya arkadaşlarımla yanında olmak beni sakinleştirir.				
	4	Bir afet sırasında panik olmuş hissedirim.				
	5	Herhangi bir afet nedeniyle ölmekten korkuyorum.				
	6	Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birilerini kaybetmekten korkuyorum.				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
	7	Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birisini kaybedersem ne yapacağım konusunda endişeliyim.				
	8	Herhangi bir afet nedeniyle hayatımı kaybedersem ailemin bensiz ne yapacağı konusunda endişe duyuyorum.				
	9	İçinde bulunduğum stresli durumlarla nasıl baş edebileceğimi bilmiyorum.				
	10	Afet sonrası psikolojik süreçlerden haberdarım ve gerektiğinde destek talebinde bulunabilirim.				
	11	Herhangi bir afet anında yanında sevdiğim insanların bulunması stres ve kaygı düzeyimi artır.				
	12	Herhangi bir afet yaşama ihtimalimi düşünmek beni korkutuyor.				
	13	Herhangi bir afetten sonra psikolojik bir problem yaşamamak adına destek alıyorum.				
	14	Genel olarak psikolojik yönden kendimi çok zayıf görürüm ve yaşanan olaylardan çok çabuk etkilenirim.				
	15	Afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik rahatsızlıkların tedavi				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
		süreci ve nasıl atlatılabileceğini biliyorum.				
	16	Olası bir afette çevremdeki insanları sakinleştirebilirim.				
	17	Genellikle afetler gibi zorlu durumları ve neler yaşanabileceğini düşünerek kendimi zihinsel olarak hazırlarım.				
	18	Afetler gibi zor bir durumda kaldığımda yaşadığım duyguları tanımlayamıyorum.				
	19	Herhangi bir afet durumunda ne yapacağımı kestiremem ve donup kalırım.				
	20	Olası bir afet durumunda yaşadığım stresi kontrol altına alıp yaptığım planlamalara uyabilirim.				
	21	Herhangi bir afet anında stresimi kontrol altında tutabilmek için destek alıyorum.				
	22	Bir afet anında panik yapar ve bildiğim her şeyi unuturum.				
	23	Afetzedelerin afet sonrasında hangi psikolojik sorunları yaşayabileceklerini ve bu konuda nereden ve nasıl destek alınabileceğini biliyorum.				
	24	Herhangi bir afet nedeniyle sevdiğim birini kaybetmeyi kaldıramam.				

Ek 1. (Devamı)

	Numara	MADDE HAVUZU	UYGUN	UYGUN DEĞİL	DÜZELTİLMELİ	ÖNERİLEN
PLANLAMA VE HANE HALKI HAZIRLIĞI	1	Aile için ortak bir afet planının oluşturulması ve uyulması zordur.				
	2	Evde afet ve acil durum çantasının duracağı konum bellidir ve olası bir durumda çantayı alacak olan sorumlu belirlenmiştir.				
	3	Herhangi bir afet durumunda tüm aile bireylerinin bildiği ve bir araya geleceğimiz toplanma yeri belirledik.				
	4	Olası bir durum söz konusu olduğunda hangi vana ve şalterlerin kim tarafından kapatılacağını belirledik.				
	5	Olası bir afet durumuna karşı ev içerisinde güvenli alanlar belirledik.				
	6	Belirli zaman aralıkları ile ailecek afetlere karşı planlarımızı tatbik ediyoruz.				
	7	Aile fertlerimiz afetler konusunda eğitilmiştir.				
	8	Afetler için aile afet planımız hazırdır ve aile fertlerimizin hepsi bu plandan haberdardır.				
	9	Aile fertlerimin hepsi ne zaman kendilerini güvenli alalarda koruma altına alacaklarını ve ne zaman ve ne şekilde tahliye yapılacağını bilirler.				
	10	Aile fertlerimizin her birinin kişisel acil durum kartı vardır.				

Ek 2. Taslak Ölçek Formu

AFETLERE BİREYSEL HAZIRLIĞA YÖNELİK ÖLÇEK GELİŞTİRME ÖN ÇALIŞMASI

Değerli katılımcı;

Afetlere karşı bireysel hazırlık konusunda geliştirmekte olduğumuz ölçeğimiz için yapacağımız bu ön çalışmada ölçekte kullanılmak üzere hazırlanmış madde havuzu bulunmaktadır. Bu ön çalışma ile elde edilecek veriler sonucunda geliştirmekte olduğumuz ölçeğimize nihai şekli verilecektir. Sizden istenen bu maddelerin sizin açınızdan ne kadar geçerli olduğunu belirtmenizdir. Bunun için “(1) Kesinlikle Katılmıyorum”, “(2) Katılmıyorum”, “(3) Kararsızım”, “(4) Katılıyorum” ve “(5) Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde temsil edilen ifadeleri size uygun bir biçimde işaretlemeniz gerekmektedir. Geçerli ve güvenilir sonuçlar alabilmemiz açısından maddelerin hepsini okuyarak ve boş bırakmadan size en uygun şekilde doldurmanızı rica ederim.

Katkılarınız ve yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Arş. Gör. Furkan ŞAHİN

Aksaray Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Taslak Ölçek No:

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
FARKINDALIK, BİLGİ VE BİLİNÇ						
1	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın beni koruyacağını düşünüyorum.					
2	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapmanın ailemi koruyacağını düşünüyorum.					
3	Bireysel hazırlık yapmak afet sonrası süreci daha rahat geçirmeme yardımcı olabilir.					
*4	Afetler için hazırlık yapmak bir şey ifade etmez. İyi ve dindar insanlar olursak Allah afetlerde bizi korur ve zarar görmeyiz.					
*5	Bireysel hazırlık yapmaktan çok daha öncelikli işlerim ve sorumluluklarım var.					
*6	Kaderimde bir afet sonucu ölmek var ise zaten ölürüm, hazırlanmak bu durumu değiştiremez.					
*7	Afetlere hazırlık yapılması için hukuksal yükümlülükler getirilmeli ve cezalar uygulanmalıdır.					
*8	Olası bir afet sonrasında devlet ihtiyaçlarımı karşılayacaktır.					
*9	Afetlere karşı bireysel hazırlık ve planlama yapmanın faydalı olacağını düşünmüyorum.					
*10	Afetlere karşı daha fazla hazırlığa ihtiyacım yok. Çünkü afetlere karşı hazır olduğumu düşünüyorum.					

Ek 2. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
*11	Ülkemizde çok farklı türden afetler yaşanabildiğinden hepsine karşı hazırlıklı olamayız. Bu nedenle ne yaparsak yapalım yetersiz kalır.					
*12	Afetlere hazırlık yapmam için devletin yardımcı olması gerekiyor.					
*13	Afetler için özel bir hazırlık yapmaya gerek yok. Halkımızın seferber olup bana yardımcı olacağını düşünüyorum.					
*14	Tam olarak neye hazırlanacağımı bilemediğimden hazırlanmaya çalışmanın bir faydası olmayacaktır.					
15	Afetlere hazırlık yapmadığımda kendimi tehlikelere açık olarak görüyorum ve zarar görebileceğimi düşünüyorum.					
16	Afet hazırlığı bir kültürdür ve toplumun her kesiminden insanlara bu kültür aşılanmalıdır.					
17	Daha önce yaşadığım afet/ afetler dolayısıyla tekrar başıma geldiğinde neler yaşayacağımı biliyorum.					
18	Temel ilk yardım konusunda yeterli bilgiye sahibim ve ilk yardım uygulayabilirim.					
19	Yangın söndürme cihazları hakkında gerekli tüm bilgiye sahibim ve bu cihazları kullanabilirim.					
20	Evimle ilgili tüm vana ve şalterlerin nasıl kapatılacağını biliyorum.					
21	Temel afet bilinci eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.					
22	Afet farkındalık eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.					
23	Temel ilk yardım eğitimi aldım ve yeterli düzeyde bilgi sahibiyim.					
24	Yakınımın yaşadığı afet dolayısıyla neler yaşayabileceğimi ve ne yapmam gerektiğini tahmin edebiliyorum.					
*25	Afetlere karşı bireysel hazırlık yapabilecek kadar bilgiye sahip değilim.					
26	Geçmiş tecrübelerim afetlere hazırlık konusunda en önemli yardımcımdır.					
27	Olası bir durumda nasıl tahliye yapılacağını biliyorum.					
*28	Afetler konusunda nereden eğitim alacağımı bilmiyorum.					
29	Bir afet sırasında nasıl güvende kalınabileceği hakkında başkalarına bilgi verebilirim.					
*30	Bir deprem sırasında en güvenli yerler kapı altlarıdır.					
31	Aile afet planları 6 ayda bir gözden geçirilmelidir.					
32	Afet ve acil durum çantasının nasıl hazırlanacağını ve içeriğini biliyorum.					

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
33	Yaşadığım yerdeki afet türleri ve risklerini biliyorum.					
34	Çoğunlukla vakit geçirdiğim işyeri, ev, okul vb. ortamlarda toplanma alanlarını biliyorum.					
35	Afetlere karşı nasıl ve ne şekilde hazırlık yapacağımı biliyorum.					
36	Afetlere hazırlık yapmak afet sonrası süreçte yardım alana kadar idare etmemiz için gereklidir.					
37	Afetlere bireysel hazırlık yapmak tehlikelerden kaynaklanan riskleri ve zararları azaltır.					
*38	Herhangi bir afet anında nasıl davranacağımı ve nasıl hareket etmem gerektiğini bilmiyorum.					
39	Arama ve kurtarma konusunda yeterince bilgiliyim ve basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.					
40	Afetlere karşı erken uyarı sistemlerini ve hangi sinyalin ne anlama geldiğini biliyorum.					
*41	Yangın söndürme cihazlarının nasıl çalıştığı tam olarak bilmediğimden kullanmakta güçlük çekirim.					
ZARAR AZALTMA VE FİZİKSEL HAZIRLIK						
42	Oturduğum binada yapısal risklere karşı denetim yapılarak dayanıklılığı artıracak önlemler alındı.					
43	Evimde eksiksiz ve yeterli olacak bir “afet ve acil durum çantam” bulunmaktadır.					
44	Afet ve acil durum çantanızın periyodik olarak takibini yapmaktayım.					
45	Yapısal olmayan riskleri azaltmak adına gereken tüm eşyalarımı sabitletim.					
*46	Afetlere karşı hazırlık yapmak için yeterli maddi imkana sahip olmadığım için yapamıyorum.					
47	Evde gerekli olabileceği için kullanıma hazır bir yangın söndürücü bulundururum.					
*48	Çevremdeki kimse zarar azaltma ve hazırlık yapmadığı için bende yapmadım.					
49	Gerekli olabileceği için önemli bilgileri içeren ve güncel bir acil durum kartı hazırladım.					
*50	Oturduğum evde kiracı olduğum için sabitleme yapamam.					
*51	Herhangi bir afet anında afet ve acil durum çantasını alamayacağım veya çantama ulaşamayacağım için hazırlamadım.					
52	Yaşadığım bina mevcut olan kanun ve yönetmeliklere tam anlamıyla uygundur.					
*53	Kendi yaşadığım bina afetlere karşı dirençli ancak çevredeki diğer binalara güvenmiyorum.					

Ek 2. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
*54	Yaşadığım binada acil çıkış alanı depo olarak kullanılıyor ve yol kapalı.					
55	Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı kapsamlı ve yeterli sigortalarım bulunmaktadır.					
56	Evimde ilkyardım malzemeleri ve ilaçların bulunduğu yeterli ve güncel bir çantam veya ecza dolabım bulunmaktadır.					
57	Evde olası bir yangına sebebiyet verebilecek tehlikeleri belirleyip tedbir aldım.					
58	Olası bir afet durumunda neyi, nasıl ve ne şekilde yapacağıma dair planlar hazırladım.					
59	Yaşadığım binada yeterli ve çalışır durumda söndürme cihazları ve yangın dedektörleri bulunmaktadır.					
*60	Evimde afet ve acil durum çantasını koyacak bir yerim yok.					
*61	Afetlere karşı zarar azaltma yapmak ve fiziksel olarak hazırlanmak çok fazla zaman ve çaba gerektirdiğinden yapamıyorum.					
PSİKOLOJİK HAZIRLIK						
62	Bir afet sırasında sakin kalmayı başarabilirim.					
63	Genellikle afetler gibi zorlu durumları ve neler yaşanabileceğini düşünerek kendimi zihinsel olarak hazırlarım.					
*64	Bir afet sırasında panik olmuş hissederim.					
*65	Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birilerini kaybetmekten korkuyorum.					
*66	Herhangi bir afet nedeniyle ailemden birisini kaybedersem ne yapacağım konusunda endişeliyim.					
*67	Herhangi bir afet nedeniyle hayatımı kaybedersem ailemin bensiz ne yapacağı konusunda endişe duyuyorum.					
*68	İçinde bulunduğum stresli durumlarla nasıl baş edebileceğimi bilmiyorum.					
69	Afet sonrası psikolojik süreçlerden haberdarım ve gerektiğinde destek talebinde bulunabilirim.					
*70	Herhangi bir afet anında yanında sevdiğim insanların bulunması stres ve kaygı düzeyimi artırır.					
71	Herhangi bir afetten sonra psikolojik bir problem yaşamamak adına destek alıyorum.					
*72	Genel olarak psikolojik yönden kendimi çok zayıf görürüm ve yaşanan olaylardan çok çabuk etkilenirim.					
73	Afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik rahatsızlıkların tedavi süreci ve nasıl atlatılabileceğini biliyorum.					
74	Olası bir afette çevremdeki insanları sakinleştirebilirim.					

Ek 2. (Devamı)

Madde No:	Taslak Ölçek Maddeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
75	Bir afet sırasında ailemin veya arkadaşlarımla yanında olmak beni sakinleştirir.					
*76	Afetler gibi zor bir durumda kaldığımda yaşadığım duyguları tanımlayamıyorum.					
*77	Herhangi bir afet durumunda ne yapacağımı kestiremem ve donup kalırım.					
78	Olası bir afet durumunda yaşadığım stresi kontrol altına alıp yaptığım planlamalara uyabilirim.					
79	Herhangi bir afet anında stresimi kontrol altında tutabilmek için destek alıyorum.					
*80	Bir afet anında panik yapar ve bildiğim her şeyi unuturum.					
*81	Herhangi bir afet nedeniyle sevdiğim birini kaybetmeyi kaldıramam.					
PLANLAMA VE HANE HALKI HAZIRLIĞI						
82	Evde afet ve acil durum çantasının duracağı konum bellidir ve olası bir durumda çantayı alacak olan sorumlu belirlenmiştir.					
83	Herhangi bir afet durumunda tüm aile bireylerinin bildiği ve bir araya geleceğimiz toplanma yeri belirledik.					
84	Bir afet durumunda vana ve şalterlerin kapatılması için görev paylaşımı yaptık.					
85	Olası bir afet durumuna karşı ev içerisinde güvenli alanlar belirledik.					
86	Belirli zaman aralıkları ile ailecek afetlere karşı planlarımızı tatbik ediyoruz.					
87	Aile fertlerimiz afetler konusunda yeterli düzeyde eğitilmiş ve bilgilidir.					
88	Afetler için aile afet planımız hazır ve aile fertlerimizin hepsi bu plandan haberdardır.					
89	Aile fertlerimizin hepsi ne zaman kendilerini güvenli alarlarda koruma altına alacaklarını ve ne zaman ve ne şekilde tahliye yapılacağını bilirler.					
90	Aile fertlerimizin her birinin kişisel acil durum kartı vardır.					

Ek 3. Nihai Ölçek Formu

Afetlere Karşı Toplumsal Direncin Oluşturulmasına Yönelik Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Tekniği Temelli Müdahale Programının Bireysel Hazırlık Düzeylerine Etkisi

Değerli katılımcı;

Afetlere karşı bireysel hazırlık konusunda gerçekleştirmekte olduğumuz çalışmamız adına sizlerden hazırlık durumlarınızı belirten maddeler ile bilgi almak amacıyla bu form hazırlanmıştır. Sizden istenen bu maddelerin sizin açınızdan ne kadar geçerli olduğunu belirtmenizdir. Bunun için “(1) Kesinlikle Katılmıyorum”, “(2) Katılmıyorum”, “(3) Kısmen Katılıyorum”, “(4) Katılıyorum” ve “(5) Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde temsil edilen ifadeleri size uygun bir biçimde işaretlemeniz gerekmektedir. Geçerli ve güvenilir sonuçlar alabilmemiz açısından maddelerin hepsini okuyarak ve boş bırakmadan size en uygun şekilde doldurmanızı rica ederiz. Çalışmamız ile elde edilen tüm veriler bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

Katkılarınız ve yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Arş. Gör. Furkan ŞAHİN

Aksaray Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Madde No:	Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
1	Aile fertlerimiz afetler konusunda yeterli düzeyde eğitilmiş ve bilgilidir.					
2	Aile fertlerimizin her birinin kişisel acil durum kartı vardır.					
3	Evimle ilgili tüm vana ve şalterlerin nasıl kapatılacağını biliyorum.					
4	Temel afet bilinci eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.					
5	Bir afet sırasında sakin kalmayı başarabilirim.					
6	Temel ilk yardım eğitimi aldım ve yeterli düzeyde bilgi sahibiyim.					
7	Herhangi bir afet durumunda ne yapacağımı kestiremem ve donup kalırım.					
8	Afetler için aile afet planımız hazır ve aile fertlerimizin hepsi bu plandan haberdardır.					

Ek 3. (Devamı)

Madde No:	Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
9	Arama ve kurtarma konusunda yeterince bilgiliyim ve basit düzeyde arama ve kurtarma yapabilirim.					
10	Bir afet anında panik yapar ve bildiğim her şeyi unuturum.					
11	Evimde eksiksiz ve yeterli olacak bir "afet ve acil durum çantam" bulunmaktadır.					
12	Afet ve acil durum çantamızın periyodik olarak takibini yapmaktayım.					
13	Olası bir afet durumuna karşı ev içerisinde güvenli alanlar belirledik.					
14	Temel ilk yardım konusunda yeterli bilgiye sahibim ve ilk yardım uygulayabilirim.					
15	Evimde ilkyardım malzemeleri ve ilaçların bulunduğu yeterli ve güncel bir çantam veya ecza dolabım bulunmaktadır.					
16	Afet farkındalık eğitimi aldım ve gerekli düzeyde bilgi sahibiyim.					
17	Bir afet sırasında panik olmuş hissedirim.					
18	Bir afet durumunda vana ve şalterlerin kapatılması için görev paylaşımı yaptık.					
19	Genel olarak psikolojik yönden kendimi çok zayıf görürüm ve yaşanan olaylardan çok çabuk etkilenirim.					
20	Evde afet ve acil durum çantasının duracağı konum bellidir ve olası bir durumda çantayı alacak olan sorumlu belirlenmiştir.					
21	Olası bir afette çevremdeki insanları sakinleştirebilirim.					
22	Afetler gibi zor bir durumda kaldığımda yaşadığım duyguları tanımlayamıyorum.					
23	Olası bir durumda nasıl tahliye yapılacağını biliyorum.					
24	Olası bir afet durumunda yaşadığım stresi kontrol altına alıp yaptığım planlamalara uyabilirim.					

Ek 3. (Devamı)

Madde No:	Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
		1	2	3	4	5
25	Oturduğum binada yapısal risklere karşı denetim yapılarak dayanıklılığı artıracak önlemler alındı.					
26	Afet sonrasında yaşanabilecek psikolojik rahatsızlıkların tedavi süreci ve nasıl atlatılabileceğini biliyorum.					
27	Herhangi bir afet durumunda tüm aile bireylerinin bildiği ve bir araya geleceğimiz toplanma yeri belirledik.					
28	İçinde bulunduğum stresli durumlarla nasıl baş edebileceğimi bilmiyorum.					
29	Yapısal olmayan riskleri azaltmak adına gereken tüm eşyalarımı sabitledim.					
30	Belirli zaman aralıkları ile ailecek afetlere karşı planlarımızı tatbik ediyoruz.					
31	Yaşadığım yerde afet ve acil durumlara karşı kapsamlı ve yeterli sigortalarım bulunmaktadır.					
32	Yaşadığım yerdeki afet türleri ve risklerini biliyorum.					
33	Aile fertlerimin hepsi ne zaman kendilerini güvenli alarlarda koruma altına alacaklarını ve ne zaman ve ne şekilde tahliye yapılacağını bilirler.					
34	Yangın söndürme cihazları hakkında gerekli tüm bilgiye sahibim ve bu cihazları kullanabilirim.					

Ek 4. Demografik Veriler Formu

Afetlere Karşı Toplumsal Direncin Oluşturulmasına Yönelik Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Tekniği Temelli Müdahale Programının Bireysel Hazırlık Düzeylerine Etkisi

Değerli Katılımcı,

Katılımcı No:

Bu çalışmada yer alan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Çalışma sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanızı ve boş bırakmadan tüm maddeleri uygun bir biçimde doldurmanızı rica ederiz. Formları doldururken lütfen isim belirtmeyiniz. Çalışmanın devamında sizlerle iletişime geçmemiz gerebileceğinden iletişim bilginiz istenmektedir. Bu nedenle güncel iletişim bilginizi ilgili kısma yazmanızı rica ederiz.

İlgi ve yardımlarınızdan ötürü şimdiden teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Sevil CENGİZ

Ar. Gör. Furkan ŞAHİN

Gümüşhane Üniversitesi Afet Yönetimi A.B.D

A. Katılımcının Sosyodemografik Özellikleri İle İlgili Sorular

Telefon Numaranız:

1. Cinsiyetiniz? 1) Kadın () 2) Erkek ()
2. Yaşınız?.....
3. Medeni durumunuz? 1) Evli () 2) Bekar ()
4. En uzun yaşadığınız yer? 1) İl merkezi () 2) İlçe () 3) Belde/ Köy ()
5. Şu anda nerede yaşıyorsunuz?
 - 1) Anne ve babamın yanında kirada () 2) Kirada ()
 - 3) Anne ve babamın yanında kendi evimizde () 4) Kendi evimde ()
 - 5) Yurt/ Apart vb. ()
6. Hanenizin ekonomik durumunu nasıl tanımlarsınız?
 - 1) Gelir giderden az () 2) Gelir gidere eşit () 3) Gelir giderden fazla ()
7. En son mezun olduğunuz okul?
 - 1) İlkokul () 2) Lise () 3) Ön lisans () 4) Lisans () 5) Lisansüstü ()

B. Katılımcıların Afet Deneyimleri İle İlgili Sorular

8. Herhangi bir afet tecrübesi yaşadınız mı?
 - 1) Evet, ben yaşadım () 2) Evet, bir yakınım yaşadı ()
 - 3) Evet, bir afet bölgesinde görev aldım 4) Hayır
9. Afetler konusunda herhangi bir eğitim aldınız mı? 1) Evet () 2) Hayır ()
10. Afetler konusunda sahip olduğunuz bilgiyi nasıl değerlendirirsiniz?
 - 1) Yeterli () 2) Yetersiz ()
11. Afetler ile ilgili gönüllü olarak herhangi bir kurum ya da sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?
 - 1) Evet () 2) Hayır ()
12. Kendinizi afetler konusunda yeterince hazır hissediyor musunuz?
 - 1) Evet () 2) Hayır ()

Ek 5. Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği Formu

Açıklama: Afetler yıkıcı etkileri nedeniyle toplumun her yönden zarar görebilmesine sebebiyet verebilmektedir. Afetlere karşı önleme konusunda yapılacak çalışmaların yetersiz kalabilmesi yaşanan olayların afete dönüşmesi ile sonuçlanmaktadır. Öte yandan direncin artması ise olayların afete dönüşmemesi veya afetlerin şiddetinin azaltılmasına büyük oranda katkı sağlamaktadır. Afetlere karşı direncin artırılması adına hazırlık yapılması bu konuda büyük bir öneme sahiptir. Hazırlık her seviyede dikkatli ve özverili bir biçimde yapılmalıdır. Toplumsal hazır bulunuşluğun artması için ise afetlere karşı bireysel hazırlığın yapılması ve toplumu oluşturan bireylerin afetlere karşı hazır olması kritik bir değere sahiptir.

Yukarıdaki açıklama göz önünde bulundurulduğunda afetlere karşı hazırlık yapıyor musunuz? Lütfen aşağıdaki seçeneklerden sizin için uygun olan **sadece bir seçeneği** daire içine alarak cevaplayınız

1- Hayır, afetlere karşı herhangi bir hazırlık yapmıyorum ve gelecek 6 ay içerisinde bu konuda hazırlanmaya yönelik herhangi bir planım yok.

2- Hayır, afetlere karşı herhangi bir hazırlık yapmıyorum ancak önümüzdeki 6 ay içerisinde bu konuda hazırlanmaya yönelik adımlar atmayı planlıyorum.

3- Hayır, afetlere karşı şu an için hazırlık yapmadım ancak önümüzdeki 1 ay içerisinde neler yapabileceğimi belirlemeye çalışıyorum.

4- Evet, afetlere karşı hazırlık yapıyorum ancak 6 aydan kısa bir süredir hazırlanıyorum ve daha yeterince hazır hissetmiyorum.

5- Evet, 6 aydan daha fazla süredir afetlere karşı hazır olmaya çalışıyorum ve git gide daha güvende olduğumu hissediyorum.

Ek 6. Randomizer ile Randomizasyon Sonuçları

17.02.2025 19:32

Research Randomizer

DOWNLOAD

PRINT

CLOSE

RESULTS

2 Sets of 35 Unique Numbers Per Set

Range: From 1 to 327

Set #1

p1=263, p2=34, p3=163, p4=151, p5=33, p6=171, p7=91, p8=156, p9=82, p10=37, p11=172, p12=97, p13=315, p14=138, p15=109, p16=198, p17=224, p18=45, p19=26, p20=50, p21=19, p22=21, p23=157, p24=291, p25=214, p26=248, p27=63, p28=143, p29=240, p30=165, p31=205, p32=14, p33=86, p34=210, p35=126

Set #2

p1=302, p2=247, p3=104, p4=215, p5=227, p6=212, p7=193, p8=211, p9=246, p10=250, p11=202, p12=203, p13=22, p14=162, p15=229, p16=245, p17=271, p18=186, p19=161, p20=15, p21=20, p22=8, p23=46, p24=85, p25=109, p26=134, p27=187, p28=242, p29=260, p30=67, p31=241, p32=209, p33=230, p34=243, p35=252

Ek 7. Motivasyonel Görüşme Teknikleri Uygulayıcı Eğitimi Sertifikası

Belge / Doc No: 2023-MG-00475

 **BAŞKENT
PSİKOLOJİ
ATÖLYESİ**

Motivasyonel Görüşme Teknikleri | Motivational Interviewing Techniques

Eğitim Sertifikası
Certificate of Training

Furkan Şahin

*Başkent Psikoloji Atölyesi ve Ruh Sağlığı Akademisi işbirliği ile
17-19 Nisan 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilen
9 Saatlik "Motivasyonel Görüşme Teknikleri"
uygulayıcı eğitim programını tamamlayarak
bu belgeyi almaya hak kazanmıştır.*

*The recipient of this certificate has received this document as an
acknowledgement of their participation to 9-hour training programme
of the "Motivational Interviewing Techniques" was held from 17th
April to 19th of April 2023 in cooperation with Başkent Psikoloji
Atölyesi and Ruh Sağlığı Akademisi.*

17.04.2023 - 19.04.2023
TARİH/DATE

BPA Eğitim Koordinatörü
BPA Training Coordinator

ruh sağlığı akademisi

Prof. Dr. Kültegin Ögel
Eğitmen / Trainer

Ek 8. Kontrol Grubu Aydınlatılmış Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu katılacağınız çalışma bilimsel bir araştırma olup, araştırmanın adı *“Afetlere Karşı Toplumsal Direncin Oluşturulmasına Yönelik Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Tekniği Temelli Müdahale Programının Bireysel Hazırlık Düzeylerine Etkisi”* dir.

Bu araştırmanın amacı, afetlere karşı bireysel hazırlık düzeylerinin risk grubunda olduğu uygulanan ölçme aracı sonucunda belirlenen 18 yaşını doldurmuş katılımcılarda, transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşme müdahale programının afetler konusunda bireysel hazırlık düzeylerine etkisini belirlemektir. Çalışmaya katılmadan önce araştırma hakkında bilgi sahibi olmak adına aşağıdaki açıklamaları okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Bu araştırma kapsamında siz katılımcılar ile iki görüşme gerçekleştirilecektir. İlk görüşme tanışma görüşmesi olup, ikinci görüşme ise bu görüşmeden iki ay sonra tekrar araştırma için veri toplama amaçlı gerçekleştirilecektir. Son görüşmede sizlerden aşağıda belirtilen veri toplama araçlarını yanıtlamanız istenecektir. Bunlar; “; “Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (34 madde), ve Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği (DASÖ) (5 soru)’dir. Siz de dahil olmak üzere bu çalışmaya 70 katılımcının katılması planlanmaktadır. Bu araştırma ile ilgili olarak katılımcılardan beklenen araştırma veri formlarını eksiksiz ve doğru yanıtlamalarıdır. Veri formlarının yanıtlanması ortalama 15-20 dk sürmektedir. Araştırma nedeniyle katılımcılara herhangi bir ödeme yapılmayacak ve ücret talebinde bulunulmayacaktır.

Bu araştırmada katılımcılar için herhangi bir risk ve zarar söz konusu değildir. Araştırma da sizden kimlik bilgileriniz istenmeyecek ve verdiğiniz cevaplar yalnızca bilimsel bir amaç için kullanılacaktır.

Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz. Bu durum herhangi bir cezaya ya da sizin yararlarınıza engel duruma yol açmayacaktır. Araştırmacı bilginiz dahilinde veya isteğiniz dışında, uygulanan programın gereklerini yerine getirmemeniz, çalışma programını aksatmanız veya müdahalenin etkinliğini artırmak vb. nedenlerle sizi araştırmadan çıkarabilir. Araştırmanın sonuçları bilimsel amaçla kullanılacaktır, çalışmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından çıkarılmanız durumunda, sizle ilgili veriler de gerekirse bilimsel amaçla kullanılabilir.

Çalışma ile elde edilen bilgiler ve veriler en az beş yıl süre ile korunacaktır. Size ait tüm bilgileriniz gizli tutulacaktır ve araştırma yayınlsa bile kimlik bilgileriniz verilmeyecektir, ancak araştırmanın izleyicileri, yoklama yapanlar, etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde bazı bilgilerinize ulaşabilir.

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve sözlü olarak dinledim. Aklıma gelen tüm soruları araştırmacıya sordum, yazılı ve sözlü olarak bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar vermem için bana yeterli zaman tanındı. Bu koşullar altında, bana ait bilgilerin gözden geçirilmesi, transfer edilmesi ve işlenmesi konusunda araştırma yürütücüsüne yetki veriyor ve söz konusu araştırmaya ilişkin bana yapılan katılım davetini hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın gönüllü olarak kabul ediyorum.

Bu formun imzalı bir kopyası bana verilecektir.

Ek 8. (Devamı)

Araştırmanın Başlığı: Afetlere Karşı Toplumsal Direncin Oluşturulmasına Yönelik Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Tekniği Temelli Müdahale Programının Bireysel Hazırlık Düzeylerine Etkisi	
Yukarıda başlığı verilmiş araştırma hakkında katılımcının onayını almak için gerekli bilgilendirmelerin tamamının yapıldığını, bu bilgilendirmelerde ve Etik Kurul Başvuru Taahhütnamesinde yer alan her türlü taahhüde uyacağımı, bu formun imzalı bir nüshasını her bir katılımcı ile paylaşacağımı beyan ve kabul ederim. (...../...../.....)	Yukarıda başlığı verilmiş araştırmayı yürüten araştırmacı tarafından gerekli bilgilendirmeleri içeren onam formunu okuduğumu, bu bilgilendirme üzerinden araştırmaya katılmayı kabul ettiğimi ve bu formun imzalı bir nüshasının tarafıma teslim edildiğini beyan ve kabul ederim. (...../...../.....)
Araştırmacı Ar. Gör. Furkan ŞAHİN İmza Telefon: Adres:	Katılımcının Adı Soy Adı İmzası Telefon: Adres:

Ek 9. Deney Grubu Aydınlatılmış Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu katılacağınız çalışma bilimsel bir araştırma olup, araştırmanın adı *“Afetlere Karşı Toplumsal Direncin Oluşturulmasına Yönelik Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Tekniği Temelli Müdahale Programının Bireysel Hazırlık Düzeylerine Etkisi”* dir.

Bu araştırmanın amacı, afetlere karşı bireysel hazırlık düzeylerinin risk gurubunda olduğu uygulanan ölçme aracı sonucunda belirlenen 18 yaşını doldurmuş katılımcılarda, transteoretik modele dayalı motivasyonel görüşme müdahale programının afetler konusunda bireysel hazırlık düzeylerine etkisini belirlemektir. Çalışmaya katılmadan önce araştırma hakkında bilgi sahibi olmak adına aşağıdaki açıklamaları okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz formu imzalayınız.

Başlıkta yer alan müdahale programının içeriğini konu üzerine motivasyonel görüşmeler oluşturmaktadır. Motivasyonel görüşme, olumlu davranışlarının kazandırılması ve olumsuz davranışlarının değiştirilmesinde oldukça etkili bir iletişim tekniğidir. Motivasyonel görüşme, bireylerin sorunlarını keşfetme ve çözmelerine yardım etme, davranış değişimi sağlama, kişinin değişme veya değişmeme nedenlerini daha iyi anlamasına yardımcı olma, kendi öz motivasyonu artırma gibi amaçlar taşımaktadır.

Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilecek olan motivasyonel görüşmelerin sonucu olarak, katılımcıların afetlere bireysel hazırlık konusundaki olumsuz tutumlarının değişimi ve bireysel hazırlık düzeylerinde bir artış hedeflenmektedir. Bu amaçla katılımcılara bir tanışma görüşmesi, ardından bireyin değişme isteğine göre en fazla beş motivasyonel görüşme planlanmaktadır. Tanışma görüşmesi ve motivasyonel görüşmeler yüz yüze veya yüz yüze gerçekleştirilemediği durumlarda çevrim içi olarak gerçekleştirilecektir ve ortalama 20-30 dk sürmesi beklenmektedir. Her bir motivasyonel görüşme için geçmesi gereken süre 7- 14 gün arasında değişebilmektedir ve müdahale programı toplamda iki ay sürecektir. Gerçekleştirilecek olan motivasyonel görüşmelerden iki oturuma katılmayan katılımcılar çalışma dışında bırakılacaklardır.

Tanışma görüşmesinde sizlerden; Değişim Aşamalarının Sınıflandırılması Ölçeği (DASÖ) (5 soru)'ne katılımınız istenecektir. Motivasyonel görüşmeler öncesinde ise DASÖ'ye katılımınız istenecektir. Motivasyonel görüşme ve eğitimin tamamlanmasının ardından son verilerin toplanması amacıyla Afetlere Karşı Çok Yönlü Bireysel Hazırlık Ölçeği (34 madde) ve DASÖ'ye katılımınız beklenmektedir. Çalışmada kullanılan formların yanıtlanma süresi 15- 20 dk sürmektedir. Bu araştırma ile ilgili olarak katılımcılardan beklenen motivasyonel görüşme oturumlarına katılmaları ve araştırma veri formlarını eksiksiz ve doğru yanıtlamalarıdır. Siz de dahil olmak üzere bu çalışmaya 70 katılımcının katılması planlanmaktadır. Araştırma nedeniyle katılımcılara herhangi bir ödeme yapılmayacak ve ücret talebinde bulunulmayacaktır.

Bu araştırmada katılımcılar için herhangi bir risk ve zarar söz konusu değildir. Bu araştırma ile katılımcılar için beklenen yararlar, afetler konusunda farkındalık ve bilinç düzeylerinin artması, afetlere karşı bireysel hazırlığa yönelik doğru davranışların sergilenmesi adına öz motivasyonun artması ve afet olaylarına karşı hazır bulunuşluğun artması olacaktır. Araştırma da sizden kimlik bilgileriniz istenmeyecek ve verdiğiniz cevaplar yalnızca bilimsel bir amaç için kullanılacaktır.

Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz. Bu durum herhangi bir cezaya ya da sizin yararlarınıza engel duruma yol açmayacaktır. Araştırmacı bilginiz dahilinde veya isteğiniz dışında, uygulanan programın gereklerini yerine getirmemeniz, çalışma programını aksatmanız veya müdahalenin etkinliğini artırmak vb. nedenlerle sizi araştırmadan çıkarabilir. Araştırmanın sonuçları bilimsel amaçla kullanılacaktır, çalışmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından çıkarılmanız durumunda, sizle ilgili veriler de gerekirse bilimsel amaçla kullanılabilir.

Çalışma ile elde edilen bilgiler ve veriler en az beş yıl süre ile korunacaktır. Size ait tüm bilgileriniz gizli tutulacaktır ve araştırma yayınlansa bile kimlik bilgileriniz verilmeyecektir, ancak araştırmanın izleyicileri, yoklama yapanlar, etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde bazı bilgilerinize ulaşabilir.

Çalışmaya Katılma Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve sözlü olarak dinledim. Aklıma gelen tüm soruları araştırmacıya sordum, yazılı ve sözlü olarak bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğime karar vermem için bana yeterli zaman tanındı. Bu koşullar altında, bana ait bilgilerin gözden geçirilmesi, transfer edilmesi ve işlenmesi konusunda araştırma yürütücüsüne yetki veriyor ve söz konusu araştırmaya ilişkin bana yapılan katılım davetini hiçbir zorlama ve baskı olmaksızın gönüllü olarak kabul ediyorum.

Bu formun imzalı bir kopyası bana verilecektir.

Araştırmanın Başlığı: Afetlere Karşı Toplumsal Direncin Oluşturulmasına Yönelik Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Tekniği Temelli Müdahale Programının Bireysel Hazırlık Düzeylerine Etkisi

Yukarıda başlığı verilmiş araştırma hakkında katılımcının onayını almak için gerekli bilgilendirmelerin tamamının yapıldığını, bu bilgilendirmelerde ve Etik Kurul Başvuru Taahhütnamesinde yer alan her türlü taahhüde uyacağımı, bu formun imzalı bir nüshasını her bir katılımcı ile paylaşacağımı beyan ve kabul ederim. (...../...../.....)

Yukarıda başlığı verilmiş araştırmayı yürüten araştırmacı tarafından gerekli bilgilendirmeleri içeren onam formunu okuduğumu, bu bilgilendirme üzerinden araştırmaya katılmayı kabul ettiğimi ve bu formun imzalı bir nüshasının tarafıma teslim edildiğini beyan ve kabul ederim. (...../...../.....)

Araştırmacı
Arş. Gör. Furkan ŞAHİN
İmza

Katılımcının
Adı Soy Adı
İmzası

Telefon:
Adres:

Telefon:
Adres:

Ek 10. Motivasyonel Görüşme Planı Uzman Görüşü Örneği

Konu: Uzman Görüşü, Motivasyonel Görüşme Planlaması

Sayın Arş. Gör. Furkan Şahin;

Hazırlamış olduğunuz "Motivasyonel Görüşme Planlaması" belgesi, değişim sürecinin temel taşlarını içeren kapsamlı bir yapı sunmaktadır. Belgenin içeriğinde yer alan aşamalar — düşünmeme, düşünme, hazırlık, hareket ve sürdürme — Prochaska ve DiClemente'nin Transteorik Modeline dayanarak stratejik bir ilerleme sağlayacak şekilde düzenlenmiştir.

Görüşme sıklıkları açısından bakıldığında, ilk 3 görüşmenin haftalık, sonraki iki görüşmenin ise iki haftalık aralıklarla planlanması, bireylerin motivasyonel süreçte içsel farkındalık geliştirmeleri ve değişim kararlılığı oluşturmaları açısından uygun bir yapıdadır. Bu düzen, katılımcıların ilk etapta farkındalık ve motivasyon kazanmalarını desteklerken, ilerleyen aşamalarda daha fazla sorumluluk almalarına olanak tanımaktadır.

Motivasyonel Görüşme Planlamasının öne çıkan güçlü yönleri arasında şunlar dikkat çekmektedir:

1. **Açık Uçlu Sorular ve Yansıtma Dinleme:** Katılımcıların iç motivasyonlarını keşfetmelerine olanak sağlayan, empatik bir diyalog ortamı sunulmaktadır. Bu yöntem, dirençle karşılaşıldığında dahi bireyin kendi çözümünü bulmasını teşvik eder.
2. **Karar Dengesi Tekniği:** Katılımcıların değişimin olumlu ve olumsuz yönlerini tartmaları, içsel çatışmalarını fark etmeleri için etkili bir araç olarak belgede güçlü bir şekilde vurgulanmıştır.
3. **Önem-Güven Cetveli Kullanımı:** Katılımcının değişime ne kadar istekli ve hazır olduğunu ölçmek için etkili bir yöntemdir. Kişinin kendine güvenini sorgulaması, daha gerçekçi hedefler belirlemesine katkı sağlar.
4. **Ev Ödevleri ve Takip Süreci:** Görüşmeler arasında verilen bireysel ödevler, katılımcının süreç boyunca aktif kalmasını sağlayarak, davranış değişikliğinin kalıcılığını destekler.

Sonuç olarak, araştırmacı Furkan Şahin'in hazırlamış olduğu "Motivasyonel Görüşme Planlaması" adındaki plan, motivasyonel görüşme tekniklerinin bilimsel temellere dayandırılarak yapılandırıldığı kapsamlı ve etkili bir plandır. Katılımcıların bireysel farkındalık geliştirmeleri, dirençlerini yönetmeleri ve sürdürülebilir bir değişim yaratmaları adına oldukça başarılı bir kılavuz sunmaktadır. Araştırma süreci ve gereklilikleri açısından yeterli ve uygundur.

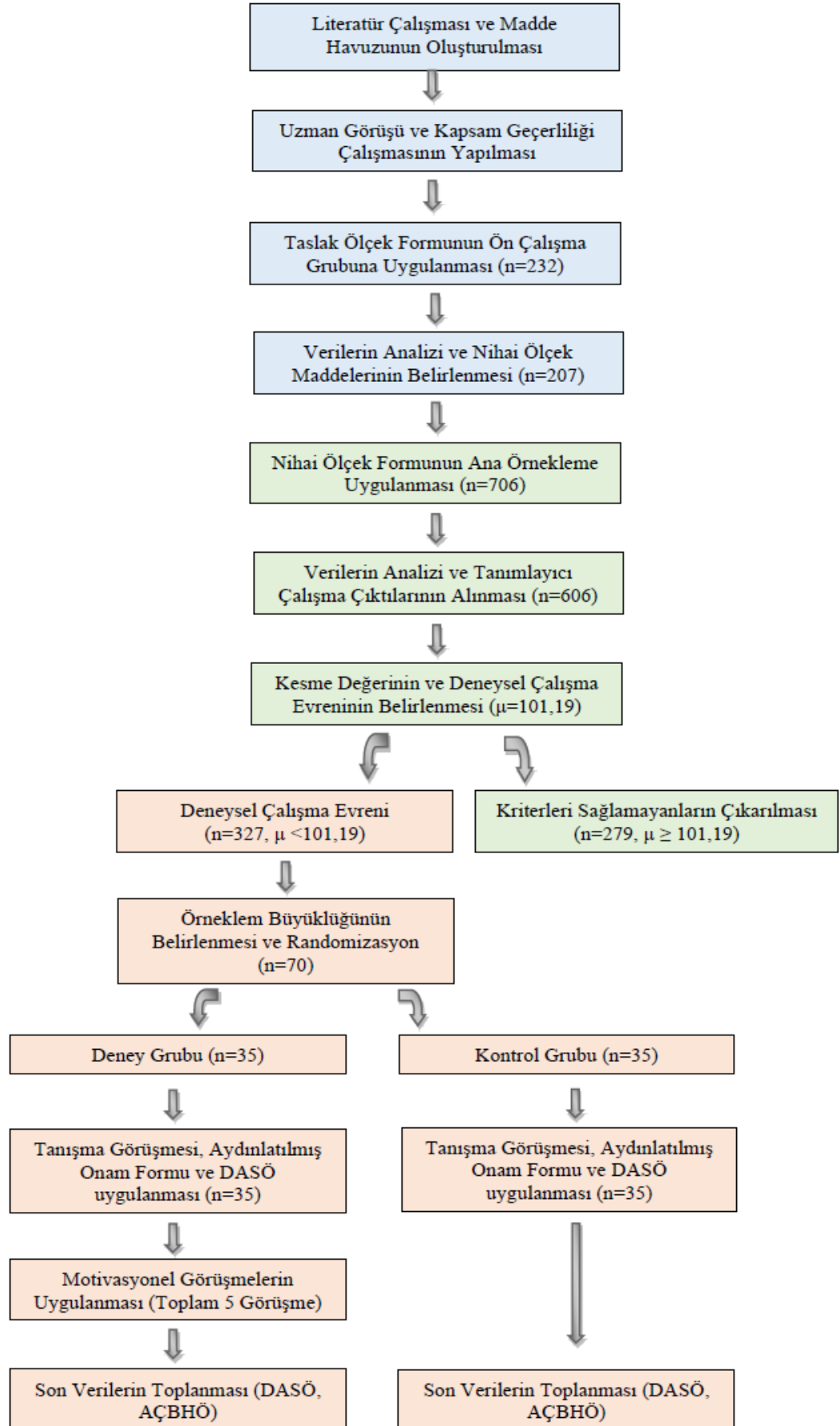
Araştırma sürecinizde başarılar diliyorum.

Dr. Azmi Bayram İlbay

Psikolog

EMDR Terapisti

Ek 11. Çalışmanın Akış Şeması

ETİK KURUL KARARI

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-34183927-020-00001036079

21.01.2025

Konu : 2025-51 Protokol Numaralı Başvurunuz Hk

Sayın Furkan ŞAHİN

"Afetlere Karşı Toplumsal Direncin Oluşturulmasına Yönelik Transteoretik Modele Dayalı Motivasyonel Görüşme Tekniği Temelli Müdahale Programının Bireysel Hazırlık Düzeylerine Etkisi" başlıklı ve 2025-51 protokol numaralı başvurunuz kurumunuz tarafından incelenmiş ve başvurunuz hakkında **"UYGUNDUR"** kararı verilmiştir.

Prof. Dr. Eyup AKIN
Kurul Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Furkan ŞAHİN, orta öğrenimini Gümüşhane Mareşal Çakmak Anadolu Öğretmen Lisesi'nde tamamlamış, lisans eğitimini Gümüşhane Üniversitesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü'nde tamamlamış, yüksek lisans eğitimini Gümüşhane Üniversitesi Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda tamamlamış ve doktora eğitimini Gümüşhane Üniversitesi Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda sürdürmektedir. Zorunlu stajını Kocaeli Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığında tamamlamış ve Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak görevini sürdürmektedir. Yabancı dil olarak İngilizce bilmektedir. Ayrıca Atatürk Üniversitesi Açık ve Uzaktan Öğretim Fakültesi'nde İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümü'nü bitirmiştir. Aynı zamanda formasyon eğitimini de Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde tamamlamıştır.

Yayınlar:

- Şahin, F. ve Cengiz, S. (2021). KBRN Olaylarında Müdahil Bazı Kurum Personellerinin Konu Hakkındaki Bilgi, Beceri, Deneyim ve Görüşlerinin Derinlemesine Mülakat Tekniği ile Ölçülmesi: Gümüşhane ve Erzurum İli Örneği. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 10(20), 81-101.
- Şahin, F., Akil, K. ve Cengiz, S. (2025). İşletmeler bağlamında afetlerin önlenmesi ve dirençliliğin artırılmasında toplum 5.0'ın rolü. *İşletme*, 6(2).
- Şahin, F., Cengiz, S. ve Akcan, N. B. (2025). Afetlere bireysel hazırlıkta motivasyon faktörünün değerlendirilmesi. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 3(1).

